

PRAE 2023/1. DELFIN

Björk – Sjón (versek, Gerevich András fordításai)	002	
Bors Anna verse	005	
André Ferenc verse	007	
Horváth Florencia versei	012	
Toroczky András verse	014	
Schillinger Gyöngyvér: Candy man (elbeszélés)	015	
Tamás Dénes: Növekedek (regényrészlet)	024	
Pintér Tibor: Emlékezés a delfinekre (esszé)	028	
Földes Györgyi: Indiánok a delfinek között – a Delfin-sorozat indiánregényei (esszé)	033	
Képes Gábor: A Delfinek szigete (esszé)	041	
Széchenyi Ágnes: Időutazás. Adam Bahdaj <i>A fekete esernyő</i> című regényének két olvasata – 1969, 2023 (esszé)	046	
Farkas Arnold Levente: A gondolat csak (kisprózák)	057	
Lajtos Nóra verse	060	
Szeles Judit verse	062	
Stummer Attila verse	063	
Gere Nóra Éva verse	065	
Szabolcsi Viktória versei	067	
Bónus Angéla versei	069	
Szolcsányi Ákos: Dávid és az első testek (regényrészlet)	071	
Bónus Tibor: „megvetvén elmulásod” (József Attila: <i>Biztató</i>) (tanulmány)	085	
H. Nagy Péter: House of the Dragon – Kezdetek (tanulmány)	098	
Böszörményi Márton: Zulu csirke (elbeszélés)	109	
Bódi Péter: Bulking (elbeszélés)	114	
Szabolcsi Alexander: A gyomorsav fejből elfoglalt lehetőségeiről (elbeszélés)	119	
Balajthy Boglárka: Bámul a semmibe (elbeszélés)	122	
Dorozsmai-Szabó Eszter: Fortissimo (elbeszélés)	128	
Orbán Krisztina: Két édeskével, legyél szíves (elbeszélés)	131	
Gerzsenyi Gabriella: Szárazság (elbeszélés)	134	
Bucsy Balázs: A Dög (elbeszélés)	137	
Szedes Réka verse	139	
Janáky Marianna: Kiszállás a dobozból (könyvinterjú)	140	

Björk – Sjón

Kozmogónia

Mennyek, mennybéli testek,
örvényletek, ámulatba ejtetek.
Mondják, egykor a világegyetem üres tenger volt,
Míg egy ravasz ezüst rókapár dalra nem fakadt,
Abból nőtt ki a világ, amit ismerünk.

Mennyek, mennybéli testek,
örvényletek, ámulatba ejtetek.
Mondják, egykor a világegyetem hideg fekete tojás volt,
Míg ki nem robbant belőle az isten, és héjszilánkokból
Megalkotta a világot, amit ismerünk.

Mennyek, mennybéli testek,
örvényletek, ámulatba ejtetek.
Mondják, egykor a világegyetem végtelen síkság volt,
Míg őseink fel nem ébredtek, és mielőtt újra álomba szenderedtek,
Megfaragták a világot, amit ismerünk.

Mennyek, mennybéli testek,
örvényletek, ámulatba ejtetek.
Mondják, egykor a világegyetem itt sem volt,
Míg egy hirtelen robbanással jött a fény, a hang, az anyag,
És ebből lett a világ, amit ismerünk.

Mennyek, mennybéli testek,
örök táncban örvényletek.

Vírus

Ahogy a vírus csak a testben él,
a lágy szövet szomjazik a vérre,
a belső kényszer hozzád elvezet.

Mint fatörzsön a taplógomba,
ahogy átalakulnak a proteinek,
a bőrödön bekopogok és áthatolok.

Mi leszünk a tökéletes pár,
átalakulok és megfertőzlek,
megnyílsz és befogadsz.

Mint a láng, ha puskaporra éhes,
a robbanószer, ha háborút akar,
te vagy a gazda, benned lakmározom.

Mi leszünk a tökéletes pár,
kristálytisza varázsomnak
nem tudsz ellenállni.

Mint a vírus, türelmes vadász,
kiéhezve várok rád.

Kedves ellenségem
Kedves ellenségem
Kedves ellenségem

Oceánia

Egy leheletnyire távol, az ősanyától, Oceániától,
Fürge lábatok nyomot hagy homokpartomon,
Javatokra vált,
Hogy kiszöktetek vízes ölemből,
És a szárazföldre kúsztatok,
Minden fiú kígyó, minden fiú liliom,
Minden gyöngy hiúz, minden gyöngy lány,
Édes, mint a harmóniából teremtett hús,
Mellettem táncoltok,
Magasztos gyermekek.

Kontinenseket mutattok,
de csak szigeteket látok.
Évszázadokban számoltok,
nekem egy szempillantás.
Ölyvek és verebek kergetőznek hajjaim között,
mérges ráják úsznak át az égbolton,
Kicsikéim, fiaim és lányaim,
Sósat izzadtok,
Miattam, miattam
Miattam,
Sósat izzadtok,
Miattam, miattam,
Miattam, miattam.

Gerevich András fordításai

Bors Anna

Lelkiismeretünk

Bors Anna

Kabai Lórántnak

Van az a fotód,
karácsony napján az utcát járod
már nem emlékszem,
hogy bársonyfoltos alakod,
vagy egy hajléktalan ember hátát mutatod,
valaki kommentelt, a város lelkiismerete,

ez a meló lehúz fejet, felpöcköl szemet,
míg mások alszanak, a nyomor sem pihen,
körbejár a közöny uralta helyeken,
ahol nem didaktikus, csak létező
a gyermekékezés, beteg emberek
fagyhalála fűtött üzletek lépcsőjén, satöbbi.

Sok dolog nem hagyott nyugodni,
magunkba szállva is sejteni lehet,
verseidet olvasva, hogy milyen gazdagon
erezte lelked félelem, a teljesség hiánya,
hogy ha ébred benned tudás, érzélem,
élni és szeretni miként kellene,
feszít a vágy, hogy megéld, megteremtsd,
miért marad mindez reménytelen.

Ilyen virág még nem termett soha,
vonzott hozzád embereket színvilága, illata,
belső és külső kontrasztjától részegen
próbáltál felszínen maradni és mégis osztani
valamit belőle bárkinek, túl sok mindenkinek talán,
kevés hittel önmagadban, valakiben, aki segít.

Úgy tűnik, sebeid kiszolgáltattak
a halálnak, elszürkült szín a szürke alatt.
Mondhatják, bennünk él sz ezután,
nem emlék vagy, továbbra is magad,
aki itt hagytál világot egy másikért,
amiről te sem tudtál sokat, hiszem,
hogy ott belőlünk a lényeg marad,
s válik teljessé annak közelében,
kinek természete szerint való.

André Ferenc

Disco Pompeii

André Ferenc

*„Anyám az égből ledobott, az ebszem,
mert csúf valék és szégyenére, sánta;
teljes egész nap, teljes éjjel estem
mint hullócsillag, a nagy Óceánba.
Babits Mihály: Héphaisztosz*

*„Kénszag? Nem meglepő olyan országban,
Ahol még a csapvíz és az ujjbegyünk is kénszagú.”
Térey János: A Legkisebb Jégkorszak*

*„Hátrapillantok: mögöttünk sűrű sötétség terjengett,
elborította a földet, rohanó áradat módjára
hömpölygött utánunk.”
Ifjabb Plinius levelei a Vezúv ókori nagy kitöréséről*

Mint tűzhányó a lábánál
szunnyadó várost, figyelek.
Elfojthatatlan indulatok lerakata.
Ráng, vonaglik a táncterem.

Füstbe merülve fürkészek terepet,
arcokat. Olvad róluk a mimika.
Korábbi szeánszok vastag
lepedéke a burkolaton.

Asztalok a szélre tolvá.
Két helyi csocsólegenda mártózik
sikamlós sikerekben. Vibrál a fény,
virít a hajlakk.

Parázsló szemek, fókuszra képtelen.
Beszédkényszer és örvénylő ösztönök.

Vonagló végtagok rázzák ki magukból
az elkeseredést és a megfelelési vágyat.
Taposnak esetlenül, próbálnak elszakadni
a talajtól, mint madarak földrengés előtt.
De nehéz a láb, tapad a padló,
megtagadja a felszállási engedélyt.

Görnyedt háttal támasztom a falat.
Tartom erősen, nehogy kilazuljanak a téglák,
és nyakunkba szakadjon a külvilág.

Csak nehogy elrontsak bármit,
nehogy mellényúljak, megtántorodjak.
Még egy zuhanást nem bírnak ki csontjaim.

Hosszú korty és mély levegő.
Visszaszámolok. Átadom
magam az esetlegességnek. Hátha
végre nem csikorog a számban
vasreszelék, ha megszólalok. Hogy
nem kell minden áldott nap kijavítani
az önérzet rozsdás páncélját,
hogy többé nem rezzennek össze
bocsánatkérve, ha hozzám érnek
– ne lépjenek tüntetően odébb,
ha beállok én is a táncba,
és eluralja testem a ritmus.

Dörgöljék hozzám az acélszillogású
bőrüket, csiszolják le rólam
a gúnynevek eposzi jelzőit,
súrolják ki hátamból a görbület
kérdőjelét, melyet anyám hiúsága
kovácsolt belém, táncoljam ki
lábamból a sántítást, középfüleből
verje a kalapács ki a túlhevült ígéreteket.

Bármí, csak történjen végre valami,
ami összetartja ezt a pillanatot.

Törjön ki a szunnyadó vulkán,
rettentő robajjal omoljon le a hegyorom,
miközben épp tequilát rendelek.
Szálljon a pernye, hamu szitáljon
alá a mocsaras völgyre.
Gomolyogjon egész a városhatárig,
nyelje magába a jelzőtáblát,
amire medvék nyelvén is kiírták
a város nevét, senki se feledje,
honnan származik.

Közben a dj elindítja a számot,
amit már órák óta ígéretet.
A tömeg felvisít, és újult erővel
folytatja a tombolást.
A fújtatásban senkinek
sem tűnik fel,
hogy tajtékkövek záporoznak,
és öklendezni kezd a föld.

Rémült varjak csapódnak egymásba
és hullanak gyönyörű halmokba.
A gyakori és erős földlökésektől
meginognak a házak.
Az ötödik tequilához már
kísérő sem kell, suhan le a torkomon.
Gyomrom összeszorul,
a kürtő megadja magát,
és hevesen ömölni kezd
a hegyről a láva.

Feltelnek az úton tátogó kráterek,
ahol leszakadt apám kocsijának
a kipufogója, ezért végül mégsem
mentünk el a tengerre, de akkor
egy életre megtanultam,
hogyan kell kitérni a villámok elől,
és felismerni a forró vas szagát.

A hömpölygő közetfolyam elnyeli
a víkendházak előtt sípoló autókat,
a sikoltozó juhászokat
és idegrángósra botozott kutyaikat.

Elsodorja az egész bőgő karámot,
és zúdul a főúton a város felé,
miközben a tömeg cigivel a kézben,
torokszakadtából halandzsázza a szöveget.

Reng a sok talp alatt a föld,
de a zárt ablakon nem tör még át
az izzó pánik, a súlyos
füstben nem tűnik fel
a zuhogó hamu. Máshol már
felkelt a nap, de itt sűrűbb
és sötétebb az éj, mint bármikor.
Villámlik a stroboszkóp, basszus dübörög.

Kitágult erekben oldódik a szorongás,
mint lávában a döglött varjak.
A csocsólegendák is beállnak
a táncba, a lány is, akinek bőre,
mintha mindennap kicserélné,
és újat öltene magára, frissen vasalva,
meg a deszkás fiú, aki mindig
tarhálja a cigit, de valamiért neki
bárki el meri mondani
a legféltettebb titkait,
és az uszodamester fia, akinek
mintha hártyák lennének az ujjai
között. Beszállnak, szorosán karolják
egymást, engem is magukhoz szorítanak,
és mind egyszerre lépünk, egy ritmusra,
mint egy százlábú kiméra.

Arra riadunk fel, hogy az ajtót
átszakítja az olvadt andezit,
és betódul a kéngáz.
Akkor mind egyetlen hatalmas,
pulzáló testté olvadunk,
mint egy túlhevült orgiában,
így temet maga alá mindünket a láva.

A hegyből több helyen kicsapó, széles
lángnyelvek és tűzoszlopok tartják itt
fölöttünk a mázsás sötétséget,
hogy az éjjel soha ne érjen véget.

Horváth Florencia

Nem tart itt

Nem tart itt a város, gyere, anyám, menjünk, menjünk valahová. Kifolyik medréből a Duna, bele a számba, nem bírom lenyelni. Megfekszi gyomrom, görcsbe rándul tőle, össze kell kuporodnom a sarokban, hogy túléljem. Vonatra akarok szállni, rángatom a kezéd, hogy igyekezz, induljunk már. Lábad beleolvadt a nyári aszfaltba, nem lépkedsz, nem tudsz mozdulni. Most vagyok fizikai erőm teljes birtokában, most tudom vállalni az utat, próbállak elhúzni, magammal rántani, de téged ölel a főváros. Választanom kell szemed és a lélegzetvétel között.

Háttal utazom, robognak a fák, zakatolnak a sínek, a vonatkerekek könnyen gördülnek, amikor valami döccen, az én súlyom okozza. Feszül rajtam a bőr, egyre jobban tágítja a gyomromban lévő víz, a mellkasomban ragadt rengeteg hal, úszkálnak, de folyton akadályba ütköznek mind. Nincsen szivattyú, nem megy le torkomon a cső, egyedül te tudnád kilapátolni, vödörrel kimerni őket. Megyek haza, megyek a semmibe, otthonnak nevezett földemen vár a szobád.

Hiába jön

Nem tudom elénekelni az *Orgona ágát*, pedig mikor évekig zongoristának készültem, ez volt az első dal, amit megtanultam. Minden iskolai ünnepségen eljátszottam, hófehér ruhámban csaltam könnyeket anyukák tömegének szemébe. Néhány billentyű lenyomása elég volt, és értettél te is, most ötletem sincs, egyáltalán hallod-e ezt a végtelen vonyítást, szűkülést, ami torkomat kínozza. Mindig azt mondtad, biztos sajnálják, hogy nem az ő gyerekük játszik, én pedig tudtam, osztálytársaimat zavarja, a főszerep enyém. Semmit sem akartam, csak, hogy halld, miattad tanultam

meg a kottát, hogy hallja mindenki, megérdemled ezt a buta gyerekdalt. Aztán egyszer a tanítónéni azt mondta, nem kell részt vennem az ünnepségen, mégis elmentem, nem hagyhattam, hogy lássák, gyenge vagyok, nem engedhettem, hogy örüljenek, a rájuk irányuló hirtelen figyelemnek, amit addig én vontam el. Ugyanúgy zenéltem, mintha ott lennél a közönség soraiban, az anyukák ugyanúgy sírtak, gyerekeik ugyanúgy futottak, bújtak hozzájuk, jött a vastaps, büszkén mosolyogtak a tanítónénik. Azóta nem tudom elénekelni az *Orgona ágát*, hiába jön el évről évre a május, a cserepesvirágot többé nincs kinek odaadnom.

Toroczky András

Hónapos retek, fehér özön

A kertben ültetek, mint gyerekkoromban. Most önként.
Paprikát és hónapos retket. Eddig nem értettem,
miért mondták anyáék, ha koszos voltam,

mert sokat játszottam a játszín, vagy a kertben,
hogy fürödjek meg, mert a lábamon hónapos retek.
Most értek meg sok mindent, hogy már nincsenek.

A hónapos retket és a fehér özönt is márciusban kell
ültetni a magvakkal teli kis tasak szerint.
Apa tudna segíteni, mondaná, hogy

nem úgy kell azt kisfiam, nem így mutattam.
(Akkor is ezt mondta, ha nem mutatta sehogy.)
Anya is tudna segíteni, de hogy mit mondana,

már kevésbé tudom kitalálni. Biztos kedveset, ha mikor hívna,
kötelességtudóan, egyből ugranék, várnék parancsaira.
Másfelől, hűvös lenne, szótlán, ha könyörögnie kellene, mint ez a márciusi napsütés.

A retkek egy hónap múlva fognak kibújni a földből,
a paprikák szeptemberben. Egy óriási repülőgép
húz el a fejem fölött. Nem látom, csak hallom,

pedig keresem a szememmel az égen. Talán katonai.
A zúgás egyre nyomasztóbb, egyre hangosabb.
Várom, hogy elmúljon. Nem akar elmúlni.

A hónapos retket megenni nagyobb esélyem van,
mint a paprikát. Gödröt ások nekik pusztá kézzel,
közepesen mélyet, és a magvakra túrom a földet.

Schillinger Gyöngyvér

Candy man

Meztelenül mászkál a lakásban, csupasz fenekét ráteszi a díványra, azelőtt szégyellős volt, hova tette a bugyimat, kérdezi, hallod, Balázs. Balázs a gyűrődéseket nézi a felesége combhajlatában, a hasára simuló mellét, sosem zavarta, csak most, ahogy a combja lazán szétterül a kanapén, és előre hajolva zoknit rángat magára, olyan váratlan az a sok laza szövet. Dugás után felpattan, keresi a bugyit, hogy hozzáfogjon valami máshoz. Miért, neked is menned kell, nem? De, de, Balázs bólogat, odakint negyven fok legalább, bekapcsolja a légkondit, inget keres, naptárt.

Tízkor ÜSZT a Laza Rókában. Zsolt kezdte el ügyvédek szakmai találkozájának hívni, hogy szerdánként végigkóstolják az összes kézműves sört, a válogatást kémcsövekben hozza ki, néha pálinkáznak, és egyikőjük majd elmagyarazza a pincérmőnek, hogy harminc fok az nem hűtés, meg akarja őket dögleszteni?

Apokaliptikus hangulat, ez jut az eszébe, ahogy keresztülmegy kocsival a városon, végül egy vasalatlan ingben, mert a zakó úgysis eltakarja, az izzadságot is, a teraszokon senki nem ül, a biciklis futár szikkadt fejjel elhúz mellette. Az aszfalt lágy, ragad a kocsi kereke. Le se mosta a szexet magáról, érzi, hogy a szőrök is összetapadnak a gatyája alatt, sóhajt, a talárt otthon hagyta, mindegy, majd valamelyik alkalmazottat küldi a délutáni tárgyalásra.

A felesége nem tud a laza rókás napokról, nem gyanakszik, és nincs mire, csak a Manszúr jön a sztorijaival, hogy új jogászcsaj tűnt fel, és azt milyen körülmények között kefélte meg. Röhög, még a harisnyát sem vette le, szétszakították közepén. Milyen is egy huszonéves teste, rugalmas, sima, kenegetik az uszodában a lábukat, lassan, szépségük tudatában. Balázs felesége a benti medencében rója a hosszokat. Balázs, ússzál, a has tájéki zsír ártalmas az egészségre.

Dudál, megy a klíma, kintről viszont éget a nap, már a sörökre gondol, a félrészeg délutánra, a lazán megírt beadványokra. Ha iszik, sokkal jobban fogalmaz, időnként panaszkodik nyújt be az eljárási elhúzóda miatt, vele ne szórakozzanak.

Parkolás a városban, nem egyszerű, Zsolt már hívogatja, hol vagy, délben le kell lépnem, és addig még van egy kérdésem, ingatlanos, de mindegy, majd elmondom, ha ideérsz.

A nadrág bevág az ülepénél, a farkára ráfeszül a szövet. Ahogy lenéz magára, a felesége remegő feneké jut az eszébe, ahogy bevágja neki, és olyan ismerősen nyöszörög, a karjai szinte csüggnek, a lazuló testnek is van vonzereje, semmi harisnya szétszakítás, csak letolja a bugyit. A háta csontos, a dereka vékony, alatta kikerekedik, széles a csípő, azelőtt

sportos volt, most derék alatt gyurmázható mindenhol. Néha a felesége belenéz a tükörbe, hogy maradtak-e ujjnyomok. Megtalálja a bugyit, ugyanazt visszahúzza magára, nedves folt közepén.

Zsolték kint ültek le, a zakókat levették, akkor neki is vetkőzni kell, Zsoltnak közben kurva jó ötlete van, hogy lehetne kihagyni azt a rohadt energetikai tanúsítványt az adásvétekből, amivel úgyis csak szívatják a népet. Mit gondolsz, Balázs.

Nincs ehhez még korán? Rendeljünk egy kört.

Intenek a pincérnőnek, vékony csaj rövid farmergyatyában. Manszúr megnézi a seggét, csak egy pillanatra csekkol, drága, a múltkori sört hozzad, legyél szíves. A pincérnő közömbösen közli, hogy fogalma sincs, milyen múltkori sör. Lucidum intervallum. Az az egyetemi lap neve volt, te hülye, mondja Zsolt, de Manszúr tudja ezt, és egyéb jogi szakkifejezéseket dobál fel, valami furcsa neve volt a sörnek, mondd már, kedves, a csaj érdektelen fejet vág, és az egészet végül Balázs unja meg. Delirium tremens, mondja Balázs, hármat kérünk, köszi. Manszúr utána néz. Még szívatni akartam egy kicsit.

Az izzadt combján is tapad a nadrág, fészkelődik. Testesebb, mint a többiek, az a sok irodában töltött óra. Éjfélig is bent van néha, versenyeznek, ki tudja a határidő utolsó napján legkésőbb beküldeni a beadványt, egymásnak küldözgetik a visszaigazolásokat, eddig ő a győztes. 23 óra 58 perc, életveszélyes vagy, mondja Zsolt, és ez elismerés. Nekik van elég munkájuk, ő meg nem akar hazamenni. Az esték egyformasága a probléma. Bepakolás az iskolatáskába, fektetés, ezeket a felesége csinálja, és úgyis megmondaná, hogy egyszer igazán átvehetne tőle egy műszakot. Mi lenne, Balázs, ha te pakolnád be azt a kurva táskát. Mi lenne, ha a gyerek, kérdez vissza, ebből gyereknevelési vita lesz, úgyhogy inkább dobogó szívvel nézi a képernyőt, fohászkodik, hogy csak most le ne rohadjon a bírósági rendszer.

Nehéz elképzelni, hogy Manszúr tényleg annyi csajt dönt meg. A pincérnő úgy adja le a söröket, ahogy a börtönben odalökik a kaját, fel se nézve, ezeket egyébként képzelem, még nem volt börtönben, Manszúr a büntetőjogos. Mindhárman kopaszodnak, fényes a fejük a melegben, talán szaguk is van, ezek a kicsajok kiszagolhatják, hogy mi van a szövetnadrág alatt, bepárasodott, szőrös és egyáltalán nem vonzó testrészek, hiába a slimfites ing meg a drága bőrtáska, lazán az asztalra helyezett iPhone-ok, Ray-Ban napszemüveg.

Na szóval. A földhivatal nem vizsgálhatja az energetikai tanúsítványt, nincs rá hatásköre. A tulajdonjogot bejegyzik, felek megállapodnak, hogy vevő eltekint a tanúsítványtól. Aztán legyen, aki megbünteti őket. Ellenőrzik egyáltalán, hogy megvan-e ez a baromság, kérdezi Zsolt, mert hármójuk közül Balázs az, aki olvassa a jogszabályokat, de őt most nem izgatja ez a kérdés.

Csak csináltassátok meg, mondja, tizenötezer forint. Milyen megbízód van, hogy tizenötöt nem tud kicsengetni? Zsolt bólogat, szarrágó az összes ügyfél, és Balázs örüljön az állandó céges megbízásának, de ugye nem mindenki olyan ügyes. Balázs rátapad az üvegre, nem is érzi a sör ízét, nincs kedve beszélni, arról végképp nem, amire Zsolt célozgat, nem érzi, hol a határ.

Fiatal pár lép ki a sörözőből, a nő rögtön legyezi magát a kezével, azt mondja, hogy nagygyonduva. A srácon térdnadrág és szalmakalap, Balázs szerint röhejesebb, mint a középkorú fickók, de valószínűleg nem olyan szagos. Manszúr unja magát, ő is rosszul van már az adásvételektől, hogy blankettákat töltöget, kéne valami jobb meló. Meg az ügyfeleket is unja, mutatja a telefonján, milyen sms-eket küldenek, azt hiszik, hogy ezekre bárki válaszol? Jöjjön be, fizesse ki a tanácsadás díját.

Mindenki ingyen ügyvédet akar, mondja Zsolt, és nézi, mit rendelhetnének még, páleszt most inkább ne, ma tárgyalása lesz, Balázs felhúzza a vállát, nekem is. Gyorsan itta meg a sört, már bizsereg. Lehunyja a szemét, felesége hátán lecsorog az izzadság, ami az álláról csöpögött le, ezt más nő nem viselné el. Vagy igen. Vagy nem.

Rendeljünk még egyet, mert szomjan halok, Manszúr a pincérnő után int, de nincs sehol, kint rekedtek a nap alatt, bent csak két szabad szék, és páleszt tényleg nem kéne inni. Balázs látja, hogy hamar befulladt a társalgás, de innen már csak az irodába mehet, onnan haza.

Valami sztori, kérdezi Manszúrt, aki felhúzza a száját az orra felé, csak a szokásos. A bíró múltkor figyelmeztetett a bíróság méltóságát sértő megjelenésem miatt. Olyan unottan mondja, hogy ezen röhögnek, erre részletezi, hogy ötven körüli aszott banya nagy lepelben, mint valami ronda madár, tájékoztat a protokollról negyven fokban. Miért, mi volt rajtad. Semmi különös, ing, talár nélkül, talán farmergatya. Farmer az nem protokollos. De a bíró persze késhet. Írjál panaszt, mondja Balázs, de Manszúr nem olyan hülye, hogy magára haragítsa az ellenséget.

Nagydarab fickó jön a pincércaj helyett, Manszúr hátra dől, a sövényt nézegeti az asztal mellett, forgatja a napszemüveget, még reménykedik valamiben, a nagy pinavadász, gondolja Balázs, pedig tényleg nem tudja elképzelni, hogy bejön bárkinek is, esetleg negyvenes nőknek, ha elváltak vagy boldogtalanok. Talán a feleségének is van valakije. Azért engedi el mostanában olyan könnyen az irodába, mert ő meg megy a szeretőjéhez a nedves bugyijában, bár ha jobban belegondol, azt sem tudja elképzelni, hogy őutána még más is megdugja. Kefél a szeretővel, aztán felveszi Bencét az iskolában?

Zsolton látszik, hogy még akar valamit, állandóan előre dől, és Balázst nézi, csak be ne próbálkozzon megint azzal, hogy besegítene a céges ügyekben. Mint alvállalkozó. Idegesen javítaná ki Zsoltot, hogy ügyvédi megbízásnál ilyen nincs, és nem kell segítség. Az a pálinka kellene, amit nem rendelnek meg, kánikulában felmart torokkal, szinte mazochizmus, Balázs úgy képzei, hogy élvezné. Néha visszaolvassa a részegen elküldött irományokat, és meg van elégedve, ez már kisujjból megy, aztán váratlanul csüggedt lesz, hogy akkor ennyi, nincs tovább.

Kijön még két csaj a helyről, akár be is mehetnének, Manszúr végigméri őket, és Balázs nem akarja megvárni, hogy mit akar megint Zsolt, figyeljetelek, mondja, én tiszta víz vagyok. Melózni is kell. Manszúr lehunyja a szemét, ennél még a börtönben is hűvösebb van. Manszúr is megy, a beszélőn várják, egy faszi megbökte a haverját, így mondja, megbökte.

Meghalt, kérdezi Balázs. Meg. Akkor jó, én mentem. Zsolt az órájára néz, széttárja a karját. Ezért jöttem el ideig? Ott marad a kérdésével, Balázs végre beindíthatja a kocsiiban a klímát.

Kiáll a parkolóból, hátramenetben majdnem lekoccol egy furgont, szemben biciklis futár, ugyanaz vagy egy másik, lengeti a kezét, mert Balázs kocsija keresztbe áll az úton, visszahadonászik, maradnál már. Talán megszárad az inge, mire beér. Nem szárad meg, zakó fel, szinte kocog a parkolótól, mintha agyonnyomhatná a nap, és az irodában olyan hideget csinál, hogy az ügyvédjelölt csajok kardigánt húznak.

Hét évvel ezelőtt semmije nem volt, csak a lakás, a felesége éppen szült. Addig hazudott egy ismerős menedzsernek nagyszabású infrastruktúráról, szalagon futtatható jogi ügyekről, amíg megkapta a cég teljes képviseletét. Akkor hitelből azonnal ügyvédjelöltek, iroda bérlés, kidolgozni minden sablont, venni kanapét, amin bealudhat hajnalban, szekrény, ingek, vasaló. A felesége őrjöngött, hogy te nem érted, milyen nehéz ez. Szülés utáni depresszió. A végső érv az volt, hogy rengeteg pénzük lesz. Miért kell annyi pénz, zokogott a telefonba, aztán a gyerek nőtt, antidepresszánsokat kapott, később szorongásoldót, lassan megszokta a jóllétet.

Valaki kocogtat, a szobája vastag üvegajtaján keresztül is ki tudja venni, hogy az a lány, akit nemrég vett fel, bizalmasan máris főnőnek hívja, és olyan lazán ül a szemközti fotelbe, mint aki mindenben biztos. Új ötletekkel áll elő, túlórázik, buzgólkodik. Nem visel harisnyát, náluk nincs dresszkód, a bőre fehér, ki lehet venni azt a halvány piros csíkot is, ahol a borotvával felhorzsolta magát. Nem várja meg, hogy kiszőljon, benyit, és olyan különös, hogy mindig jókedvű, lehúzza itt tíz órát, de friss, a száján rúzs. Plusz a horzsolás, talán ma reggel vágta meg, elképzeli a zuhany alatt ezt a fiatal kis testet, a vizes szőke haját. Ügyvédjelöltet nem dugunk meg, mert felnyom a kamaránál, ez Manszúr szabálya.

Balázs mindenre bólogat, valójában nem érdeklik az ügyek, beadványt is hobbiból ír, csak tartani kell a jó kapcsolatot a céggel, olcsón elég jó munkát végezni, szereti az olcsó munkaerőt, azért idegesíti ez a buzgóság, és hogy rábólint mindenre, előbb-utóbb ez a csaj is kérni fog valami fontosabbat.

Bence az iskolában, a felesége most bevásárol, aztán valószínűleg a szerető következik. A felesége naptárában ilyenek vannak, hogy ünneplős cipő, osztályfőnöki, gyerekorvost hívni, fodrász, spinning, szőnyeg, a szeretőt talán fejben tartja, vagy van egy másik, titkos naptár. Néha írogat valamit telefonon, de nem lehet belenézni. Neked is megvan az életed, mondja, régen nem így beszélt. Örülhetne, hogy már nem depressziós, de nem változott vissza. Azelőtt lelkes volt, mindent akart, nagyobb lakást, gyereket, boldogságot, leginkább boldog akart lenni.

Ül a hűvös szobájában, sorra kocogtatnak a jelöltek, hogy ez vagy az jó lesz-e úgy, és tegnap valamit aláírtak helyette, meg akarja-e nézni, dehogy, legyint, jók vagytok. De van egy másik probléma, nincs üzletszabályzat egy időszakra, a cég nem találja, Balázs forgatja a szemét, hát csináljatok egyet. Átírjátok egy későbbinek a dátumát, vagy mindegy, majd én megcsinálom.

A szőke hoz neki ebédet, főni, lencsefőzelék rántott sajttal. Jöhet? Balázs bólint. Észreveszi, hogy két fülbevaló is van az egyik fülében, egymás fölött, ez jelent valamit.

Talán elugrik egyszer edzeni, még nem öreg, vannak lehetőségek. Ha nem lenne ennyire szétszúszva. A szekrényben ajándék borok, bont egyet. Zsolt hívja, kinyomja a telefont. Az ügyviteli rendszer lefagyott, kint hangoskodás. Egyik kezében a bor, a másikkal kattintgat az ügyfélpanaszok között, szereti ezt olvasgatni, a szórakoztatóbb részeket kimásolja egy külön fájlba, átküldi valakinek. „Kedves tiszteletre méltó cég” megszólítás. „Te aljas banda”. „Tessék elengedni a tartozásokat, legyen már tisztesség.” „Nem tudnak az urak jobbat kitálalni?”. Kézrel írt levelek is vannak, komplett élettörténetek, érezni rajtuk, hogy tényleg azt hiszik, mindez számít bármit is. Vannak más életek, más városokban.

Zsolt megint hívja, mindegy, úgyszincs itt ma semmi, felveszi. Lenne egy üzlet. Itt Zsolt szünetet tart, majd darálni kezdi, hogy nem egyszerű, csőd közeli cég tartozásainak felvásárlása, van vételár limit, végig kéne tárgyalni a dolgot az összes hitelezővel, de úgy, hogy egyik se tudja, valójában ki a vevő. Miért, ki a vevő, kérdezi Balázs, Zsolt meg csak folytatja, hogy be kell fagyasztani a csődeljárást, létrehozni egy kamu követeléskezelő céget.

Balázs nem érti az egészet. Meg akarod csinálni, amit én hét évvel ezelőtt, erről van szó, kérdezi. Elképesztő a jutalék, mondja Zsolt, ha tartjuk a limitet. Téged nem érdekel már a pénz, de ezzel bezárhatnád a boltot, nem akarsz már valami mást csinálni?

Balázs a hűvös szobára gondol, a pohár borra, a vörös foltra a szőnyegen, hogy esténként a takarító félénken köszön be, jár a porszívó, különböző nőket képzel maga elé, a feleségét ezekkel a nőekkel, néha kiveri magának az íróasztal mögött, ha már üres az iroda.

Zsolt, neked is van gyereked, szerintem ne csináld. Kisebb dolgokat nem vesznek észre, de te itt százmilliókról beszélsz. Hirtelen arra gondol, hogy ezt a beszélgetést Zsolt felveszi, és valamikor majd felhasználja ellene, még jó, hogy nem mondott semmi olyat.

Balázs, én tudok bánni az emberekkel, te ismered a jogszabályokat, vegyük úgy, hogy nem mondtam semmit, csak sima követelésvásárlás, ha megcsináljuk, mindkettőnknek jó lesz. Csak kell majd egy alvállalkozói szerződés közöttünk. Balázs elengedi a telefont, és úgy csinál, mintha odavágná az íróasztalhoz, mint néha társaságban, de most nem látják, senki nem nevet, figyelj Zsolt, leteszem.

Persze jön neki egy szívességgel a múltkori beszámlázás miatt, de mindig képtelenségekkel áll elő, egyébként is fél, hogy ezek egyszer majd ráomlanak, a sok megnyert ügy, összetákoltsz üzletszabályzat, lejátszott ügyintézők, hogy visszaüt minden.

A felesége nem tudja, mibe kerül az életük, ehhez képest anyukának lenni a legkevesebb, ha ezt mondta régen, a felesége nekiesett, de még a pofon lendületében elgyengült, a keze lecsúszott az arcán. Már nincsenek nagyjelenetek. Balázs füledt hotelszobákat képzel, a felesége ilyenkor nyitott szemmel kefél, reng a segge, aztán egy film jut az eszébe, a prosti körbenéz a szálloda folyosóján, a nyílásba csúsztatja a kártyát, női behatolás. A felesége arca megváltozik, olyan lesz, mint a prostié, aztán a szőke jelölt arcát látja, aztán a múltkori fiatal bírónőét, nőket pornófilmekből, bármilyen nőt. Manszúr szerint majdnem mindenkit

meg lehet kefélni, csak meg kell találni hozzá az utat, ezen röhögtek, kefézés, mint útkeresés.

Mint mindig, elfárad a bortól, a sok elképzelt szextól, meg is undorodik kicsit, besötétített szobában fantáziál, mint egy kiéhezett kamasz. Manszúr ráír, hogy egyes ügyfelek annyira csökkentek, hogy már ezért könnyítést kéne adni, büntetés leszállítás teljes fogalmatlanság miatt, egy kérdésre nem bírnak válaszolni. Jogászosan kérdezel, írja vissza Balázs, te vagy a hülye, csak még nem jöttél rá, szmájli. Baromság.

A jog ismerős nyelve. Bevett fordulatok. Már az egyetemen rákapnak, senki más nem jön azzal húszévesen, hogy „milyen jogalapon” történnek a dolgok. Manszúr belépett a diákönkormányzatba, valójában csajozni, Balázs akkor már szórólapokat gyártott a hallgatók jogairól. Tudta, hogy ez az ő nyelve, és nincs más foglalkozás, ami szóba jöhet. Zsolt később ragadt rájuk, kitalálta az újságot, de Balázs csinálta meg, Lucidum intervallum. Jogi esettanulmányokat írt, megjelent a neve a cikkek alatt. Elrakta az összes példányt, szatyrokban áll a pincében, a felesége nem dobja ki, csak mindig arrébb pakolja, bepréseli az utolsó polc alá. Lassan kiszorítják a nyaralásból hozott cuccok.

A felesége nem akar ott nyaralni, ahol Manszúrék. Nem bírsz a Manszúrtól elszakadni két hétre? De miért, a kölykök együtt játszanának, nem kell gondolkodni a szálláson, és igen, a Manszúr elvált, attól még normális, miért utálod annyira. Ez valami buzi dolog, mondja a felesége, Balázs örül, hogy legalább nem a Bence előtt, tehát vannak még határok. A felesége szerint Balázs meg akar úszni mindent, pedig ő vitte el a Bencét edzésre múltkor, és iskolát is ő választott neki, hogy ne abba a kerületi szarba járjon. Erre nem válaszol, megfordul, mosogat, naptárba ír, ágyneműt cserél, közben direkt nem néz rá. Balázs néha megtörik a hallgatása alatt, kiszámolják, meddig élhetnének megtakarításokból, ha felszámol mindent. Előveszik a számlakivonatokat, kiderül, hogy a felesége imád költeni, na ugye, mondja Balázs.

Futárok érkeznek csomagokkal, az ügyvédjelöltek ide kérik a rendeléseket. Kimegy körülnézni, nem feszülnek be, ismerik, laza főnök, csak legyen meg minden határidőre. Szandálok, napszemüvegek az asztalokon, táska, hajvasaló. Délután még tárgyalás, majd elküldi a szókéét. Meg akarja szólítani, de hirtelen nem jut eszébe a neve. Dia. Nem, Dalma. Dia-Dalma. Ki akar elmenni a mai tárgyalásra, kérdezi, nem a szóke jelentkezik, hanem egy srác. Bólint, csak vigyél talárt, mert szétszed a bíró.

Nem megy vissza a szobájába, kilép az irodából a napra, a hideg után most jó, azonnal átmelegíti az arcát. Szemben egy konditerem, menjen, vagy ne menjen. Sporttáska is van a kocsiban. Vagy uszoda. De egyedül? Elkezd írni a feleségének, aztán rájön, hogy nem jönne el ideig, mert Bencét kettőkor fel kell venni. Megszólítják hátulról, jól vagy, főni?

Meg fogok főni, mondja maga elé, aztán csend. Hátra fordul. Dia (vagy Dalma) nem mosolyog. Balázs hátán vékonyan megindul az izzadtság, ne hívjal főninek.

Megindul a kocsira felé, elszántan kiveszi a sporttáskát a csomagtartóból, a soha nem hordott edzőcipőket. A konditerem recepciójában szélesen mosolyog egy csávó, feszülős pólóban,

hogyne, van egy alkalmas jegy, végigméri Balázst, mindenféle prospektusokat tol elé személyi edzésről, akciókról, meg egy órarendet. Besöpri az összeset, szuszogva átöltözik, és fogalma sincs, mivel kezdjen. A férfiak csendben dolgoznak a gépeken, csörögnek a súlyok, a futópadon egy lány, és van az a másik, síelős gép, de azon se látott még férfit, súlyokat évek óta nem emelt, végül ráül a biciklire.

Húsz perc tekerés már valami. Bordásfalon emelgeti a térdét, onnan a futó csajra lát. Eszébe jut, hogy a telefont a szekrényben hagyta. Vissza az öltözőbe, nem hívta senki. Ül a padon, amíg szárad az izzadtság.

Megszólítja egy alak az öltözőben, ügyvéd úr. Maga csinálta múltkor az adásvételinket, olyan vicces volt. Balázs körbenéz. Én? Igen, a lakást elnevezte a továbbiakban Kuckónak, eladó Micimackó, vevő Malacka, ügyvéd úr a Füles. Balázs felhúzza a szemöldökét, és biztos benne, hogy egészen bárgyú fejet vág, közben kicsit émelyeg, talán napszúrást kapott. Szó nélkül átöltözik, közben az alak ott áll fölötte, hajlott háttal, a karját kicsit eltartva a törzsétől, mintha egyensúlyozna vagy fenyegetne, és közli, hogy megbántva érzi magát. Balázs kimenekül.

A szóke az iroda előtt áll, mintha azóta rá várna, örület ez a nap, gyorsan dob egy emailt a közösre, hogy ma már nem lesz bent, de telefonon bármikor, elérhető stb.

Most lehetne rajtakapni a feleségét valakivel. Betoppanna. Nincs otthon. Kiderítené, melyik hotel. Csak ábrándozik. Történik ilyen a valóságban? Féltékeny férj álcában oson a felesége után vagy fordítva. Körbenéz. A szóke eltűnt, az utca üres. Ráír Manszúrra, mit csinálsz, megiszunk valamit? Manszúrnak válóperes tárgyalása lesz, mert Manszúr mindent elvállal, mindenhez ért, Balázs bírja az öniróniát, megkönnyebbülve visszaírja, te vagy a legjobb.

Vagy felvehetné a gyereket. Vagy elmehetne Zsolthoz, hogy egyszer s mindenkorra lezárják ezt a dolgot, nem kell több számla, majd megoldja valahogy, de akkor borul minden, az ivások hármásban, és hogy időnként elmennek az Erotika Klubba, ami tulajdonképpen siralmas és drága, de olyan régóta megy már ez, Balázs nem tudja, hogy kell ennek véget vetni.

Rózsaszín neonfény a klub bejárata fölött, erről mindig az egyetemi fapados söröző jut az eszébe, a percegő neonsövegek. Azt játszották, ki tud hányás nélkül többet inni vagy megadott helyre sugárban hányni. Pontozták a nőket, megtárgyalták a mellbimbót, nagy lapos vagy csücskös, Manszúr a kicsit szereti, Zsoltnak tetszik, amikor a melltartóval összepaszszírozzák a melleket. Manszúr megszerezte az írásbeli vizsgakérdéseket, az egyetlen numera, amiről hallgatot, Manszúrnak még sok haja volt és válla, Balázson vékony, és ivásban ő az ász.

Ebben a pillanatban, a konditerem és iroda között a tűző napon állva biztos benne, hogy ez az egész így túl öreges már, és valamit még tartogat a nap, csak mi az, Micimackó, Malacka. Meg kéne írni valakinek ezt a konditermi látomást, elöveszi a telefont, elrakja. Vannak tehát az örültek, szóke csajok, és a Laza Rókában olyan piaválaszték, ami az

egyetemi sörözőben soha, a víz folyik róla, az ing szinte tocsog, szaga van, szereti a saját szagát. Erre kéne talárt venni. Kedve lenne elmenni a tárgyalásra, szólni az ügyvédjelöltnek, hogy te menjél haza, kicsit elkésve beállítani, gyors keresztkérdéseket feltenni, ami elfeledtetné a talár hiányát, a bíró elismerően nézne rá, mint azelőtt, és élvezettel olvasná vissza a tárgyalási jegyzőkönyvben, milyen jól tud rögtönözni, és általában, milyen jól megy neki a munka.

Felveszi a gyereket, persze. Mekkora néz majd. Elmagyarázta neki, hogy apa keresi a pénzt, és sokat kell dolgoznia, majd hétvégén fociznak, olyankor a Bence komolyan néz, komoly fiú, bólogat, nincs vele semmi baj. A felesége időnként sírva fakadt, miután letették aludni, a konyhaasztalra könyökölve sír, megpróbálja hátulról átölelni, áll a felesége hátra hajolva. Az ő szülei vígan éltek így, és neki nem hiányzott az apja még hétköznapi is, miért akkora tragédia ez az egész. A női magazinok tehetnek erről, az apahiányról szóló cikkek, amiket a felesége az orra alá tol. Látod? Látom.

b
bill
ent
yuk

Leparkol, még csak fél kettő, az árnyékban várja, hogy kicsengessenek. De negyvenöt-kor sem indul ki nagy gyereksereg, ahogy képzelte, bent zsi-bongás, csak néhányat visznek el, nem érti. Bemegy, kóvályog a folyosón, végre talál egy tanárnőt. Elvinné a gyereket, miért nem jönnek ki a gyerekek. A tanárnő hüledezve néz, napközi van. Akkor nem vihetem el a fiam? Nem. Tehát nincs jogom rá, hogy iskolaidő után hazavigyem a gyereket. Uram, joga sok mindenre van, de a felesége már bejelentette napközibe, bent ül, írja a leckét, jó lesz ez így mindenkinek, mondja, és magára csukja az egyik terem ajtaját. Beszárás. Mondja, mi a jó.

Olyan izgatott lesz, mint régen a tárgyalások előtt. Keresi az igazgatói irodát, felrohan az emeletre, vissza, aztán a bejárat melletti első irodában találja meg, kopogás nélkül benyit. Valaki, valószínűleg az asszisztens, feláll. Az igazgató urat keresem. Ugyanúgy húzkodja a szemöldökét, mint a tanár, mi van itt ezekkel. Az igazgató nem úr, hanem hölgy, és be kell jelentkezni. Ez nem érdekel, el akarom vinni a gyereket, ezt ki találta ki, hogy a szülői jogaimmal nem élhetek? Az asszisztens felveszi a telefont, benyom egy melléket. Kati, le tudsz jönni? Kati az igazgató, kérdezi. Nem, a gyerekorvos. Nem emlékszik? Félévkor már beszéltünk Bencéről.

Balázs biztos benne, hogy soha nem beszélt ezzel a nővel. Bence beteg? Nem beteg, vagyis nem úgy, majd elmagyarázom. Balázs két ujját a homlokához érinti, mint amikor zavaros ügyfélleveleket olvas, és nem érti, hogy mi a lényeg. Hol az igazgató, kérdezi. Igazgató asszony tárgyal. Mit tárgyalhat egy általános iskolai igazgatónő, gondolja, közben lassan azért rájön, hogy itt most jelenetet csinál, és ennek következménye lesz, de már túl megszire ment. Jogással szeretnék beszélni. Nincs jogászunk, húzkodja a szemöldökét megint az asszisztens. Ez egy borzasztó nap, gondolja, és fejben felszólító levelet ír az iskolának, amelyben tájékoztatja a tisztelt igazgató asszonyt a szülői jogokról. Mennyi van még a nyári szünetig, kérdezi. Nyolc tanítási nap. Jó, akkor a másodikat már nem itt kezdi, mondja, és kiront az irodából.

Hogyan jutott el idáig, felidézni sem tudja. Nem ittak pálinkát, az ebédet nem ette meg, talár, bor, napszúrást kapott, csörögtek a súlyok, hotelszobák, Micimackó, Malacka, gyerek. Haza kéne menni, de nem tudja eldönteni, melyik a rosszabb. Ha otthon van a felesége, vagy ha nincs. Vagy visszamegy a Laza Rókába. Minden gyűrötten lóg rajta, úgy nézhet ki, mint egy lúzer vidéki ügyvéd. Akik harmincezerért csinálnak adásvételit. Hazamenni, zuhanyozni. A feleségét már biztosan hívta az iskola. Leszarom, mondja maga elé, és kocsi-ba száll, az úton megint forgalom van, iskolaidő vége, ezek persze hazavihetik a gyerekeiket.

A Laza Rókában azóta váltás volt, másik csaj veszi fel a rendelést. Bent ül a hűvösben, koktélt iszik, miért ne ihatna, nemcsak nők isznak koktélokat. Manszúr ír, hogy végzett, tárgyalás elhalasztva, folytatódik a marakodás két hónap múlva, meg kéne inni valamit. Laza Róka, ennyit ír vissza. Megkapta a bőrfoteles sarkot, hátradönti a fejét.

Manszúr hangjára ébred. Na, jó szarul nézel ki, mondja elégedetten, te mentél a tárgyalásra? Az iskolába mentem, hogy az mekkora gáz, hoztad már el a gyereket? Minden második héten, vigyorog Manszúr. Elnézegeti a narancsszínű italt, mit iszol, Mai Thai-t? Fintorog, int a pincérnőnek, egy Candy man-t légyiszi. A pincérnő nem tudja, hogy mi az a Candy man. Hát a legjobb sör a világon, Candy man, nincs? Nincs. Manszúr bágyadtan, mindegy, jó lesz a délelőtti sör is.

Balázs forgatja a szemét, egy Deliriumot hozzal neki.

Manszúr is hátradől, előveszi a cigarettát. Ezer éve nem lehet bent cigizni, mondja Balázs, és arra gondol, hogy mégis uszodába kellett volna menni, megnézni a barna lányokat, ahogy szétkenik a fehér naptejet a hasukon, onnan lecsúsznak a comb belső részére, nem néznek senkire, a bőrük csillog, és fogalmuk sincs, milyen lehet másnak lenni. Szép fiatal nők, csak bekenik magukat, és készen vannak, valaki majd úgymint elveszi őket.

A felesége hívja, ránéz a telefonra, félreteszi, Manszúr most is vigyorog. Érdekel a válóperes tárgyalásom? Nem nagyon, válaszolja, és örül, hogy Manszúrral nem kell udvariaskodni. Manszúr zavartalanul folytatja, hogy a feleség a tárgyaláson előhúzott egy kést. A bírónő sikoltott, hívták a biztonságiakat, cirkusz, átjutott egy penge az ellenőrzésen, a férj kirohant, még jó, hogy az ajtó mellett ült, a nő meg csak állt elszánt fejjel, késsel a kezében, és a biztonságiak nem merték megközelíteni. Ezt most találod ki. Komolyan. Ne bassz. Mondom. A csaj aztán visszadobta a kést a táskájába, és annyit mondott, még ő akar elválni.

Eszébe jut a konditermi látomás, Füles. Elmondhatná Manszúrnak, de úgy tűnne, mintha kontrázni akarna a késes válásra, és lehet, hogy tényleg napszúrást kapott. Megint csörög a telefon. Tudod mit? Faszomat. Kikapcsolja, igaz, hogy nem tudja a pin kódot, de mindegy, kikapcsolja, és odavágja az asztalra. Int a pincérnőnek, Manszúr fején látszik, hogy nagyszerűen érzi magát. Na, nézzük meg a felhozatalt, mondja, és körbenéz komótosan, nem izzadt, csak félig kopasz, a zakója fényes, nem feltűnően, de Balázs már észrevehette volna, beszélhetnének az öltönyökről, csináltatta vagy vette, és mennyibe kerül egy ilyen.

Tamás Dénes

Növekedek

(részlet egy készülő regényből)

Az eső menthetett meg. Ahogy annyiszor majd életem során. A tavaszi zápor hatalmas cseppjeivel végig paskolta a mezőt, leveleimen dobolt, végigfolyt száramon, utat talált magának a kiszikkadt föld cserepei között, s alászivárgott a mélybe. Innen megint éreztem a robbanást magamban, ahogy a fentről hozzám kacsolódó erő is újra elérhető távolságra került, belém hatolt, s húzni kezdett felfelé.

b
bill
ent
yuk

Azonban ez már nem az a világ volt, amibe zsenyeségem belefordult. Itt harc volt, küzdelem a túlélésért, sietés, kapkodás, elcsuklás, nekiiramodás, elévágás, kiszorítás. De már melléje beszélek. Ezek mind csak kiszögelések, absztrahált, rögzített pontjai egy kimeríthetetlennek tűnő szövevénynek, amiben megpróbáltam magamra találni. De hogy tárjam elé beleszövődésem egész kiterjedését? Hogy fedjem fel érzékenységemnek igazi dimenzióit? Szavak sincsenek ezekre a viszonylatokra. Nem, ne gondoljátok, hogy a nyelv vissza tud bármit adni a világból. Nem tudja leképezni a dolgokat, nem teszi átélhetővé őket, legfeljebb kezelhetővé változtatja a felfoghatót. Meg néhány csepp kínos érzélem a nagyító lencséjére helyezett baktériumra. Haha. Kevés, nagyon kevés. Közben lekicsinyelni se akarom ezt a képességet. A változtatás olyan hideglelős lehetőségei rejtőznek benne, amelyek nem mutatkoznak meg a mi világunk felől. Megnevezted, bebörtönözted. Bebörtönözted, odébb tehetted. Odébb tetted, a reálisból átkapcsoltad. Jó, hogy nincs semmi közöm az egészhez.

De akkor mihez van?

Két állapothoz mindenképp. Születésem hamar felfedte őket számomra. A „szegényt” és a „gazdagot”. Gazdagnak lenni azt jelenti: fényben állsz. Zuhog rád az eső. Ismered ezt az érzést. Azt már kevésbé, hogy meztelenül állsz alája. És azt pedig egyáltalán nem tudhatod, milyen, mikor minden pontodon eltalálnak a vízcseppek. Hogy le van fejtve a bőröd, nincs mi védelmezen, de nem bánt, nem sebez meg, ami elér, hanem egyből táplál, felpezsdít, erősít. Emeltem már fel kezeidet az ég felé? Tártad ki ujjaid? Érezted, hogy füstölögni kezdenek? Érezted, hogy lelassul a lélegzeted, szívverésed egyenletes tempót diktál, homlokcsontod áttetszővé válik, karjaid kivékonyodnak? Érezted, hogy ami fent van, az elér téged, magához vonz, s megforgat tengelyed körül? Aztán lassan, lassan, leválnak rólad körvonalaid, távolabb kerülnek tőled, messzebb, messzebb, de nem marad kitöltetlen a sáv, mert a határaidon túl is mozgásban vagy, alakulsz, épülsz...

Ez mind csak halovány másolata annak, amikor mi fényben állunk.

Az árnyékoltság szegénnyé tesz. Ritkássá válik a levegő körülötted, de hiába dolgoztad eszeveszetten tüdődet, nem lesz több belőle. Mintha szívinfarktus kerülgetne, olyan az érzés. Tudod te: a csirkelevesből nem a párálló otthonosságot, hanem a vizes csirketollak taszító szagát érzed. Bezár, lefog, megbéklyóz. Undorral tölt el.

Lehet így létezni? Egy ideig mindenképpen. Fent eleve kiszámíthatatlanság uralkodik, lopakodó árnyak jönnek-mennek egész nap, kivékonyodnak, beerősödnek, hol eltakarják, hol hagyják megmutatkozni az erőt. Aztán egy időre eltűnik minden odafent, a csend is visszhangossá növekszik körülötted, mintha egy feneketlen kútba merítenének alá, majd jön az ébredés, az indulás, a berobbanás. Ez ismétlődik, újra és újra.

Alkalmazkods, mit tehetnél.

Az igazi veszély a közelben van. A lenti présből kell mielőbb szabadulni. Csak egy picivel kell magasabbra kerülni, mint a többiek. Oda, ahol már nincsenek a leveleid takarásban. Magasodni és kötődni – egyszerre elérhetetlennek tűnt mindkét dolog. Pedig nem volt más választásom. Szárat vastagítani, gyökereket eresztetni, a gyökerekkel a talajba mélyre befúródni, a talajt megkötni, aztán fent még több ágat, még több levelet kibontani, a leveleket az erő felé fordítani. Fennebb, fennebb. A menekülő út felfele vezetett. De a lentire is kellett figyelni. Kellott volna, de muszáj volt kockáztatnom. Egyszerűen, sietnem kellett. Mint egy vállalkozó, aki a jövője érdekében új területekre fektet be, miközben a már meglévő is építgethetné. Döntöttem, és meglett ennek a következménye. Igaz, ez csak jó sok alvásidő után mutatkozott meg a maga teljességében. Hogy mi? Az, hogy vicces, bohókás fa lett belőlem. Haha. Úgy-e, hogy zavaros, amit mondok? Pedig csak arról van szó, hogy nem tudtam kellőképpen kidolgozni kötődésem természetét odalent. Mindig úgy éreztem, gyenge lábakon állok, túl ferdén, túl magasra nyúltam, terjeszkedtem. Mintha örökösén saját súlypontom előtt állnék egy kicsivel. Bármikor orra bukhatnék. Ezért van bennem valami lökötség, örökös ábrándozás, vágyakozás, mint az olyan lényekben, akik nem kötődnek mélyen semmihez. A koronám sem szabályos. Az egyik fő ágam még szépen, srégen tört a magasba, ott terebélyesedett ki. A másik kettő azonban oldalra indult, túl közel egymáshoz, hiszen abba az irányba talált több fényt magának, amitől a súly is oda helyeződött át. Ezt persze megpróbáltam a gyökereimmel ellensúlyozni, a föld alatt a másik irányba kezdtem terjeszkedni, a törzsemet is ellendöntöttem egy picit, ettől ma úgy nézek ki, mind aki, hol ki akar dőlni, hol csak a szélre vár, hogy jöjjön, felkapja, messze repítse.

Széllal bélelt madárijesztő – haha.

Nem mintha nem lenne jó dolgom itt, ahol éppen növekedek. Elárulok egy titkot: nekünk mindig ott a legjobb, ahol éppen vagyunk. Ez a „vagyunk” azonban titkokkal terhes, s most nem szeretnék túlságosan előrefutni, hogy felfedjem ezeket. Muszáj rébuszokban beszélnem. Része lenni valami másnak – ezt jelenti a létezés számomra. Ez nem költői vágyakozás, üres nyilatkozgatás az esetünkben, hanem életprogram. Szó szerint az

életünk múlik rajta. Az biztos, nem körülöttem forog az egész világ. Én kapaszkodom belé. Elkülönítetten nem is tudnám érzékelni ezt a forgást, hiszen folyamatosan át vagyok hatva vele. Mondjam azt: egy olyan hely vagyok, ahol folyamatosan költözik a világ. Miközben nekem az is megadatott, ami lehet minden más fának nem: egy helyben állni, és közben szárnyalóan látni a világot.

De még mekkora utat meg kellett tegyek ehhez a felismeréshez.

Először túl kellett nőjek mindenem, ami idelent körülvet. Csak utólag tűnik könnyed megvalósításnak az egész. Miközben már az elején a borzalom legyintését is el kellett viselnem. Nyugtalanító közelségben egy másik magonc tepert a magasba. Belőlem van – sikított fel a felismerés bennem. Én vagyok ő – csitult zavarra az érzés. Testvér, na – hogy más is értse. Ő is vadvadkörte, és élni akar, élni, mint minden más körülöttünk: az idegen fák sokasága, a sertepertelő füvek, a virágok bólogató fejecskéi, a halálos ölelésre is kész mohaágyak, a fenyők tövei körül sugdolózó páfrányok, a fojtogató futónövények, a bokrok. Meg a földet lélegezni tanító giliszták, a mikrobák, a baktériumok, a gombák kiterjedt földalatti hálózatai. De még sok időnek el kellett telnie, míg mind megismertem őket. Amíg rájöttem, ki az, akivel együtt lehet létezni, és ki az, aki csak elvenni, zabrálni akar tőlem valamit.

Egyelőre mintha mindenki az utóbbi csoportba tartozott volna. Még a közelemben növekvő testvérem is. Hogy honnan tudtam létezéséről? Hallottam őt. Hallottam. Álmélkodhattok. Igen, mi fák hallunk is. De nem egy szűk járaton keresztül, hogy aztán odabent támadjon fel a világ hangzavara. Mi benne állunk a hangzuhatagban, minden részünk hallásból van. Mintha milliónyi apró fülecske borítani felületünket. Így a föld mélyét is kihallgathatjuk. Nektek a föld ledöngölt, sima laposság. Elhord titeket, ennyi. Földből lettetek, s porrá lesztek, mondjátok. Igen, földből formáztak meg, de ezzel el is szakítottak a földtől. Ahogy a levegőt, a magasságot, a földet is korlátosan érzékelitek. Hiába zaklatjátok évről évre az imbolygó ekevassal, nem tudjátok kiismerni, korlátlan tudását átvenni, felhasználni. Tartozni valahova. Mit tudhattok ti erről, akiknek minden valóságos dolog legfeljebb képzet, idea, lila füst? Csak elkészíteni tudtok dolgokat, átpakolni egyik helyről a másikra, szétszerelni és másként összerakni. Nem élnek azok a dolgok. Hiába vannak mozgásban, tesznek meg irdatlan távolságokat, nincs bennük semmi eleven, kapcsolódásra kész. Csak amikor elromlanak kezdik lassan-lassan megkeresni a helyüket közöttünk. Nézd azt a rozsdásodó vaslábast, amott a felpúposodó földbucka oldalában. Már hozzánk tartozik. Lemálló bőrét már bemosta az esővíz a talajba, így érzékeny gyökércsúcsaimmal hozzáférhettem, magamba építhettem. A föld is így közlekedik rajtam keresztül. Megtart. Ti csak költöztök, folyton-folyvást. Amikor házat építetek, akkor is költözésben vagytok. Falakat húztok fel, beköltöztök a házba, de ahogy lenni tud ilyenkor, mindig kívül marad valami. Aztán vakarni kezd, piszkálni, bökdösni. Nem hagy nyugton. Így megint útnak eredtek. Megint egy új helyet kerestek magatoknak, s megpróbáltok oda is házat építeni.

Nem érzitek, a felszarvazott tájak keserű bosszúja a nyakatokban liheg?

Lassan, napról napra emésztettük el testvéreimet. Először csak a fejlődésben maradt el, szára beráncosodott, levelei besárgultak, elhulltak. Már a magasból tekintettem alá az apró, kiszáradt csonkra, amely, mintha a rossz lelkiismeretet akarná ébren tartani, még több alvásidő után is ott meredezett törzsem tövében.

Testvérgyilkos, mondhatnátok. Pedig – s most megint kapaszkodjatok meg, de nagyon – a növényvilágban nincsen gyilkolás. Csak átalakulás van, felhasználás, beépülés. Nem, mi nem egymás ellen létezőnk. Még akkor sem, ha magunkat kell másnak táplálékként felkínálnunk. Itt nincs halál, csak keresés. Csak ehhez az egészet kellene látni. Mi az hogy látni? Hallani. Szagolgatni, simogatni, letapogatni. Ha igazán közel akartok kerülni a világhoz, szúrjátok ki gyorsan a szemeiteket, szálljatok alá a sárba, a mocsokba, hengeredjete bele, s akkor érezhetitek a világ redőit, ráncait, bélcsatornáit, de feltáruznak tágas öblei, elvezető árkai, apró szurdokai, ahogy felkapaszkodatok a levegő nagy szárnyacsapásai keltette ingó földrészekre is. Beléjük vagyok csavarodva. Néha reggeltől estig csak vitetem, vitetem magam a föld hullámaival. Hazugság a három dimenzió. Ahol te egymásra merőleges, egyenes vonalakat, ott én egy túlérrett, önmagából kiforduló karfiolrőzsát látok. Haha.

Hallgatom a földet. Az üregeket mély hangok töltik ki, csusszanások, dobbanások. Mintha Coltrane fújna bele a hideg vasba. A gyökérszálak hallgatóznak, ma messziről, messziről érkezett a hang. Szinte a felismerhetetlenségig sáros, nehéz. Ahogy hozzám ér, súlyosan rám tapad és elkezd lefelé húzni. Fent idegesen megrázom kevéske levélzetem, az utóbbi időben először zöldésbarnára, majd fakósárgára váltott mindegyik. Mint levágott kézfejek szállnak alá leveleim a földre, meztelen ágnyúlványaimat, mint kitakart idegvégződéseket az éles novemberi szél cibálja. Félek idefent. Lent azonban továbbra is bűg a zene. Nem egy melódia szól, ne gondoljátok, nagyszámú, ritmikusan független vonal áll egymással szemben, számtalan átfedéssel. Ahol egybeesnek a vonalak, ott a közöttük lévő kapcsolatok elveszítik tisztaságukat, összeolvadnak egy hangzásban, amelyet szabálytalan hangsúlyok élénkítenek. A hangmasszából aztán egy éles, csikorgó hang válik ki, megpróbál felemelkedni a mélyből, fokról-fokra, glisszandókat véve halad felfelé, mintha saját félelmeim fűrészelő pályáira próbálna ráhelyeződni, de nem jut a felszínre, egy ponton alábicsaklik, hull-hull alá, nem éri el az aljzatot, egy kitartott dübörgés felfogja, lecsendesíti, magába olvasztja; a teljes hangzás építménye a fontos, nem az egyes alkatrészek, evidenciaként lüktet a gondolat, mint reszkető, öreges kezeket összekulcsolhatom ágaimat, biztatom magam: aláérezkedhetek, befészkelődhetek a mélybe, ebbe a letapogathatatlan, ütemes ringásba, mert tudom, innen fogok valamikor feltámadni.

Még hogy a hit van hallásból? – haha.

Pintér Tibor

Emlékezés a delfinekre

A Delfin-sorozatnak vajon honnan ered a címe? Mert a delfin aranyos, kedves állat, gyerekek örök barátja, nem egy megejtő történet szól az ember és a delfin barátságáról. De ilyen állat sok van – ha már állatokról nevezünk el egy könyvsorozatot –, itt van például a panda vagy a mókus, de erősebb idegzetű kamaszok számára a gepárd vagy a leopárd is megfelelő lenne, bár velük olyan nagyon nem ajánlatos közlekedni barátkozni.

Megvallom, nem jöttem rá az okra, mi több, nem is találtam semmi információt erre nézvést, mégis szöveget ütött a fejembe a Szörényi László kutatásai és publikációi révén elhíresült *delfinológia* kifejezés, mely az *ad usum Delphini* latin nyelvű fordulatból ered. A Delphin a francia trónörökös rangját jelöli, így nevezték a Dauphint latinul. A derék jezsuita atyák a klasszikusokat, így Ovidiust, Vergiliust, Horatiust a leendő uralkodó számára erkölcsleg feddhetetlenné tették, minden „oda nem valót” kimetszettek a szövegekből, és a kiherélt klasszikusokat nyújtották át szöveggondozásuk gyümölcseként. Szörényi László idevágó írásainak a tárgyai javarészt azok a szövegek, melyek a szocialista kultúrpolitika metszőollójának estek áldozatul. Szörényi összehasonlító elemzései a magyar filológia gyöngyszemei, és bizony tetemes részük a magyar klasszikus irodalmat érinti. Az 1948 és 1989 között megjelent irodalmi művekbe már eleve bele volt kódolva az öncenzúra, vagy ha mégse, a kiadói lektorok sokat tettek pótlásukért. A három T világában keserű és vidám anekdoták százait ismerik a kor tanúi. A tiltott szerző tiltott műve egyszerű ügy volt, semmiképpen nem jelenhetett meg. A túrt szerzőnek óvatosságnak kellett lennie, de ha itt-ott nem volt az, akkor a lektorok felhívták rá a figyelmét, és a legjobb esetben közös megegyezéssel kezdet fogtak egymással. A támogatottnak pedig eszé ágában sem volt olyan gondolatokat leírni, amelyek esetleg gondot okoztak volna a kiadóknak. S mily szinkavalkádját alkotta a honi könyvkiadásnak e három alapszín örökös keveredése évtizedeken keresztül!

Lehetséges, hogy az egész ifjúsági könyvsorozat már eleve a delfinológia jegyében fogant? Azaz a sorozatcímbe szereplő állat vállaltan olyan munkákat adott a tanuló ifjúság kezébe, melyek esetében garantált, hogy nem fog illetlen dolgokról olvasni. Meghökkenető, de nem alaptalan gondolat. Ha a sorozat közel kétszáz címén végigszalad az olvasó

szeme, elég világossá válik e tendencia. A favorizált szovjet írók ifjúsági regényei, Gajdar *Timur és csapatával* az élen, semmiképp nem kerülhettek rossz hírbe, másrészt a sorozat magyar írói alkalmazkodtak a követelményekhez. A világirodalom régi munkáit pedig egy egészen zamatos fordulat tette szalonképessé, amelyen már felnőtt(ebb) korunkban sokat viccelődünk: „az ifjúság számára átdolgozta” – itt egy név következett –, ez az egészen egyedi proskripció díszelgett e kötetek címlapján. Ennek az eljárásnak a tökéletes párhuzamát a katolikus könyvkiadóknál lelhetjük meg, Magyarországon a Szent István Társulatnál, ahol is minden kötet címlapján ott ékeskedik a *nihil obstat*, teljes nevén *nihil obstat, imprimatur*, vagyis semmi akadálya, kinyomtatható. Mindennek tömör jelentése a Magyar Katolikus Lexikont idézve: „illetékes egyházi szakértő ítélete a kéziratról, mely szerint a mű tartalma összhangban van az Egyház hivatalos tanításával, ezért nincs akadálya a kiadásának. A nihil obstatot követően adja meg az ordinárius a nyomtatási engedélyt, az imprimaturt”.

Mi tagadás, a delfinológiában mélyebbre merülve nem állhatom meg szó nélkül e roppant furcsa, ironikus párhuzamot. Az egyházi cenzúráról nem sok ismeretem van, de egykori Delfinkönyv-olvasóként utólag mégis felfedezni vélem a pártállami *nihil obstat* bélyegét. „Az ifjúság számára átdolgozta” fordulat igazi delfinológiai lelemény, hiszen pontosan ez biztosította, hogy a régi művek olvashatóvá váljanak a ma fiataljai számára, és ők csak akkor jutottak hozzá az immáron nem bűnös gyümölcshöz, ha matricaként rákerült a szocialista irodalompolitika *nihil obstatja*. (És nem engedhetem, hogy az esetleges öncenzúra befogja a számat: az elmúlt lassan 13 év egyre több okot és példát szolgáltat arra, hogy aktívan védelmezzük a sajtószabadságot a könyvkiadásban is. Ki akarna egy liberális polgári világban *nihil obstatokkal* ellátott könyveket látni?)

E delfinológiai truvájnak a legékezebb példája Defoe *Robinson Crusoe*-ja (mely története- sen nem a Delfin Könyvek sorozatában jelent meg, de szintén a Móra Könyvkiadó adta ki). Nem azért említem a *Robinson*ot, mintha csak a szocialista magyar ifjúsági irodalmat kellett volna tőle óvni, hanem azért, mert a regény teljes recepciótörténetében se szeri, se száma a cenzúra, a delfinológia piszkálódásainak. Egyetlen példa erre az 1720-as francia kiadás sorsa:

1720-ban például a *Robinson Crusoe élete és kalandjai* első részének francia fordítása csak nagy nehezen, azzal a megjegyzéssel kapta meg a kinyomtatási engedélyt, hogy „a cenzúrahatalóság szabályzata és szokásjogi gyakorlata szerint egyes tiltott kéziratok bizonyos részeit ki lehet adni félhivatalos engedéllyel”. 1721-ben Montesquieu-től a *Perzsa leveleket* és a *Robinson Crusoe* harmadik kötetét viszont kategorikusan letiltja a cenzor, mondván: „Nagyon elmarasztalható írások.” Csak 1723. január 31-én kap a teljes *Robinson Crusoe* kinyomtatási engedélyt, de megint csak feltételesen: a kancellár előírja, hogy kinyomtatott szövegnek – ellentétben a kéz- irattal – „mindenben meg kell felelnie a szokásos elvárásoknak”.¹

¹ PRUZSINSZKY Sándor, *Halhatatlan cenzúra*, Médiatudományi Intézet, 2014, 22.

A *Robinsonnak* 1844 és 2017 között 47 magyar kiadása volt: ezek között vannak képes mesekönyvektől kezdve ifjúsági átdolgozásokig rövidített, csonka verziók és „teljes, nagy Robinsonok”.

A Delfin-sorozat tehát nem mentes a szocialista irodalompolitikától, de hogy finomítsak a fentebbi delfinikus-szentori-ironikus hangon, azt is meg kell jegyeznem, hogy az ifjúság számára átdolgozott kiadásoknak nem csak politikai okai voltak. A történelmi kalandregények esetében, melyekről még szó esik, rengeteg olyan történelmi utalás, okfejtés, filozófiai és pszichológiai elmélkedés, narratív svédcsavar és miegyéb van, mely egyszerűen szólva a szerkesztők meglátásai szerint az ifjú olvasókat feltehetően elriasztották volna nemhogy az adott művek olvasásától, hanem magától az olvasástól is. Hiszen e kötetek elsődrendű célja az olvasás élményével való találkozás volt. A Delfin Könyvek vállaltan a fiúk olvasmányai voltak, és valóban, a bináris genderfelfogás szerint a csíkos és pöttyös könyvek a lányoknak készültek, a Delfin Könyvek a fiúknak. Ennélfogva a kulcsfogalom a fiúk esetében alighanem a kaland volt. A Móra, a tulajdonképpeni ifjúsági könyvkiadó kötetei akár a Delfin-sorozatban, akár a csíkos / pöttyös sorozatban, akár önálló kötetként hím- és nőnemű olvasókat és olvasmányokat (már amennyiben ez utóbbi létezik) publikált. A bináris felfogás annyira erős volt, hogy emlékeim szerint cikinek számított, ha egy fiú csíkos könyvet vett a kezébe. Mindez erős hatással volt a nemi identitás megalapozására, különösen abban az életkorban, mikor a két nem képviselői a kölcsönös szembenállással közeledtek egymáshoz. Az iskolai játszótéren a lányokat megtámadni közös fiúszórakozás volt, miközben természetesen mindenki azt a lányt kergette, aki a leginkább tetszett neki. E paradoxon leképeződött az olvasmányokban is. A '80-as évek fiúknak szóló slágerolvasmányai az indiánkönyvek voltak, nem egy közülük a Delfin Könyvek sorozatban jelent meg. Azonban ezek is delfinizáltak voltak. Cooper hatalmas, öt részes sagája, a Bórharisnya-regények *Nagy indiánkönyv* címmel jelentek meg (és új kiadásokban máig kaphatók). Emlékszem, ez a mind az öt regényt magába foglaló könyv volt életem első, fizikai értelemben is vett nagy könyvélménye. Nehezen tudtam megtartani olvasás közben a körülbelül egykilós monstrumot. Cooper egyéb kalandregényei, így *A vörös kalóz* is fontos olvasmányom volt. A másik indiános szerző természetesen Karl May, mifelénk May Károly volt. Cooper figurái (Vadölő, Solyomszem és Bórharisnya) mellett Winnetou és Old Shatterhand alakjai voltak meghatározóak. Mivel ezeket a magyarra nem lefordított neveket kellő angol nyelvismeret híján nem tudtuk kiejteni rendesen, így az *oldsatterhand és *oldfirehand alakok voltak használatosak a Winnetou-történetekről szóló beszélgetésekben.

A mi kiskamasz éveinkben a kalandregények olvasása mellett ott voltak a kalandregényekből készült filmek is, amelyek az olvasókat arra készítették, hogy összehasonlítsák a filmeket a regényekkel. A szocializmus sajátos filmbeli műfaja volt az NDK-gyártású, a jugoszláviai, azaz a horvát Dinári-hegységben forgatott indiánfilmek, egy szerb

színésszel, Gojko Mitićcel a főszerepben. A meglehetősen bizarr egyveleg hasonló volt az olasz spaghetti-westernekhez, de ennek a háttérében is a kultúrpolitika állt, ugyanis az 1960-as években egész sor nyugat-német Winnetou-film született. Ennek ellenpontozására kellett megalkotni a keleti blokk indiánfilmjeit, és természetesen Magyarországon csak ezeket vetítették a mozik. Ennek ellenére az olvasási kedv nem csökkent, és a „könyvben jobb” fordulat elég gyakori volt, noha Gojko Mitićet az egész ország a szívébe zárta – de ami a legkomolyabb probléma volt: azután már az indián hőst csak az ő alakjában tudta elképzelni a kiskamasz olvasó.

A kalandregény műfaja azonban egyéb kincseket is tartogatott, ezek legnagyobb része a Delfin Könyvek sorozatában jelent meg. Magam már gyerekkoromban vonzódtam a történeti tárgyú regényekhez: Dumas *Monte Cristo gróffjához*, Verne *Sándor Mátyásához* és a többihez. A kincsek között talán legnagyobb hatású Stevenson *Kincses szigete* volt, ami, szemben Cooperrel, eredetileg is ifjúsági regényként fogant. A főhős Jim Hawkins maga is kiskamasz, ez azonnali azonosulásra készíti a fiatal olvasót vele, és Stevenson mesterien játszatja végig Jim szerepét az ármánykodások és leszámolások közepette, míg ő maga véletlenül sem lesz gyilkos, noha nagyon merész tetteket kell végrehajtania. Israel Handsszel való leszámolása is a véletlen műve, hiszen Hands tört dob Jim felé, és Jim kezében véletlenül sül el a két puska, amelynek lövése kioltja Hands életét. Ezenkívül ott vannak a feddhetetlen erkölcsi példaképek Jim számára: Lord John Trelawney, Smollett kapitány és Dr. David Livesey alakjában. Ma visszaemlékezve *A kincses szigetre*, meglepődöm, hogy a sok erőszakos jelenet – mégiscsak egy véres kalózhistóriáról van szó – a 19. század végén nem akadályozta, hogy problémátlanul ifjúsági irodalomnak könyveljék el Stevenson regényét. Könyvalakban való megjelenése előtt a szerző sorozatként publikálta a Young Folks nevű gyerekmagazinban 1881 és 1882 között. Pszichológiai kutatás tárgya lehetne, hogy közel százötven év alatt a gyereknevelés hogyan tükröződik az úgynevezett gyerek- vagy ifjúsági irodalomban. Azt hiszem, ma *A kincses szigetet* veszélyes olvasmányként könyvelné el sok gyerekpszichológus, és inkább adnák voksukat a könyv delfinizálására. *A kincses sziget* azonban olyan komolyabb olvasmányok felé terelt, mint például Poe *Aranybogárja*, mely szintén kincskereső történet, de lényegesen komplexebb és hátborzongatóbb.

Az ifjúsági irodalom számomra egyik legmeghatározóbb olvasmánya a helyszín miatt vált már-már mitikussá. *A Tenkes kapitányáról* van szó, amelynek a filmváltozata előbb készült el, mint a regény. Nem túlzok, ha azt mondom, hogy e film egy egész országot megbolondított. Ez volt az első „nagy léptékű” történelmi kalandfilmsorozat a maga 13 epizódjával, epizódonkénti 25 percével. A forgatókönyvíró Örsi Ferenc volt, aki Pécssett élt évtizedekig, és nagyon jól ismerte a város történelmét. A kalandsorozat helyszínéül a Pécsből harminc kilométerre lévő siklósi várat és környékét, többek között a Tenkes-hegyet választotta. Innen már csak 12 kilométer a Dráva, a magyar-horvát határ. Valóban végvár, a mai területi viszonyok szerint is.

A sors úgy hozta, hogy nagybátyám, aki a Pécsi Nemzeti Színházban volt akkoriban színész, 1980-ban szőlőt és prэшázát vásárolt a Tenkes-hegy lábánál, Máriagyűdön. Én ekkor tízéves voltam, a nyarakat onnan kezdve nagyrészt ott töltöttem. Talán az első nyáron nyomta kezembe *A Tenkes kapitányát*, és valósággal történeti elevenséggé vált a könyv teljes világa, hiszen a Tenkes-hegy oldalában voltam, és ha lenéztem a prэшáz oldaláról délre, akkor a siklósi várat láttam. A falubeliek nagyon jól ismerték a hegyet és környékét, kalandos kirándulásokon másztam fel a hegy tetejére, német bunkerek maradványaira bukkantam. És persze a 18. századi eleji siklósi vár is meglevendett. Az unokatestvérem egyszer egy hatalmas lakatot nyomott a kezembe. Mi ez? – kérdeztem. – A siklósi várbörtön lakatja! – tódította. A hátamon futkározott a hideg, hiszen épp *A Tenkes kapitányát* olvastam.

Nagybátyám ismerte az író, akinek szintén prэшáza volt a közelben, és ott írta a forgatókönyvet, majd az abból készült regényt. Sajnos nem találkoztam vele, akkoriban már nem Pécsett, hanem Budapesten élt.

A kincses szigetre vagy Monte Cristo szigetére nem juthattam el, az indiánokkal sem csatázhattam a vadnyugaton, nem láthattam a Sátán kutyáját, nem merülhettem víz alá a kétéltű emberrel, nem portyázhattam Rinaldo Rinaldinivel, a haramiák kapitányával. De a Tenkes-hegyen és a siklósi várban nem csak a képzeletemben lehettem jelen. Készült rólam egy kép 1980-ban, tízéves koromban, amint a nagybátyám prэшáza előtt álló diófán ülve olvasok. Erre a célra szögeztek oda nekem egy darab deszkát. A képen a nyári napok egyikén nevetve kitekintek egy könyvből. Már nem emlékszem, melyikből, de minden bizonnyal egy Delfin Könyvből.

Földes Györgyi

Indiánok a delfinek között

– a Delfin-sorozat indiánregényei –

Gyerekkoromban szerettem a meséket, de a könyvmolyságba az indiánkönyvek húztak be véglegesen. Második koromban olvastam a *Winnetou*, a barátnőmmel a legapróbb részletekig megbeszéltük az összes kalandot, cselekményfordulatot, továbbá olyan technikai részleteket is, mint a gúzsbakötés. Amikor harmincöt évvel később a tízéves fiammal olvastam újra a könyvet, rájöttem, mennyi mindenre nem figyeltünk – mert kisgyerekként nem figyelhettünk – mégsem, a politikai kontextusra (például a mexikói-amerikai háború), szerző és narrátor szubtilis viszonyára (mitikus önszínrevitel), de az amerikai indián törzsek életterét érintő és életvitelbeli különbözőségeire sem. Utána a szüleim barátaitól egyik születésnapomra megkaptam a *Nagy indiánkönyvet* Coopertől, emlékszem az örömömre, amikor kézbe fogtam a különböző élénk színű borítóval ellátott öt kötetet. Itt már talán többet felfogtam a történelmi, földrajzi és antropológiai vonatkozásokból, különösen, hogy annyi mindenben eltért az előző könyvtől: elmozdultunk észak felé az úgynevezett Vadnyugatról, időben visszaugrottunk több mint egy évszázadot, s – főként az első kötetekben – nem egyszerűen a fehér ember térhódítása a technológia segítségével (vasútépítés), vagy a koloniális újrafelosztás igényéből következő összecsapás (a már említett mexikói háború) adta a meghatározó történelmi szituációt, hanem még a gyarmatokért folyó angol-francia csatározások. Persze mindezt nem így fogalmaztam meg magamnak, de a lényeg már eljutott hozzám. Ezek voltak tehát gyűjteményem alapdarabjai, a könyvek, amelyekhez akkoriban sokszor visszatértem, s amihez természetesen hamarosan megszereztük a Karl May-féle Vadnyugat-univerzum egyéb darabjait is, amelyek mintegy szatellitként keringtek a *Winnetou* körül: *Az olajkirály*, *Az Ezüst-tó kincse*, *A Medveölő fia*, *A sivatag szelleme*. Rongyosra olvastam őket, széthullottak az amúgy nem túl jó minőségű ragasztóval rögzített, papírgerinccel összefogott oldalak.

A Delfin-sorozat

Közben persze olvastam mást is, többek között apránként megkaptam a Delfin-sorozat sok kötetét, ahol aztán volt minden: magyar történelmi regény, kortárs ifjúsági történet, Sherlock Holmes, klasszikus sci-fi, magyar és külföldi szerzők, eredetileg is a fiatal korosztálynak szánt szöveg ugyanúgy, mint felnőtteknek szóló mű, néha rövidített, megszelídített változatban (ami akkoriban nemigen tűnt fel, ráadásul arra is utólag jöttem rá, hogy a gyerekkorunkban olvasható Cooper-könyveket úgyszintén „megszelídítették” az ifjúság számára). Na, és persze indiánkönyvek a Delfin Könyvek között is voltak, ami persze külön fellelkesített. És hirtelen kinyílt a világ e tekintetben, mert rájöttem, hogy e műfajnak (inkább: alműfajnak) annyiféle verziója lehetséges: hogy élnek indiánok a kontinens középső és déli felén is, ismét meglepett az időbeli szóródás, és rájöttem, hogy bizony néha érdekesebb a fehér ember külső nézőpontja helyett a bennszülöttek belső perspektíváját, szempontrendszerét megismerni, az előbbieknél autentikusabb beszámolót életmódjukról, szokásaikról, hitvilágukról (mármint álbennszülöttekét, mint később kiderült, a valódi indiánok művei nem jutottak el az akkori Magyarországra – ezekről az irodalmi hamisításokról lásd alább). Persze ez utóbbi kritérium, a „belső” nézőpont is csak néhány műben érvényesült, mert a Delfin-sorozatban még e szűk téma, az indiánosdi esetében is főként az eklektikusság volt a meghatározó. Kicsit az az ember érzése, betettek ide sok olyan dolgot is, amit különálló könyvként kevésbé lehetett volna eladni az ifjúság számára. Mert ugyan Cooper *Nagy indiánkönyve* és Karl May *Winnetouja* és más, idekapcsolódó könyvei is mind a Móránál jelentek meg, akárcsak a Delfin Könyvek, csak mivel nagyobbbat szóltak, nyilván sokkal inkább érdemes volt külön árulni, megért egy (nyilván a szocialista viszonyokra szabott) reklámkampányt. A delfines sorozatba viszont például csak egy Karl May jutott, az is egy elegyes kötet (*A sivatag haramiája*), ahol „sivatagnovellák” sorakoztak, függetlenül attól, hogy az a bizonyos sivatag Észak-Afrikában vagy éppen Amerikában található-e. Idekerültek az eredetileg a sajtóba szánt Winnetou-novellák is, amelyek hol kedvenc hőseinknek a regényből kimaradt kalandjait mesélik el – a novella műfajának megfelelően (noha némileg hatásvadász módon) poentírozottra szabva –, hol pedig azokat a mulatságos eseteket, amelyek az önéletrajzi szerző-narrátorral történnek, amikor regénye sikerei után az olvasók levelekkel halmozzák el. Mindez azonban csak a „sztárokra” vonatkozott (csak itt érvényesült a „resztli-szempon”)), hiszen ugyanakkor természetesen nem kifejezetten a másodrangú populáris irodalom gyűjtőhelyének szánták a delfines könyveket, nem ez volt a szerkesztői koncepció. Rónaszegi Miklós kritériuma nyilván az ifjúsági irodalom kategóriájába való bepasszolhatóság volt, többnyire direkt módon (ilyenkor a könyv célközönsége eleve is a kamaszok és kiskamaszok voltak), ám néha némi átszabásra is szükség volt: rövidítették, egyszerűsítették a szövegeket, kihúzták belőle a rizikósabb vagy lassabb, „unalmasabb” passzusokat, részeket, gyermekbarátabbá tették a terjedelmet.

(Hogy ezen operációkat illetően a kiadó hogyan viszonyult a szerzői jog fogalmához, nem teljesen világos.) A leginkább kiugró eset *Az aranybányák titka* (Francisco Marins), ahol egy komoly háromkötetes regényt húztak meg egyetlen vékonyka könyvvé. Nagyon gyakori továbbá – ebben a könyvben is, de például Szürke Bagoly kifejezetten gyerekeknek írt *Két kicsi hódjában* is –, hogy a narrátor vagy a fülszöveg kibeszél az olvasó gyerekekhez, elmagyaráz neki helyzeteket, összehasonlítja életkörülményeiket a kis indiánokéval stb. Az eleve ifjúsági irodalom kategóriájába tartozó művekben (Szürke Bagoly: *Két kicsi hódjában*, Francisco Marins: *Az aranybányák titka*, Hosszú Toll: *A sós sziklák völgye*) a főhősök is olykor gyerekek. Vagy éppen olyan gyermekek, akik a történet folyamán – s részben a kalandok fejlesztő hatására is – lassanként felcseperednek, serdülőkorba, fiatal felnőttkorba érnek: ez utóbbi könyvek gyakran fejlődési regények is egyúttal.

Az indiánkönyvek sikeréhez, divatjához az is hozzájárult minden bizonnyal, hogy politikai tét nélküli álmodozást kínáltak, elvágyódást egy akkor különlegesnek, egzotikusnak és hitelesnek tűnő, ismeretlen világba, a természet kebelére, izgalmas kalandok közé (a Delfin-kötetek kiadása idején mindez a szocialista életmód szürkességét is ellenpontozhatta). A szerzőket illetően is sokszor hivatkoznak az elvágyódás, az álmodozás momentumára, hisz ne feledjük: Karl May és Friedrich Gerstacker (*Az indián bosszúja*) például németek – bár utóbbi újságíróként és útirajzíróként tényleg sokat utazott: több ízben is kalandozott Észak-Amerikában, járt Egyiptomban és Abesszíniában, sőt, egy Föld körüli utat is tett. Thomas Mayne Reed pedig ír származásúként járta meg Észak-Amerikát, mielőtt visszaköltözött Londonba; a mexikói kultúrához annyi – igencsak külsődleges – köze volt, hogy haditudósítói szerepben részt vett az amerikai-mexikói háborúban az előbbieknél, ehhez képest előszeretettel írt róla, s más dél-amerikai országokról, például Peruról is számos művében. Többek között a Delfin-szériában megjelent *A fehér törzsfőnök* is Mexikóban játszódik. Igaz, ez utóbbi regény főszereplője éppen egy már ott született, de félig amerikai fiatalember, egy szőke kvázi-jenki, Carlos, aki önhibáján kívül több okból is összetűzésbe kerül a helyi katonákkal és városvezetéssel, s mivel e konfliktus eredményeképpen anyja meghal, bosszúból az általa vezetett, őt főnkül elfogadó indiánokkal felperzseli az egész várost. Ugyanakkor közel sem mindenki megátalkodott gonosz a helybeliek közül, szerelme és legjobb barátja – jövődöbéli sógora – is mexikói (ehhez képest a büntetés túl kollektívnek tűnik, ami nem az igazsággal, hanem a fenséggel jár párban), továbbá a szerző nagy lelkesedéssel és egzotikus színekkel – a romantika elvárásainak megfelelően – festi le a mexikói építészetet, öltözködést, szokásokat. (Állítólag a szerző később Angliában létre is hozott egy mexikói stílusú haciendát nagy házzal.)

Az indiánkönyvek közös sajátossága, hogy a kezdetektől (gyakorlatilag Coopertől) rámutatnak a fehérek kolonializáló törekvéseire, térnyerésére az amerikai kontinensen, a bennszülöttek erőszakos kiszorítására e területeken, nemegyszer tömeges elpusztításukra – ennek megfelelően az indiánok harcát ellenük, adott esetben támadásait alapvetően igazságosként fogadják el (természetesen vannak „árulóként” bemutatott bennszülöttek

is, ennek oka néha jellemhiba, de gyakrabban egy-egy törzs rossz politikája, egy-egy személy téves helyzetfelismerése). Ennek megfelelően a szerzők saját elképzeléseik szerint igyekeznek az indiánokat az uralkodó koloniális diskurzus tárgyiasító törekvéseivel ellentétben („vademberek”, „állatok”) emberként bemutatni, egyedi személyiségjegyekkel ábrázolni őket, empátiával kezelni sorsukat, miközben bizonyos értelemben arra is törekednek, hogy bemutassák szokásaikat, vallásukat, gondolkodásukat. (Kivétel talán ez alól a már említett *A fehér törzsfőnök*, ahol az indiánok teljesen mellékszereplők, különösebben senki nincs egyénítve, mintha csupán Carlos amúgy is szinte emberfeletti erejének, ügyességének lennének a protézisei.) Persze, ezt csak annyira tudják, amennyiben egyáltalán az adott keretrendszerben lehetséges. Karl May csupán olvasmányokból, könyvtári tájékozódás alapján, ugyanis csak időskorában jutott el Amerikába; a New York államban élő Cooper ennél természetesen közelebb volt vizsgálata tárgyához, hiszen gyermekkorától személyes kapcsolatban állt indiánokkal – de a leghumanistább vagy legemancipatorikusabb szándékkal élő írók is alapvetően külső perspektívából közelítenek, egyrészt gyakran a tárgyismeret hiánya miatt (hiányoztak a folklór és antropológiai kutatások, leírásaikban olykor összekeverték vagy homogenizálták a különböző, teljesen másképp élő és más szemlélettel rendelkező népeket, vagy akár a nyelveket is, tudásukat olykor kiegészítették fikcionális elemekkel), másrészt nyilván az elvárásrendszerüket, fogalmi készletüket sem tudták teljesen elmozdítani arról a pontról, amellyel neveltetésük, kultúrájuk alapján rendelkeztek.

Közös motívum a klasszikus indiánregényekben, hogy az indián számos esetben mint a fehér ember barátja jelenik meg: egyszerre szövetségese és segítője. Az igazán jó könyvekben egyenrangúak (gyakran: „testvérek”, „vértestvérek”), mindketten saját, íróilag is kidolgozott élettörténettel, továbbá saját célokkal, cselekedetmotivációkkal bírnak, nem egyszerűen arról van szó, hogy a bennszülött harcos a fehér felet támogatja csupán céljai elérésében, ambíciói kiteljesítésében. A 19. századi történetekben szinte végigvonul ez a kapcsolat – tudjuk, már a *Nagy indiánkönyvben* és a *Winnetouban* is jelen van Csingacszug és Vadölő, illetve Winnetou és Old Shatterhand figurájában. Márpedig ugyanez a helyzet több delfines kötet esetében: Gerstacker szintén a 19. században játszódnó művében, *Az indián bosszújában* Asszovaum és Brown között is ilyen viszony áll fenn, továbbá Francisco Marins lerövidített, viszonylag modernnek számító regényében, *Az aranybányák titkában* – noha ott tizenéves fiúkról van szó – Pixuire és Toni alakja is besorolható ebbe a kategóriába. (*Az indián bosszújában* Brown az emberölés vádjá alól igyekszik tisztázni magát, elkapni a lótolvajokat, miközben szerelmes egy lányba, Asszovaum pedig – noha eleinte csak barátját segíti – egy idő után fiatal felesége gyilkosa után kénytelen nyomozni, s mikor rátalál, bosszút áll a leleplezett álprédikátoron. *Az aranybányák titkában* pedig a narrátor Toni kincskereső nagybátyja után indul, őt igyekszik megkeresni a gyakorlatilag ismeretlen, érintetlen brazil őserdőben, s bár a megmentett Pixuire eleinte csak hálából csatlakozik csapatukhoz, hamarosan több próbát kell kiállnia, hogy ő legyen az egyik törzs főnöke.)

A főszereplő bennszülött férfi úgy tűnik Másiknak (némileg érthetetlen, kiismerhetetlen, egzotikus alaknak, aki magában hordozza idegenségét az elbeszélő számára, akár belső vagy külső fokalizációs a narráció), hogy mindeközben – részben éppen ezen tulajdonságainak, részben viszont ügyességének, ravaszságának köszönhetően – különleges, sőt csodálatra méltó figura. (Mindez, főként ha fiatalemberről van szó, feltűnő szépséggel is párosul: nyílt tekintet, harmonikus, mégis karakteres, maskulin arc, izmos test, amely gyakran közszemlére is van téve.) Ezt tapasztaljuk Karl May *Winnetoujában* is, de a Delfin Könyvek között talán a leginkább Gerstackernél ütközik ki. *Az indián bosszújában* Asszovaum törzsét már elpusztították, ezért ő ki van szakítva eredeti környezetéből, azt az olvasó meg sem ismerheti a történetből – a szép, magányos, különös alak egyetlen bennszülött társa (ugyancsak nagyon csinos) felesége, aki viszont az álprédikátor tevékenységének hatására már áttért a keresztény hitre, ezért átmeneti pozíciót foglal el a két világ között. Asszovaum vívódásait, gondolatait nem igazán látjuk, inkább csak külső cselekedeteit, ráadásul gyászában el is vonul a rengetegbe, s csak bosszút állni kerül elő. Ugyanakkor kétségtelen, hogy a könyv úgy lesz a Vadnyugat „vadságának” mementója, hogy a vadságot mégiscsak az odaszabadult fehér gazfickók, bűnözők immoralitása adja, nem a nagyon erős etikai érzékkel rendelkező (noha saját törvényeiket, a lex talionis elvét követő) indián értékrendje.

Erre következtek az autentikus indiánregények – vagy mégsem?

Érdekes ugyanakkor, hogy az „autentikus” vonal sem az valójában. Mert ugyan azt az érzést keltik, hogy belső nézőpontból íródtak e regények, hiszen nem a „fehér ember barátja”-indián tűnik fel bennük egy fehér ember elbeszélésében, hanem maga az indián beszél életükről és életkörülményeiről, a helyzet valójában nem így áll. Az írók származása tekintetében sem – saját magukat eleve félig bennszülött, félig európai származásúnak mondták –, ami már abban a szituációban is felvetette a narrátori hangnak így vagy úgy, de az olvasói körhöz igazodni vágyásának gondolatát: más szándékkal, más hangszílyokkal beszél valaki, ha azért az egyik szülője révén a fehérekhez is van érzelmi (és esetleg nevelődési-műveltségbeli) kötődése, s a szükségesnek tartott magyarázó kommentárokat is másképp adagolja. Azonban később felmerült velük kapcsolatban az irodalmi falszifikáció vádjá is. Szürke Bagoly a világosabb eset, őt a Delfin Könyvek kiadásának idejére már „leleplezték”, halála után tisztázódott története, ezért a *Két kicsi hód*ot a sorozatban úgy is adták el (már a könyv fülszövege is ez volt), mint amelyet az a valahai skót kisfiú, Archie Belaney írt, aki olvasmányai nyomán annyira vágyott indiánnak lenni, hogy kreált magának egy ilyen identitást, és elment az észak-amerikai vadonba, ahol előbb trapperként (csapdaállító vadászként), majd állatvédőként élt. Persze ezt is lehet árnyalni:

Archibald Belaney valójában angol volt, skót felmenőkkel, akinek az apja Amerikában élt, és hol odzsiбва indiánként, hol skót apától és apacs anyától származtatta magát – de a gyerekolvasóknak ez nyilván túl sok és ellentmondásos információ lett volna a történetbe való problémátlan beleéléshez. Ráadásul a kreált élettörténethez képest azért kicsit visszás lett volna, hogy ebben a könyvében a szerző meglehetősen rossz képet fest a vadakat pénzért halomra leöldöső félvérekről – talán ellenérzéseket keltett volna a közönségben, ha a bemutató szövegben a szerkesztő világossá tette volna, hogy Szürke Bagoly időnként úgyszintén vegyes származásúként vitte színre saját magát, persze akkoriban erre a felnőtteknek is kevésbé volt füle. (Egyébként Szürke Bagoly élettörténetét később, 1999-ben meg is filmesítették, Richard Attenborough rendezésében, Pierce Brosnan főszereplésével.) A szerző számos cikket és könyvet jelentetett meg az állatok (például a hódok) védelmében, s figyelmeztetett a kanadai őserdőket fenyegető veszélyekre. A Delfin Könyvek közé tartozó *Két kicsi hód* úgyszintén ebbe a vonulatba tartozik, csak ifjúsági regényként: két hódkölyökről és gazdáikról, a gyönyörű, kies vadonban élő két indián gyerekről szól. Az indián testvérek apja – bár másképp hívják, és egyes éleadatai is különböznek – mintha egy kicsit az Archibald Belaney által alkotott figura megfelelője lenne (például lakóhelye, életkörülményei, a háziállatként tartott hódjai tekintetében). A könyvben szereplő kisfiú és kislány, Szédzsó és Sepian a fehérek lakta nagyvárosba is eljutnak megkeresni egyik kedvenc hódkölyküket, s így élesen szembe is állítódik a kétféle környezet és életvitel egymással: ennek – kissé didaktikus – felvezetése a narrátori szövegben már a regény elején is megtörténik amúgy, amikor a gyerekek életmódjáról értesülhetett az ifjú olvasó.

Sat-Okh, Hosszú Toll esete még bonyolultabb: amikor a Delfin-kötetek megjelentek (*A Sós sziklák völgye: egy indián törzs viszontagságai*, *A törzsfőnök titka*), még nem fogalmazódott meg valódi, vagy legalábbis bizonyítékokkal alátámasztott kétely kiletével kapcsolatban, s elbeszélése mindenki számára autentikusnak tűnt. Márpedig az ő elmondása szerint – s ez *A sós sziklák völgyének* bevezetésében is megtalálható – édesanyja lengyel, aki politikai okokból szökött a cári Oroszországból előbb Alaszkába, majd Kanadába, ahol hozzáment az egyik sevanéz törzs főnökéhez. Három gyermekük közül a legkisebb volt Hosszú Toll, aki 17 éves korában anyjával Lengyelországba látogatott, de a II. világháború kitérése miatt már nem térhetett vissza eredeti otthonába. Az a könyvben már nem olvasható, hogy ellenállási tevékenységéért – és kevert fajúként – Auschwitzba akarták vinni, de sikerült megszöknie a vagonból, és a partizánok között harcolt. A háború után matróznak állt, s csak az ötvenes évek végén kezdett el írni indiánok között töltött gyermekkoráról, neveléséről, harcossá válásáról. Könyveit annak idején a szocialista országokban is népszerűsítették (ezért is propagálták Magyarországon is), soha nem cenzúrázták, amit nyilván segített a hidegháború légköre, az USA- (és Kanada)-ellenesség (a tény, hogy az amerikai történelem egyik nyilvánvaló szégyenfoltja az indiánok elleni fellépés). Csakhogy aztán megkérdőjelezték állításait.

Saját elmondása szerint hamisított dokumentumokkal élt anyja szülőházájában, hiszen papírjai és európai neve Amerikában eredetileg nem volt (később anyja nevéből képezték a Stanisław Supłatowicz nevet) – utólag felmerült, ezek az állítólag hamisított alaszka-i dokumentumok nem éppen a valódiak-e. Mindenesetre, amikor a gyanú már komolyabban megjelent vele kapcsolatban születési helyét, apja személyét illetően (1997-ben több lejárato cikk jelent meg róla, illetve egy Dariusz Rosiak nevű újságíró könyvet publikált róla), a kutatások alapján számos ellentmondást megfogalmaztak borszíne alapján, valamint arra hivatkozva, hogy a könyveiben bemutatott erdőkből abban a régióban nem honos fajták is szerepelnek, azon a szélességi fokon valójában nem lovon járnak a bennszülöttek, mert azok nem bírják a hideget, nem találni olyan törzset, amelyre a regényben megírt szokások lennének jellemzők stb.¹ Amúgy Sat-Okh írói hírnevét nem kezdte ki a lelepleződés, élete végéig (2003) népszerű volt, klubot tartott fent, író-olvasó turnékra járt – sőt Lengyelországban a mai napig múzeuma van.²

Mindenesetre a Delfin-sorozatban megjelentetett két regénye egy képzeletbeli skála két pólusát képviseli annyiban, hogy ez a sajátosan megképzett identitás bennük éppen ellentétes módon fordítódik át karakterbe, s a cselekményalakítás is ennek megfelelően jön létre. Az inkább ismert regény *A sós sziklák völgye*, amely dőlt betűkkel szedett bevezetője mint keret vagy mint paratextuális elem a lejeune-i önéletrajzi paktumot valószínűleg meg: a szerző saját élettörténeteként állítja be az elkövetkezendőket, azaz az egyes szám első személyben elbeszélte sztorit egy még saját, egyedi nevet sem kapott (félvér, de indiánként nevelt) kislány felcseperedéséről, harcossá neveléséről, nevének elnyeréséről és férfitársa avatásáról, majd korai küzdelmeiről társaival az amerikai hadsereg támadásai ellen – bár az őket körülvevő érintetlen természet is fontos szerepet kap a regényben.

Azért is hihető egy primér befogadás számára a történet, mert részletesen, s mintegy belülről ismertet meg apró, hétköznapi szokásokkal is, a férfitársa avatásának nemcsak ünnepi ceremóniájával, hanem mindennapi rutinjával is, továbbá számos sevanéz kifejezéssel, illetve indián mítosszal. (Mint arról már szó esett, később antropológiai és folklórkutatások alapján a regény számos részletének autentikusságát megkérdőjelezték.)

A másik regény, *A törzsfőnök titka* – amelyet Hosszú Toll Antonina Raszulovával együtt írt – bizonyos értelemben éppen ellentétesen jár el. Egyébként „klasszikusabb” indiánkönyv annyiban, hogy egy viszonylag hagyományos sztorit ajánl fel a közönségnek: arról szól, hogyan szegi meg mind egyre az egyezségeket az amerikai hadsereg, és hogyan kényszerítik erőszakkal rezervátumba a törzseket, ezúttal a cserokikat. Csakhogy a narráció ennél kicsit ravaszabb. A keret szerint az öreg törzsfőnök baráti viszonyt tart fenn egy szintén igen idős amerikai tiszttel, aki sajnálkozását fejezi ki népe viselkedése miatt, és bár engedelmeskedik a parancsoknak, feltétlenül enyhíteni akar a veszteségeken;

¹ Viszont partizántársai visszaemlékezése szerint az ellenállásban állítólag tényleg olyan küzdőmódban és -tudással harcolt, amely inkább az indiánokra jellemző.

² Milena LESZMAN, *A Question of Identity in the Life and Works of Sat-Okh (Long Feather) Zagadnienie tożsamości w życiu i twórczości Sat-Okha*, Forum Filologiczne Ateneum 1(8)2020, 417–425.

s mikor a főnök fia nem érti, miért ilyen megértő apja bizonyos fehérekkel, az elmeséli egy fiatal tiszt történetét (ez képezi a regény magját, a beékelte elbeszélést). Ezt a katonát hajdanán olyannyira sokkolta az agresszió, hogy szép lassan átállt az indiánokhoz, s adaptálódott az ottani viszonyokhoz. A történet csattanója: a regény végén derül ki, hogy a fehér tiszt maga az apa, a szegamór, az öreg törzsfőnök, csak hogy olyan szigorúan őrizte a titkot, hogy a fiú ötvenéves koráig sem jött rá erre. Az amúgy katonákról és indiánokról, agresszorokról és védekező áldozatokról szóló, egyes szám harmadik személyben elbeszélte mese – noha egy indiánnak tudott férfi szájából halljuk –, minthogy egy sokáig kívülálló amerikai fiatalember történetét mutatja be, még hozzá ez utóbbi nézőpontjából, nem tűnik feltűnően bennszülött fókuszúnak. Talán a vége felé, amikor már velük él, erősödik meg inkább ez a szál, az indián életvitel bemutatása. Viszont ha az eredményt nézzük, vagyis a megképződött szereplői identitást, abban valóban Hosszú Toll vágyott identitását is megtaláljuk: a fehér férfit, aki gyakorlatilag azonosult ezzel a kultúrával, ő lett a főnökök legrangosabbika, a legindiánabb indián, s akinek kiléte a külső tekintetek számára sem kérdőjeleződik meg egy pillanatra sem.

Talán ezek a szerzők és könyvek győzhetnek meg a leginkább bennünket arról, hogy az indiánkönyvek mint kalandregények, legyen szó Karl Mayről vagy Hosszú Tollról, Thomas Mayne Reedről vagy Szürke Bagolyról, a társadalmi-politikai igazságszolgáltatás és esetleg a természetvédelem legalább fikciós vágyán túl legalább annyira az elvágódásról szólnak egy idillikus, mégis izgalommal, cselekményes fordulatokkal teli világba.

Képes Gábor

A Delfinek szigete

Képes Gábor

A legfőbb értékünk a delfin – vigyázat, ez túlzás. Csak az ember után. Vagy mellett. A Delfin-könyvek egy szigetet alkottak a magyar könyvkiadásban, egy védett helyet, mely az ifjúsági irodalom számára van kijelölve. Fontos irodalompolitikai küldetést teljesített ez a sorozat, majd méltatják vagy a kor viszonyainak tükrében kritizálják mások, én elsősorban azt emelném ki, hogy ez a könyvsorozat az egyik forrás volt, mely révén a tudományos-fantasztikus tematika is utat talált az olvasókhoz. A fiatal generáció tájékozódásában és ízlésformálásában betöltött szerepét a tematika és a korszak kiemelkedő kutatója, S. Sárdi Margit is megerősítette számomra – és magam is úgy látom, hogy a sorozat értéket képviselt. A szigeten belüli szigetről fogok most írni: ez a *Delfinek szigete*, Arthur C. Clarke eredetileg 1963-ban kiadott ifjúsági regénye, amely 1980-ban jelent meg a Delfin-sorozatban, Törék Margit fordításában, majd a rendszerváltás után is kiadták, immár a Ciceró Könyvkiadó Kenguru Könyveinek sorában.

A szerző a klasszikus science-fiction egyik legismertebb művelője. A klasszikus sci-fi művek jól illettek a sorozathoz, hiszen az ilyen jellegű művek többsége – még a felnőtteknek szólóak is – alapvetően kalandos környezetbe ágyazott tudományos népszerűsítő munka, az ifjúsági változataikat pedig nevezhetjük pályaaorientációs célzatúaknak is. Sok sci-fi mű valamilyen tudományos hipotézis fikatív környezetbe ágyazott leírása – nagyon sok sci-fi pedig valójában regényesített töprengés azon, hogy mit csinálhatnánk jobban. Mi, emberek, úgy általában.

Clarke az ilyen típusú sci-finek igazi nagymestere volt, megvolt hozzá a műszaki-tudományos műveltsége és hitele. A brit – de az '50-es évek második felétől Srí Lankán élő – alkotót tartják a távközlési műhold atyjának, hosszú élete (1917–2008) során hatalmas kapcsolati tőkét épített ki nemcsak a szépírók és a sci-fi fanzinok szubkultúráiban tevékenykedők körében, de a matematikusok, mérnökök, űrkutatók, a NASA szakértői, az amerikai asztronauták és a szovjet kozmonauták körében is (utóbbiak közül Leonov jó barátja volt).

Íróként általában Isaac Asimovval említik egy szinten, és valóban volt is köztük egy csipkelődésektől sem mentes barátság, de társadalomkritikusabb, ironikus színezetű

munkái Ray Bradburyval vagy a kelet-európai írók közül Lemmel és a Sztrugackij testvérekkel is rokonítják. Clarke a Kármán Tódor és Wernher von Braun által lefektetett rakétatudomány, a Neumann János által megfogalmazott informatikai és automatikai elvek ismerője és színvonalas propagátora volt, a legtöbb műve valamilyen szinten az űr kutatáshoz, a világűr meghódításához kapcsolódik.

Számos írásában fontos szerepet kap az idegen értelemmel, idegen civilizációval vagy legalább idegen, bár nem feltétlen intelligens, akár a mi érzékelésünk számára nehezen feldolgozható-felismerhető lényekkel való találkozás. Regényei és novellái épp akkor a legköltségesebbek, amikor az idegenről ír, hiszen a korszak tucatregényeivel és népszerű filmjeivel ellentétben kis zöld emberkék és sokfogú szörnyetek helyett Isten- vagy ördögyszerű megjelenési formák, testetlen értelmek, felhőszerű, jámbor óriások azok, akikkel egyszer szembetalálkozunk...

Köteteiben gyakran kardoskodik valamilyen a közeljövőben megvalósíthatónak vélt elképzelés mellett – mint az űrlift vagy a napvitorlás –, vagy épp egy meglévő, de viszonylag új tudományterületet népszerűsít, mint például Mandelbrot fraktálgeometriáját. Tiszta, világos gondolatmenetű munkáiban alapvetően egy felvilágosult, nyitott, emberséges jövőkép jelenik meg, amelyben a legvonzóbb karakterek a szellemi képességeik révén válnak hőssé. S persze a közhelyeken messze túlmutató mélységei vannak az olyan regényeinek, mint az *Ürodisszeia*-könyvek vagy épp *A gyermekkor vége*, melyekben az idegen értelemmel való találkozás valamilyen civilizációs ugrás kihívását is jelenti.

Persze, hogy Clarke az űr elkötelezettje volt, hiszen az űr kutatás nagy hőskorszakát éltük, amely egybeesett a hidegháború fegyverkezési versenyével is, ám az űr kutatásban a verseny nyomasztó volta mellett megjelent valamiféle kölcsönös tisztelet is a felek között. A Srí Lanka partjainál bűvárkodó író emellett a tengerben is felfedezte a „végtelent” – vagy legalábbis a kiaknázatlan lehetőséget: több művében kitér az óceán világának szépségeire, lehetséges szerepére a világgazdaságban és az emberiség túlélésében, élelmézésében. Még ahhoz a korosztályhoz tartozik, amely a nagy felfedező, a nagy kiaknázó, a világ nagy átformálója szerepébe kényelmesen beleélheti magát, de már látja, hogy a Föld egy olyan bonyolult ökoszisztéma és az emberiség egy olyan egymásra utalt közösség, amelyben a gátlástalanság és a kizsákmányolás helyett az okos és fenntartható működéseknek van jövője.

A Delfinek szigete a „tenger népéről” is szól (eredeti, angol alcíme szerint is: *A Story of the People of the Sea*), a főhősei részben delfinek, mert a közkedvelt, játékos állatokat tartja – tudományosan nyilván nem egész alaptalanul – intelligens életformáknak, akikkel a Föld bolygón osztozunk. A kötetben valamiképp megismerünk a delfinek világából (például a regényben a kettes számrendszerben számolnak). A történetüknek van egy sejtetett science-fiction rétege, továbbgondolási lehetősége annak kapcsán, hogy az írásbeliség hiányában valamiféle szóbeli hagyományt egymásnak átörökítő delfinek egykor milyen történések szemtanúi lehettek – de a regény jelen idejében az idegennel való

találkozás nem más, mint a delfinekkal való kommunikáció, amely egyaránt az emberiség és a delfinek hasznára fordítható.

A főszereplő kamaszfiú Johnny Clinton (micsoda véletlen, de hát a vezetéknev nyilván még semmit nem mondott se az 1963-as, se az 1980-as olvasóknak és a szerzőnek sem), aki árvaként, egyfajta pre-Harry Potterként kalandozik el szerény polgári otthonától, és potyautasként vetődik a Föld másik végébe. Az ifjú halász és a tenger: a légpárnás hajómonstrum potyautasából hajótörött válik – s nem kevés hánykolódás után a delfinek segítségével jut el a szigetre, amely tulajdonképpen egy modern, utopisztikus kutatóállomás és a földi éden elegye.

Egyfajta kiválasztott, hiszen a delfinek befogadják maguk közé, így hasznosnak bizonyul a jelenléte a delfineket kutató szigeten, melynek vezetője a delfin nyelv fordításán és a delfin nyelven való gépi kommunikáción dolgozik. Itt akad kamasz barát-ra-szövetségesre, itt bonyolódik újabb kalandokba, átélve pusztító vihart, megmentve a kutatóállomás vezetőjét, itt válik tanújává és segítőjévé egy újabb kihívásnak, a közönséges delfineknél sokkal veszélyesebb kardszárnyúak kondicionálása révén – ez a naiv egyszerűséggel, derűvel ábrázolt kalandsorozat ad értelmet az életének.

A kutyával való kapcsolatunk is egy csoda, az, hogy meg tudjuk értetni magunkat vele, bár nem ritkán emberi tulajdonságokkal ruházzuk fel az állatot és tendenciózusan félreértjük egymást. A sokkal értelmesebb, de egész más közegben mozgó, a regény szerint intelligens delfinnel való kapcsolat pedig még több csodát ígér. A delfinek a kölcsönös haszon alapján a segítőkink lehetnek – sőt! a velük való kommunikáció egy ismeretlen történetet tár fel a Föld mélybeli múltjáról: egy kőkorszakban elsüllyedt űrhajó esete rekonstruálható a delfinmitológiából. Ironikus, hogy az egyébként oly önzetlen és magasabb célok által vezérelt kutatóállomási vezetés ennek kapcsán azért taktikázik kicsit: „(...) elhatározták, hogy addig nem beszélnek róla, amíg több, pontosabb információt nem szereznek; ez volt a professzor aduja, amit nem akart idő előtt kijátszani. Majd egyszer, ha úgy érzi, hogy növelni kell a költségvetést, megpróbálkozik az űrközpontban a delfin-mitológiának ezzel a részletével, és majd várja a befolyó pénzt...”

A regényben a kutatóállomás személyzete szinte egy nagy családként él, a nacionalizmusoknak nincs különösebb jelentősége, már világbéke van. A nemzeti-ség csak egy hangulatos érdekesség, a szigetvilág őslakói kapcsán még némi robinsoni vadember-romantika elfogadható a kötet megírásának korszakában – kannibál ősökkel kapcsolatos legendák említése szintjén –, de a cselekmény jelen idejében a származás nem határozza meg egy szereplő sorsát sem, és nem minősít.

Nem tudjuk, pontosan milyen világrend alkotja a társadalmi kereteket, de nincs hidegháború. Az állomás vezetőjét, a főhős fiú számára pótapává váló Kazan professzort zsörtölődő felesége emlékezteti a kulturált és ingergazdag moszkvai létre – az egyik delfint pedig Szputnyiknak nevezik el. Clarke aligha vádolható egyébként kommunista kötődéssel – feltehetően a maga korának politikai megkötései nem is érdekelték –,

de a '60-as évek elején a Szputnyik műhold és Gagarin közeli űrrepülése csodálattal tölthették el. Akkor az sem volt oly nyilvánvaló, hogy az államszocialista tervgazdaság összeomlásra ítéltetett, és a fogyasztói kapitalizmus a '90-es évektől normává válik. Clarke-nál egyik sem jelenik meg, az emberiség túllépett ezeken a kereteken – vagy másodlagosnak tartja ezeket a fiataloknak szánt mű szempontjából, hiszen nem a tenger szépségeivel, és nem a delfinekkal való együttműködés perspektíváival kapcsolatosak.

A regény emberi szereplői harmóniában vannak a természettel, de mai szemmel erkölcsi aggályok merülhetnek fel a villamos impulzusokkal, gyakorlatilag enyhe elektrosokk révén kondicionált kardszárnyú delfinek miatt. A könyvet olvasva nem látjuk a haldokló tenger vízióját akkor, amikor a szereplők zavarba ejtő bőséggel gyűjtenek kagylókat vagy teknőstojásokat a vacsorájukhoz. Ez nyilván nem számonkérhető a szerzőn, a világot még nem öntötte el az eldobható műanyag tucataruk szemete, egy ilyen apokalipszis nem is vetődik fel komolyan benne – nem feltételezi rólunk, hogy ennyire elbaltázzuk. A természet erőforrásainak használása, de nem kihasználása tehát nem okoz szorongást a hőskben.

A fajok közötti kapcsolattartást lehetővé tevő kezdetleges fordítógépek mellett a csúcstechnikát egy központi számítógép képviseli a regényben. OSCAR – Clarke a 2001 *Űrodisszei*ából ismert, legendás HAL fedélzeti számítógépének kedves előképe – tulajdonképpen Johnny első számú tanára, ez a gép felel azért, hogy az otthonától távolra vetődött fiú személyre szabott oktatásban részesüljön. Ez az elképzelés, bár a regény a messzi 21. században játszódik, már abszolút elképzelhető volt 1963-ban is, legalábbis a tudományos alapjait lefektették. Nemcsak a számítógépek léteztek már, de az oktatógépek, az úgynevezett programozott oktatás kérdésköre is. Nem csupán a brit és az amerikai oktatásban, de Magyarországon is megjelent a trend: Dömölki Bálint és Drasny József például ismeretterjesztő füzetet adott ki *Logikai gépek – tanuló gépek és tanító gépek* címmel. A Vas és Fémipari Munkásakadémia előadás-sorozatának kiadványa abban az évben jelent meg, amikor Clarke eredeti műve, 1963-ban. Sőt, a '60-as évek Magyarországon feleltetőgépek is készültek (Terényi Lajos és Kovács Mihály piarista atyák alkotásai), és a modern oktatástechnikai eljárásoknak önálló folyóirata jelent meg, az Audio-Vizuális Közlemények. Tehát mire a mű 1980-ban eljutott a magyar olvasókhoz, egy központi számítógép oktatásban betöltött szerepe nem tűnhetett teljes örültségnek, bár a számítógépek igazi elterjedésétől még néhány év elválasztott minket.

Clarke regényében az emberi főhősökre váró igazi élvezet: az értelmiségi lét és a felfedezés öröme. Az összemű tudás gyarapítása a motiváció – meg a világbéke fenntartása. Emberek, no meg aztán a delfinek és a kardszárnyúak között is.

Érdeemes talán a *Delfinek szigete* és a Delfin Könyvek kapcsán elgondolkodni azon is, hogy mi lett a klasszikus sci-fiken felnőtt nemzedékkel? Ez a generáció mit vont le az ilyen művekből – és mennyire csalódott? Most, a pandémia, az európai háborús szituáció és a klímaváltozás korában még naivabbnak hat az ilyen írások értékvilága – vagy

épp érdemes átgondolni a tartalmukat? A cselekményen túl a naivnak ható, evidens értékrendjüket.

Úgy tűnik, hogy a rendszerváltás nem igazolta a világrendek összebékíthetőségét, hanem az egyik világrend győzedelmeskedett, míg a másik világrendet a hatékonyság hiányával és a terrorral, jogfosztással azonosították, tehát kriminalizálták. Ezek után van-e létjogosultsága a tervezésnek, ha nem egykori megalázott fizikai munkásokból lett büszke (vagy épp a jólétben elpuhult és a néptől eltávolodott) „hivatásos forradalmárok” irányítják, hanem egy tudományos elit? Az OSCAR-ok mai utódainak milyen szerepet szánunk ebben?

A rendszerváltás nem hozta el a történelem végét, sőt az egyik világrend teljes győzelme is időszakosnak tűnik. Tényleg a nacionalizmusok, populizmusok a kivezető utak a káoszról? Az alternatíva tényleg a nemzetközi cégek profitorientált szemlélete-e? Van-e humánusabb tudományos alternatíva a mai szemmel naivnak ható ifjúsági sci-fik világképéből merítve vagy azon túl is?

És ha az akkori olvasók nemzedéke ezt nem kényszerítette ki, akkor a mai fiatal nemzedék elég erős lesz-e, hogy globálisan fellépjen, épp a tengerek állapotát, a delfinhez hasonló állatok jövőjét és az emberiségnek a törékeny ökoszisztémában való szerepét felismerve?

A felfedezés örömeért akarunk-e dolgozni, vagy más motivációkból? Rá merjük-e bízni néhány globális problémánkat a mesterséges intelligenciára? Lehet-e az inspiráló versenyszellemet, az igényeket figyelembe vevő lokális, kisközösségi öngazgatást és a nagy rendszereket figyelembe vevő tervezést ötvözni? Clarke csak emberek és delfinek derűs, békés jövőjéről akart írni – az emberi civilizáció nagy kihívásai kapcsán csupán azzal foglalt állást, hogy bizonyos válaszokat evidenciának vett.

Talán azért érdemes az ilyen könyveket újraolvasni, hogy ezeket a kérdéseket meg merjük fogalmazni a magunk számára.

Széchenyi Ágnes

Időutazás

Adam Bahdaj *A fekete esernyő* című regényének két olvasata (1969, 2023)

Az alábbiakban valóban két olvasatot próbálok egymással fedésbe hozni: a gyerekkor belemerülő, körömrágós óráit akarom újra átélni, s közben tudatosan figyelni a műfaji kódokat, a regényszerkezetet, a névadást, a címeket, a fejezethosszúságot, a konfliktusokat, a dramaturgiát, a társadalmi jellegzetességeket. Magam is meglepődtem, hogy a kilencévesen szerzett „esetleges” élmény mennyire összefügg későbbi életemmel, s hogy szakmai életutamba is beletalál, s hogy mennyi „felnőtt” kérdést, kontextust ébreszt. Hatvanhat éves vagyok. Újraolvasra magasabb szinten jöttek elő a lengyel történelem kérdései bennem, noha erről a könyvben alig van négy-öt jelzónél több utalás a gyerekeknek szóló krimiben, Adam Bahdaj *A fekete esernyő* című regényében.

Mint afféle régi, 1966-ben kiadott könyv, a kolofon még tartalmazza a megjelenő példányszámot. Egy vagyok tehát az 51.300 tagot számláló értelmezői közösségből, bár senkit nem ismerek közülük, valami rejtett közösség vagyunk. A Prae szerkesztőjének, H. Nagy Péternek rémlett ez a könyv, amikor felkért, írjak egy kedves Delfin-könyvemről. Ami egyet jelent azzal, hogy olvassam is újra. Megtettem és boldog napokat töltöttem *A fekete esernyő*vel, Adam Bahdaj ifjúsági kalandregényével, krimijével a közelmúltban. Ahogy Gyergyai Albert fordításában áll: „úgy éreztem, hogy rendkívüli dolog történik bennem. Bűvös öröm áradt el rajtam, elszigetelt mindentől, és még csak az okát sem tudtam. Azonnal közömbössé tett az élet minden fordulata iránt, a sorscapásokat hatástalanná, az életnek rövidegét egyszerű káprázattá változtatta”. Tudatosan lassítottam az olvasás tempóján. Az én *madeleine*-em ez a könyv volt, felidézte a régi karácsonyokat, az egykori lakásunk halljában – nagy keresztforgalmú átjárójában – álló ágymat, amit reggelente a szellőztetés után mihamarabb kanapévá kellett visszaváltoztatni.

Határozottan emlékszem, hogy a könyv az én kérésem volt, ezt szeretném, erre ácsingózom, mondtam a Jézuskának, akivel édesanyámon keresztül voltam jó kapcsolatban. Ő erre a könyvespolchoz ment, és levette Mikszáth Kálmán *Szent Péter esernyőjét*, jelezve

ezzel, hogy a vágyakozás oka fogott. Határozottan jeleztem, hogy a Mikszáth-könyvet, legalábbis a gerincét és a borítóját jól ismerem, és a két könyv nem ugyanaz, én *A fekete esernyőt* szeretném, hangsúlyozva a fekete jelzöt. Arra, hogy kilenc (egészen pontosan nyolc és fél) évesen honnan tudtam a könyv megjelenéséről, nem emlékszem. Lett volna a napilapoknak könyvmelléklete? Vagy a szüleim hoztak haza valami karácsonyi reklámújságot a könyvesboltból? Nem emlékszem. Csak arra, hogy három évvel később ugyanilyen tudatosan kértem a karácsonyra megjelenő Erich Kästner *Az emberke* című könyvét. (Ennek aztán közepesen jelentős tragédia lett a vége, de erről majd az utóiratban.) Azonban felmerül egy régi vonatút is, a Balatonról hazafelé. Egy hatszemélyes kupéban ültünk mi hárman és egy disztिंगvált úr. Cserfes kislányként beszéltem és beszéltem, bekapcsolódott a bajszos, idősebb bácsi. Amikor Kelenföld tájára értünk, ő úgy érezte, a jó beszélgetés legvégén illik bemutatkozni. Átadta a névjegyet, Gortvai Tivadar volt. Rávágtam, hogy tudom, ki ő, a Móra Könyvkiadó műszaki vezetője. Meglepődött, hogy egy „alsós” honnan tud ilyet, mondtam, hogy az utolsó betűig elolvasom a könyveket. Bemutatkoztunk persze mi is, elkérte a címünket, s azután évekig érkeztek a pöttyös és csíkos lánykönyvek címemre. A Móra jó kiadó volt, s én – ebből is látszik – jól ismertem a könyveit.¹

A Szenteste – sok egymásra halmozott könyv között – megérkező Delfin-kötet sorozatszerűségére akkoriban biztosan nem figyeltem, lassan tűnt csak föl, hogy a sorozat gerince alapján egymás mellé rendelhetők a könyvek. De azt csak most olvasom, hogy 170 Delfin-cím jelent meg benne. Nekem volt vagy tíz. *A sátán kutyája*, ez is 1966-os, de sokáig csak a felnőttek olvashatták, *A kincses sziget*, a *Kinizsi Pál* (Tatay Sándor), Verne *Dunai hajója*, *A fáraó átka* (Ráth-Végh István) biztosan megvolt. Akszjonovot már felnőttként vettem meg, miután fordítottam tőle két novellát a *Szovjet Irodalom* felkérésére, de azok – „persze” – nem jelenhettek meg, miután amerikai utazása, emigrációja miatt megfosztották szovjet állampolgárságától.

A szerző családneve – Bahdaj – akkor keletiesen hangzott, és semmit, de semmit nem tudtam róla. Honnan is tudhattam volna. A *Világirodalmi Lexikon* első kötete 1970-ben jelent meg, de nem is tartalmaz információt szerzőnkéről. Technikai lehetőség híján maradt egy remekül író ismeretlen. Ma már van internet, s utánanézve látom, hogy szoros szálak fűzték Magyarországhoz. A zakopanei születésű Adam Bahdaj (1918–1985) – nyaraltunk is ott, éppen nem sokkal *A fekete esernyő* olvasása után, mit sem tudva a kisvároska szülöttjéről – jogot és közgazdaságtant tanult, 1939-től igazi ellenállóként küzdött a németek ellen, aztán Magyarországra menekült, ahonnan csak 1945-ban a háború után tért haza. A lengyel emigráció tagjaival tartotta a kapcsolatot,

¹ Keresem a Google-on Gortvai Tivadart. Elsőnek megjelenik egy 1950-es távbeszélőnévsori oldal, ami tudatja, hogy Gortvai Tivadar, a Szikra Könyvkiadó műszaki szerkesztője Budapest XIII. kerületében, a Csanády utca 6/b szám alatt lakik. Másodjára feltűnik egy mákszemnyi betűkkel megjelenő, s így olvashatatlan *Hallgató házak – Budapest 13* című, tárolt pdf-oldal. Majd egy holocaustáldozatokat és túlélőket tartalmazó adatbázisban tűnik föl Gortvai Tivadar neve. S ma a Gortvai családnévvel egy vállalkozás van a házban.

többek között a Kolozsvárott élő és dolgozó Kazimiera Hłakowiczówna lengyel írónővel, akivel együtt fordította Tamási Áron *Ábel a rengetegben* című regényét. 1943-ban jelent meg *Székely népballadák* (Seklerskie ballady ludowe) című fordításkötete Ortutay Gyula előszavával. Petőfi Sándor-verseket is tolmácsolt lengyelül. Újságíróként dolgozott, majd az '50-es évek közepétől ifjúsági író lett. Erdélyben is járva ismerte Asztalos Istvánt, aki Móricz vonzásában indult tehetséges erdélyi népi író volt, s aki 1943-ban Baumgarten-évdíjat nyert. Tőle is fordított. Ennyi tudásmorzszából csak kevéssé megbízható képet alkothatunk az íróról. Egy régi vágású, becsületes baloldali embernek képzeljük, nemzedékemből még sokan találkoztunk ilyenfajta emberrel, de a mai harmincasoknak nehezen magyarázható el érthetően ez a személyiség- és pályakép-séma. Nekünk megmaradt.

*A fekete esernyő*nek már a címlapja izgalmas volt, egy kisfiú hasal a földön egy torzborz alakkal, lapulnak, megfigyelnek, egy olyasfajta férfit, aki fizimiskájával nem illeszkedik a '60-as évekbe. (A regény 1963-ban jelent meg Varsóban, s akkortájt is játszódik.) A megfigyelt férfi fehér öltönyben és kalapban van, hátulról látjuk, az arca nem fontos, de még ebből a szögblől is kikandikál a fekete csokornyakkendő fél masnija, és látunk egy fekete szalagot is a kalapján. Karján pedig ott a címben szereplő fekete esernyő. A rajz jó, van még belőle jó pár a könyvben, illeszkednek a történethez, de – s ez már elárul valamit a könyvkiadás ifjúságvédő szerepéről – soha nem érik el a szövegben rejtőz, időnkénti baljós vagy ijesztő helyzetek súlyát. Egy fokkal kedélyesebbre rajzolják a történetet. Rajzolójuk nem más, mint Mészáros András (1922–2007) Munkácsy-díjas karikaturista, grafikus. Vagy harminc könyvet illusztrált, de nem innen ismerjük elsősorban, hanem a Ludas Matyiból és az önmagát egyszerre pártlapnak és néplapnak definiáló, 700-800 ezres Népszabadságból. Ez utóbbi napilapnál harminc éven át volt rovata Heti rajzos kommentárunk címmel. Majd' két évtized múltán kezdtem médiatörténettel foglalkozni. Szakmai-családi vonalon megismerkedtem Kaján Tiborral, ő megismertetett Mészáros Andrással, tőle is örök egy nekem dedikált karikatúraalbumot, a *Néztem, láttam* címűt. Meglepődött, hogy az egyik legkedvesebb gyerekkori könyvem az általa illusztrált *A fekete esernyő*, s hogy a rajzolóra is emlékszem. (Lásd az utolsó betűig olvasó alsó tagozatos történetét Gortvai Tivadarral. Itt az egyedi vonásokat hordozó vonalvezetésen túl a szennycímlapra „kellett” emlékezni, ott szerepel a neve.) Egyébként vagy másfél évtizeden át minden szerdán felajzva vártam haza édesanyámat a kérdéssel, hogy vett-e Ludast, s azonnal lecsaptam rá. Tartottam izgalmas karikatúra-órákat is, előhozva a spejzpolc mélyén őrzött régi lapszámokat, vadászva rájuk antikváriumokban, s azokból kibontva a kádári világ sajátosságait.

Közelítsünk most már a regényhez, az ifjúsági krimihez. Van-e egyáltalán ilyen műfaji alcsoport, hogy krimi az ifjúság számára? Vannak gyerekversek (Weöres, Nemes Nagy), vannak mesék (népmeséktől Benedek Eleken át Lázár Ervinig). Persze, hogy van gyerekkrimi is, talán leghíresebb példája Erich Kästner *Emil és a detektívek* című

munkája 1928-ból.² De a magyar irodalomban ilyen nivós regény, mint Kästneré és Bahdajé, nem született. A krimi meghatározottsága kettős, egyrészt jogi értelemben vett bűnesetekre vonatkozik, másrészt témáját extrém izgalmasságra, a nyomozás intellektuális, logikai feszültségeire összpontosítva bonyolítja a cselekményt. A műfaji definíciókban nem kötelező elem a gyilkosság, az élet kiontása, legalábbis egyikben meghatározásban sem találtam ilyet.³ Ez utóbbi középpontba állítása ki is zárna a gyerekolvasókat. (Az indián-könyvek elrettentő skalpolásai, a nyakban hordott nyúzókés bár borzongatóak, nem „középponti” elemek. Én pedig mindig az indiánok pártján álltam, mert mi jogon mennek oda és veszik el a földjeiket, életüket mások. És olyan különös és gyönyörű embereknek láttam J. F. Cooper 1965-ös kiadású *Nagy indiánkönyvének* illusztrációin ábrázolt indiánjait!) A vaslogika, az ilyen elmével rendelkező detektív viszont szükséges „tartozék”, életkora azonban nincs definiálva, ekként a mi regényhősünk, Detektív Kubus a maga tíz évével teljes jogú szereplő.

Nem kerülhetem ki a regény rövid összefoglalását, minthogy nem Vadöllő, Sólyomszem és Bőrharsnya történetéről van szó, azaz nem ismert, populáris, kanonizált szövegről van szó. Mindentudó elbeszélője van a történetnek, de mindent a gyerekszereplők szemszögéből látunk a lezáró magyarázatig. Nyári szünet, többnyire unatkozó gyerekek az új varsói lakótelepen. A főnyomozó, bizonyos Detektív ragadványnevű Kubus és segédje, a cserfes Hípcia hallják a játszóterén, hogy a közért (ez az életkorból adódó imprint, bevésődés, ma is ezt használom, spontán soha nem az üzletlanc nevét mondom, néha az abc névvel helyettesítem, és sohasem a CBA-val) elől elkötötték Szrot néni Dugó nevű dakszliját. „Ne tessék aggódni, ha estig nem viszem haza Dugót, megeszem a kalapom” – mondta Kubus, s ahogy a filmekből láthatta, körültekintően felveszi a jegyzőkönyvet és beleírja noteszébe. Felkeresik a közeli sörözőben a beszélő nevű Krigli bácsit, aki a környék mindentudója, s aki elirányítja őket a kutyákkal foglalkozó (azokat begyűjtő, s jó váltságdíjért a gazdához visszajuttató) Poéta Anatolhoz. Még csak a 19. oldalon járunk a regényben, s jól jellemzetten négy szereplőnk is bemutatva. A gyerekek „hallgatták saját szívük verését”, ahogy a lépcsőn fölmennek a „jampec” kinézésű Anatol Groch, „állás nélküli tanácsnokhelyettes” lakásáig. A gyerekek tehát gyerekek, félnek, nincsenek semmiféle különleges erő birtokában.⁴ Csak kalandra vágóak és becületbeli ügynek tekintik, hogy segítsenek, miközben persze a szüniidői unalom sem uralkodik el rajtuk. A kutyáért cserébe szívességet kér a versszerető, a verseket átszellemlőten és hangosan szavaló kedves léhűtő. „Van egy alak, aki a kerületünkben egy bizonyos öreg esernyőt

² Persze, hogy előveszem a regényt, nagy kedvenc, s elámulok, talán mégsem olvastam minden könyvet az első betűtől az utolsóig. De legjobb esetben is elfelejtettem, hogy Déry Tibor fordításában jelent meg 1957-ben, még mielőtt a fordítót a nagy íróperben börtönbüntetésre nem ítélték.

³ *Világirodalmi lexikon; Encyclopædia Britannica, Der Grosse Brockhaus; Günther SCHWEIKLE – Irmgard SCHWEIKLE (szerk.), Metzler Lexikon Literatur* (2007); David MIKICS, *A New Handbook of Literary Term*, Yale University Press, 2010, stb.

⁴ Szemben a *Harry Potter*-könyvek világával. J. K. Rowling sorozata tökéletesen alkalmas rá, hogy – mint ez meg is történt – pszichológusok és pszichiáterek a gyerekkori traumákat, a szülőkapcsolatokat, az identifikáció kérdését elemezzék belőlük. Lásd KENDE B. Hanna, *Harry Potter titka. A gyermek csodavilága*, Osiris zsebkönyvtár, Budapest, 2001.

keresgél” – mondja a gyerekeknek. Egy fekete, ezüsfogantyús, monogrammal ellátott, a glasgow-i Wellman and Son cég gyártotta esernyőt. A játszótéren egy lusta barátjuk – a neve is ez, Lusta – tájékoztatja őket, mert erre kérték az unatkozó, korábban „ügy nélküli” detektívek, hogy figyelje a gyanús alakokat, hogy járt arra egy neveléses külsejű, fehér kalapos, raccsoló, bajszos férfi tropikál⁵ öltönyben, és egy fekete esernyő után érdeklődött.

Fehér Kalap és Poéta Anatol, a két különös alak összekapcsolódik, és ezzel a gyerekek számára feladat kínálkozik. Fehér Kalap a legújabb amerikai Chrysler márkájú autóval jár a sok Warszawa, Aertburg, Syrenka és Skoda között, de tökéletesen beszél lengyelül, ha mindvégig neveléses raccsolását leszámítjuk. Amikor Hipcia angolórára indul Bauman nénihez, az úton személyesen Fehér Kalap állítja meg, udvariasan kérve, nézzen körül a kislány a néniénél, nem lát-e nála egy fekete esernyőt. S láss csodát, egy szélroham felnyitotta a szellőzőablakot, s Bauman néni az öreg plüsskanapé mögül kivett fekete esernyővel zárta vissza. A tárgy megvan, de hogy miért keresi mindenki, nem tudják kideríteni a gyerekek. Nem is fogják végig átlátni a története, amelynek azonban komoly aktorai. A regény egy korai pontján a birtokukba is kerül az esernyő (Fehér Kalap lopta el Bauman nénitől, de kivinni nem tudta, az ereszcatornába dobta be, ám az ott lustálkodó és ringlót evő Lusta meghallja a földre érkezés hangját, és magával viszi). Vélhetnénk, hogy a regény most kedvező fordulatot vesz, de nem. A gyerekek bár felfedezik az esernyőnyélben rejlő pergamen alaprajzot, de visszateszik, s Kubus édesanyja, aki kicsit sokallja fia detektívjátékát, nem várja meg a fia lépését, „helyette” beviszi a talált tárgyak hivatalába. A gyerekek ott már nem találják, mert mint az ott gubbasztó, kicsit kellemetlen hivatalnok is jelzi, egy ideje igen nagy a jövés-menés egy bizonyos fekete esernyő körül, s azt rögtön el is vitte valaki. Beüt a csőd, a letargia. Kubus a környéken cirkáló Chryslert látva, s ráadásul a Fehér Rózsa söröző előtt, mert Fehér Kalap Krigli bácsit is felkeresi, befekszik az autóba, a hátsó ülés elé, s magára húz egy pokrócot. Az egyik legveszélyesebb pont ez a regényben, de sejtjük, hogy ez a Fehér Kalap nem a legszörnyűbb ember. Megkocsikáztatja a fiút, leleplezi a végén, fenyegeti, de csokoládét is iszik vele, együttműködésre kéri. Poéta Anatol közli a gyerekekkel, hogy a megoldás fele az ő birtokában van, mégpedig egy verseskönyben. Hipcia a fodrásznál meghallja egy kikent-kifent nőtől, hogy elhozott egy esernyőt a talált tárgyak hivatalából, követni kezd, s lám, ő is az Augusztinka cukrászdában köt ki egy olyan rossz kinézetű, nagydarab – a gyerekek között Sportoló névre hallgató – férfival, akivel az esernyőről beszél.

A cselekmény felgyorsulásakor az inkább rokonszenvennel ábrázolt „könnyűsúlyú” esernyőkutató Fehér Kalap és Anatol, illetve az ellenszenves banda (a Sportoló és köre) összetalálkozik. A gyerekek mindenkit követnek, látják az új kapcsolatok kialakulását, de nem egészen értik a történéseket. S aztán az események fordulatai nyomán úgy vélik, hogy egy „nemzetközi tolvajbandával” van dolguk. Megjelenik egy közeli villa előtt a Chrysler,

⁵ tropikál (ang-ném): könnyű nyári szövet

amit a Sportoló vezet, benne ül a „kitatarozott” – jó szóelemény – Krigli bácsi, a méretehez illő, vadonatúj tropikál öltönyben ő is, szájában szivarral, a vállán egy kis fényképezőgéppel. Mint egy „kiköpött amerikai, mintha egy filmből lépett volna ki”. A gyerekek csak néznek, míg a „generáljavításból” megtért, egy angol lord arckifejezését magára öltő Krigli bácsi előtt a Sportoló mint egy sofőr, kinyitja az ajtót és elteszi a jattot. A bácsi – mint áldott nagybácsi – bemegy a házba, abba lakásba, amelyben nyolc gyerek lakik, köztük Hipcia egyik osztálytársnője is. A „kamera” is követi őket a házba, azaz az olvasó tudja, mi zajlik bent. Krigli bácsi az egykor ebben a házban lakó Emil „bátyjáról” beszél, a gyerekeket csokoládéval és oroszánvadászatokról szóló beszámolókkal kábítja, miközben a lelke mélyén megbúvó érzésről beszélve elsírja magát: „(...) annyi idegen földön töltött év után végre leborulhatok szülőhazám földjére”. S közben mesél az általa sosem látott Disneylandról, Miki (sic – Sz. Á.) egér és Donald kacsa lakóhelyéről, a legmagasabb felhőkarcolóról. Egy másnapi nagy kirándulást ajánl, hogy a konyhát az emberei addig felújítsák. Ajándékképpen. A nagycsaládnak, akik el vannak ájulva az amerikai „úrtól”, annak giccses álérzelmeitől, boldogan mennek kirándulni, az anya nem győz eléggé hálálkodni. Miután a Pilarski család, a sok gyerek, az édesanyjuk és az elszármazott „amerikai” Krigli „úr” elautóznak, mit elautóznak, „akár egy gondola a velencei lagúnán, végig úsztak a verőfényes fason”, Poéta Anatol szakembernek beöltözve vési, töri a falat, szétveri a konyhát, hogy megtalálja a titokzatos kincset. A gyerekfantázia persze azt is el tudná képzelni, hogy felrobbantják a házat, ahogy egy chicagói bankról is hallották. Hipcia a rendőrség értesítését tartaná jó megoldásnak, de a megoldás küszöbén Kubus lehurrogja. Közben a vasárnapi utca megtelik templomba menő emberekkel. (1963-ban keletkezett a regény. Ez az éppen csak bővített mondat csupán ma tűnik föl.) A véső-szétverő-felújító munkát a dühödtt szomszédasszony állítja olykor meg, zongorázna, de a zajok zavarják. Kedves, a cselekményt feltartóztató színes epizód. Este, miután a család hazatért, a gyerekek is hazamennek. Kubus édesanyja megint beleavatkozik a cselekménybe: idegen, raccsoló férfihang háromszor is kereste telefonon a fiát. Szobafogságot rendel el, így ítélkeznek Hipcia felett is a szülők, mert őt ugyancsak többször kereste egy idegen hang telefonon. Sőt, Hipcia szülei egyenesen huligánnak nevezik Kubus barátját, akivel együtt mulatja a szünidőt. De bevásárolni mégis kell, s a két gyerek, szatyorral a kezében szomorúan ballag a bolt felé. A játszótér padján meglátják Fehér Kalapot és Poéta Anatolt, akik megpillantván a gyerekeket, „felpattantak, mintha ültükben túvel bökték volna meg őket”. Kubus és Hipcia látták az esernyő nyelébe rejtett pergamen alaprajzot, s meg tudják mondani, hogy a Fehér Kalapnál lévő rajz azonos-e az általuk látottal. Kubus igennel felel, látszólag megfontoltan, de Hipcia felkiált, hogy nem. Ő határozottan emlékszik, hogy a látott alaprajzon lévő piros kereszt másutt volt: nem a konyhában, hanem a fürdőszobában. Anatol tehát hiába véste szét a konyhafalat, a Sportoló becsapta őt és Fehér Kalapot is. Miszlikbe akarják aprítani a Sportolót. A taccsra tett két detektív megbízza a szabad Lustát, örködjön, figyeljen helyettük a villa körül. Az ifjú detektív szenvedései következnek, az

édesanyjával a nyaraláshoz kell beszerezni ezt-azt, áruházból ki, boltba be, majdnem egész nap. A nadrágot a fején áthúzva akarja felvenni, zoknik között válogat, gumibéka-úszógumit vásárolnak, még a fogorvost is meg kell látogatni, miközben a villa körül izgalmas leszámolás, fürdőszoba-átalakítás folyik...

Gyűlnek az indulatok Kubusban, magában az édesanyját becsméri, oktatja ki: majd megtudja, hogy ő nem egy akárki, ő nem egy taknyos, hanem egy nagy detektív. Büntetésével Sherlock Holmes utódjának karrierjét zúzza szét. Hazafelé, anyai felügyelettel ugyan, de meglátja Lustát és odafut, hogy kikérdezze. Lusta két hullát vizionál, akiket ládában vittek el a Sportolóhoz köthető Juharfa szövetkezetből. Láta Anatol fekete cipőjét is a ládából kilógni. De hogy hova vitték őket, arra nem emlékszik pontosan, mert bár járt ott is megfigyelőként, de elfelejtette az autóbusz számát, amivel követte a ládát furikázó kisteherautót. Feltűnik Hipcia, akihez közben kiszállt a rendőrség, mert Bauman néninél voltak a fekete esernyő miatt, s az idős asszony megadta Hipcia címét. Ő hallgatott, de közben Lustának eszébe jut a busz száma, s hogy hogyan lelhetnék fel a két eltűnt, hozzájuk inkább közel álló két gazembert. A buszvégállomáson túli épületben meg is találják őket, élnek, s kijuttatnak egy cédulát is a gyerekeknek, rajta utasítás: „Siess Krigli bácsihoz. Mondd meg neki, hol vagyunk, és ügyeljen a fürdőszobára. Tartsa szemmel Fredeket. A nagynéni náthás.” Fredek a Sportoló becsületes neve. És hol van Krigli bácsi? Hát elhalt nagybátyja villájában, Polarskiéknál. Odatartanak. Hipcia bemegy osztálytársnőjéhez és – Krigli bácsi már nincs is ott – hetykén odaszól a ráforduló és őt eltakarodásra felszólító Sportolónak, hogy „a nagynéni rettenetesen náthás”. Az erős férfi elsápad, lecsendesedik és összepakolja a cuccát. Közben a villát már a rendőrök is figyelik, Lusta fel is ismeri az egyiket, aki pár napja megszólította, s akit akkor a bandához tartozó kíváncsiskodó alaknak nézett. Lusta, szokásához híven, a kertben rejtőzve várakozik és gyümölcsöt szed, s meglát egy nőt – ez a Hipcia által a fodrásznál látott vöröshajú nő –, aki egy babakocsit tol, benne a villából kiadott pokrócba csomagolt „gyerekekkel”, de a kocsit azonnal belöki a bokorba, amikor meghallja a rendőrök „állj!” felszólítását. Lusta kihúzza a kocsit, és a kert hátsó kerítése résén elillan vele, hogy Kubusnak megmutassa. El is ér hozzá, de amikor együtt vannak, egy rendőr „ólomnehéz tenyerét” Kubus vállára teszi, s beviszi őket a rendőrparrancsnokságra. Kiderül, a gyerekek csak úgy feltűntek a rendőrnek, lévén sötét este, amikor meglátja a pokrócból kibontott masszív vaskazettát és a gyerekek elmesélik a történetet, ugyancsak meglepődik. Boldogan tárcsázza fel Dlugowicz bajtársat, hogy van itt valami. De újból meglepődnek, amikor kiderül, a gyerekek tudják, hogy a fekete esernyő titkának megfejtését adják át a rendőrnek. Dlugowicz bajtárs – a rendőrség, az erőszakszervezet tagja – kedvesen, éppen csak egy kicsit lenézően fordul a gyerekekhez. (Ne feledkezzünk el a lengyel '56-ról, az azt követő enyhülésről, és persze arról sem, hogy gyerekregényről van szó.)⁶ Ám kiderül, hogy a gyerekek a történetek egy pontján látták azt az üres pianínót,

⁶ A lengyel történeteknek ezt a korszakot érintő belső vitáiról lásd MITROVITS Miklós, *Szembenézés a múlttal. Lengyelország története, 1956–1989*, Múltunk 2009/4, 122–153.

amit a rendőrök kerestek. Bár azt, hogy ennek milyen jelentősége van, s hogy egyáltalán hozzátartozik-e a bűnügyi történethez, arról fogalmuk sem volt. Ahogyan azt sem tudják meg ezen az estén, mit rejt a súlyos vaskazetta. De biztosan tudják, nélkülük nem oldódhatott volna meg a számukra még mindig érthetetlen rejtély.

A teljes történetet Krigli bácsi mondja el a gyerekeknek, aki maga is két napot ült vizsgálati fogságban, de elengedték. Meséjébe történelmi felvilágosítás is vegyül. A háttér a világháború, az 1944-es varsói felkelés⁷ – nem tudjuk meg, hogy Kubusék erről mennyit tudtak, de a kilencéves magyar olvasó nem tudott még semmit. (Különösen nem, hogy mint olvasom, a varsói felkelés értékelésére igazán csak 1989 után került sor Lengyelországban is.)⁸ Fehér Kalap nagybátyja, egy bogaras agglegény, gazdag, örmény származású⁹ nagykereskedő volt, bizonyos Muharin, s abban a villában élt, ahol a '60-as években Pilarskiék. A varsói felkelés alatt a németek kitették a villájából, s akkor beköltözött abba a szerényebb házba, amelyben az angoltanárnő, Bauman néni lakott. A felkelés egyik áldozata lett az örmény műgyűjtő, de még idejében írt egy levelet Amerikában élő nővérének, amelyben jelezte, egykori villájában befalazta értékeit. A levél azonban tizenhét éven át vándorolt a világban, amíg célba ért, csakhogy akkorra a címzett már nem élt. Csak annak fia, Fehér Kalap, alias Povalsky, Krigli bácsi értelmezésében a „nyámnyila piperkóc”, a „kontár kétbalkezes léhűtő”, a „himpellér”. Azt gondolta, érdemes átjönnie Európába és „felcsipni”, amit a nagybácsi ott hagyott. A levél feladójánál Bauman néni lakcíme szerepelt, ezért kérdezősködött utána, s minden látszólagos segítőknek, így a nehézsúlyú bűnöző Fredeknek, alias „Sportolónak” és bandájának is részesedést ígért. Ily módon tehát egy valójában legális, jogos örökös fogott össze egy sötét múltú fickóval és bandájával. Anatol pedig úgy került a képbe, hogy egy antikváriumban vett egy Omar

⁷ Varsó városon túli területeit a Fehéroroszországban szétzúzott német alakulatok visszavonuló maradványai lepték el, a civil németek tömegesen menekültek nyugat felé, a közigazgatási hivatalok és rendőrkapitányságok evakuálva vonultak vissza. A varsói felkelés a náci Németország által megszállt lengyel fővárosban 1944. augusztus 1-jén kitört általános felkelés volt, melyet az Armia Krajowa (Honi Hadsereg) irányított a német megszálló csapatok ellen. A felkelők erői körülbelül 50 ezren voltak, de rosszul felfegyverve, főképp csákányokkal, baltákkal. A németek bár csak tízezen voltak, harci felszerelésük miatt fölényben voltak és győztek. A felkelés és az ellenállás 63 napig tartott, de leverték, és Hitler parancsot adott Varsó földdel egyenlővé tételére és a lakosság teljes kiirtására. Varsó lerombolása elrettentő példaként kellett, hogy szolgáljon egész Európa számára. A végeredmény tragikus volt, 170 ezer civil varsói meghalt a felkelésben, közülük kb. 60 ezren a németek által végrehajtott kivégzések áldozatai voltak. 150 ezer lengyelt hurcoltak el munka-, illetve koncentrációs táborokba. A szovjetek ugyan közel állomásoztak már, de nem segítettek.

⁸ A sztálinizmus korában a felkelés résztvevőit ugyanolyan megtorlásoknak tették ki, mint az egész nem kommunista mozgalmat. Senkinek nem volt szabad emlékeznie arra, hogy Sztálin megtiltotta a Vörös Hadseregnek az átkelést a Visztula bal partjára, a felkelést segítő nyugati légierőknek pedig a szovjet repülőterek használatát. A lengyel lakosság viszont „titokban” emlékezett a felkelésre. *** Andrzej Wajda 1957-ben *Csatorna* címmel készített egy filmet, amelyben a megmaradt felkelők utolsó napjait mutatja be. „A lengyel film szerepe az egyetemes filmtörténetben Andrzej Wajda Csatornájával kezdődik és Hamu és gyémántjával folytatódik (...) A Csatorna tette világhíressé a lengyel filmművészetet. Egy harmincesztendő rendező filmje.” NEMESKÜRTY István, *A filmművészet nagykorúsága*, Budapest, Gondolat, 1966, 524–525.

⁹ Itt az olvasóban, jelen esetben bennem felmerült egy pillanatra, hogy nem zsidó származású emberről lenne-e szó, s hogy talán az ifjúsági regény miatt változott örményre. Bár a kincset hátra hagyó szereplő neve – *Muharin* – több török forrásban szerepel, mint az oszmanológusok ezt több helyen is idézik. A regény viszont nem emlékezik meg semmiképpen az 1915–17-es örmény genocídiumról, úgyhogy ez az utólagos hozzáolvasás csak túlértékelés, azaz zsákutca. De mai ésszel muszáj volt utánamenni ennek is.

Khajjám¹⁰ kötetet, amibe bele volt ragasztva a fekete esernyő titka, a villa címe, ám az alaprajz elveszett a kötetből, azt csak és kizárólag az esernyő birtoklója tudhatta. A titkot őrző kötet tehát hiányos volt.

S hogy mit rejtett a vaskazetta? Mindenféle igen becses görög, római, föníciai és egyéb pénzérmetet, amelyek rövidesen már a varsói Nemzeti Múzeum numizmatikai gyűjteményét gyarapítják. Az üres ládák és göngyölegek pedig egy milliós bőr-panama szállítóeszközei voltak, így a gyerekek – tudtukon kívül – egy másik ügyet is lepleltek. A detektívek hazafelé ballagnak a kocsmából, amikor újabb meglepetés éri őket, meglátják egy kerítésre felakasztott, immár titkát, báját vesztett fekete esernyőt. Hippias és Kubus befutnak vele Bauman nénihez, és visszaadják öreg barátját a gazdájának. És mit tesz a sors: éppen becsapódott a szellőzőablak...

Nem volt hiábavaló a történet elbeszélése: 12 ívnyi A/5-ös terjedelemben (235 oldalon) rengeteg esemény, fordulat, fejlemény. Méghozzá a legjobb tempóban adagolva, 5-6 oldalas fejezetekben, okosan az alsó tagozatosok olvasási tempójához és kapacitásához igazítva, s minden fejezetvégen feszültséget tartva, kedvet csinálva a továbbolvasáshoz. (Ma is letehetetlen könyv.) Vannak benne merész gyerekakciók, de ezek nem sodorják a detektíveket végzetes veszélyekbe.¹¹ Az író nem ruházza fel a gyerekeket különös tulajdonságokkal és eszközökkel sem.¹² Deus ex machina sincs a regényben, sőt, mint ez természetes is, a gyerekek fejében nem állhatott össze a teljes történet, noha minden kulcsmomentumot ismertek. A regény konfliktusa is valószerű. Sok a párbeszéd, a leírások rövidek és láttatóak. Ne felejtjük el azt az alig televíziós közeget, amelyben ez a regény megjelent. Hétfőn és pénteken még adásszünet volt, 1966-ban 831 ezer előfizető volt az országban, az olvasás ezért is volt általános. A lassú élettempóhoz a játszóterek világa és egymás kísérgetése tartozott, az iskolák körzeti iskolák voltak, a gyerekek Varsóban és Budapesten is belátható távolságban, természetes közösségben éltek. A regényben agresszióval a kis detektívek érintőlegesen találkoztak.

Mai eszemmel feltűnő, hogy a lengyel neveket eredeti helyesírással írták, de nem adtak hozzá tájékoztatást, hogy az 's' az 'sz'-nek ejtendő és az 'sz' pedig éppen fordítva, 's'-nek. A nevek így akkor rosszul ragadtak meg bennem. Glasgow neve sem kapott kiejtési segítséget, lábjegyzetet, de ezt valahonnan tudtam már; két név kapott lábjegyzetet, mégpedig „Serlok Holmsz” és „Kanen Dojl”. Valamint – és ez jelzésértékű, fontos –

¹⁰ Az Omar Khajjám név, erre tisztán emlékszem, nagyapai segítséget kívánt, mert a Pesti Hírlap 1937-es, 1200 oldalas lexikonjában – ez volt elérhető közelségben – a neve nem szerepelt. Pedig Szabó Lőrinc fordítása már megjelent, de nagyobb közismertsége, pláne kultusza, nem volt.

¹¹ Bár ehhez hozzá kell tennem, hogy egy osztálytársamat hozzávetőlegesen ekkor próbálta félsikerrel elcsábítani egy pedofil. (Pedofil gesztusait inkább nem írom le, a mutogatással és a fogdosással tudom körbeírni.) Talált „kincset” mutatott neki az utcán, és kérte, kísérje el őt a rendőrségre, leadni azt. Azt mondta, a (budapesti, Lenin körúti) Royal Szálló Hársfa utcai oldalán belül van egy rendőri kirendeltség, s oda lenne legjobb. Ha a lánynak nincs jó helyismerete és nem gyanakszik, mert van rendőrség a másik irányban is, valamint nem fedezi fel, hogy a szervízbejárat csak sokemeletes üres lépcsőház és nem fut el, a történet rosszul is végződhetett volna. Évtizedeken át hallgatott a dologról, szülei meg sem tudták.

¹² A már említett *Harry Potter*-sorozat végig erre épít, ez adja az izgalmas képi világot a regényekből készült filmeknek is.

Bauman néni angol köszöntése és mondatai kaptak fordítást. Az 1950-es évek elején született lengyel gyerekek járhattak, jártak angolórára. (Az én családban a német és a francia dívott, magántanárok segítségével. Egy közvetett ismerős, bizonyos Pere Margit angoltanár néni mellett külön kis tanulókból álló szekta alakult ki az ötvenes évek végétől, a polgári származású, titkon rendszerkritikus szülők gyerekeiből.)¹³ Csak később tudtam meg, hogy a londoni emigráns lengyel kormánynak milyen jelentősége volt, s hogy az amerikai lengyel emigráció milyen óriási lélekszámú. Ennek is volt hatása a fiatalok angol orientációjára, persze a kötelező orosz nyelvtanítás mellett, mögött. A lengyel történelem viszontagságairól sem tudtam, azt gondoltam, hogy minden ország kezdettől volt, van és lesz. Így fel sem tűnhetett, hogy a regényben az öreg villa, amiben Bauman néni lakott, „még a cári időkből” való volt. A szó szerinti mára vonatkozó, az ideológiai, politikai és történelmi tényekre alapuló ellenszenvék és rokonszenvék dinamikája sem tanulság nélküli a lengyel történelemből: 1795-ben a lengyel-litván nemzetközösség területét fokozatosan felosztották (diplomáciai egyezmények eredményeképpen, anélkül, hogy sor került volna háborúra Lengyelországgal) két vagy három részre: Ausztria, a Porosz Királyság és Oroszország között. 1807-ben Lengyelország névleg független államformát kapott Varsói Hercegség néven, de 1815-ben ez átalakult az ugyancsak nem szuverén Lengyel Királysággá. 1918 után a felosztás előtti területek nagy részén új államok jöttek létre: Lengyelország, Litvánia, Fehéroroszország, Ukrajna, valamint Danzig Szabad Város, kisebb területek Lettországhoz, Csehszlovákiához és Romániához kerültek, valamint néhány terület Németország és Oroszország (később a Szovjetunió) határain belül maradt. Amit ma Lengyelországgént ismerünk, csak 1918 novemberében született meg, 123 év elbitorlás, függőség után.

Egy másik érdekes momentum a regényben, hogy vasárnap délben az utca megelevenedik, mert templomba mentek az emberek. Mi jártunk templomba, nem is titokban. Az igaz, hogy a regény megjelenése után egy évvel – 1967-ben lettem elsődöző – még selyempapírba csomagolva vittük a kislányoknak való, egyszerűbb kis mirtuszkoszorút a villamoson a templomig, majd vissza. Az áttört csipkés fehér ruha nyilvánosan viselhető volt. (Babaruha lett belőle, a baba pedig egy unokára vár, megvan ma is.) Sokaktól hallani, hogy milyen nehéz volt a vallásgyakorlás a '60-as években Magyarországon, hogy a klerikális jelző előléptetéseket, egyetemi felvételiket hiúsított meg. Kétségtelen. Az 1945 utáni események nagy hasonlóságot mutatnak a Magyarországon történtekkel. A hatalom igyekezett minél nagyobb pressziót gyakorolni, a katolicizmus szerepét minimálisra csökkenteni a társadalom életében. De a politikai katolicizmus Lengyelországban a kommunista párt uralmának évtizedében sem számolódott fel: a PAX világi

¹³ Az 1920-as évek végén államilag engedélyezett Angol-Magyar Elemi Iskola jött létre Budapesten. Hat-hétéves növendékei számára tankönyv készült 1941-ben, amit 1992-ben adtak ki újra: *My Best Friend* címmel facsimile kiadásban. A szerzők: az iskola alapítója és mindvégig igazgatója: Schanda Ferencné Kiss Judit és angoltanára: Pere Margit. Mintegy tízévi gyakorlat és tapasztalat alapján állították össze a könyvet. Pere Margitnak felsőfokú tanítványai is voltak élete végéig, többek között a nemrég meghalt történész-amerikanista Frank Tibor is nála tanult.

katolikus szervezet, a Keresztény-Szociális Unió (UChS) és a Lengyel Katolikus Társadalmi Szövetség (PZKS) révén 1947–1989 között mindvégig jelen volt a parlamentben, s utóbb a Szolidaritás mozgalomához is nagy háttérerőt adott. S maga a Szolidaritás is vallásos jellegű szervezet volt.¹⁴

Látható, egy gyerekkönyv újraolvasása milyen mély emlékeket ébreszt, és az is, milyen messze vezet.

Utóirat

1969 karácsonyára ígérte a Móra Könyvkiadó – a nagy kedvenc – Erich Kästner *Az emberke* című könyvének megjelenését. Továbbra sem világos, hogy miből tájékoztam, de vártam a könyvet. A könyv – a szocialista könyvkiadói és nyomdai viszonyok között éltünk – késett, nem jelent meg decemberben, sem január első, második, harmadik hetében. Néhánynaponta bementem a körúti Erkel könyvesboltba, megkérdezni, mikor jön végre. Január 30-án sikerrel jártam. Repesve vittem haza a könyvet. A türelmetlen kis könyvmoly, aki voltam, nem akart kerülni, villanyrendőr csak a Majakovszkij (Király) utca és a körút vagy a Wesselényi utca és a körút kereszteződésében volt. Nekem a legegyszerűbb és gyorsabb út a Dob utcai zebrás átkelő volt. Lámpa nélkül. A szüleim nem szerették, ha itt megyek át egyedül. Tizenkét és fél éves voltam. Nem lesz baj, gondoltam, és siettem. Túl az úttest felén, túl a villamossíneken, a belső sávban megállt egy autó, s én, hogy a lelkiismeretemet is nyugtassam, nekilódultam. Csakhogy az álló autó mögül kivágott egy taxi, s át akart száguldani a zebrán, egéruat nyerve. Elkapott, öt métert repültem a levegőben, aztán lepottyantam a járdára. Jó nagyot. Egészen pontosan tudom, mire gondoltam közben. Arra, hogy most elüt egy autó, nem fognak hazaengedni az emberek, ki fog derülni, hogy „rossz” helyen jöttem át, és hogy hol úszhat a levegőben az új könyvem. Nem fájt semmi. Vijjogó mentő vitt a kórházba, de a hasamra rátették a véres, zúzott könyvet. Mert megvolt, és ma is megvan.

¹⁴ Tólas Péter, *A politikai katolicizmus Lengyelországban*, Beszélő, 1992. augusztus 8, 8. Az ekkoriban még hetilapként megjelenő *Beszélő*-ben szinte minden héten írt a lengyel történelem és politika kérdéseiről.

Farkas Arnold Levente

A gondolat csak

Farkas Arnold Levente

Pócsmegyer, tizenkilenc november huszonöt, hétfő.

Tegnap este meglátogatott régi kedves barátom, Hihetetlen Tamás. Tudtam, hogy itthon van, de ahogy az ilyenkor lenni szokott, elintézi az ember ügyes-bajos dolgait, aztán jut ideje a barátokra.

Tamás néhány esztendeje Izlandon él. Először Németországban próbált szerencsét, aztán Angliában, végül kikötött Izlandon. Azt meséli, hogy a sziget legészakibb pontján fekszik az a település, ahol lakik. Egy halfeldolgozó üzemben dolgozik örökös sötétségben, mert Izlandnak azon a részén nem jön fel soha a nap.

Hozott néhány izlandi sört. Hajnalig beszélgettünk.

Pócsmegyer, tizenkilenc november huszonhat, kedd.

Tamás szerint a halfeldolgozóban mindenki hisz a koboldokban, kivéve a lengyeleket. A lengyelek az ördögben hisznek. Furcsa kevercse ez az izlandi hitvilág a kereszténységnek, a kereszténységet megelőző viking mesevilágnak és a gyalog járó tudományosság-nak. Úgy tartják azon a vidéken, hogy az elektromosság a tüztől való.

A legérdekesebb történet, amit Tamás mesélt, egy helybéli lelkésről szólt. Az izlandiak még mindig úgy tartják, hogy a pap két világ küszöbén egyensúlyoz. Azon a vidéken mindenki lutheránus, az ír szerzeteseket kivéve.

Pócsmegyer, tizenkilenc november huszonhét, szerda.

Sven Svenson tiszteletes korán előzvegyült. Egyedül nevelte a fiát, akinek gyermekkorát apja mosolytalan búskomorsága árnyékolta be. Olyan volt az élete a paplakban, mint egy gyászszertartás. Szobája ablaka anyja sírjára nyílt.

Aztán a fiú Koppenhágába ment gyógyszerészetet tanulni.

Az izlandiak számára fontosak a versek, folyton szavalnak vagy énekelnek, a zsoltárokat idézik a Bibliából.

A fiúnak is megjelent Dániában egy verseskötete. Az volt a címe, hogy Jób zsoltárai, Kierkegaard írt hozzá előszót.

Pócsmegyer, tizenkilenc november huszonnyolc, csütörtök.

De nem ez volt a legérdekesebb.

Kierkegaard házában egy tibeti mágussal találkozott. Ez a tibeti figura teljesen átformálta a fiú gondolatvilágát. Azt mondta, csalóka illúziókat teremt a gondolat, de képes arra is, hogy megláttassa az értelemmel a valóságot.

Mert nem a gondolat a valóság. A gondolat csak eszköz, melynek segítségével a valósághoz eljutunk. Olyan a gondolat, mint a szem, mert nem azonos a látvánnyal, persze megtörténhetik az a gondolat, hogy önmagát látja a szem.

Aztán a fiú visszatért Izlandra, de nem nyitott patikát.

Pócsmegyer, tizenkilenc november huszonkilenc, péntek.

Amikor Sven Svenson tiszteletes a fiával összeveszett, meg foglak gyilkolni, apám, ám nem leszek ott, úgy, mert húsvétvasárnap nem járult az Úr házában az Úr asztalához, tisztán hallotta ezt a hexametert a lelkész házvezetőnője.

A fiú akkor egy tanyára költözött egy barátjához, aki birkákat tartott.

A két fiú egy alkalommal megmászta a Tilda-hegyet Norquisk közelében. Vasárnap volt, ebéd után, a feltámadás ünnepét követő negyvenkilencedik nap. Most pedig meg fogom ölni apámat, mondta barátjának a fiú.

Pócsmegyer, tizenkilenc november harminc, szombat.

Azt mesélte Tamás, hogy az izlandiak nagyon sok szót használnak a hóra. Én nem is tudok mást, csak azt, hogy porhó. Azt hiszem, az a porhó, amikor nem áll össze, hiába gyúrom.

Másnap délelőtt holtan találta a tiszteletest a házvezetőnő.

A holttest ott hevert az ebédlőasztal alatt. Mellette a földön egy zsírfoltos, gyűrött Biblia. Sven Svenson tiszteletesnek az volt a szokása, hogy Jób könyvét szokta olvasgatni ebéd után az asztalnál.

A helyszíni szemle megállapította, hogy a lelkész koponyáját valaki összezúzta egy nehéz tárggyal.

Pócsmegyer, tizenkilenc december kettő, hétfő.

Amit innentől fogva mesélt Tamás, az éppen olyan hihetetlen volt, mint a családneve.

Elmesélte uggariti nyelven, amit a helybéliektől hallott a tiszteletesről, a tiszteletes fiáról meg a tiszteletes fiának a barátjáról. Tamás mindig uggariti nyelven beszélt, ha már elmúlt éjfél, és bizonyos mennyiségű alkohol elfogyasztása bizonytalanná tette az anyanyelvén való megszólalást. Persze a helyes írás ingadozik. Komoróczy egy gével írja, uggariti, ahogy a sumért is ékezet nélkül, sumernek.

Néhány nappal később a fiú barátja egyedül tért vissza a faluba.

Pócsmegyer, tizenkilenc december négy, szerda.

A papír szélében megbotlott a tollam, éppen ezért a szerda szélét megvastagítottam. A szerda a latinban Mercurius istenről kapta a nevét, aki Maia nimfa gyermeke, akinek pedig május hónap őrzi a nevét. Maia fátyla egy isten által bokorra változtatott, haragvó istennő elől menekülő halandó leány viaszszín ujjába akadt.

Tudtam, hogy az előző mondatba bele fogsz gabalyodni. Maia nimfa soha nem ment férjhez, fátyla alatt az ő valóságos arca rejtőzik.

Tamás hihetetlen történetének a végét holnap mesélem el.

Pócsmegyer, tizenkilenc december öt, csütörtök.

Az egyik betű a fölötte lebegő szóközbe ütötte fejét. A második mondat örökre elfeledteti a tévedés nevét. A történet hamarosan bevégezi önmagát, miként testet a csönd. A várakozás elmesélhetetlen gondolatokkal teli bőrönd.

Kívülről tudta Kierkegaard előszavát, de nem ezt ígértem.

A fiú barátja tehát egyedül tért vissza a hegyekből. A tiszteletes halott volt, mint-ha valaki egy nehéz tárggyal zúzta volna szét a koponyáját. Mondjuk egy baltával. A fiú barátja sokáig hallgatott, aztán elmesélte a baltát és a lavinát. A fiú elővett egy baltát a zsákjából.

Piraton, huszonhárom január tizennégy, szombat.

Tegnap a Seherzádé utcában Tamásba botlottam. Hihetetlen. Megörültünk egymásnak, betértünk Ibrahim közeli fűszerboltjába egy arab teára. Azt mondja, Indiába készül elefántmosónak, de azért jött most Piratonba, hogy Sámson sírját megtalálja. Emlékszel a tiszteletes történetére, amit néhány esztendeje karácsony környékén meséltem neked Pócsmegyeren, kérdezte Tamás, miután Ibrahim datolyát, fügét és ananászt tett elénk a szőnyegre. Emlékszem. Szerintem mi a vége, kérdezte az arcomat fürkészve. Meglepődtem, mint mindig, amikor valaki egy általa elmesélt történetet általam akar elmesélni. Elkezdtem a történet végét.

Lajtos Nóra

Nagyapa

A pilingelő hóesésben nagyapám leszáll a szekérről, s durva pokrócot terít a lovak hátára. Majd magára veszi pufajkás kabátját, s sóhajt egyet a kucsmája alatt. Elgémberedett kezeire kesztyűt húz, s üldögél egy kicsit a félhomályban. Majd ránt egyet a gyeplőkön, és a lovak elindulnak lassan az úton hazafelé. Nagyapám csap egyet-egyet a hátukra az ostorral. Noszogatná őket, de a lovak izmai is átfagyosodnak, prűszkölnek is alkalomadtán, amikor fáj nekik az út. Majd az udvarra érkezve kifogja nagyapám őket, akiket vezetni sem kell az istállóba, maguktól mennek a szénaszagú otthonig. Nagyapám megabrakolja lovait, meg is itatja őket, a lámpa fényénél végigsimítja kezét a nyakszirteken, hogy akkor is szép legyen nekik az élet, ha éppen nem az. Hagyja nyugodni őket, melegedni egy kicsit, míg ő maga is nyikorgó csizmájában végig nem baktat a járdán, fel a lépcsőn, a házig. A fürdőszobában segíték neki lehúzni lábáról a zsíros bőrcsizmát, letekerni a kapcát, majd lavórba meleg vizet engedek neki, hogy felmelegedjenek gránátszilánkos lábai. Törölközőbe csavarom a kék eres lábakat, úgy törölöm szárazra őket, mint könnyes arcú gyermekét az anyja. Papucsba dugja pucér lábait, s azzal kicsoszog a konyhába nagymamához.

Héjában főtt krumplit mártogat a kacsaszírba,
az öt kilós cipóból kanyarít hozzá egy hatalmas
szeletet, hagymát is vág hozzá, azzal megvacsorázik,
forró boros teát iszik mellé, majd huny egy kicsit,
kezeire hajtva fejét a konyhaasztalon –

[...]

Mire felkel, friss tavaszi szellő bújik be a lópokrócok
alá. Odakint langyos az idő, szárnyakat növeszt nagyapám,
azzal hagyja el e földi vidéket. Nagymamám és apám
öltöztetik fel priccses nadrágba, ingbe, zakóba, lábára
vasalt kapca kerül, mint aki megfázhat a márciusi fagyos
földben. Nem láttam még halottat ilyen közletről. Anyám
egy fényképet dug a zakója belső zsebébe, amelyen én
vagyok. Hófehér selyem bélésű koporsóba fektetik óvatosan,
mindezt a szobában, azzal viszik ki az udvarra a halottas
autóba. Én bemegyek a konyhába, a reggeli szikfűtea már
kihűlt. Nincs, aki megigya. Harangoznak szemben: ünnepi
istentisztelet van. Március 15-e. Kokárdaszirmú a délelött,
ebédelni senkinek nincs kedve. Én hat személyre teríték,
mióta az eszemet tudom, azóta. Nagyapa az égi itatónál
itatja lovait. Nincs az az angyal, aki nekünk őt hazahozza.

Szeles Judit

A SZÍV

Kedd este érkezett.
A csomagszállító aláírást kért.
Negyvenszer negyvenes
kartondobozba csomagolták.

Kedd este finom bossa novát
és jazzt hallgattam.

A dobozt egy késsel bontottam fel.
Enyhe birkaszag áradt belőle.
Ugyanis a jégakku hidegét
birkaszórrel tartották fenn.

Majd ülőpárnát nemezelek belőle.

A négy darab jégakku között
ott rejtőzött a vákuumcsomagolt szív.

Az arvidsjauri számiktól
vettem a rénszarvasszívet,
ami már nem dobogott többet.

A dobozt kidobtam a szemétbe.
A jégakkut és a szívet
elhelyeztem a mélyhűtőbe.
Talán tavaszig ki sem olvad.
Finom jazz vonta be a kedd estét.

Stummer Attila

Törvényes örökös

Szeles Judit / Stummer Attila

*Nyár van, alig fürdőruhában,
éppolyan meleg nyár van,
mint 1985. július utolsó napjain.
A Népköztársaság nevében, ítélet.
A vádlott és a sértett látásból ismerték egymást,
a vádlott 1985 nyarán *valahol egész délen*
üzemeltetett italboltot, és bérelt szállást egy üdülőben,
a sértett, vékony barna lány, július 25. napjától *örökös napsütésben*
nyaralt a vállalati üdülőben, mindenki ott nyaralt, szakközépiskolai osztálytársak, ismerősök,
feltűnő vagyok, tudom, szombaton moziba ment,
majd a szállóban rendezett diszkón vett részt,
szírién énekeket énekelve, tizenhat évesen, szívügyekre vágyva,
és lesben állt egy cápa, á-áldozatra várva,
ahonnan távozóban megszólította őt a vádlott,
a szálló előterében arra kérte, hogy feküdjön le vele,
a sértett elutasította, de vádlott tovább kérlelte,
szinte felfal a szemével, mi legyen,
a vádlott ekkor a személygépkocsijába segítette,
majd elmentek ahhoz az üdülőhöz, ahol a szállása volt.
Megérkezve a sértettel az üdülőbe bement, *mi legyen?*
Vádlott belülről bezárta az üdülő ajtaját, és ismét kérte,
hogy ott vele nemileg érintkezzék. *A szerelem tengerében.*
A közösülés megtörtént, a sértett
e nemi érintkezés következtében terhes állapotba került,
terhességét kihordva 1986. április 22-én gyermeket szült,
és mivel anyának a vélelmezett fogamzási időben
más férfival nem volt nemi kapcsolata, *hajajaj*,
továbbá a bíróságon a közösülés tényét a vádlott se vitatta,
így semmi se kérdőjelezte meg, kié vagyok,
a vádlott által indítványozott genetikai vizsgálat alapján
99,933 %-os bizonyossággal az övé, *nagyon nyár van*,*

az azonban nem volt megállapítható, hogy a vádlott a sértettet
a nemi közösülésre kényszerítette volna –
eredetem tényei tehát
egy költözéskor, stencilpapíron, a hallgatás borítékjából kizizegve,
és most ez a levél, ami miatt nem hallgat el a dal,
a postán vettem át, hagyatéki: meghalt a vádlott, de ki a sértett?
Azt írják, törvényes örököse vagyok. Anyával
karácsony óta nem beszéltem.

Gere Nóra Éva

Kétezer tizenhat május kilenc

Gere Nóra Éva

Hat éve ilyenkor
apu azt mondta,
hívjak taxit.
Otthon csak az jár taxival,
aki részeg,
vagy akinek haldoklik az anyja.

Megszállott nyugalommal
törölgettem a homlokod,
nem tudom, miért,
biztos olvastam valahol,
hogy így kell.
Majd a belém hasító
szégyen,
hogy az arcod
igazából jéghideg.
Mielőtt betoltak CT-re,
feltettem az ékszereid:
a jeggyűrűd és a fülbevalód,
a Jézusos medált
vékony aranyláncon.

A kórterem előtt
vártunk, míg
piszkosfehér függönyök mögött
megpróbáltak
újraéleszteni.
Mikor kiküldtek,
láttam,
hogyan könnyezel.
Mindketten tudtuk,
hogyan a többi beteg
hiába hallgatózik
visszafojtott lélegzettel,
nem leszel kivétel.

Az orvos szavaiból
csak arra emlékszem,
hogyan háromnegyed nyolc.
A nővérnek mondta.

Hat éve ilyenkor
apuvál összepakoltuk
a fogkefédet,
a kis méretű könyveket,
amiket kértél,
és a fél üveg gránátalmalevet,
amit három nappal azelőtt
vettem Budapesten,
mert Anna azt mondta,
hogyan gyógyítja a halált.

Szabolcsi Viktória

Sötétszoba

Háttal állsz, egy betört ablakot nézel.
Fekete-fehér a kép, mint minden képünk,
mert akkoriban éleket akartunk, nem
színeket. Végighúzod ujjad a tört üvegen,
nem vág meg, de én felszisszenek, a hajad
félrefújja a szél, és akkor először meglátom
azt a foltot a fejedben, a kezdődő kopaszodás
jelét, és elképzelem, te leszel az, akit majd
nem hagyok el, akinek még a kopaszodását
is végignézem. Te lábujjhegyre állsz, úgy
lesel be az ablakon, aztán továbbindulunk.

Nézem a fotót, a betört ablakot, előtte
téged, az elmosódott arcélt. Túl nagy
a mélységelesség, túl sok a kontraszt.
Megnyitom a fájl a képszerkesztő
programban, fényerő, színtelítettség,
fehéregyensúly – találokra jobbra-balra
húzom a kurzort a csúszkákon, míg
egyszerre ott a kép élektől csupaszon,
színesben. Ráközelítek a hajadra, azt
a foltot nézem, a kezdődő kopaszodás
jelét, és nem tudom, most milyen lehetsz,
ahogy azt sem, mit láttál akkor odabent.
Ráközelíthetnék a betört ablakra,
kivilágosíthatnám a háttérrel, talán lóg
a falon egy kép, fekete-fehér fotó vagy
festmény vagy talán semmi sem,
de végül most is, mint mindig, bezárom
a programot, és kikapcsolom a gépet.

Kaleidoszkóp

Az éves nagytakarítás során, a kopott
bőrönd mélyén, amelyet a szoba sarkába
állítottam, és azóta levegőért kapkodott,
mint egy emphysémás tüdő, tele
az emlékeinkkel, megtaláltam azt a
kaleidoszkópot, amit az első karácsonyra
adtál nekem, hideg, sima rézcső volt,
mint egy puskatus, amikor kibontottam,
azt hittem, egy tengeralattjáró periszkópja,
mihez kezdenék egy periszkóppal, mire
azt mondtad, nézz bele, belenéztem,
és a sok színes szilánk forogni kezdett,
mint valami pszichedelikus hóesés,
aznap egész éjjel havazott, reggelre
behavazta a kocsit, most milyen jól jönne,
ha lenne egy periszkópunk, viccelődtél,
de csak kaleidoszkópot kaptál, ami semmire
nem jó, és pusztá kézzel, kesztyű nélkül,
röhögve estünk neki a hónak és a kocsinak,
a nagytakarítás nyáron történt, a kopottas,
tört fogantyújú bőrönd, amely a szoba
sarkában már tíz éve levegőért kapkodott,
és csak tágult és tágult, mint egy emphysémás
tüdő, az a bőrönd volt, amibe egy másik
nyáron, amikor otthagytalak, bepakoltam
mindent, a kaleidoszkópot is, hogy odabent
essen a hó, és essen szét minden.

Bónus Angéla

Sarkvidék

Bónus Angéla

Ha fel merem venni a telefont a hangod
rögtön felismerem sohasem hallottalak
mondanám tétován tudom ki vagy
tizenkilenc éves az én életemben
negyvenkilenc a sajátodban
a háromnegyedet nem ismerem
a negyedmaradékok pedig a hanghullámaid
még mindig a bőrömhöz a kezed
pedig kettőnk közé kontinensek nőttek
primer-távolság nem beszélünk róla
ha csörög a függőségem szívem dobban
meghallak tompán odaátrol
persze hogy te vagy mégis ki az a te?
egy ideje már mióta egyenlített húztam
és a kontinens megnőtt magamba bújtam
az a te vagy aki azt suttogetta csínom palkó
mikor ötévesek voltunk vagy az a te vagy
aki megütött mert fájt már a tizennyolcat betöltöttük és azóta is fáj
csak magamba bújtam te kérdezed hol vagy
fél világgal arrébb kell sétálni a ráktérítőig
függőlegesen én lent te pedig fent maradtál
Kezedtől forró bőröm kezdettől forró
bár égővünk napról napra mérsékeltebb.

PRAE069

Error viarum

A másik jobb mondod
és kidobban helyéről a szívem
nyolcas szintű égrengés
hogy más tényleg lehet jobb
aki nem hányja ki a szeretet lomjait hajnalonként
és nincs benne a szókincsében hogy a
kurva életbe már
akiről nem leolvasható hogy szülés utáni
depresszióra vár
aki nem nyomja az alhasát görnyedezve
esténként hogy legyen már jobb legyen már jobb
mindenféléképp
A bal fáj ja boci mondom rájönni végre hogy
bal egyenlő másik jobb
szemedbe nézek kilences szintű
égrengésre számítok
és te megérzed hogy lomtalanítottam
és utánpótolsz nekem
elfojtani a szomorúságot hinni hogy
így maradsz csak velem.
Áthelyezem a súlyt a bal lábadról a jobbra.
Az igazi jobbra.

Szolcsányi Ákos

Dávid és az első testek (bohóctréfák)

Szolcsányi Ákos

Négy év telt el azóta. Közben nem történt semmi, semmi fontos, semmi, ami a többinél fontosabb lett volna. Míkált hamar kiköltöztették, a láda elől már nem is haza vitték, mondták, megőrült, nem kérdeztem utána, amennyire tudom, azóta is nevet. A palota köré lassan felépült egy város, benne nők, kocsmák, ott lehetett uralkodni, ha kedvem támadt. Nem szégyellem, de nincs is róla mit mondani, úgy tettem, ahogy mások, az történt, ami másokkal. Persze ha gyanakodnál, gyanakodhatsz, megsejthetsz elhallgatott hódításokat, elutasításokat, rabul ejtő vagy épphogy leküzdött fertőt, a szótlan fölényt, amivel azt nézzük, amit már megtettünk. Én is gyanakodnék, hát győzködlek kicsit, aztán folytatom. A palotából a kertbe vivő bejáratnál balra négy bokor van, láttad, látnod kellett őket. Gondolj a harmadikra, vagy bármelyikre. Ahhoz, amit még el akarok mondani, mindegy, milyen. De a bokornak is, bármelyiknek, mindegy, mit akarok elmondani. Persze elnevezhetem őket, mint a nagyanyám a fáit. Amikor jöttek, hogy felvágják őket hajódeszkának, ő kiállt a ház elé, hogy felmondja a neveket, de akkor már csak szipogni tudott, tényleg szerethette őket. – Nem voltak az enyémekek, mondta, amikor ki akarták fizetni. Hát semmi nem volt ilyen ebben a négy évben. Szélcsend, ha nem is természetes, de jóleső, a névtelen bokrok némasága: elmulasztani mindent!

Ha emlékeznének, nem kéne írnom nekik, így magyaráztad egyszer, és ha az kell, hát arról írtok, ami nincs, a jó királyról és a rosszról, arról, hogy a neve ugyanaz, az elvetélt gyerekeről. Bethsabé sem kerülhetett elő másképp, valamiért meg kellett írnotok, az, hogy őt szerettem, véletlen egybeesés. A pad köré, ahol fiúkoromban Jonatánnal üldögéltünk, közmedence épült, az erkélyről tiszta kilátás nyílt rá. Ahogy a gyermektelen nők a városból, ő is sok időt töltött ott, ingyen volt, fényes és meleg, talán láttak, de senkit nem zavart, ha kiültem nézni. Egyszínű, vékony köpenyt hordott, két nap után tűnt fel, milyen szűk rá, meg az, hogy még a vízben sem veszi le. Nedvesen sem volt áttetsző és nem is tapadt rá jobban, ettől mintha végig száraz lett volna a teste is, a tagjain nem csillogott a víz, kontyba fogott, sötét haja is változatlanul verte vissza a fényt. Elsőre úgy tűnt, hogy bármennyire elvegyül a többiek között, nem vesz részt sem az ártatlan mártózasokban, sem a száradók vidám beszélgetéseiben, aztán,

ahogy már csak őt figyeltem, mintha csak ő vett volna részt, valamiben, ami sem ártatlan nem volt, sem vidám. Elképzeltem, hogy nehéz, ő is, a ruhája is, a vízben, szárazon, fekvő vagy állva, pedig nem volt testes, hát sűrűnek képzeltem, mint a vasat, bólogattam a lépései nyomán, mintha döngne alatta a föld. Délutánra biztos voltam abban, hogy nekem van ott, engem szólít az öltözéke, akár akarja ő maga, akár nem.

A városi nőkkal könnyű volt, az egyik tanácsos elővigyázatosan és csendesen számon tartotta azokat, akik a következmények nélküli együttlétekhez szóba jöhettek. Eleinte persze kurvák voltak, de mivel belőlük nem volt sok és hamar meguntam őket, a tanácsos pedig egyéb teendői mellett nem szívesen foglalkozott ezzel a kellesténél többet, néhány próbálkozás után harminc körüli, frissen csalódott asszonyokban állapodtunk meg. Józsanok voltak, határozottak és vonzóak, beszélgetésre nyitottak, hazugságokat mondani és hallgatni is túl érettek. A korkülönbség velejárója volt, hogy időnként anyáskodtak, de hamar abbahagyták és nem is volt túl bántó. Persze voltak viszontagságosabb alkalmak, nők, akik elkedvetlenül nevettek vagy sírtak zavarukban, de általában nyugodtan, néha kicsit unalmasan, és Bethsabénál mindenképp lassabban jöttek-mentek a nők.

b
bill
ent
yúk

A száraz évszak egyik utolsó délelőttjén ünnepelték a születésnapját. A nap már veszélytelen volt, de úgy tettek, mintha sütne, hunyorogtak, a mártózasok sietségéből sem hiányzott a játékos, menekülő rémület, az apró és éles fogócskasikoly. Az erkélyen hideg volt, mintha ettől tudnék is valamit, amit ők lent nem, arra gondoltam, itt az idő. Lementem ajándékot vinni, egy sült csirkét, talán már akkor is kínosnak tűnt, de kifejezte a sietséget, meg aztán, ez a király ebédje, meg vannak tisztelve, és ők is délelőtt éneklik a borhoz, estéhez, tűzhöz illő köszöntőt. Azért becsomagolom, adunk magunkra, motyogtam, egy király, aki a combjánál tartja a csirkét, aminek a súlya szakadásig feszíti a ropogós bőrt, ezen fent lehetett volna nevetni, lent már sok lett volna.

– Együtt együk meg, jó uram, így fogadta el, egyenes derékkal, térdben meghajolva, mintha csak annyi szégyent vállalna az illetlenségéből, amennyit én. Akkor vettem észre, hogy magasabb nálam, nem feltűnően, de meg kellene görnyednie, vagy nekem lábujjhegyre állnom, hogy megcsókolhassam. Megoldjuk, gondoltam, mint egy gyerek, aki az egyre óvatosabb szülők félelméből megsejti, mekkorára fog nőni. – Csak akkor, ha este házam borával öntözzük meg, feleltem. A kocsmákban láttam ilyen mohó szerencsétlenkedést, még az eddigieknél is silányabbnak éreztem magamat, és természetesen az egész helyzetet, benne a nőket is. Talán jó lett volna, ha felnevetnek, de a hirtelen csend aljassággá tette, ami addig csak ügyetlenkedés volt, különösen amikor Bethsabé azt felelte, örömmel, mindenki mást kizárva a meghívásból, igen, gondolhatta, ilyen ostoba ez az ember, igen, nekem ennyi is elég.

Csuklyás, sötét köpenyben érkezett. Szinte az sem látszott rajta, férfi-e vagy nő. Már meztelenek voltunk, mire eleredt az eső, de kora délutántól borult volt az ég, így indokolt volt az öltözéke. A szolga zavart volt és ijedt, mint aki épp belekeveredik valamibe, gyorsan el is küldtem aludni. Felderült az arca, reméltem, a hála visszatartja majd attól, hogy

gondolkozzon, meséljen a sötét alak látogatásáról. Nem mintha szégyelltem volna, de ke-rekebbnek tűnt a kegyes mozdulat, amivel elküldtem, ha minden érintettségét el tudtam törölni vele. Mindenesetre ő mondta ki először Bethsabé nevét.

Meglepően könnyedén beszéltünk kettesben, sokkal inkább mint a medencénél, de még annál is, mint ahogy elképzeltem. Nem hoztam el a csirkét, kezdte. Én sem készítetem elő bort. Nincs is a háznak bora. Ez nem is egy ház. – De máshonnan? – Hogyne lenne, visszahívhatom a fiút, hoz. A fiút egyébként már nem, legfeljebb mást hívhattam volna, vagy elmehettem volna borért, de addigra kiértünk az erkélyre, és kényelmesen elsikkadt a válasz. – Innen láttál, mondta, leplezetlenül figyelt meg mindent, mint egy gyerek. – Innen néztelek, fel sem vette, hogy más szót használtam, – Miért engem hívtál ide? – A ruhád miatt, először, aztán már nem is gondoltam, hogy mást hívjak, csak, hogy téged hová. Veled hogyan. Mit. – És mit?, ült a kőasztalra, így éppolyan magas lett, mint én, térdei kisarasznyira tárva, derűsen lóbálta lábait, olyan volt, mint egy feldobott érme. Tudom, mit, de nem tudom, hogyan, hazudtam, úgy tűnt, pont elég rosszul, legalábbis engedte, hogy megfogjam a haját, atmosolyogta a zavart, amíg észbe kaptam, hogy így csak meghúzni tudnám, mint egy harangot, de végül megsimogattam. Ő csókolt meg, ügyetlen örömmel csókoltam vissza, de vagy csak a másodikat érezte, vagy az első sem zavarta, mert végül hagyta, hogy én fejezzem be, és csak akkor szólt, – Hozd magad a bort, uram.

Mintha az égről olvastuk volna, hogy ez az első éjszakánk és nem az egyetlen. Más-milyen, ennél most sem tudom jobban elmondani, milyen a szerelem, és ha egyformák a dolgok, márpedig a láda visszatérése után elég egyformák voltak, bármi szerelemmé válhat, ami kicsit is eltér a korábbiaktól. Egyébként Míkál óta nem aludt nő az ágyamban. Azt akartam, hogy ő legyen a következő, és ő lett. Hányszor írtatok, hogy akarni, így vagy bárhogya, meghamisítja a csodát! Sosem voltatok egyedül, vagyis Őnélküle, soha nem sikerült nektek semmi, mert meg sem próbáltatok. Azt is akartam, hogy ő legyen az utolsó, és nem ő lett, nem tudom, hányan aludtak itt, nem is számít, fejük a párnán, egymás felé, a huzat homloktól szájig félbemetszi mindkettőnk arcát. Köztünk annyi hely, hogy a kifújít lélegzetet érezzük a bőrünkön, de szaga ne legyen, a legtöbbet lássuk egymás arcából, a legkevesebbet minden másból. Kétszemközt, vicceltünk, már megtehettük, az éjszaka így is, úgy is teljes volt és lezárt, csak a csodálkozás maradt, ahogy kíváncsisággá zsugorodik, méltatlanul, de előzékenyen, ahogy egy szülő beszél egyszerűbben a gyerekével. – Ki a férjed? – Ki? Számít a neve? – Jó, akkor mi a férjed? – Katona. Százados a gyalogságnál, – Sokat lehet távol. – Unatkozó katonafeleségnek tűnök? – Meztelennek tűnsz, és nagyon szépnek, nagyon. – Ezt most ne, csak most ne, de most ne. – Jó, de akkor mi vagy? – Soha nem unatkozom. Ahogy mondta a szolgád: Bethsabé asszony. Asszony vagyok. Annyira jó, ahány gyereke van. És nincs gyerekem, szóval nem vagyok senki. – Fialat vagy még. Ráérsz. – Ne vigasztalj, meg sem érdemlem, meg nem is kell. Jó senkinek lenni. Megtehetek bármit. – Azt látom. És én vagyok a mai bármi, a király? – Nem vagy te király, vagy ha ilyen egy király, mindegy. Nem tudom, mi vagy, de most jó, jöhetek máskor is. Nem fontos, hogy

ne legyek senki, legalábbis nem kell bizonygatnom. – És ha lesz gyereked? – Nem lesz. Nekem nem maradnak meg. – Lehet, hogy a férjed nem tud. Nem tudja jól. Szóval hogy miatta. – Lehet. Még nem voltam mással. – Már igen. – Már igen. Most mondhatod, hogy szép vagyok.

*

– Reggelre otthon kell lennem. A szomszédoknak tartozom azzal, hogy sötétben érzek. Persze ugyanúgy tudnak mindent, de így letagadom, ha vádolnak, zavarba jövök, ha sottognak. Kora reggel nem mehetek, az kész botrány. – A papok sem szeretik, ha a vétkes azonnal vall. Meg... –...sértődnek, fejezte be. – És a férjed? – Vele nincs baj. Ha téged zavar, el lehet küldeni és akkor reggel se kell hazamennem. – Hova el? – Bárhová elmegy, ha a megfelelő helyről küldik. – A palotából? – Az a legmegfelelőbb. – Én nem küldhetem. – Miért nem? – Nem tudnám titkolni. Meg nem is akarom. – De mit? – Minket. Élesen és gyorsan nevetett. – Nem is kellene. Szerinted én kiszöktem? Titkolóznom kell előtte? Ő nyitotta ki nekem az ajtót. – És nem mondtál neki semmit, hogy hová mész? – Hív a király, valami efféle. – Ma egyél hideget? – Soha nem én főzök rá. Konyhai szolgálóra azért telik. – Nem is zavarja? – Jó férj. De először mégiscsak férfi. Tábornok még lehet, vagy apa nélkül. Ahhoz meg nincs feje, vagy szíve, vagy fasza, nem tudom, melyik nincs, hogy a válás eszébe jusson. De ha feltör, telik majd olyan ágyasra, aki szülhet is neki. Gondolom, még örült is, amikor eljöttem, hogy így a része leszek az ő nagy sikerének, miattam pillant majd rá a király, ő él az alkalommal, előléptetik, béranyát fogad, megkapom a gyereket, nevelhetem, nézhetem, ahogy szoptatják, mindenki boldog. Én majd örülök, persze kicsit szomorú is leszek, büszke és hálás. Hálás!

Nem hüppögött vagy motyogott, amíg sírt, az ajkai puhák voltak és lazák, mint amikor nyalogattam őket. Mintha a könnyek átfutottak volna rajta, mint egy madár árnyéka, a szemén kívül mindenhol csak bőr, telt és rugalmas, gyönyörre nyitott, állná, ha ütnék. Csak a szem remél. Fájt az együttérzés, de nem szomorított el. Nem gyönyörködtem benne, ahogy ma tenném, eszembe sem jutott, hogy ritka volna, vagy hogy érezhetnék más-hogy. Próbáltam sottogni, de azt vettem észre, csak tátogok, így szólítottam először Bének, nem kezdőbetű, hanem az utolsó szótag, magyaráztam fontoskodva, akkor már ő is nevetett, aztán csókolózás közben is kimondtam, de mintha cuppogtam volna, egyikünknek sem tetszett, hát ne tesszen, jók vagyunk, mert így tudunk beszélgetni, a szánkkal, mégis szavak nélkül, jó vagyok, mert kitaláltam, és jó, mert találtam nőt, aki érti, jó vagyok, mert nem haragszom, hogy nem tetszik neki.

Biztos nem aznap, de akkortájt valamelyik éjjel fiút szült álmomban. Félévesen beszélt, nagyon halkán, de értettem, a mellemen állt, szóke volt, nyugodt, szomorú és meztelen. Domború, gödrös testén semmilyen árnyalatot nem láttam, még olyan halványakat sem, mint egy mellbimbóé, a köldökén is árnyéktalanul gyűrődött a bőr, mintha egy kút örökre

megállította volna maga felett a napot. Az arcát mosoly feszítette, egyre szélesebbre, merevebbre, a végén, mintha rávésték volna, ez volt az ijesztő, ez a természetes keménység. El akartam mondani Bének, de szégyelltem, hogy sehol se volt az álomban, mint ahogy ébren sehol sem volt a gyerek. Csak Bé aludt mellettem, háttal, felhúzott lábbal, a térdé az ágy peremén túl, mint egy épülő híd, először arra gondoltam, mint egy lerombolt híd, de az álom szép volt, és még idejében észbe kaptam. Mire felébredt, már nem tudtam volna elmondani, meg kell csinálni, gondoltam, legyen gyerekünk, neveljük ketten, a férje ne tudjon semmit, megértő igazán ne lehessen, se nagyvonalú, ez dühített a legjobban, hogy a terméketlenségét megbocsátással feledtetné.

Ritkán álmodtam repüléssel, és akkor sem szálltam magasan. Viszont sokszor előfordult, hogy nagyokat tudtam ugrani, visszapattantam a földről, és egyre jobban elrugaszkodtam, amíg már felfelé is, lefelé is olyan volt, mintha zuhannék, csak megbecsülni lehetett, hová. A szédítő könnyűség néha még ébredés előtt elragad, kitölt mindent, de túl korán elvonul. Nem tudom begyakorolni, hogyan kell felugrani és ottmaradni, meghagyni magamnak, hogy ébren is menjem, hogy aztán felébredve elnézően gondoljak vissza arra, milyen lehetetlent szabtam magamra, Őhelyette, de ugyanolyan érzéketlenül. Gyakran fogott el ehhez az ébrenléthez hasonló érzés Bé nélkül, és olyankor azért bántam, hogy nincsenek bizalmasaim, sem a katonák között, sem az udvarban. Kellene volna valaki, akit utána küldhetek, tartsa szemmel. Túl öntelt voltam ahhoz, hogy féltékeny legyek, csak mindent tudni akartam róla, leginkább azt, hogy milyen nélkülem. Nekem öltözik úgy, hogy kedvem lenne megkettőzni mindkettőnket, hogy ruhában és meztelenül is láthassam őt és csak őt, vagy mindenhova így jár? Minden hitvesi szavuk érdekelt, a hangsúlyok, a félreértések, hibái és a vele szemben elkövetett hibák, de a férjére is kiterjedt ez a kíváncsiság, Uriás, így hívták, és még tovább, a hordárra, aki a felszerelését viszi, a piaci eladóra, akihez járnak, a királyságra, ahol élnek. Hirtelen minden érdekelt, és senkitől nem akartam kérdezni semmit. Még furcsállnák, és ha te már nem is, más menne el közületek falura, hozni valami pásztort, akinek majd megtetszik Míkál, valahonnan előszednétek. Nem tűnt valószínűnek, de kedvem sem volt bizalmaskodni, ha mindent tudni akarok, csak én tudjak mindent, sőt azt is csak én tudjam, hogy mindent tudok, főleg most, hogy lett valaki, akit tényleg akarok, és aki miatt, mint mindenkivel, aki szeret, bárki megtehet velem bármit. Röviden, Bé otthona nem hagyott nyugodni, ott is az enyém lesz, gondoltam ugyanolyan elszántan, mint pár hete, amikor még mindegy volt, hol. Legyünk együtt nálatok is, vártam a helyeslést, de úgy nézett rám, ahogy a csirke miatt illett volna, megvetően és hitetlenkedve. Sokára tudtam megértetni vele, hogy a vágy ugyanaz, mint ami eddig jólesett neki, egyetlen lehet, egyezkedtem, de nem elvetemült, és ha azon nem akadt fenn, ezen sem teheti. Már fenn volt a hold, amikor aznap először lefeküdtünk egymással.

Ígérgettem, szomorkodtam, szinte mindegy is, mint aki egy távoli ismerős költözésében ségít, és nem nézheti, mit visz, mégis vigyáz, hogy jó helyre tegye a dolgokat, úgy öntöttem magamat Bére, igen, feleltem, amikor kételkedett vagy az elégedettségére hivatkozott,

tudom-e, mit csinállok, igen, biztos ezt akarom-e, igen, vonakodva, de belement, és a reszkető holdfényben úgy tűnt, győzni ugyanaz vagy több is, mint meggyőzni, Bé úgy nézett rám, mint aki most talált igazi férfit, aki hallgatni is megnyugtatóan tud. Velem sikerül, az enyém megmarad. Király vagyok, Uriás csak egy százados. Mint fölényem bizonyítékát, éreztem, hogy szeretem Uriást, a rangját, becézgettem magamban, századosom, nem hibás, bocsátottam meg neki, mint egy gyereknek, amikor aznap tanult játékban veszít. Jó apa lesz, akkor épp úgy gondoltam, nevelje ő, küzdjön vele, érte, én majd a jó barát leszek, aki benéz néha, áldja az Ő nevét, aki termőre fordítja a száraz földet is, ilyeneket mondok majd, Bével koccintok elsőnek, a háziak összesűnnek majd, milyen faragatlan a király, így lovagolni szegény asszony fájó emlékein, és amikor kettesben leszünk, együtt röhögni Uriás bambaságán, mosolyogni rajta, ugyanúgy, mint rá, nyíltan, mint egy cumival becsapott csecsemőre. Ne tudja, hogy ő volt rossz magvú, a gyerekünk se, hogy király nemzette, csak mi, Bé és én tudjunk mindent, mi pedig hallgassunk, ahogy Ő hallgat, nem tudtam Őt máshogy elképzelni, mint alig látható, kedvesen csúfondáros mosollyal, ha viszonzod, vele vagy, ha megjajdsz vagy magyarázatot követelsz, nevetni kezd és nem hagyja abba soha.

*

Vele vagyunk, ezt világosan éreztük akkoriban, nekünk hozta fel a napot, jókedvünket tette próbára ártatlan, sápadt vagy vihart ígérő felhőivel; a királyi hivatal, Bé háztartását egy ünnepi délelőtt bágyadt, nemtörődöm egyszerűségével vezettük. Olykor egy pár napra otthon maradt, csak a férjével van, gondoltam nagyvonalúan, napról napra enyhébb, végül időnként álomba fulladó kíváncsisággal. Néha eszembe jutott, hogy utánakérdezzek Ammánál, mit tud Uriásról, aztán arra gondoltam, inkább Ammál valamelyik bizalmasát kérdezném meg, hátha kinézik belőlem, hogy ilyen ügyetlenül szervezkedem ellenük, hadd féljenek, aztán végül senkitől nem kérdeztem semmit, voltaképp lustaságból. Jó ez így is, képzelegni. Főleg a biztos talajjal a lábam alatt, mert a lényegről, Bé testéről, megint nem beszéltem. Mintha azért közeledne, hogy ne látsszon. Egyébként hibátlan, de tudja, ez nem tartható, ha túl sokat van szem előtt. Széttartó, gazdátlan tökély az övé, mintha a kérdésre, hogy ki ő, csak a teste lenne érvényes felelet. Három-négy halálig rögzült emlékem egyike az ő selyemmel fedett, telt melle. Nem tudtam mást, mint kívánni, a hűtlen asszonyt, akit majd lesújt a halálhír, jutott eszembe egyszer, amikor gyászba öltözöttnek képzeltem el. Náluk voltunk, egy előző hadjárat páncélja a falon, a karnyílásokon átsüt a fény, mintha Uriás már halott lenne. A kertben zömök fa, mint egy arctalan fej. Minden telt és idegen. Mint Ő a hetedik napon, próbáltam pihenni. De csak lélegeztem, néztem a kegyetlen, mélyen alvó csodát, ami nem hitet kért, csak tudomásul kellett venni. Micsoda ártatlanság, nem a megbocsátásé, hanem, hogy nincs, akinek joga lenne bocsánatot várni, csak a lökések, mintha át akarnék menni rajta, át a testén, ki a száján, és a lehetetlent fokozni: még legyen életben, amikor meglátja a száján át születést.

Uriásról is végeztem lassan, menjen távoli szolgálatra. Semmi komoly előléptetés, előleg, töletek tanultam, aki túl nagylelkű, nem bízik a saját erejében, hanem inkább az Ő igazságára számít, ami voltaképp káromlás. Annak az egyik legédesebb fajtája, de akkor még édesebb jutalomért dolgoztam, Béért, a gyerekünkért. Hát menjen el, ha meghal, szabadok vagyunk, ha megrokkán, ápoltatjuk majd, kinéztem neki egy-két szolgálólányt, akik Bé nevét is elfeledtetik majd velem, ha egyáltalán úgy rokkán meg, hogy számít még bármit velem szemben. Ha pedig megmarad, és nem teljesít nagyon rosszul, magasabb beosztást kaphat egyre távolabb a palotától, ha meg annyira alkalmatlan lesz, hogy túl kínos lenne feljebb emelni, maradhat ott helyben, csak kecsgetni kell, anyósátogatást szervezni az eltávózisaira, kitaláljuk majd, a lényeg, többet nem ér Béhez.

Amikor a kiküldetés lehetséges helyszíneiről beszéltem egy tanácsossal, nem kérdeztem, melyik, milyen veszélyes, csak arra figyeltem, melyiknek szép a neve. Legyen meg az Ő akaratára, ha már kettőnkre áldását adta. Úgy gondoltam Rá, mint egy végtagomra, testőrömre, van, tudom, hol van, tudom, hogyan vegyem elő. Ha nem kellenék Neki, nem lennék itt, mert másnak biztos nem kellek, nekem pedig már nem fontos, hogy király vagyok-e. Annyira volt fontos, amennyire ahhoz kellett, hogy Bé az enyém lehessen, elküldhessem Uriást, de más dolgom, úgy tűnt, nincs a ranggal. Gyerek, gyerek, ismételtettem, amíg a rendelkezést fogalmaztuk, korábbi áthelyezések, előléptetések szövegéből lopva, amit tudtam, gyerek, mondtam, mintha az Ő nevét, mintha Őt is meg kéne teremteni, ahogy Neki kellett minket.

*

Eleinte minden nap egy hangos igen volt, mint egy részegé. Bé szép, én meg én vagyok, én vagyok a király, ti bonyolítjátok túl a dolgokat, Ő nem. Miért lenne valami hamis, csak mert egyszerű? Uriás hisz magában, tudja, mit vállal, az meg eszébe sem jut, hogy a király egy meddő nőért feláldoztat egy szakasz katonát. Ilyenek az okos emberek, gondoltam egy este, amikor a harmadik szeretkezés után kellett az ösztönzés a negyedikhez, és a hajnal engedelmessé szolgaként várt, amíg be nem engedték, percek alatt zuhanva mély, sima álomba. Szinte semmire sem emlékszem azokból a napokból, ilyen lehet a boldogság. Színekre, éles sárga, amikor az alkonyat betűz, kék és szürke, amikor már végzett. Semmi mozdulat, csak hullámforma terjedés, olyannyira mindenre jellemző, hogy lustának sem hat – hisz mihez képest? Nem csak emlékezni nem lehet igazán arra a pár hétre, csak a színeiből valami odaillőt kitalálni, de mintha neki magának sem lett volna semmilyen távlata. Ártalmatlan és sérthetetlen, párbeszédképtelen mézeshetek, a végén egy elmaradt vérzéssel. Ha a történetet veszed, és te sosem adtad alább, teljesítmény.

Meglepett az élesség, amivel Bé átállt hozzá, a történethez. Dönteni sem tudott róla, csak aludt, távolian és mereven, mint egy félretett szerszám átutazókat váró műhelyben. Sok finomkodás amúgy sem volt akkoriban, dolgoztunk a gyereken. Jó munka volt, de

munka. Bé asszony mivelta sem számított sokat, talán ahhoz is túl hiú vagyok, hogy külön élvezzem, ha férjezett nővel vagyok. Uriás elvtve jutott eszembe egyik-másik együttlétünk alatt. A szüneteiben igen, és eleinte minden más ennyi volt: szünet két alkalom között. Játékosan szeretgettem, vicces helyzetekbe képzeltem, veszélyesekbe, amelyekből megmenekül, boldognak is láttam, valahol messze vagy régen vagy sokára, egyedül, más nőkel, mintha az öcsém lenne, ahogy szerettem volna, hogy a bátyám gondoljon rám. Nem a halálba küldtem, vagy ha mégis, akkor bárkit bárhová küldök, a halálba küldöm, mert hova máshova érkezne végül is. Veszélybe, hogy győzzön, mosolyogjon, amikor előléptetik, számolgassa, kire telik majd a kiemelt zsoldból, egy szebbre vagy két köznapibbra, tartson ki a döntése mellett, sajátjaként élvezze, végül váljon a részévé, mintha sosem döntött volna róla, ahogy anyanyelvet vagy lábat sem választunk.

Persze, amikor láttam is őt, próbáltam rávetíteni ezeket a képzelgéseket arra, amit láttam. Ez nehéz, a szavak mindig a látvány mögé vágnak, és akkor már ki tudja, hová csúsznak. Becsvágyó, ezért akarja a király figyelmét? Gyáva. Vagy csak kishitű, nem látja, hogy az Ő figyelmét kapja, akár tesz érte, akár nem, és így azt hiszi, hogy számít, sőt jobban számít, ha tőlem kapja. Hát akkor megkapja. Menjen az immi frontra, a legmagasabb besorolásban, váltson fel egyedül egy osztagot, a fiúk hazamehetnek a családjaikhoz, majdnem elröhögtem magam, hogy ilyen jóságos vagyok. Még büszke is lehet rá, aki így hal meg, egy osztag helyett hal meg, magyarázhatja úgy, hogy halálával annyi embert ment meg. Akkor is, ha félrenyel, családapák helyett nyel félre. Szórakoztatott a magabiztossága, látni, hogy Bé nem tévedett: Uriás tényleg hisz abban, hogy a felesége ágyassága, a saját harci érdemei, maga a hadijelvény, amit szolgál, mind egy nagyobb valami, a Jó részei, bizonyára jól is alszik, hibáit és mulasztásait szolgálaton kívüli, lelkiismeretes vívógyakorlatokkal dolgozza le, megbízhatóan és könnyű szívvel bocsát meg magának és másoknak egyaránt. Lefekvés előtt borotválkozik, jutott eszembe, ahogy ujjaim a trón karfáján doboltak, de már könnyebben tartottam vissza a nevetést. Gyorsan felidéztem magamban, hogyan alszunk együtt Bével, reggelre mindig a lehető legtávolabb kerülünk egymástól, mint két állat, akikben az éhség erősebb a félelemnél, kölcsönösen sarokba szorítva egymást. Ez hatott, nem nevettem el magam, csak az orrcimpáimat feszítettem tágabbra, aztán a veszélyről mondtam valamit, csak úgy, mindegyik előléptetettnek, hogy Őelőtte lenni annyi, mint veszélyben lenni, boldog, aki ezt valóban láthatja is, mert visszanezhet Rá, mint Jákob az angyalra. Az évek során belejöttem az effajta lelkesítésbe, kulcsszavak, aztán köréjük, amit akarsz, úgysem emlékeznek rá, sem fél perccel, sem egy fél étellel később, a sisakokon úgy csillant a fény, mintha Saul emelne rám egy valószerűtlenül tiszta kupát, megkönnyebbültem, és még három mondatnyi időm is maradt.

Azért a távozása után eltompult a díszes ablakból a falra vetülő, lánzszahegy alakú fény. Talán a hold járt be más pályát, vagy az ég volt felhősebb, ködösebb, vagy csak képzeltem, kitalálom, csak neked, az egészet, mindenesetre az egyeneműbb sötétet könnyebben szokta meg a szemem és jobban láttam Bé tagjait, formájukat, színüket, mozgásukat,

nyugalmukat, és a legszebbet, az ismétlődést, ahogy egy-egy épp felfoghatóan hosszú mozdulatát nézhettem végig, újra meg újra, persze a legtöbbször szeretkezés közben, de akkor is, amikor aludt, mély, de követhetően hosszú légzését, amikor simogatott, a bőrömmel szinte semmit nem éreztem, de a látvány, az alkar szolgálai beteljesülő íve pillanatok alatt felizgatott.

Talán ezért, a kábulat miatt nem tudtam figyelni Uriás halálhírére sem. Mentősegregre szolgáljon, ha kéne egyáltalán, hogy a jelentésben el sem hangzott a neve. Csak a csapatáé, és hogy legyőztek. Mivel igazából nem álltunk hadban, nagyobb csatákra, hadjáratra, ahol óhatatlanul életben marad valaki, senki nem készült, foglyokat sem ejtett senki – túl sok a fölös és állandó intéznivaló. Jócskán benne voltam a kötelező siralmakban, de még innen az ilyenkor kötelező bosszúfogadalmon, amikor eszembe jutott, hogy Bé megözvegyült, és már az ebédemre vártam, amikor, mint egy ökröknek szánt terelőszót, kimondtam: Uriás!, majd a felhőkre néztem, megállnak-e. Érintetlennek tűnő csönd felelt, puha és közömbös, mint egy ki tudja, mi után kisimuló párna. Bé sírt, amikor elmondtam neki, szinte dacosan megfelelő a gyászoló özvegy teendőinek. Talán szántszándékkal került bármit, ami kettejükre vallhatna, minden szó, könnycsepp a helyén, támadhatatlan, máshol nem is lehetett hamis, csak alapjaiban. Korábban, amikor hamisan tanúskodókról kellett döntenem, a tanácsos mindig elismételte, hogy a vallomás fültanújaként szereplő bírá megjegyzései fontosabbak, mint maga a vallomás leirata. Addig közömbös voltam irántuk, lustaságból hagytam, hogy az erősebb fél, a bírá javaslata emelkedjen az én utasításommá, de Bét hallgatva úgy éreztem, jól tettem.

A gyerekre próbáltam figyelni, de a tapintás, amire számítottam, nem lepett meg, nem is jelentett semmit. Jobban figyeltem a kezemre akkoriban, nem tudom, több mindent fogtam-e meg, de jobban emlékszem a mozdulatokra, mint aki ajándékokat bontogat, kerestem a meleget mindenben, de csak ügyesebb lettem: oda sem nézve húztam elő a megfelelő írásokat, evőeszközöket, behunyt szemmel is tudtam pont tele tölteni egy borospoharat, minden sikerült és nem éreztem semmit. Úgy képzeltem, majd észreveszem Bé hasán a folyamatos változást, meg is érinthetem. De formátlan, bő ruhákat kezdett el hordani, alig pár hét után, és semmit sem engedett a kezemnek. Először azt hittem, így kényelmesebben alszik, jól is esett egyedül képzelegni arról, hogy így vagyok vele, gyengéden és türelmesen, mintha velem együtt, ketten kerekednének a harmadik köré. Arra a mohóságra nem számítottam, ami aztán a fáradt hónapok után következett. Ragaszkodott a sötéthez, és nem vetkőzött le, irányított és használt, káromkodott, amikor nem tudtam csinálni, gúnyolt, amikor nem akartam. Az egyik ilyen éjszaka még furcsább volt. Ugyanaz a feneketlen étvágy, de mintha aznap kettejüket sem kímélte volna. Ki marad, ha megesszük egymást, gondoltam közben, a félelmet kiszorította a bárgyú, okoskodó rácsodálkozás, milyen különös is az élet, dőltem hátra engedékenyen, amikor bő nedvein éreztem, könnyen végzünk ma. Akkor tűnt fel a vérszag, meg az, ahogy Bé egyre csillapíthatatlanabbul mozog rajtam, hirtelen, fájdalmas, kicsavart lökésekkel, mint aki erre készült, csitítani próbáltam, de

hiába hajoltam közel, hogy szinte barátságosan csókoljam, simogassam, csak a verejtéket és a könnyeket éreztem az arcán, beborította, mint egy álarc, szinte azonnal visszanyomott az ágyra, egy gyenge, de parancsoló pofont is adott, hideg volt, félelmetes és izgató, és mintha az, hogy mindjárt elmegyek, igazolta volna őt, folytatta, végül úgy élveztem el, mintha lezuhantam volna. Vége, mondta, olyan színtelen hangon, mintha leírta volna. Baj volt, ráadásul, nem tudtam, Bé nem örül-e neki, nem eleve ide akart-e eljutni. Töretlennek tűnt az ív, amivel leszállt rólam és mellém esett, hívd az orvost, mondta, viszont ijedt volt a hangja, ez kicsit megnyugtatót.

*

b Megint, mondta, amíg átadta az összecsomózott kendőt. A vért felitta a mélykék, nedves szövet, nem is csöpögött. Amint érezte, hogy tartom a teljes súlyát, egy fölös mozdulat nélkül, mint aki késésben van, lefeküdt, arccal a nemsokára kelő nap felé, de úgy néztem, szinte biztos, hogy nem fog felriadni, mintha még akarná is, hogy lássák az arcát, ahogy álmában sem néz semmit. Hát megint, velem is, ahogy a kezemben tartom, mintha egyedül velem történt volna meg, nem akartam elengedni, mintha akkor átadnám valakinek, nem mintha titkolóznom kellett volna, hisz mindenképp kiderül, félnivalóm pedig nem volt. Ha már a kezemben volt, fel-le mozgattam a kendőt, mintha a súlyát próbálgatnám, a csomóban az ujjam, mint egy táska vagy egy zsák fülében. Aztán a markomba szorítottam, és elindultam ásóért. Amikor még ültem, nagy félelmet vártam, rögtön el is érkezett, amint elképzelttem, hogy szembejön a szakácsnő, föl a lépcsőn, velem szemben, és lenne egy pillanat, amikor a szeme és a csomó egy vonalba kerülne, de én elmennék mellette. A lépcsőn nem volt senki, akkor a kertbe képzeltem a kertészt, ahogy megkérdezi, elvágtam-e az ujjam és én nevetnék, de úgy, hogy megijedjen és rájöjjön, mi van a kendőben, és megpróbáljon ne tudni róla, mint akinek a lábára léptek és kirántja, de már fáj, és ezen is külön nevetnék, a kertben sem volt senki, ez jó, nem lesz semmi baj, csak arra kell gondolnom, hogyan lesz, hátul a fészerben ki legyen?, nem volt időm senkit sem odaképzelnem, nyílt a függöny, és benn álltam a szerszámok között.

Arra emlékszem, hogy ások, a szagomra, a jóleső izzadságra, arra, hogy nem is vagyok fáradt, aztán arra sem éreztem erőt, hogy felmenjek és Bé mellé feküdjek az ágyba, mintha el tudnám kerülni. Elfelejtettem, hogy hová ástam el és mit gondoltam közben. Amikor felkelt a nap, eszembe jutott Bé, hogy most rásüt, ő pedig alszik tovább, meg sem rándul az arca. Nem volt rajta dac, amikor odaértem mellé, megnéztem, vigyázva, hogy ne vessek rá árnyékot, de amúgy kedvemre nézhessem, nem volt különösebben nyugodt vagy átszellemlült sem, csak nagyon kimerült, de a mély alvók el-eltűnést próbálgató oldottsága nélkül, mint aki nem is tud nem jelen lenni. Később sem tagadott meg semmit a keserűségéből, de el sem túlozta, mint egy kavics, amiről már eldőlt, hogy hasadni, törni nem fog, csak elfogyásig csiszolódik, észrevehetetlenül lassan. Eleinte csodáltam, mint egy vihart, de

lassan megértettem, hogy neki legalább annyira kellett az én ügyetlen, csapkodó fájdalom, mint nekem az ő tapasztalata.

Ha nekünk nehéz is lett volna együtt maradnunk, a frissen beavatott kíváncsiak, Bé szomszédai, az udvarbeliek könnyítettek a helyzeten, vagyis inkább megnehezítették, hogy egymás nélkül el tudjuk képzelni magunkat. Számukra addig szeretők voltunk, suttogtak rólunk, gúnydalokat írtak a férjről, könnyűnek tűnt minden. Még a felháborodottak is bátorítóan átkozódtak, ahogy elképzelttem őket, rosszallásuknak célpont kellett, védeni soha nem védtek semmit. Persze, olyanok voltak, amilyeneknek kitaláltam őket, a király férjezett szeretőt tartott, mindenki dönthetett úgy hogy hallgat és félrenéz, és mindenki úgy is döntött. Mintha ártatlanok is lettek volna attól, hogy butábbnak akartak látszani. Ugyanilyen rosszul játszottak, amikor az Uriást sirató énekekről, a paráznságra kihagyezett papi beszédekről kellett döntenem, és minden sorból bölcs, tiszta életű, nyugodt lelkiismeretű gyászolók víztükörszerű, világos tekintete nézett rám. Addig semmi komoly nem jutott vissza hozzám, legfeljebb megfélekeztek a második terítékről, amikor Bé napokat töltött a palotában, máskor kettőt találtam az asztalon akkor is, ha egyedül ettem, mintha így méltatlankodtak volna, hogy nem lehet kiigazodni a királyon, mi pedig néha dacosan, pedig meg sem érdemelték, egy tányérról ettünk, vagy egyedül használtam el mindkettőt. Mindig lehetett nevetni rajtuk, mint a leckével nem boldoguló gyerekeken. Ennek lett vége, amikor elment a gyerek, a vérnyomok, a kicsit mindig kialvatlan arcunk nem engedett kétséget, titkokat, és a lehetőség, hogy sajnálkozhassanak, ugyanolyan kihagyhatatlan volt, mind addig az, hogy okosan tartották a szájukat. Ennél az utódod – talán csak én látom annak –, Nátán se volt sokkal rosszabb, pedig nagyon készült rá. Mondott egy példázatot is, egy gazdáról, akinek száz báránya volt, mégis a szomszédját süttette meg a vendégeknek. A szomszédjának csak egy báránya volt, tette hozzá indulatosan, de már későn, nem éreztem a hatást, csak sejtettem, hogy hol lett volna elvárható. És mennyit fizetett neki azért az egyért, semennyit, felelte, erővel vette el, sajnáltam, hogy így kell összeraknunk a történetet, de elmúlt, és aztán inkább mondtam, ami jólesett: Ő é! Ki más akarhatna száz jószága mellé egy százegyediket is? Kisiklott, de már be kellett fejeznie, te vagy a gazda, szinte káromlás súlyú elismerésnek is vehettem volna, amikor megismételte, ígéretes, addig csak tőled látott keménységgel: te vagy. Mégsem dicsértem meg érte, talán az lett volna csak igazán bántó, inkább kérdezgetni kezdtem, miért száz, nem vártam választ, hány bárány az összes, de reméltem, hogy lehet közülük bármelyik fölös, megérti, ha az, miért ő és nem egy másik, hogy ez az őszinteség jele, kinek fölös, éreznie kellett, ha Neki, milyen jupon tartunk Kívüle bárkit gazdának, még csapkodtam is az asztalt, ha mi csak bárányok lehetünk, ültem le, végre én is ügyetlenül. Csakhogy megértetted, rögtönzött, tényleg hasonlított hozzád, Ővé az erő, és Ő eltiporja a gyengét, mielőtt az erősek erejét megsokszorozza! Átkozott volt a gyermeketek, mert bűnben fogant, mondta ki végül, igen, ez a lényeg, ismertem Őrá, hiába fogant még Uriás életében, vagy egyik se élhet, vagy egyik se halhat meg, igen, a végén már csak azon tűnődtem, számít-e, hogy átkozott, ha egyszer

halott, és hogy minek kell még körítésnek a történet a gazdáról, a tanulság, amihez sorrend kell, hogy előbb a bűn, aztán a büntetés, de már nem mondtam semmit, Nátán is elégedett volt, ahogy a vállára vetett köpeny rojtjai belekaptak a poharába és kiborították a bort, mintha a dühét is maradéktalanul átadta volna, mintha Tőle kapta volna és Hozzá térne vissza.

Menjen csak, gondoltam, végre készen arra, hogy sírjak, amiért meghalt a gyerekem. Jólesett üvölni, szabad is volt, könnyű, milyen mélyről és végig milyen könnyű!, hirtelen már nem csak a gyerekről volt szó, sehol senki, minek egyáltalán gyerek, milyen szerencsétlen, pásztorfiú-bűn szorul áldozatra egyáltalán? És büntetés volna: megölni valakit, aki az enyém lett volna, ha megszületik? Hisz nem a testből indult az engesztelés, hanem a feltűnés nélkül elásott halomból, az elvetett ásóból, hogy aztán a birtokon belüli, biztos üvöltésbe érkezzen. Azelőtt és azután, az évszaknak megfelelően, napokig nem esett. Békés, egyforma napok egyike, a dátumot már aznap sem tudtam, Bé pár napig nem lett az enyém, és a teste ma is jobban hiányzik azokból a napokból, mint bármilyen jelentés.

*

Nem sokkal később, pár hónapja álmodtam azzal az éjszakával. Ott hajnal előtt végzek, indulok vissza a szobámba, kezemben az ásó, ugyanolyan sötét, mint amikor előhúztam a többi szerszám közül, érzem a súlyát, látni úgy látom, mintha a helyén nem lenne semmi, csak egy mozgó szünet a kert szürke homokjában. Felemelem a holdfénybe, az őrseg fákyái felé tartom, semmi domborulat, nem tör meg semmilyen fényt, csak sötét alakja változik, ahogy forgatom. A másik kezemben a kendő, nem fehér, nem véres, egyszerűen koszos, de még jó lesz valamire, ezért nem hagytam a gödörben. Fel sem merül, hogy akkor minek ástam. Belépek a kis ajtón, most az vezet az udvarból a palotába. Bent a húgom, olyan idős, mint amikor elvittél otthonról, azt kérdezi: – Tudod, hogy elültetted? Félreértem, és már akkor tudom, hogy félre, de már késő, benne vagyok, nem téged ültettelek el, felelem, de olyan ügyetlenül rántom el a fejem a lépcsősor felé, mintha hazudnék. Felébredtem, az ágyban a verejték egy pillanatra még gyantának tűnik, körülöttem a palota egy fa, én egy apróra tört ág, amiből fészket raktak az odvába. Találgattam, ha ez igaz lenne, minek lennék a része, aztán levettem az átizzadt inget és visszaaludtam, mozdulatlanul és mélyen, mint aki inkább fáradt, mint lázas.

Ha aznap álmodtam volna ilyet, talán meg is őszültem volna az eleven sajnálattól, talán végre szégyelltem is volna, végre valamit. De akkor csak megoldások voltak, ígérek, hogy az én szolgálóim nem csak gyereket szülnék majd neki, hogy anya legyen, tejet szerzünk, szeretni fogja, úgy írjuk majd, hogy ő az anya minden szempontból, és amikor elhitte, és együtt maradtunk és pár hét múlva kedvetlenül, de elszántan újra lefeküdtünk egymással, még egy dal is eszembe jutott, madarak a magasban, ti tudjátok, hogy érzek, nap az égen, te tudod, hogy érzek, nap az égen, te tudod, hogy érzek, távozó szellő, te tudod, hogy érzek,

ez egy új hajnal, ez egy új nap, ez egy új élet, az enyém, és jól érzem magam, jól érzem magam! Hal a tengerben, te tudod, hogy érzek, megáradt folyó, te tudod, hogy érzek, bimbó fán, te tudod, hogy érzek, szitakötő kinn a napon, tudod, hogy értem, hogyan tudnád, játékos lepkék, tudjátok, hogy értem, ha megvolt a nap, aludj békésen, úgy értem, és ez a régi világ már új világ, merész világ, az enyém, az enyém! Csillagok, amikor ragyogtok, tudjátok, hogy érzek, fenyőszag tudod, hogy érzek, enyém a szabadság, és én tudom, hogy érzek, aztán ismételtetem, már dallam nélkül, tudom, hogy érzek. Megint a kezemben minden. Bé is marad, nem tehet mást, hiszi majd, mert hinni akarja, hogy megérte, más királyt amúgy sem szerezhet, hacsak nem töletek, ahogy engem Míkál, de már töletek sem félek. Lehet, hogy ezért ötlettem meg Ammált, dönts el te, elég könnyen, kicsit meg is lepett, mennyire nem ellenezte senki, talán nem azért, mert féltem, nem is azért, mert nem féltem, hanem csak úgy, mindenestre rosszul nem esett. Dolgoztam tovább a dalon, eljátszottam másokkal, de magában a dallamban semmi felszabadítót nem hallottam, akkor sem, ha kértem, hogy úgy játsszák. Mögötte ütemes bummogás, amikor egy-egy sor engedetlenkedne, hogy most majd megmutatja, mint arc a párnának, megmutatja magát, és nem történik semmi, visszaáll a rend. Milyen hamis! Csillagok, állatok, mit törődnek azzal, ki érez úgy, mint ők, vagy azzal, hogy éreznek egyáltalán ők maguk? Érzik és kész. Az énekes csimpaszkodik beléjük, feléjük lökik, hajtják az egyforma, magabiztosan lassú hangok, hozzájuk simul, amikor azt mondja, jó neki, de jó-e, amit ennyit kell magyarázni, hát még amikor elfogynak a hangok! Enyém a szabadság, én tudom, hogy vagyok, ki hisz nekem, mint egy részeg koszorúslánynak a szerelme esküvőjén, meg aztán, mit akarok, ki higgyen? És ha hisz, mit számít, a béke azé, akinek már vége.

Nem tudom, hányszor énekeltem el, mire leírtam. Sokszor, időm volt. Vidámat akarom, vigasztalót, Bének, magamnak, de egyikünknek se kellett vigasz. Bé harmadnapon visszavette a medencénél hordott ruháját és megmártózott, én pedig, mint a dalban, hisz azért is jegyeztem le, szabad voltam, és tudtam, milyen is az. A dalba sehogy sem illett, de neked elmondom, elég unalmas, csak abból áll, hogy elmondhatom, hogy az vagyok, szabad, egy ideje nem is mondom. Talán sajnálkozhatnék, gondoltam aztán, de elakadtam, mert nem jutott eszembe, mit sajnálhatnék, ugyan vesztettem annyit, amennyit szereztem, de ez a kettő voltaképp ugyanaz: élek, és soha semmi sajnálatos nem volt benne, még a simogatni ernyesztett ujjak is olyan tömörek voltak, mint amikor pofozni feszülnek össze, a kurvákéi is, próbáltam tehát sajnálkozni, de ráuntam, és már semmit sem akartam, legkevésbé az Ő irgalmát, nem haltam meg és nem élt bennem senki, csak ezt a szégyentelen büntudatot éreztem, amivel ismételtetem, én, én. Aztán elmúlt ez is, mint kiapadt pocsolya alatt a föld, telten és üresen figyeltem a folytatást, kicsit boldogan, hogy mégsem csömörlöttem meg semmitől.

Közben dolgoztatok ti is, jöttek a nevemben írt bűnbánó dalok, egyébként nem is rosszak. Nátán értette a dolgát, talán ezért volt ennyire zavarban velem szemben, akinek semmi dolga. Azzal a jóindulattal tanultam a dalokat, amivel neki is segítettem, nagy

csend maradt utánuk a csarnokban, akár egyedül énekeltem, akár közönségnek. Abban a pár percben tisztának éreztem magam, rend volt és kiengesztelődés, ahogy énekeltem, mintha menekültem volna előle, persze ők a szégyen részének érezték, pedig olyan esetenül futottam, mint aki biztos benne, hogy senki sem látja, egyedül, mint Ő, éreztem a megbánást, mint egy kezdődő náthát, tényleg igyekeztem fékezni, amíg nincs körülötte belátás, majd az örökké kevés jóvátétel, minden lágy és édes, fúj, hogy éreztem, hogy édes lesz!, mint gyümölcshús a mag körül. Meg aztán, nincs rosszabb, mint a megérdemelt bűnhődés. Amikor egy szavad sem lehet. Akkor már jobb, ha nincs igazság. Mindent maga alá gyúrne, ha lenne. Még el se játszhatnánk, hogy valakik vagyunk. Így legalább lehet néha örülni valami meg nem érdemeltnek, bosszankodni miatta, igen, ha arra gondolok, mi volt a jó, hát, ami nem illett sehová, levágni a fejet, Míkál, megölni Saul gyilkosát, aztán táncolni, aztán Bé, ő majd megint jó lesz, csak most nem jó semmi, néhány sűrke folt, a bor a kövön, azaz ami maradt belőle, a száraz ív, a kupa csonka köríve, semmi sem jó. Mintha némák vívnának halálig, úgy, hogy nem halhatnak meg.

b Ne vess, tényleg nem értek a világhoz, míg téged Ő is arra szánt, hogy megértse-
nek. Visszaút nélkül, mint az eső. Hol van ettől, bármelyiküinktől Saul, részegen, a vége felé mesélte el, és még így is élőbb volt, ahogy a templomban szerencsétlenkedett késsel-tömjénnel, izzadt, rosszul szúrta le a bárányt, hogy még percekig üvöltött a tompa ég alatt, ami hirtelen olyan szűk lett, mint egy ház, az Ő háza, vetette közbe, amit nem kell megépíteni. Talán még kínosabb lett volna mindenkinek, ha nem érkezel meg, az átkaidban már volt valami megtisztelő, mire a végére értél, Saul már a legalsó lépcsőről is lelépett, és csak bambult, az áldozati tört markolásza, de nem térdelt le, és ettől a délután is még üresebb lett, mintha pont az hagyta volna magára a bárányt, akiért megölték. Már meghaltál, amikor olvastam, de attól még írhattad te, hogy egyszer elfoglaltam egy várost, és az átállók között foglyul ejtett szűzlányokat osztottam szét, aztán az első éjszakán a lányok mind megölték őket, aztán egy szó nélkül vállalták a saját halálukat is. És mi megint csak nyertünk, annyival is kevesebb ellenség, egy történettel több. Ráadásul ártatlan is vagyok benne, Dávid, a nagylelkű, Dávid, a jóhiszemű, Dávid, a keménykezű. De a név mindent megakaszt, a példázatból süt, hogy nem történt meg, ami pedig megtörtént, egyszerre jelentéktelen és egyszeri. Nem is lehet másmilyen, ha ez a két malomkerék őrli a nevet, a történet, amit írtok rólam, és az, hogy tagadom, nem is létezem tovább, csak ameddig tagadom. Persze ezt sem lehet mindig. Amikor belefáradok vagy csak unom, a nagy mosdó tükrében figyelem a szememet, hogy mozog, amíg kimondom: Dávid. Mint aki egy csattanót ismételtet magában, olyan kötelességtudóan, hogy már eszébe sem jut, hogy meg is értse a viccet.

(A szerző a publikáció idején Berlin város támogatásában részesült.)

„megvetvén elmulásod”¹

(József Attila: *Biztató*)

A halál, amint elsajátítja önmagát – az így felfogott élet freudi teorémája, mely az élő organizmus öntörvényű alakulását a halál programjára vezeti vissza, arra juttathat, hogy a halálom növekedése az élettemmel kezdődik, a fogantatásom vagy a születésem helyezi belém, és az életem végső soron a halálom *kihordásának* az idejét adja ki, a halálom *terhének* kihordását (a biológiai túl morális értelemben is: azzal, hogy az ember látja, tud e teherről, saját halála adósságáról, még ha nem is tudja elgondolni a saját halálát, azaz csak elgondolni tudja azt, kettős a teher), amelynek végén tehát a (fogánossággal megfogant) halálom *megszül(et)ése* áll. A halálnak ez az önmaga (differenciális) geneziseként inszcenizált reprezentációja is rávilágíthat, hogy a halál, szó volt erről, hurkot vet a lineáris időnek: az van előttem, ami már mögöttem van; a konzerváló és a destruktív ösztön, a megőrzés és a megsemmisítés, amint az előző fejezetben láttuk, nem (pusztán) ellentétesek. Az élettemmel – amely innen nézve nem lehet más, mint haldoklás: minden élő mindig már saját agóniáját éli – *az anyámtól kapott halálom anyjává válok: a halálommal*. A halálom a testemben fejlődik ki, mint valamiféle mag, amelynek növekedése végül is azonos az életidővel és arányos a testem hanyatlásával. Valahogy így hangzana, nagyon leegyszerűsítve, de József Attila szellemétől talán nem teljesen idegen módon, ez a ha nem Marx-szal, akkor Freuddal feje tetejére állított Hegel,² aki maga, az életet

¹ Rövid részlet egy hosszabb munkából, amely *Élő halál. Gyász, hagyatéék és (túl)élet József Attilánál* címmel könyvhétre jelenik meg a Kortárs Kiadó gondozásában.

² Hegelnél a (növényi) mag és növekedése, ahol is a kezdetbe már mintegy bele van foglalva a végeredmény, a csíraba az egész kifejlett növény, a szellem önnemzését, az anyag vagy a természet érzéki közvetlenségén át önmagához visszatérő szellemet, ennek mozgását, létmódját reprezentálja, azzal a különbséggel (a hasonlat vagy az analógia korlátjával), hogy a növény reprodukciója, a biológiai mag nem ismer önmagához való visszatérést, benne a kezdet és a vég el vannak választva. Ennélfogva aztán Hegel a keresztény szentháromságban tökéletesebb modelljét ismerte fel spekulatív dialektikájának, a szellem önnemzésének. Lásd mindezekről, Derrida Hegel-kommentárjai nyomán, ezeket áttekintve: Francesco VITALE, *Biodeconstruction. Jacques Derrida and the Life Sciences*, SUNY, New York, 2018, 36–52. József Attila a hegeli dialektika átértelmezéséről: „Hegel, aki szellemi folyamatnak látta a világot, természetesen a dialektikát állította előtérbe, mert

azonosítva az élet fogalmával és így a szellemmel, ennek életével, a (biológiai) halált alárendelte az élet megszüntetve megőrző mozgásának, a túlélet halált már nem ismerő életének, amit szerves és végtelen kibontakozásként, a szellem öntudata felé haladó folyamatként jellemezett. Azt, amit Freud nyomán a halál kihordásának és megszüil(et)ésének neveztünk, Hegel nyomán – aki a szellem (öngyilkos) halálból születő életét fönixszerű újjászületésnek mondja³ – az élet hasonló geneziseként gondolhatjuk el: *a halált az élő szellem anyjaként*. Ahonnan pedig már csupán egyetlen lépés a költői korpuszt az önnön (túl)élet megszüléseként, *a verseiben saját halálával szembesülő, a halálát művében túlélő (öngyilkos) költőt pedig a saját anyjaként azonosítani*.

Freud szerint tehát az élet fennmaradására irányuló konzerváló ösztönnel a saját így programozott halálom (az ezt a halált kihordó életem) védi magát a külső fenyegetéseitől, a saját halál a nem-saját haláltól, amivel együtt attól a külsőtől, ennek a destruktív erejétől, amelyre, másfelől, az élet (ön)fenntartása is rá van utalva, eredendően és konstitutív módon. Ugyanakkor az életnek a halálból, az élőnek a halott anyagból keletkezése elgondolásában Freud *külsőként* kell tételezze az életet az élettelenhez, a halotthoz képest, mintha a halál és nem – mint Hegelnél – az élet lenne mindennek előtt önmagánál, illetve térne vissza, egy kitérőn (ami Freudnál az élet, Hegelnél a halál) keresztül önmagához. (A halál és/vagy az élet mint egymás szupplementumai e két tükrösen ellentétes koncepcióban.) Freudnál tehát a halál pozicionálódik annak a nyugalmi állapotnak, amelynek téloszát már az örömeiben (azaz örömeiben és valóságelv ugyancsak szupplementáris relációjában) is felismerhetjük. Az élet e freudi eredet szerint egy olyan külső erő, amely behatol a halott anyag nyugalmi állapotába, azt kívül kerítve önmagán, ami egyszerre enged és ellenáll, ami viszont azt diktálja, hogy az utóbbi is egy erő, egy ellenerő legyen – erők differenciájáról van szó, mondja a Freud-esszé dekonstruáló Derrida –, ahol a halál (akárcsak az élet) képtelen tiszta eredet lenni, de csakis az önmagától elkülönítésétől fogva (nem) hozzáférhető. Két kisajátító erő, ösztön áll itt szemben egymással, amelyek egymást feltételezőként nem előzhetik meg egymást, de amelyek sajátját tévő ösztöne mindkettőt megelőzi, azokban feltételezett, *amely sajátját tevést csak a saját, az identikus önmagától való megszüntethetetlen elkülönítése tarthatja működésben*.⁴

hiszen az ember szellem, a logika, dialektikus természetű. Mi azonban, akik a gondolkodást is természeti folyamatnak látjuk, a világot nem mondhatjuk dialektikusnak, hanem történetinek kell mondanunk. A logika dialektikus, a valóság történeti. Mint valóságos lény, nem dialektikus, hanem történeti vagyok és csak mint elvont, logikai lény vagyok dialektikus. Történetet csinálók, dialektikát megértek. Hegel kész értelmet látott a világban, ezért metafizikát csinált és azt elnevezte logikának. Én történelmet látok a világban és meg akarom mégis érteni, hogy tudatosan formálhassam. Ezt a megértő működést nevezem dialektikának.” JÓZSEF Attila, *A művészet kérdése és a proletárság* = Uő, *Összes tanulmánya és cikke 1930-1937*, szerk. TVERDOTA György és VERES András, József Attila Társaság – L'Harmattan, Budapest, 697–698.

³ „A természet célja, hogy megölje önmagát, s áttörve a közvetlennek, érzékinek kérégt, elégsse magát főnisként, hogy megijodva mint szellem lépjen ki e külsőségből. A természet más lett a maga számára, hogy mint eszmét ismerje fel magát újra s megbéküljön önmagával. De egyoldalú dolog, ha a szellemet így mint *levést* csak a magánvalóságából juttatjuk a magáértvaló léthez. A természet a közvetlen ugyan – de éppígy mint a szellem számára más, csak valami viszonylagos: s ezzel, mint a negatív, csak valami tételezett. A szabad szellem hatalma az, amely megszünteti ezt a negatívitást. A szabad szellem éppígy a természet előtt, mint a természet után van, nem pusztán metafizikai eszméje a természetnek.” Georg Wilhelm Friedrich HEGEL, *A filozófiai tudományok enciklopédiájának alapvonalai II. A természetfilozófia*, ford. SZEMERE Samu, Akadémiai, Budapest, 1979, 548–549.

⁴ Jacques DERRIDA, „*Spéculer*” sur Freud = Uő, *La carte postale De Socrate à Freud et au-delà*, Aubier-Flammarion, Paris,

A harmincas évek elején papírra vetett *Vallomás* című rövid szövegében, mely a boldogság állapotának mibenléte és lehetősége körüli – egyszerre hegeli és freudi visszhangokat verő – okfejtés, József Attila így fogalmaz: „Gyermek vagyok az anyatestben? A kérdés maga visszahozza a hisztérikus görcsöt a torkomba. Szó sincs róla, hogy magzat volnék! Magzat, melyet a világ visel? A világ nem végzi el helyettem az anyagcserét! Idegen tárgyak kellenek, hogy élhessek, meg kell telnem és ki kell ürülnöm, hogy ismét megtelhessek a kiürülés végett.”⁵ Az anyagcsere átruházhatatlan vagy felcserélhetetlen vegetatív funkciója – ennek feladata – különíti itt el, testileg, az élő individuumot a többitől, ami látványosan visszamutat a születés előtti (passzív) állapotra, a világ(ra) jövetel) előtti viselősségre, mikor is az anyagcserét az anya teste végezte a magzat helyett, a test, melynek élő anyaga egyazon anyagot alkotott a belőle kifejlődött és a születéssel elkülönült magzatával.⁶ Az anya József Attilánál ennek az emlékezet előtti egységnek, szimbiózisnak, ennek az (első) elválasztást megelőző (öntudatlan, passzív és paradicsomi) állapotnak az emlékezetét is felidézi, szimbolikusan az individuum megszüntelhetetlen egyedüllétére (vele, benne pedig a permanens gyászra és öngyászra) ítélt élet (lásd: “amíg élek – magánycsecsemő”) szenvedése, ennek elviselése *előtti* időt. Továbbá e paradicsomi létállapot áthelyeződését (Hegel szellemében: a megszüntetve megőrzését) egyrészt az anya és a gyermek testi-emocionális kötelékére, ami az anyamellről elválasztással szakad meg, másrészt általában az erre az egységre alapozódó anya-gyermek viszonyra, illetve ennek szupplementumaira, szimbolikusan. Ez a természetes egység csak megszakításai révén és önnön pótlékaiban (nem) lehet hozzáférhető, materiális kezdete éppúgy elkülönözik önmagától, amiképp az élő organizmus saját élete illetve az ezzel a saját étellel önmagát elsajátító saját halála se lehet meg az őt önmagától elkülönöztető vagy eltávolító másika nélkül.

1980, 378–379. A gén felfedezése és a génbiológia átalakította orvostudomány az immunitástól eljutott az autoimmunitás jelenségéhez, ahol is a szervezet önvédelme, immunrendszere az autoimmun betegségekben a saját szerveket is képes ellenségként azonosítani, és ellenük, azaz önmaga ellen fordulva védekezni, *külső és belső, saját és másik pólusait éppúgy egymásba fordítva, mint egészség és betegség ellentétét.* A test a saját magát saját magától óvó védekezésben önmaga ellenségként tűnhet fel, ami ennek biológiai mechanizmusán túlmutató általánossággal azt példázhatja, az önmagát fenntartó és önmagát megsemmisítő élet, a konzerválás és a destrukció nem állíthatók szembe egymással, amennyiben azok magát az életet teszik ki, annak differenciális – halállal összeszótt – létmódjaként. Lásd ehhez, Francesco VITALE, *I. m.*, 175–184. Az autoimmunitás áthelyezett fogalmáról Derrida filozófiájában lásd még: Martin HÄGGLUND, *Autoimmunity of Life: Derrida's Radical Atheism* = Uő, *Radical Atheism. Derrida and the Time of Life*, Stanford U.P., Stanford (California), 2008, 107–163.

⁵ JÓZSEF Attila, *Vallomás = József Attila művei I.*, szerk. SZABOLCSI Miklós, Szépirodalmi, Budapest, 1977, 715.

⁶ Hegel, aki ezt a materiális egységet szellemi tényezőkre, sőt végső soron a gyermek lelkének kifejlődésére terjeszti ki, egyenesen az anya géniuszáról beszél: „Közvetlen egzisztenciában ez a gyermek viszonya az anyaméhben – olyan viszony, amely sem nem pusztán testi, sem nem pusztán szellemi, hanem pszichikai –, a lélek viszonya. Két egyén van, s mégis még elkülönületlen lelki egységben; az egyik még nem én, még nem áthatolhatatlan, hanem ellenállás nélküli; a másik annak szubjektuma, a kettőnek egyedi énje. – A gyermek géniusza; mert géniuszon a szellem önjellegű totalitását szokták érteni, amennyiben ez magáértvalósága szerint létezik, és szubjektív szubsztanciálitása valami másnak, amely csak külsőleg van mint egyén tételezve; az utóbbinak csak formális magáértvaló léte van. A géniusz szubsztanciális eleme a létezésnek, életnek, jellemnek egész totalitása, nem mint pusztán lehetőség vagy képesség vagy magánvalóság, hanem mint valóság és tevékenység, mint konkrét szubjektivitás.” Georg Wilhelm Friedrich HEGEL, *A filozófiai tudományok enciklopédiájának alapvonalai III. A szellem filozófiája*, ford. SZEMERE Samu, Akadémiai, Budapest, 1981, 125.

Ha az élő organizmus vegetatív működése a rajta kívüli anyaggal zajló cserefolyamatain múlik, amilyen a születéssel önállóuló *légzés* és *emésztés* (égések, amelyek a megtelelés/kiürülés fizikáját és fiziológiáját, ezek ritmusát előfeltételezik a testben; vegetativitás ez, tehát megvan a növényekben is: „zöld lángba borulnak a bokrok” [*Ha a hold süt!*]) az élő szervezet programmszerű zártsága, önmagának (a halállal és/vagy az étellel) adott törvénye nyilvánvalóan nem maradhat abszolút, még az élővilág *embernek* nevezett emlősénél se, aki – a közvetlen környezetével legerősebb szimbiózisban élő, szervezetében a belső és külső differenciáját nem ismerő *növényhez*, és az (ön)mozgásával és külső/belső elkülönülésével már helyváltoztatásra képes *állathoz* viszonyítva – biológiailag a leginkább alkalmas arra, hogy alkalmazkodjék az élet különböző környezeti feltételeihez. Ráadásul épp ez a képessége, az ezzel előálló excentricitása nyitja meg esetében a tudati-szellemi-lelki és a biológiai ellentmondásos egymásra utaltságát, bonyolult kötéseit, melyeket a filozófiai antropológus a test többszörös határtapasztalatának működéseként közelített meg.⁷ Elmondható, a neurológia s a részben belőle kibontakozó pszichoanalízis a lelki és a testi betegségek közti dinamikus viszonyra is újabb fényt vetett, amire Rapaport Samunak, a költő első analitikusának az ideges gyomorhajók lelki eredetéről írott és maga József Attila által stilizált munkája (*Ideges gyomor- és bélhajók keletkezése és gyógyítása*) adódik elő kézenfekvő példaként. Mindez tehát – biológiai és szellemi, materiális és lelki-tudati, továbbá egyéni és társadalmi bonyolult és stabilizálhatatlan relációja, ahonnan a biológiai a saját törvényeivel egyszerre különül ki és lesz mégis (maradéktalanul) elkülöníthetetlen, erről is szól a költő idézett szövege, amely a boldogtalan tudat elkerülhetetlenségének belátására jut⁸ – végső soron eldönthetetlené teszi az egyes elérkező halálról annak külső vagy belső, saját vagy idegen, organikus vagy dezorganikus eredetét, hozzáférhetetlenül hagyva a *par excellence* saját halált, ennek a nem-sajáttól való különbségét (beleértve nyilvánvalóan az öngyilkos halál eseményét is). Aminek – fontos hozzátenni – természetesen a halálösztön jegyében újrakonstellált freudi teória egyáltalán nem mond ellent, sőt megerősítheti, amennyiben benne az élet biológiai elgondolása (amely egyszersmind filozófiai is) a lélektani működés modelljeként funkcionál, nem szólva arról, hogy a halálösztön vagy destruktív ösztön némán és hozzáférhetetlenül – legfeljebb közvetett s ekként önfelszámoló megnyilvánulásaiban – munkál az élő testben és lélekben. Fontos ide még, hogy amikor az elvlasztás – lacani – komplexusát, ennek a József Attilánál az anya (hiányának) obszessziójában is megfigyelhető jelentőségét ismerjük fel a fent idézett prózai részletben, hivatkozni lehetne a balatonszárszói búcsúversek talán legismertebb darabjára is: „Korán vájta belém fogát / a vágy, mely idegenbe tévedt. / Most rezge megbánás fog át: / várhattam volna még tiz évet.” (*Talán eltűnök*

⁷ Helmuth PLESSNER, *Les degrés de l'organique de l'homme. Introduction à l'anthropologie philosophique*, ford. Pierre OSMO, Gallimard, Paris, 2017.

⁸ „Tehát ha el is határoznám, hogy teremtek tárgylag magamnak egy érzelmi-dialektikai világot, akkor sem érezhetném jól magamat, mert akkor is úgy kellene, hogy eltartson a világ, ahogy az 1. szerinti érzésem követeli [gyermek vagyok az anyatestben – B. T.], ahogyan pedig nem tart el...” JÓZSEF Attila, *I. m.*, 716.

hirtelen), ami pedig fölidézheti az 1933-as *Vigas* szintén sokat idézett szólamát: „Magának rág mind, aki rág, / a fogacskák azért fogannak. / S mert éhes rongy vagy, a fogát / elkoldulhatod-e a kannak?”⁹

„Amilyen mértékben anyavers a *Kései sirató* – ugyanolyan mértékben halálvers is.” – jelenti ki Szabolcsi,¹⁰ és szavait érvényesnek kell tartanunk nem csupán a *Majdra* és változataira, de a kései József Attila-líra számos darabjára, ideértve a Gyömrői Edithez és a Kozmutza Flórához írott szerelmi költészetet is. Születés és élet, s még inkább *halál és túlélet* – az *anya alakja vagy ennek szupplementumai* körül, hozzá(juk) szorosán kötődve. A *Majdnak* és variánsainak (közeledő) kommentárja a búcsúversnél felvetődő szempontokat tartja majd érvényben s vezeti tovább – ezért mondhattuk, hogy a *Szól a telefon ...* releváns kontextusokat nyit a *Majd*-ok (olvasása) számára. A saját halál és halotti lét reprezentációja, a gyász, a hagyaték, a túlélet, benne élet és halál bonyodalmai, a változatok azonosításának és a szöveggondozásnak a filológiát (is) foglalkoztató problematikája (élő/halott test és költői korpusz analógiája), az időbeliség ugyancsak több aspektusból fölvetődött ellentmondásai vagy túlélet és kísértetiesség kötési továbbra is előtérben maradnak, csakúgy, mint a szerzőség, a tulajdonnév és az aláírás dilemmái. Az előzőekben ugyan már többször szóba került, ezúttal viszont sokkal kitartóbb fókuszba kell vonnunk *az anya és az anyaság rétegzett és messzeható jelenségét*, akár a versek műfaji kerete, matéria és szellem hegeli visszhangokat idéző dialektikája, akár anya és gyermek párosának a lélektani magyarázatai vagy – ezektől nem függetlenül – születés és halál korrelációja fölül. Mindez az életnek a *biológiai* kondíciói és a *morális* kiterjedése s értékelése közti összefüggéseket éppúgy közelről érinti, mint a költészeti reprezentáció és önreprezentáció működését. Az anya jelentős(s)égének belát(tat)ásához e költészetben, amelynek anyaképre alapos – korábban már előkerült – olvasatok kérdeztek, aligha

⁹ „Korán vájta belém fogát / a vágy, mely idegenbe tévedt.” A vágy mintha kívülről, idegenből jönne, és mintha az alanyt magát felemésztő funkciója lenne hangsúlyos (*belé vájja a fogát*): azzal emészti fel az alanyt, hogy idegenre, azaz idegen anyag bekebelezésére (emésztésre) utalja rá, ettől téve függővé a létét, életben maradását. A „vágy, mely idegenbe tévedt” pleonazmus, lévén a vágy definíciója, hogy idegenbe téved, felszámolva az önmagának elégséges létét a(z emberi) létezőnek. Azt, amivel ez valójában soha nem rendelkezett: hisz az elválasztás előtti állapot: a szimbiózis is fokozott ráutaltság a másik, az anya testére; mégis, a születés előtti lét önmagánál-léte, egyfajta élet előtti boldog életként, hasonlóan orientálja az élet értelmezését, mint egy isteni vagy paradicsomi öröklét vágynékülisége: a vágy – a negatív teológia szerint – az élet kötelékét képezve minden bűn forrása (és minden öröme). Az élet: az önmagánál-lét differencialitása, túlélet. Noha eldönthetetlenül marad, milyen vágyról is van szó: a közvetlen folytatás mintha késleltethető, tehát nem a testi élet vegetatív funkcióját alkotó vágyról beszélne: „várhattam volna még tíz évet”, ami akár a vágy jelentéstani áthelyezését, újra csak: eredendő idegenbe tévedését is jelentheti. (A szexuális vágytól az elismerés vágyán át a megismerés vágyáig sokmindenre lehet itt gondolni.) A külsőre irányuló vágy, a másik felemésztése egyúttal „magad emésztő”, a saját élet fenntartása egyben az elfogy(aszt)ása. A fog képze, ha metaforikusan is, de a rágás képességének kialakulásához, azaz – közvetetten – az elválasztás eseményéhez köti a történet, mely ugyanakkor a testi és lelki határan szituálható vágyban a materiális és a szellemi interakcióját (egymásba „tévedéseiket”) a nyelvi színrevitelben is nyomítékosítja. A szakaszban a *vágy* az emjambement révén áthajlik a következő, új állítást tartalmazó idegen sorba, ebben az értelemben is idegenbe tévedve, illetve a *fogát*, amely egyszerre lehet a vágy idegen foga, az (addig) idegen vágy foga és az önnön testből kinövő (megfogant) saját fog, amely ennek a vágnak, az idegenbe tévedésnek a testi instrumentuma, s kaphat ezzel metaforikus és betű szerinti értelmet, ezt a *fogát* a rímhelyzet mintegy átharapja, minék következtében a hasonló hangzásban – ha teszük, a vers, a nyelv saját testéből kinöve – egy tőle idegen jelentésbe téved (*fogát / fog át*), ami akár beszéd és vágy, artikuláció és rágás (dezartikulálás) érintkezését is demonstrálhatja.

¹⁰ SZABOLCSI Miklós, *Kész a leltár. József Attila áélete és pályája 1930–1937*, Akadémiai, Budapest, 1998, 547–548.

szükséges előzetesen további érvelésbe bocsátkozni, elég – legalábbis egyelőre – emlékeztetni a manifesztn anyá-versek és -fragmentumok hosszú sorára: *Az anyám meghalt, Anyám a mosásban gyászszoszorú...*, *Az édesanyjának, Anyám, Mama, Kései sirató, Nemzett József Áron, Ajtót nyitok, Édesanyám, egyetlen, drága...*, *Irgalom, édesanyám...*, de akár a *Majd* és változatai is ide sorolhatók. Az anya-gyermek relációt fókuszba vonó olyan költemények is, amilyen például az *Iszonyat*. A szerelmi költészetben, a születésnap verseken (köztük az *Április 11-gyel*) és a tájversek sokaságán túl az anya alakja az *Az a szép régi asszony...* és a *Zöld napsütés hintált...*, az *Egy büntetőtörvényszéki tárgyalás irataiból* című ismert darabokban, nyilvánvalóan vagy áttételesebben, kimondva vagy kimondatlanul éppúgy feltűnik, mint számtalan másik ismert és kevésbé ismert József Attila-versben, például, a nevesebbek közül, *A Dunánál*, a *Ringató* vagy a *Ha a hold süt* címűekben.

Mindazonáltal az anyá-versek értelmezései a freudi lélektan megfontolásait – Beney Zsuzsa s talán Szőke György kivételével – némileg sematikusán érvényesítették, az anyasághoz kapcsolható jelentéstani lehetőségeit a szövegeknek rendre a motívum-elemzés és a konvencionális szimbólumok keretei között tartva. Sem a materialitás szerteágazó – akár az *anyagcserét* is érintő – szerepe, sem a temetés és a hagyaték gondozás „aktoraként” feltűnő, saját halálát is túlélő anya kísérteties alakja (az anya és pótlékai, mint a filológus olvasó, a genetikus kritikus modellje) nem keltette fel figyelmüket, amely a család nyíltabb s rejtettebb újszövetségi allúzióira, ezek József Attila-i újraértelmezésére sem rezonált. Az anya messze több e költészetben egy olyan perszónánál vagy figuránál, amely – Beney és Szőke elemzései, ha szubtilisabban is, de *ezt* a paradigmát működtetik – pszicho-biografikus és/vagy szimbolikus kódok ismerős konvencióiban kimeríthető lenne. Mi több, olyan szövegalkotó mozzanatokra is utalhat, amelyek a szövegek szemantikai dimenziójának feltételeként, ám ezen egyszersmind túlmutatva ellenállnak a jelentéstani-motivikus tárgyiasítás műveleteinek, miközben önértelmező funkciót kölcsönöznek az anya, az anyaság tényezőjének, amely így egyszerre támogatja az olvasás összeszedő tendenciáját s marad mégis be- vagy átfoghatatlan ennek a számára. Az anyaság, mely a szöveg mélyebben, azaz dekonstruktív értelemben vett textualitásának és/vagy matéria nélküli materialitásának a jelölője is lehet (látjuk rövidesen), természetesen a szöveg esztétikai-fenomentális működését is referálhatja, amennyiben az anyanyelv letéteményével, ennek révén a hang, a hangsúly, az ütem, azaz a szöveg hangzó testiségének komponenseihez kapcsolódik, az elhangzás autoaffekciójához, ezzel együtt a szöveget megszólaltató (beszélőként és/vagy olvasóként elhangoztató) test fiziológiájához. Nem egyedül a ringatás ritmikus ide-odájához, hanem – ettől nem teljesen függetlenül – a lélegzés és a szívverés bioritmusához, a beszéd és az evés (a kibocsátás s a bekebelezés) valamint a beszéd(hang) és az érintés a szemantikai kereteken ugyancsak túlmutató összefüggéseihez, amelyek *biopoétikája*, látjuk majd és sejtethetjük is az eddigiekből, a *biográfia* mozzanataitól sem szeparálható el teljesen.

Az anya és az anyától elválasztás lélektani jelentősége József Attila-i felismeréséhez és elismeréséhez nem csupán a verseken illetve az értekezői prózai szövegek közvetett utalásain keresztül juthatunk el. Erről szóló konkrét, freudi kiindulású teoretikus fejtegetés is található az életműben, amit egyelőre kommentár nélkül, előljáróban és a versértelmezések kontextusaként idézünk ide. *A művészet kérdése és a proletárság* című szöveg utolsó, *Az ösztönök dialektikája* című fejezetéről van szó, amelyből az érvelés során korábban már előkerültek rövidebb részletek, és amelyből itt egy hosszabb passzus következik. Nem térhetünk ki – egyelőre – arra sem, az értekező költő pontosan érti-e Freudot, korrekten rekonstruálja-e a gondolatmenetét, pertinensen használja-e a pszichoanalízis terminusait, fogalmi megkülönböztetéseit. Inkább az analizált jelenség, az anya, az anya teste, az anyagcsere és az elválasztás szerepének hangsúlya fontos itt most, előzetesen.

E költők sokat beszéltek a régi aranykorról, mithoszok szólnak arról, hogy valamikor paradicsomban élt az emberiség és a legtöbb ember őszinte meggyőződéssel emlegeti, hogy régen jobb világ volt. Ez így is van. Ez az igazság azonban nem a tárgyi világnak, hanem az érzéseknek az igazsága. Valamikor minden ember élt abban a paradicsomban, abban a régi jó világban, amelyben az én-ösztönök és a nemi ösztönök tárgyai még nem váltak el egymástól, még nem kellett az ösztöneink egyik csoportját visszatartanunk, hogy a másik érvényesülhessen. Valamikor mindenki csecsemő volt. A csecsemőről kimutatta a pszichoanalízis, hogy éppúgy rendelkezik nemi ösztönökkel, mint a felnőttek, hogy nemi ösztöneivel születik az ember s nem később buvik belé a nemiség ördöge. A szopós csecsemőnek én-ösztönei és nemi ösztönei egyszerre, ugyanegy tárgyon nyernek kielégülést, a szoptató anya testén. A gyerek aztán fogakat kap és ezzel én-ösztöne támadó fegyvereket lel és lelkében föléled a támadás kedve. Ekkor azonban elválasztják az emlőtől, vagyis én-ösztöneinek és nemi ösztöneinek a tárgya különválnak. Mindkét ösztön csoport továbbra is egyszerre fejti ki tevékenységét, de más-más tárgyak és célok irányában. Így kerül önmagával összeütközésbe az emberi lény, hogy egyik ösztön csoportja megjelje tárgyát és azon elérje célját, az embernek vissza kell tartania másik ösztön csoportját az érvényesüléstől, vagy legalábbis el kell választania eredeti céljától. Ennek a benső összeütközésnek csupán a súlyosságát mutatja az a körülmény, hogy a nemi ösztönök a testi odaadásra irányulnak, az én-ösztönök pedig támadó jellegűek. (Freud maga a nemi ösztönöket életösztönöknek és az én-ösztönöket halálösztönöknek is nevezi. A benső összeütközést pedig ezeknek eredeti összeférhetlenségében látja. Ám így nem érthető, hogy miért olyan erős minden embernek a kötöttsége az anyához. A benső összeütközés nem származhat másból, minthogy e két együtt ható ösztön csoport tárgya különválnak és éppen ezért tér vissza a vágy az anyatesthez, amely konfliktus nélküli, boldog kielégülést nyújtott.¹¹

¹¹ JÓZSEF Attila, *A művészet kérdése és a proletárság*, 698–699.

Az anya és az anyaság fókuszát érvényesítő korábbi olvasatok korlátai leginkább talán arra vezethetők vissza, hogy közöttük még az egyes versek poetológiai kondícióit szemük előtt tartó elemzések is egy kijelentéselvű, tetikus olvasás keretében maradtak, ahonnan a szövegek *szülteptikusan szőtt heterogenitása*, a bennük játékba hozott szemantikai, szintaktikai és (ön)referenciális kódok lehetséges, de sohasem tisztán megalapozható – egyikük kizárólagosságát sem megengedő – sokfélesége sem bizonyulhatott hozzáférhetőnek. Az a *kísérteties lebegés vagy oszcilláció*, amely annak effektusa, ahogyan a szöveg miközben kihívja, – saját kontextuális meghatározatlansága és egymásnak ellentmondó, egymással összeférhetetlen kódjai illetve materiális és szellemi egymást keretező mozgása, ennek lezárhatatlansága révén – ellene is tart az olvasása referencializáló műveleteinek. Mindennek az anya és az anyaság jelentéskörét is érintő, azt tematizáló működését figyelhetjük meg a *Biztató* című vers utolsó szakaszában, egy olyan darabon, amely – mint az a verselésén is tisztán hallható, azzal együtt is, hogy jambusai többször zaklatottabbak, kevésbé zárt ritmusúak emennél¹² – a Freud 80. születésnapjára írott sokkal ismertebb költemény, az *Amit szivedbe rejtész* közelében íródott, sőt variálva (egy sorpár-inverzióval) magában rejti annak első strófáját is. Íme tehát a *Biztató* zárata:

„Hol csavarogsz, te vásott?”
 Aggódva vár reád,
 megvetvén elmulásod,
 csendes édesanyád.

A vers a kezdetétől fogva második személyű *vocativusokat* sorakoztat, melyek a címmel megnevezett beszédaktushoz (*Biztató*) is visszacsatolhatók, s melyek gnomikus formulái és közelebről meghatározhatatlan beszédhelyzete az egymástól kizárólag grammatiailag elkülönülő megszólító és megszólított kiletét egyaránt homályban tartják, és lényegében irrelevanciában is az önmegszólítás és a másik (Te? az olvasó?) megszólítása között.¹³ A szentenciózusság, az axiomaticusság, mondhatni, az egzisztenciális szintézis „metafizikai” sűrítő ereje¹⁴ az idézett beszéd és a saját szöveg, az ismétlés és az „eredeti”, az említés és a használat ellentétét is áthidalja, olyannyira, hogy a kijelentések nehézkedése *mintha* kizárni látszana még a tőlük vett (ironikus) distancia lehetőségét is.¹⁵ Ez így megy egész az

¹² Vö. SZILÁGYI Péter, *József Attila időmértékes verselése*, Akadémiai, Budapest, 1971, 29–30.

¹³ Idemácsolva az egész költemény: „Csoomagodat ne bontsd ki, / ha véginségre jutsz. / Azért véredet ontsd ki, / amiért sírni tudsz. // A késő fordulása / eget míg nézheted, / te lassu jajdulásu, / alkold meg végzeted. // Amit szemeddel sejtész, / sziveddel várd ki azt, / amit szivedbe rejtész, / szemednek tárd ki azt. // „Hol csavarogsz, te vásott?” / Aggódva vár reád, / megvetvén elmulásod, / csendes édesanyád.”

¹⁴ Németh G. Béla kifejezései. Vö.: NÉMETH G. Béla, *A kimondás törvénye (A kései József Attila világképe és poétikája)* = *Uő, 7 kísérlet a kései József Attiláról*, Tankönyvkiadó, 1982, 52–54.

¹⁵ Azzal együtt, hogy „általában minden irodalmi retorika dekonstruktív, egyfajta ironiát érvényesítve, ha tetszik, egyfajta közönyt a hittel vagy a metafizikai tézissel szemben, még amikor látszólag tekintélyként hivatkozta is.” Jacques DERRIDA, *Cette érange institution appellée la littérature = Derrida d'ici, Derrida de là*, szerk. Thomas DUTOIT, Philippe ROMANSKI, Galilée, Paris, 2009, 269.

utolsó strófaig, ahol a beékelt idézet („Hol csavarogsz, te vásott?”) váratlanul relevanciát kölcsönöz a beszélők megkülönböztetésének s vele a megszólított kilétének, akire bár korábban is vonatkoztak formulák, ezek azonban meghagyták őt egyfajta személytelen (bárkivel helyettesíthető) generalitásban: a második szakasz (szonoritásával önmagát reprezentáló) „lassu jajdulású” szerkezetére is érvényes ez, miközben persze az, hogy a fiú „lassú jajdulású”-nak szólíttatik (a másik vagy önmaga mint másik által), a ritmikus költői beszéd affektivitásához visszahajló szerkezetként jelezheti nemcsak a megszólított kilétét, de beszélő és címzett azonosságának, az önmegszólításnak az erős(en gyanítható) lehetőségét. Ha – miként Németh G. jellemzi – az önmegszólító vers olyan „dialógus, amelynek csak egyik felét halljuk”, azt a felét, „amelyben az intellektus egy hosszú belső vita lényegét összegzi, tanulságát summázza”,¹⁶ akkor a versben itt – e summázat *helyett* álló konkretizáló/pragmatizáló versszakban – kerül előtérbe megszólító és megszólított különbsége, még hozzá utóbbi térbeli távolsága hangsúlyával, ami a hozzá intézett szavak státusára is kihat: nem lehetünk bizonyosak abban, elérnek-e hozzá. „Hol csavarogsz, te vásott?” – a szakaszt nyitó kérdés és az anya-fiú reláció konkrét felbukkanása a beszélő(k), a címzett s a beszéd-szituáció körvonalazását hívja ki. Az önmegszólítás lehetősége végső soron nem számolódik fel, ám az anyához rendelődő citátum (mely mintha az anya saját szavait idézné, melyeket a rákövetkező sor kommentál, illetve melyek e második sort szemléletik) és a fiúként (az anya fiaként – s itt feltehető a kérdés, miért záródik ki a női megszólított?, amire a válasz a *vásott* jelzőhöz a magyar nyelvben társuló képzetekre s az önmegszólítás lehetőségének permanens fenntartására hivatkozhatna mindenek előtt) azonosított megszólított az utóbbinak címzett beszédhez egy harmadik alanyt is odakapcsolni enged. Azt, aki az anya közelébe szituálható, az ő szavait, aggodalmát is tolmácsolva a távoli vagy a beszéd elhangzásának (fiktív) idejében nem lelt (távollévő) fiúnak, és aki mindazonáltal – a távol/közel ellentét ellenére – továbbra is lehet maga a fiú (is), aki – akár az atyai vagy az anyai hangot, ezeknek a múltban őhöz intézett szolamát, sőt egyszerre mindkettőt, sőt akár az őket idéző önmagát idézve: és végső soron ilyesféle idézés, ennek lehetősége lépteti működésbe magát a versbeszédet is – önmagát szólítja meg vagy hívja egy belső dialógusban, de épp ilyen megalapozottan (azaz megalapozhatatlanul) lehet egy atyai vagy egy ezt helyettesítő, képviselő hang (az anya szavainak keretezése egyedül az anyát zárja ki e beszéd lehetséges alanyai közül), aki elkülönböződik a fiútól, és aki eladdig felszólító módban sorolta a fiú számára az életigazságokat, szentenciákat. Mivel azonban a grammatikai jelek megnyitják, ámde nem biztosítják egy ilyesféle atyai istancia jelenlétét, ennek lehetőségét, arra különös módon az anyához illesztett citátum, az ennek idézetszerűségével is nyomatékosított (idézzel idézett) beszéd-szituáció terelheti rá a figyelmet. Az idézhetőség, a nyelv eredendő ismételhetsége tehát egyszerre felelős itt a beszéd-szituáció eltörléséért és körvonalazásáért. „Hol csavarogsz, te vásott?”, a kérdésben távoli visszhang gyanánt, azaz végső megalapozhatóság, tetten érhetőség nélkül, benne hallik a tettet követő tettenérés jelenete, az „Ádám,

¹⁶ NÉMETH G. Béla, *Az önmegszólító verstípusról = 7 kísérlet a kései József Attiláról*, 117.

hol vagy” vagy a „Hol vagy?” Ádámhoz intézett kérdése a Teremtés első könyvéből, a bibliai ősbűnt közvetlenül követően, mikor az Isten számon kéri az első emberpáron a tiltott cselekedetet; s amely kérdés – ahogy Jauss emlékezetes elemzése kimutatta – iróniát rejt, lévén a *mindent látó* Úristen részéről hangzik el.¹⁷ De mit is jelenthet ez itt, az anya szájából elhangoztatva, vagy az atya által evokálva, ami az anyaság *előtti* helyzetet is felidézi, a halandóság, a véges lét, a család, a genealógia *előtti* időtlen (biblikus) időt?

Messze nem ez az egyetlen szöveg hely József Attilánál, ahol az eredendő bűn és a gyermeki léthelyzet összekapcsolódnak, s ahol az ősbűn freudi és biblikus értelmezési kerete vetülnek egymásra, az apa, az Isten és a felettes én hármasa mentén, ami a fiún kívül és belül (egy önmegszólításban) is elhelyezhetővé teszi a vers beszélő alanyát. A bibliai ősbűn elbeszélésének teológiai, filozófiai s nyelvelméleti elemzésével alapozza meg és kontextualizálja a *Tudod, hogy nincs bocsánat* című költemény újraolvasását Kulcsár-Szabó Zoltán közelmúltban megjelent nagyszabású tanulmánya, amelyből az egész kései József Attila-költészetre, ennek olvasására még kiaknázásra váró, fontos konzekvenciák adódhatnak.¹⁸ Noha József Attila istenes verseinek elemzésével többen kísérleteztek, teológiai és poetológiai vagy irodalmi olvasás kettős műveletének jelentéstani dinamizálása a recepcióban – legalábbis az általam ismertben – egyedül Bartal Máriának sikerült, aki a *dialogikus perszonalizmus* teológiai irányzatát aktiválva olvasta újra, invenciózusan és nagy meggyőző erővel, az Isten-kereső versek jelentős darabjait.¹⁹ Értelmező lépéseire és következtetéseire adott helyen utalunk majd, most nagyon röviden egy további összefüggésről. Megkockáztatható, hogy József Attila Isten-kereső költészete számottevő inspirációt merített Ady istenes verseiből, amelyekben mindvégig különösen erősek az ószövetségi szubtextusok és a zsoltár-allúziók.²⁰ *Az Illés szekerén* című kötet (1908) első

¹⁷ Hans Robert JAUSS, *Adam interrogateur. Pour une histoire des fonctions du modèle question/réponse* = Uő, *Pour une herméneutique de la réception*, ford. Maurice JACOB, Gallimard, Paris, 1988, 33–101., különösen 33–39.

¹⁸ KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, *Kataposztophé*, Alfvöld, 2021/11, 62–93. Akkor is így van ez, ha az értekező a megszólítás szubjektum- és nyelvelméleti implikációira kérdezve nem kapcsolja össze *kimondottan* a bibliai kontextust a József Attila-verssel, ennek (ki)kérdésével. A genezis emblematikus jelenetének szentelt elemzéséből, amely a dogmatikus teológiát alapjaiban megkérdőjelezi bibliai egzisztencia teljesítményére épül (Kierkegaard-tól Pannenberg-ig át Derridáig), különösen releváns lehet számunka az abszolút kezdetként értett eredet megkérdőjeleződése: a bűntelenség és a bűn, a halandóság és az azt megelőző paradicsomi állapot közt nem beszélhetünk tiszta cezúráról s így megragadható kezdetről, sokkal inkább ismétlés és esemény kontaminációjáról, ahol a bűn és a halál fogalmai – akár úgy is mint lehetőségek – mintegy már megelőzték az ember számára a bűnbeesés genetikusként tekintett eseményét.

¹⁹ BARTAL Mária, „Légy a mi érző, meleg bőrünk”. *Az imádság beszédmódjának megújítása József Attila költészetében*, *Literatura* 2005/4, 447–458. Noha szinte valamennyi értelmező világi és transzcendens, hit és hitetlenség eldöntetlenségéből indult ki (lásd például: „Feltételezhető, hogy a versek alapanyaga oda-vissza vibrálás az Isten-képre vetített lelki tartalom és ennek visszaverődése között.” BENEY Zsuzsa, *Hogy valljalak, tagadjalak. József Attila két késői versének Isten-képe*, *Vigília* 2005/4, 332.) ennek felismerését, a tetikus-parafraztikus olvasásmód következtében, nem vagy csak főként esetlegesen tudták a szemiozsis dinamikájába fordítani, nem is beszélve az önmaga létét és olvasását kérdező szöveg működéséről, ennek metapoétikai redőiről.

²⁰ Annak filológiai tanúságául, hogy József Attila Ady istenes költészetét is szem előtt tartotta, vagy inkább: ott visszahangzott a fülében, felhozhatjuk, hogy *Isten* címet viselő költeményeinek egyikét („Láttam, Uram, a hegyeidet...”) többek között e sorok kíséretében küldi Jolánnak Bécsből: „Az utolsó, erre, különös figyelmet kérek: az aláhúzott hat sorra leginkább. – nem hiszem, hogy valaha ember ilyen szépen és ennyire ki tudta volna mondani Istent; Nyitott tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban: szegény Adynak ehhez képest a leggyönyörűbb vergődő fohásza is csak szándék, csak szándéka, terve a kimondásnak, mikroszkóp alatt felboncolt csíra a Mindenség életéhez képest. Mert itt, ebben a versben az egész mindenséget megfogtam és fölemeltem, mint egy almát.” *József Attila levele József Jolánnak, Wien, 1925.*

ciklusát (*A Sion-hegy alatt*) például az „*Ádám, hol vagy?*” című költemény nyitja, ahol a közvetítés nélküli Isten-élményről tett tanúságtétel mintha a hozzá elérkező Istent az életharc szenvedő(ként is aktív) alanyaként felnagyított beszélő szubjektum lelki kivetítése, mi több, a saját alterego-ja formájában hozná játékba. „Hallom, ahogy lelkemben lépked / S az ő bús „Ádám, hol vagy?”-ára / Felelnek hangos szívverések. // Szivemben már őt megtaláltam, / Megtaláltam és megöleltem / S egyek leszünk mi a halálban.” A versben beszélő én a bűnbeesés utáni Ádám helyzetébe helyezkedve (aki az Isten közeledő lépteit hallva Évával együtt elrejtőzik) egyúttal el is különbözik tőle, amennyiben Ádámnak az őt kereső Isten aktivitásának kiszolgáltatott passzivitását (a szégyenét s a büntetéstől való félelemét) minden skrupulus nélkül a saját Isten-találó aktivitásába fordítja, ráadásul úgy, mintha ebben a szerepcserében az isteni büntetést saját emberi önmaga a megbocsátás vagy a szeretet gesztusával helyettesítené vagy írná fölül (ami akár vonatkozhat a bosszúálló vagy büntető Isten felé gyakorolt megbocsátásra is): „Megtaláltam és megöleltem”. Az Isten testisége és emberi alakja a megbocsátással kísérve keresztényi kontextusba helyezi a tanúsított eseményt. A vers utolsó sora („S egyek leszünk mi a halálban.”) mindezek nyomán kétértelmű marad, amennyiben éppúgy olvasható az emberi bűnbeesés isteni büntetése (a halál) érvényének elismeréseként, mint az „Isten halott” állítás elismételéseként. De térjünk vissza a *Biztató* utolsó szakaszához.

A kérdő modalitással és a hangnemváltással is megtámogatva a *vásott* jelző morális dimenziót ad az általa körvonalazott megszólítottak, a róla hozott ítéletnek, eufemizmusával egyben a gyermeki bűnre (az ártatlan[abb] bűnre, ezzel ártatlanság és bűn feszültségére is) utalva, illetve – ettől nem függetlenül – hangsúlyozza a *szónak* (*vásott*) a morálist („erkölcsileg romlott”) az időben megelőző, érzéki-szó szerinti jelentését is: „romlik”, „kopik”, „tönkremegy”, „elfogy”²¹ (ez a jelentés az uralkodó a *Háló* enigmatikus nyitányában, hol a szó „váj”, „ás” (akár öntükröző) jelentése sem zárható ki: „Hull a hajam, nincs kenyerem, / tollam vásik, / halász bátyám így vészett el. / Él így más is.”). A *bűnös* és a *halandó* ember (a morális és a biológiai) kettőse sűrítődik a jelzőbe, ami ezzel az eredendő bűn eseményéhez kapcsol vissza nehezen eltéveszthetően²² (nem melleleg a *Hálóban*: *vásik/más is* – a rímhelyzet is a bűnös és a halandó lét mindenkire kiterjeszhetőségét erősíti meg); oda, ahol az első emberpárból a nő (a bűnére következő büntetésétől fogva: „minden élő anyja”, ami azt is jelenti, hogy *minden halandóé*) szerepe a bűnbeesésben nem szorul hosszas magyarázatra (a kígyó őt győzi meg, és ő az,

okt.-nov. = JÓZSEF Attila, *Művei II. Tanulmányok, cikkek, levelek*, 475.

²¹ Lásd *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* III. kötetét!

²² A bűnbeesés jelentének emlékezetes újrára *A paradicsom életté lesz* című 1925-ös vers, amely a korai Isten-versek sorába is illeszkedik: „A fák megálltak mozdulatlan, / A vizek nyugtalanok lettek, / Különös zaj támadt a kertben, / Valami bántotta a kertet. // Egy hatyú énekelt és úszott / Hullámos, karcú lebegőben, / Énekelt, úszott s hirtelen csak / Meghalt ott fenn a levegőben. // A fűszálak elszomorodtak, / Kis homlokukat eltakarták, / A bogarak szivére kód jött / S a fűszálakat összemarták. // Éhes lett minden, a virág is, / Melyet jószagú szellő ápol, / A harmatból a légy kimászott / S Isten eltűnt a trónusáról. // Fellegbe ment, hogy majd a porban / Magsírassa szép, álnok testét. / S két ember – átkozták őket egymást / S zokogva már egymást keresték.”

Éva, aki pedig Ádámot ráveszi a bűnös cselekedetre).²³ „*Aggódva vár reád, / megvetvén elmúlásod, / csendes édesanyád.*” (Kiem. B. T.) – a középső sor *szülépszisze* szerint tehát: az anya vetette meg, vetette el (a mag elvetése értelmében) a fiú halálát, azzal, hogy vele együtt, benne megszülte az elmúlását is, az életével együtt a halálát, azt, amit – benne a saját halálával, halandóságával (*aggódva*: szó, melyben etimológiailag is megalapozhatóan ott visszhangzik az öregedés, az öregség: *agg*; sőt, ennek analógiájára, de immár elválva az etimológiától, a nyelv tisztán materiális effektusa, véletlen mechanizmusa gyanánt: a határozó igenév (*megvetvén*) ragja, a *vén* is ide csatlakozhat: az anya öregedését, biológiai anyagszerűségét, végességét a *nyelv anyagszerű véletlenei* hangosítják ki a versben) – a szülés fájdalmával együtt az ősbűn utáni büntetésül kapott, és amit a fiúnak tehát ki kell hordania, az életeként, akár egy *magot* vagy *magzatot*; az anya ugyanakkor, a kifejezés előbbivel ellentétes (morális) értelme szerint, *megveti* ezt az elmúlást, az anyai szeretet eredendő kötelékét nyilvánítva meg, tagadja a fiú, a fia halálát, mintha ezzel az anya a halált az anyag, az élet biológiája felől, ennek jegyében tagadná, szemben az Istennel, az Atyával, aki a név (és a szellem) halhatatlanságának letéteményese. Az anya, aki mintegy előre, már annak életében gyászolja fiát s ugyanakkor tekinti semmisnek a halálát: az Ószövetség után az Újszövetség nagy elbeszélése, a Krisztust sirató Mária is feltűnik a sorok közt (vagy ha tetszik, a sorok alatt). Julia Kristevánál olvassuk, hosszabb idézet következik „A siratóasszonyok a holttest iránt érzett éppoly lehetetlen, mint amennyire ősi szeretete vajon a nőnek ugyanabból a vágyakozásából merít-e, amit semmi nem tud betölteni – vágyakozás az után, hogy átéljük a saját halálának rögeszméjétől minden pillanatban haldokló férfi egészen maszkulin fájdalmát? Persze Mária fájdalmának semmi köze nincs a hisztériás túlradáshoz: a könnyekre öröm, sőt bizonyos győzelem következik, *mintha az a meggyőződés, hogy a halál nem létezik, ésszerűtlen, mégis megingathatatlan anyai bizonyosság lenne, amelyre a feltámadás elvének támaszkodnia kellene.* A férfi holttest utáni vágy és a halál megtagadása közötti csavarnak e csodálatos játékát – csavar, melynek paranoid logikáját nem tudjuk szó nélkül hagyni – a híres *Stabat Mater* ábrázolja mesterien. Lehetséges, hogy minden feltámadásba vetett hit az igen jellemző anyaistennő-mitológiákban gyökerezik: igaz, a kereszténység a bio-anyai meghatározottság áthelyeződésében megtalálja a küldetését azon posztulátum alapján, amely szerint a halhatatlanság alapvetően az Atya Nevének halhatatlansága; ugyanakkor nem sikerül kényszerítenie ezt anélkül, hogy ne támaszkodna egy halhatatlan biológiába vetett egészen nőies hitre. Mert hát nők fedezik fel Krisztus üres sírját is!”²⁴ Előre vethető itt, hogy az elmúlás *megvetésének* ez az egyetlen szülépsziszből kibomló, abban összefogott két, egymást kioltó értelme vissza fog köszönni a *Majában* és változataiban, a halálával és/vagy a túlélő maradékával az anyjához megtérő fiú képletében.

²³ A bűn egymásra háritásának láncáról, amikor is Ádám az asszonyra, ez utóbbi pedig a kígyóra mutat a bűnbeesés okaként a számonkérő Isten színe előtt, lásd: KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, *I. m.*, 75–76.

²⁴ Julia KRISTEVA, *A szeretet eretnetikája*, ford. GYIMESI Tímea, Helikon 1994/4, 501–502. (Kiem. B. T.)

Mindeközben természetesen a József Attila-biográfia emlékezetes eseményei sem záródnak ki a *Biztató* utolsó strófájának lehetséges konnotációból: a situációkontextus az otthonról (a Ferenc térről, a Gát utcából, máshonnet) az anyjától gyakorta *elcsavargó*²⁵ fiatal gyerek képzetét hasonlóan felidézi, ahogy – ennek asszociációs körében – az anyja által nevelőszülőkhöz adott kisgyermek traumáját. Ezt akár a strófa említett hangnemváltása is megtámogathatja. Látni kell mindazonáltal, hogy az életrajzi referenciális mező nem másként, csak a szülépszisz retorikai mozgása biztosította jelentéstani és/vagy kontextuális lebegés *egyik* komponenseként hozható játékba, máskülönben éppen erre a fölfüggesztődésre, a szöveg textuális kondícióira és saját szemiotika státusára tehet vakká. Arra, amely a szöveg *matéria nélküli materialitását*: grammatikai, szintaktikai beírottságát, hangzó és anagrammatikus effektusait jelenti, az anyaságnak egy az életrajzinál és a szó szerintnél tágabb, általánosabb képzetéhez is társíthatóan. A *megvetvén* határozói igenévként az előbbieket fényében további jelentéskörei aktiválódnak: az ágy megvetése, a vetett ágy a hazaváró otthon jegyében, valamint – ágy és sír, alvás és halál korábban megfigyelt analógiáját erősítve – a *sír (a végső nyughely) megvetése*, azaz a halott test gondozása, a temetés. (Újra előrelátva a *Majd...*-ra: „Majd eljön értem a halott, / ki élt, ki dajkált énekelve.”) A ige szüléptikus kötése a folytatást, a szakasz és a vers záró sorát is eléri, a fiát hazaváró anyát egyszerre láthatjuk élő és halott anyaként: a „csendes édesanyád” szerkezet jelzője utalhat az otthon (az élet) és a sír csendjére: utóbbi képlet a versbeszédet az önmegszólítás alakzatához közelítheti, ahol is a saját apja helyébe lépő fiú – és akár itt is aktualizálhatók a biogrammák – képviseli s idézi fel önmaga számára az anyát, akit, akinek az emléknymomát újraalkotva archiválja költészetében (lásd ehhez most itt: „A késő fordulása / eget míg nézheted, / te lassu jajdulása, / alkosd meg végzeted.”).

²⁵ A *csavargó* igének mindazonáltal az egymást kizáró ellentétes jelentések körben forgó, a (*csavarosan megkomponált*) szülépsziszre visszavezethető mozgásában fontos ekvivalense vagy pendant-ja lehet a második strófa, ennek is az eleje: „A késő fordulása / eget míg nézheted, / te lassu jajdulása, / alkosd meg végzeted.” (Kiem. B. T.) Az isteni törvény és az égboltból (a csillagokból) kiolvasott emberi sors kettősége, Isten jelenlétének és hiányának ellentmondásos kötése is felidézhető itt, az Isten által elhagyott, de a hiánya nyomát magán viselő világé, amire további versek kapcsán vissza kell térni.

H. Nagy Péter

House of the Dragon – Kezdetek

Az alábbi esszéfűzér vagy jegyzetlanc (bizonyos fenntartásokkal nevezhetjük tanulmány-nak is) a *House of the Dragon* című tévésorozat első évadának vetítésével (HBO: 2022. augusztus 21. – 2022. október 23.) egyidőben keletkezett. Olyan részleges kommentár, amely különböző kontextusokat rendel a látottakhoz, és az adaptáció koncepcióját próbálja megvilágítani. Nem egységes szakmai narrációt hoz létre, inkább pontszerű, önállóan is olvasható szakaszokból áll. A fejezetek sorrendje helyenként felcserélhető, a számozás a megjelenés sorrendjét követi. A szövegegységek az MA Populáris Kultúra Kutatócsoport blogjára kerültek fel az adott időszakban, ezeket bekezdésekre tagoltam, és kiegészítettem egy-egy apróbb, de lényegesnek tűnő mozzanattal, reflexióval, illetve lábjegyzetekkel láttam el. Mindez az online változathoz képest lehetővé teszi a források visszakeresését, és további összehasonlító elemzésekre ösztönözhet. A sorozattal kapcsolatban – természetesen – rengeteg összefüggés maradt feltáratlanul, az alábbi kísérlet bevezető jellegű, amely egy nagyobb hálózat egyik csomópontját járja körül. Egy olyan lényeges eseményt (valójában komplexumot) a *Trónok harca* világából, amelyet a Sárkányok tánca és a *House of the Dragon* kezdeteként, gyújtópontjaként lehetne meghatározni. Az erre utaló kifejezés anno azért került többes számba („kezdetek”), mert a sorozat indító effektusa nem esik egybe George R. R. Martin *Fire & Blood* című könyvének felütésével. De ez már az első jegyzet témája.

1. Az eleje

A jól működő történetek egy jelentős része valamilyen (és valamiért) hangsúlyos változástól nő ki – tartja a hagyomány. A statikus viszonyok hirtelen dinamikussá válnak. Ezért is fontos a kezdőpont megválasztása.¹ A *House of the Dragon* rég várt debütálásakor

¹ Különböző műfajok különbözőképpen viszonyulnak a „kezdés” problémájához. Arisztotelészi kontextusban például a történetek „eleje” determinálja a műformát. „A kezdő szituációban tehát energia rejlik, méghozzá olyan, amely az egész mű és minden eseményének, etappjának miéértjét meghatározza.” Bécsy Tamás, *A drámamodell és a mai dráma*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2001, 37. Más műfajok esetében ez az elvárás kevésbé teljesül, de azokban, amelyekben

azon töprengtem, hogy ez a sorozat eltalálta-e a maga funkcionális indítópontját. Furcsa kérdésnek tűnik; ám szinte biztosak lehetünk benne, hogy a nézők egy része nehezen boldogult a cselekmény bizonyos elemeinek az elhelyezésével. Akik viszont olvasták George R. R. Martin *Fire & Blood* című nagyszabású könyvét, azok könnyedén felidézhetnék az előzményeket.²

A Targaryenek történetének egyik csomópontja I. Jaehaerys több mint fél évszázados uralkodásának időszaka. A királyt Békehozónak nevezik; és annyi minden fűződik a nevéhez, hogy felsorolni is lehetetlen – Westeros teljes arculatát/kultúráját érinti ez. (A könyvben több mint 200 oldal szól erről a szakasról.) A király uralkodásának utolsó éveiben előkerül az utódlás kérdése, amely hatalmas megmozdulást generál a földrészen. Nincs ugyanis egyértelmű/alkalmas örökös, a trónra a nagy családok legtöbbje benyújtja igényét. A Nagytanács ekkor hozza azt a törvényt, amely szerint „Westeros Vastrónja nem lehet nőé, és női leszármazotton keresztül sem szállhat férfira.”³ Többségi szavazattal ekkor lesz Viserys a trónörökös (az Öreg Király unokája férfiágon), majd I. Jaehaerys halála után királlyá koronázzák.

I. Viserys uralkodását sokan (a fikció szerint) a Targaryen-hatalom csúcspontjának tartják; a trónörökös kijelölésekor viszont a király megszegi a kőbe vésett törvényt – ez a sorozat nyitóhorizontja –, és fiú utód hiányában lányát, Rhaenyrát teszi meg a trón várományosának. (Majd feleségül veszi a Segítő lányát, Alicent Hightowert. Lényegében ez a mozzanat vezet el majd a Sárkányok Táncának nevezett, különleges – vízen, levegőben, hálószobákban és síkatorokban vívott – brutális háborúhoz, melyben Rhaenyra megpróbálja érvényesíteni trónigényét Viserys és Alicent fiával, Aegonnal szemben. A tét tehát az – nagyon leegyszerűsítve –, hogy félreállítható-e a nő.) Ez kardinális változást elindító kezdőpont tehát, ugyanakkor mindez reláció függvénye. A Király Békéje I. Jaehaerys korában és a férfiágra vonatkozó törvény az a két legfontosabb komponens, amelyhez képest a töréspont észlelhető. Innen nézve látható át, hogy miért kulcsszereplő Westeros történetében Rhaenyra.

Másrészt igen látványos a könyvben, hogy a források éppen erre az időszakra válnak bizonytalanná (erre még többször visszatérünk), ami azt jelzi, hogy itt már számolni kell a nézőpontok egymásnak ellentmondó vonatkozásaival. (Ami oly izgalmas volt a *Trónok harca*-ban.) És milyen lelkesítő az is, hogy megkerülhetetlen érvet tudunk felhozni amellest, hogy a sorozat kezdőpontja mégiscsak jó választás eredménye volt. Ha korábbra helyeződött volna a fókusz, jobban látnánk ugyan a töréspont másik oldalát, a tágabb kontextust, de még statikus viszonyok közé kerülnénk. Ebből következően nem feltétlenül kell

a „drámaiság” lényeges szerepet játszik, valószínűleg kimutatható.

² Ehhez a kontextushoz még: George R. R. MARTIN – Elio M. GARCÍA JR. – Linda ANTONSSON, *A Tűz és Jég világa. A Trónok harca és Westeros ismeretlen története*, ford. POPOVICZ FERENC – ARANYI GÁBOR, I. P. C. Könyvek, Budapest, 2014.; George R. R. MARTIN – Elio M. GARCÍA JR. – Linda ANTONSSON, *A Sárkány felemelkedése. A Targaryen-dinasztia illusztrált története, Első kötet*, ford. SZÁNTAI ZSOLT, I. P. C. Könyvek, Budapest, 2022.

³ George R. R. MARTIN, *Tűz & Vér*, ford. STEMLER MIKLÓS, Alexandra Kiadó, Pécs, 2022, 346.

veszteséggként megélni az in medias rest a *Tűz és Vér* ismerőinek; mert a hatásos történetek ereje nem(csak) a végükben, hanem kezdetükben (is) rejlik.

2. Káosz

A fantasy antisematikus változataira ugyanúgy jellemző a káosz iránti vonzalom, mint a járványfikciókra vagy az apokaliptikus irodalomra. A káoszt előidéző jelenségek egyike shakespeare-i gyökerű (és mélységű) mintázat. Nézzünk erre örökérvényű példát.

Kurosava *Ran – Káosz* című remekművében a 16. századi Japán hatalmi harcai a *Lear király* problematikáját idézik. Ez a tragédia az úgynevezett „végjátékok” közé tartozik, mivel a világvége témáját dolgozza fel. A *Lear király* – az újkor kezdetének tanújaként – azt a szituációt ragadja meg, amikor felborul a család és az állam természetes rendje; s ezzel megszűnik az esélye annak, hogy megszülessen egy új, az emberek közti toleranciára épülő világ. „Az önmagát és vágyait mindenek fölé helyező individuum által előidézett káosz lép a helyére” – fogalmazza meg pontosan Erika Fischer-Lichte.⁴ Kurosava ezt az apokaliptikus horizontot nyitja fel, a japán történelemre alkalmazva a film címében jelölt kulturális (és tudományos) metaforát. Az addig egységes állam részekre szakad, a klánok testvérháborúi, bosszúhadjáratai romba döntik a birodalmat; a béke korszaka után mindent elemészt a káosz.

A *House of the Dragon* alapjául szolgáló Martin-könyv sok változatát tartalmazza a szóban forgó mintázatnak, ráadásul fellépteti – egy epizód erejéig – azt a jelenségkört is, amely szintén káoszalakzat lehet: a ragályt. I. Jaehaerys király uralkodása alatt, amikor Corlys Velaryon – aki a Hét Királyság egyik legkiemelkedőbb személyisége lesz – hatéves kisfiú volt, a tél visszatért Westerosra. Az éghajlati változások éhínséghez vezettek, és amikor ennek következtében a testek legyengültek, eljött a reszkető kór, amely sorra szedte áldozatait. A betegség lefolyását így írja le a krónika: „Nemsokára a reszketés következett; először enyhe kis remegés, de megállíthatatlanul súlyosbodott. A lúdbörzés hódító sereggént menetelt fel és alá az áldozat végtagjain. Eddigre a beteg már annyira reszketett, hogy foga is vacogott, keze és lába pedig ellenőrizetlenül rángatózott. Mikor az áldozat ajka elkékült, és vért kezdett köhögni, a vég már közel járt. Az első remegéstől kezdve a reszkető kór hamar elvégezte a dolgát. A halál egy napon belül eljöhett, és minden öt betegből csupán egyetlen gyógyult meg.”⁵

Visszatérő járványról van szó, melynek eredetét és gyógymódját nem ismerik a meseterek. A jelentősége arra is kiterjed, hogyan változtatja meg egy kitörés a történelem menetét. Az adott időszakban a birodalom legnépszerűbb karaktere a királyné lánya, Da-

⁴ „Az apokaliptikus világvége egyértelműen az ember gátlástalan és bestiális erőszakosságának következményeként jelenik meg” – teszi hozzá a szerző. Erika FISCHER-LICHTE, *A dráma története*, ford. Kiss Gabriella, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2001, 651.

⁵ MARTIN, *I. m.*, 277.

enerys hercegnő volt. A hatéves kislány elkapja a betegséget, és másfél napon belül meghal. Az uralkodók felfoghatatlannak tartják a történeteket, abban a hitben éltek ugyanis, hogy a családjuk sérthetetlen. Daenerys halálával tehát sérül a Kivételesség elve, vagyis a betegség lényegében a Targaryen-hegemónia megroppanásának a jele. A járvány törés a dolgok rendjében; fontos szerepe van tehát abban, hogy a káosz közepette létrejöhessen egy új identitás-értelmezés, amely hosszú távon is meghatározza a birodalom sorsát.

3. Rhaenyra szüzessége

A *House of the Dragon* alapjául szolgáló *Fire & Blood* című Martin-opus egyik legfontosabb jellegzetessége a történelem elbeszélhetőségének dilemmájával áll szoros kapcsolatban. A mű feltételez egy krónikást, Gyldayn főmestert, aki különböző forrásokra támaszkodva dolgozza fel (és meséli el) Westeros Targaryen királyainak történetét I. Aegontól III. Aegon régensségéig. (A szerző, George R. R. Martin az átíratot jegyzi. Már a belső címdoldalon nyilvánvaló a közvetítettség tudatosítása.) Ebben a fikciós keretben – helyenként – nagy hangsúlyt kap az adatkezelés, ami igen lényeges vonása a világepítésnek.

Keserű József *Lehetnek sárkányaid is* című monográfiájában említi, hogy „A fordultatos cselekmény és az azonosulást lehetővé tevő karakterek mellett a háttérvilág kidolgozottsága ugyanolyan fontos, ha azonban ennek bemutatása túlságosan részletezővé válik, az megnehezítheti a befogadást, sőt a túl sok információ el is riaszthatja a befogadót.”⁶ Ebből a szempontból a *Fire & Blood* a világ–történet–karakter hármashból az elsőre koncentrálnál, míg a *House of the Dragon* nagy kihívása, miképpen tudja megoldani a három tényező egyensúlyba hozását (vagy átgondolt vegyítését).

A könyvben – korántsem véletlenül – azon a ponton válik a legsűrűbbé a szövevény, ahol a tévésorozat eseményei kibontakoznak. A krónikás ezt szóvá is teszi, a következőképpen. „Ezen a ponton meg kell állnunk egy pillanatra, hogy szót ejtsünk forrásainkról, hiszen a következő évek során történetek zöme zárt ajtók, lépcsőfordulók, tanácstermek és hálósobák rejtekében zajlottak, és a teljes igazságot valószínűleg sosem ismerhetjük meg.”⁷ (A forrásokat aztán részletezi a krónikás – az udvari dokumentumoktól a hirdetményekig –, majd ezek közül két olyan, első kézből származó beszámolóra hívja fel a figyelmet, melyekre előszeretettel hivatkozik, de ellentmondanak egymásnak.)

Az igazság kideríthetetleniségére az egyik példa az információrengetegben Rhaenyra szüzességének kérdésköre. Az egyik forrás, Eustace septon feljegyzése szerint „Daemon herceg elcsábította unokahúgát, a hercegnőt, és elvette a szüzességét”,⁸ míg Gomba, az udvari bolond (akinek szóbeli történeteit egy írnok jegyezte le) arról mesél (néhány mondatnál

⁶ KESERŰ József, *Lehetnek sárkányaid is. A fantáziavilágok építése mint kulturális gyakorlat*, Prae Kiadó, Budapest, 2021, 33.

⁷ MARTIN, I. m., 351.

⁸ *Uo.*, 362.

hosszabban), hogy Ser Criston Cole került igen közeli – szexuális gyakorlatokon, testtechnikán alapuló – kapcsolatba Rhaenyrával,⁹ ám a szüzességét nem ő, hanem egy harmadik férfi, Ser Harvin Strong vette el, amikor a hercegnő a Cristonban való csalódás után belefutott a karjaiba.¹⁰ „Akárhogy is történt” – folytatódik a krónika, tehát mégsem rendelkezünk végső ismerettel arra vonatkozóan, hogy kinek ajándékozta szüzességét Rhaenyra.

„A történelmi jelenségek minden ábrázolásában kikerülhetetlen viszonylagosság van jelen” – fogalmazta meg anno Hayden White,¹¹ és mintha Martin nagyon is tudatosan kezelné ezt a tapasztalatot a fiktív történelmi fantasyre alkalmazva. Merthogy a megtett trónörökös állapota – ebben az esetben is – jövőformáló kérdés, ezért egyáltalán nem véletlen, hogy a *House of the Dragon* megfelelő epizódjában erőteljes, képileg is szépen kidolgozott funkciót kapott. (Az intimitás kódolása többrétegű: Daemon [Matt Smith] és a hercegnő [Milly Alcock] – takarásra és megszakításra épülő, homályos – bordélyjelenete után a hercegnő és Criston [Fabien Frankel] – átesztétizált – szeretkezése következik; ellenpontosza a királyi pár – a nő „kötelességét” kiemelő – ágyjelenetét. A sorrend nem jelent bizonyosságot, a kamera – természetesen – nem mutatja a szűzhártyát, később a róla szóló diskurzus pedig a látottaknak is ellentmond.)¹² Rhaenyra szüzességének dilemmájában ily módon összefutnak a reprezentálhatatlanság történelmi és mediális szintjei, aminek köszönhetően nő a bizonytalanság ugyan, de megértjük közben, hogy az esztétikai élvezetnek nem előfeltétele a mindentudás.

4. Syrax

A *Trónok harca* világában számos igen különös fiktív létezőt találunk – ami megszokott a fantasy kontextusában. A sárkányok, a holtak vagy az óriások is ezek közé tartoznak, a *Fire & Blood* adatállományában viszont utalás történik egy meglehetősen rejtélyes tulajdonságokkal rendelkező csoportra. Mielőtt erre röviden rátérnénk, nézzük a sárkányokat.

A *Fire & Blood* krónikása folyamatosan tudósít a sárkányok számáról, állapotáról, mozgásairól, és arról, hol és mi módon szólnak bele a csaták, viszályok stb., azaz a történelem menetébe. Ezek a lények egyediek, eltérő méretűek és színűek, különböző fejlődési útvalakat futnak be életük során, saját személyiségük és érzelmviláguk van. Egy sárkány és a lovasa közti kapcsolat olyasmi, mint az *Avatar*-ban a navik és a lovaglásra vagy repülésre használt állattársaik varkocson keresztüli összefonódása. Egymás meghosszabbításai egy szoros immateriális és mentális hídon keresztül, melynek fizikai eredőjét a sárkánytojással

⁹ *Uo.*, 363.

¹⁰ *Uo.*, 366.

¹¹ Ezzel a mondattal kezdődik a szerző *A történelmi cselekményesítés és az igazság problémája* című tanulmánya (ford. JOHN ÉVA). Hayden WHITE, *A történelem terbe*, ford. BERÉNYI GÁBOR és mts., Osiris Kiadó, Budapest, 1997, 251.

¹² A szóban forgó jelenetsoron belül az utcán Ser Harvin Stronggal [Ryan Corr] is összefut Rhaenyra, ami jelzi a krónikaverziók tudatos alkalmazását és újrajátszását. Ez is azok közé az aprólékos megoldások közé tartozik, melyekre a könyv olvasói emlékezhetnek.

való gyermekkori érintkezés alapozza meg. (Bizonyos források szerint a sárkányok kikeléséhez is szükséges ez a kontaktus. A lovas és a sárkány kommunikációjára jó példa a *House of the Dragon*-ban Laena Velaryon [Nanna Blondell] halála, amikor a sikertelen szülési kísérlet után a sárkány segítségével lesz öngyilkos a meg nem született gyermekével. A *Tűz & Vérből*-ben Laena halála eltér ettől,¹³ így ez a megoldás is részben váratlan.)

Rhaenyra sárkánya Syrax. A hercegnő „Hétesztendős korában sárkánylovassá vált, egy fiatal sárkányon repült fel az égbe, a bestiának az ősi Valyria egyik istennője után a Syrax nevet adta.”¹⁴ Sorsa szomorú epizód a hagyományban, a *Sárkányok táncában* Tyrion is hivatkozik rá egy olyan történelmi legendával kapcsolatban, melyet Gyldayn főmester a *Fire & Blood*-ban nem említ. A sárkányok tehát lépten-nyomon előkerülnek Westeros történetében, mivel a Targaryenek sárkánylovak, de sok olyan furcsa lény képezi ennek a világnak a háttéranyagát, melyekről keveset tudunk meg, mégis valamiért megemlítik őket valahol a krónikák. A különös tulajdonságok sokszor istenekhez kötődnek. Lys seregnyi istene közül például az Alkonyi Yndros nappal férfi volt, éjjel pedig nő. Imádóiról ily módon elképesztő híresztelések kaptak szárnya. „Yndros követői állítólag szerelmeskedés által férfiból nővé és nőből férfivá tudtak alakulni, és arról suttogtak, hogy Larra úrnő alkonyi orgiákon vett részt csak azért, hogy utána férfiként látogathassa meg a Selyem utcájának bordélyait.”¹⁵

Ez a motívum fontos a populáris irodalomban, az egyik legkirívóbb változata valószínűleg a *Lovecraft Country*-ban szerepel. Ebben a nemváltás mellé a bőrszín átkódolása is társul, így a metamorfózis a pigmentre épülő démonizáció terepére vezet. A Matt Ruff-regényből készült sorozat – szerencsére – megtartja ezt a szálát, többször is brutális képsorokkal közvetíti az átváltozást, például a két szeretkező ember aktusa közben. Hajmeresztő. Martin műveiben (is) az ehhez hasonló alakzatok úgy épülnek egymásra és frissülnek, hogy létrejön az elemek kollázsa, és átrendeződnek az ismert történetek paneljei a testek és a testi funkciók forgatagában. A *Sárkányok táncának* (a *House of the Dragon* központi eseményhorizontjának) elbeszélése valóban alkalmas rá, hogy a legapróbb részletek hangsúlyainak váratlan, olykor orgiasztikus kiaknázásával újrakalibrálja a westerosi trónviszályok iránti érdeklődést. De, persze, ezt már sokszor megírták róla – szárnyas szavakkal szólva.

5. Variánsok, döntések

A sok lehetséges témakör egyike, amely a *House of the Dragon* alapján felvetődik, tanulmányozható és megfontolandó, a variánsok dicsérete és a médiumváltással járó

¹³ MARTIN, *I. m.*, 372.

¹⁴ *Uo.*, 348.

¹⁵ *Uo.*, 651.

konkretizáció; az egyértelműsítés, amely nem feltétlenül tekinthető csonkításnak. Ennek érzékeltetéséhez Harrenhal leégésének epizódját fogjuk használni.

A *Tűz & Vér* lapjain a következőket olvashatjuk erről az eseményről. (Hosszabban idézem.) „Lyonel Strong, Harrenhal ura és a Király Segítője csatlakozott fiához és örököséhez, Ser Harwinhoz, együtt utaztak a tó partján fekvő, félig romos várba. Nem sokkal megérkezésük után tűz ütött ki a toronyban, ahol aludtak. Apa és fia bennégtek, három csatlósukkal és tucatnyi szolgálkával együtt. A tűz okát sosem sikerült kideríteni. Egyesek egyszerű balesetnek tartották, mások arról suttogtak, hogy Fekete Harren székhelye el van átkozva, és romlást hoz minden tulajdonosára. Voltak, akik szándékos gyújtogatást emlegettek. Gomba szerint a Tengeri Kígyó állhatott a dolog mögött, így akart bosszút állni azon az emberen, aki felszarvazta a fiát. Eustace septon inkább Daemon hercegre gyanakodott, aki eltávolított egy riválist a Rhaenyra hercegnő kegyeiért folytatott versenyben. Némelyek azzal álltak elő, hogy Dongalábú Larys lehetett a felelős; mivel apja és bátyja halálával ő lett Harrenhal új ura. A legnyugtalanítóbb elméletet azonban nem más, mint Mellos nagymester jegyezte le, aki szerint talán maga a király adta ki a parancsot.”¹⁶

Jól látható, hogy a *Tűz & Vér* a variánsok egyenrangúságát hirdeti, a források egyenértékűségét vallva. A *House of the Dragon* azonban nem így jár el, a 6. részben Dongalábú Larys Strong [Matthew Needham] szervezi meg az akciót, vagyis eszerint Harrenhal leégése előre megfontolt testvér- és apagyilkosság. A kivitelezés körmönfont, Larys a megbízott bűnözőknek kivágatja a nyelvét, hogy ne tudjanak később tanúskodni, ha gyanú merülne fel az összeesküvéssel kapcsolatban, míg látens megbízónak a királynőt [Olivia Cooke] teszi meg. Ezzel a sorozat megerősíti az egyik variánst, ám véglegesen nem törli el a nézőpontok szóródását, mivel a 7. epizódban Daemon és Rhaenyra – a tengerparti beszélgetésük során – utalnak Harrenhal átkára. Az a néző, aki a fentebb idézett könyvet nem olvasta, minderre valószínűleg fel sem kapja a fejét; aki viszont ellenkezőleg, emlékszik a variánsok példájára, az minden bizonnyal jótékony csonkolásként, vagy inkább a főváltozat előállításaként tekinthet a megoldásra. (Amely egyébként innen nézve emlékeztet az ultima manus elvén működő kritikai kiadások eljárására.)

Jó példa ez arra, hogy az egyik médium kénytelen értelmezni a másikat. Ha nem tenné, akkor a film lépten-nyomon kitérőket tenne, összezavarva a nézőt, mit is lát valójában, mert a variánsokat nem az elbeszélés szintjén, hanem a karakterek nézőpontjai mentén (a „ki mit lát az eseményekből?” kérdés fenntartásával) futtatja. Ha ezt a konstrukciós elvet vagy mikromechanizmust felfedezzük (és szem előtt tartjuk), közelebb juthatunk a *House of the Dragon* adaptációs modelljéhez. Ahhoz a rendszerhez, amely a szöveghez való – kisebb-nagyobb, helyenkénti – hűtlenség alapján tekinthető következetesnek. Azért áldoz fel részleteket, hogy maga a másiktól függetlenül is működhessen, és élvezhető maradjon. Így kedvezve azoknak, akik a filmet filmként nézik, és nem regénytükörként olvassák.

¹⁶ *Uo.*, 376.

6. Töréspont

Egy történeten belül a forduló- vagy neuralgikus pont sokszor egy karakter halálához kapcsolódik. Ha ezt a fordulatot az adott mű szereplői várják, siettetik, kilátásba helyezik stb., azaz valamilyen viszonyba lépnek vele, akkor a befogadó is úgy kezd tekinteni rá, mint a műbeli világ narratív gépezetének nélkülözhetetlen elemére. A *Tűz & Vér* című Martin-alkotás többször is nyomatékosítja az egyik töréspont jelentőségét, és az ismétlés formájába rejti.

A *Sárkány örököse – Az utódlás kérdése* című fejezet végén a következőt olvashatjuk: „H. u. 129 harmadik holdjának harmadik napján Helaena hercegnő és három gyermeke meglátogatták a királyt lakosztályában. [...] Ófelsége [...] elmesélte az ikreknek, hogyan repült üknagyapjuk és névadójuk, Jaeherys, az Öreg Király északra, a Falhoz, hogy legyőzze az óriásokból, vadakból és vargokból álló sereget. A gyermekek figyelmesen hallgatták, bár már tucatnyi alkalommal hallották a történetet. A király egy idő után elküldte őket, fáradtságra és mellkasa szorítására panaszkodott. Végül Viserys a Targaryen-házból, első ezen a néven, az andalok, a rhyone-iak és az Elsők királya, a Hét Királyság ura, a Birodalom Védelmezője lehunyta szemét, és elaludt. Soha többé nem ébredt fel. Ófelsége ötvenkét éves volt, ebből huszonhat évig uralta Westeros legnagyobb részét. Ezután kitört a vihar, és a sárkányok tánca keltek.”¹⁷

Majd *A Sárkányok veszte – A feketék és a zöldek* című fejezet elején pedig ez áll: „A Westeros Vastrónjéért zajló öldöklő belháború a jól csengő »Sárkányok Tánca« nevet kapta, melyet a Targaryen-ház rivalizáló ágai vívtak egymás ellen H. u. 129. és 131. között. [...] I. Viserys Targaryen király halála után a Vastrónnak két fő várományosa maradt: lánya, Rhaenyra, aki az egyetlen életben maradt gyermeke volt első házasságából, valamint Aegon, aki a második feleségétől született legidősebb fia volt. [...] A sokáig fortyogó konfliktus H. u. 129 harmadik holdjának harmadik napján robbant a felszínre, amikor a gyengélkedő, ágyhoz kötött I. Viserys Targaryen király álomba szenderült a királyvári Vörös Toronyban, és nem ébredt fel többé.”¹⁸

A király halála történelmi fordulópont, így részben elfogadható, hogy a 8 részen keresztül a „fortyogó konfliktust” kibontó *House of the Dragon* megtoldja azt egy többértelmű jelenettel, melyben a királynő a haldokló dadogásában (testamentalitásában) ráismer az utódlás megváltoztatására (azt akarja hallani), miközben Viserys [Paddy Considine] rendre nem tudja már akkor, hogy kihez beszél valójában. (Mintha Aemmahoz, első feleségéhez, vagy a lányához, Rhaenyrához szólna.)¹⁹ Amit a könyv többször elmond, azt a filmsorozat nem teheti, ezért elhelyez a törésponton egy elbizonytalanító effektust,

¹⁷ *Uo.*, 383.

¹⁸ *Uo.*, 384–385.

¹⁹ A sorozat elején Viserys elmondja Rhaenyranak [Milly Alcock] a „tűz és jég dalára” vonatkozó jóslatot, amely királyról királyra száll titokban. A haldoklási jelenet felidézti ezt a mozzanatot is, miközben – részben – elbizonytalanítja, hogy a címzett változik-e.

amely tovább erősíti a király halálának fordulatjellegét. Ezután ugyanis legitimnek érzi a másik oldal – amely egyébként rég készült erre Hightower [Rhys Ifans] intencióinak megfelelően – Rhaenyra félreállítását.

A töréspontban ily módon végérvényesen megsemmisül a múltnak az a darabja is, amelyet a királyi nézőpont reprezentált az egység alakzataként (míg a 8. epizódban Viserys belépője és útja a trónig fejlethetetlen marad). Törlődik a centrum, az évad végén kezdetét veheti a „tánc”. Valószínűleg a nézők is pont erre vártak, még ha nem is tudták pontosan (mert nem olvasták a könyvet), csak sejtették az addigiak alapján a sorozat ívéből, az árulkodó tekintetekből; ám épp ezért duplikátum, különleges befogadásalakzat is a töréspont. Amely érdekes mód különbözik a *Tűz és Vér* és a *House of the Dragon* esetében, de mégis egybevág a két médiumban futó történetben. A környezet tehát változik, de a funkció megmarad.

7. Rhaenyra vajúdása

A kegyetlen jelenetekben bővelkedő *Fire & Blood* című Martin-opusban metaforikus funkciója (is) van a testi folyamatoknak. Jó példa erre a Sárkányok Táncát közvetlenül megelőző egyik jelenet, melyben (ismét) a hercegnő, Rhaenyra teste kerül a középpontba. Pontosabban a test és még valami, ami attól – részben – idegen. „A gyermek érkezése – írja Gyldayn főmester – még egy holdfordultáig nem lett volna esedékes, de a Királyvárból érkező hírek fekete dühvel emésztették a hercegnőt, és az idegeskedés valószínűleg beindította a szülést, mintha a benne lakó csecsemő is dühbe gurult volna, és kétségbeesetten próbált volna világra jönni.”²⁰ A beszámoló szerint Rhaenyra üvöltözve szitkozódott vajúdása közben, az egyik krónikás szerint pedig a gyermekét – többször is – szörnyetegnek nevezte. Aztán: „Amikor a baba végül előbújt, valóban szörnyetegnek bizonyult: egy halva született, kicsavarodott törzsű, torz kislány volt, akinek lyuk tátongott a szíve helyén, és rövidke, pikkelyes farka volt.”²¹

A testi reakciónak történelmi előzményei (II. Aegon koronázása) és következményei (a Táncot eredményező sárkánykői haditanács kezdete) vannak, míg Rhaenyra kiérdemli a – más összefüggésben sokszor hallott – „szörny anyja” címkét. A pár szavas leírás a tágabb kontextusban persze úgy is érthető, hogy a hercegnő születendő lánya sárkányszerű lény lenne, utalva a Thargaryenek hagyományos képességeire. A *House of the Dragon* 10. epizódja a vajúdást sűrű vágásokkal oldja meg, és úgynevezett értelmezőképeket alkalmaz. Rhaenyra [Emma D’Arcy] mozdulatait három alkalommal bevágott sárkánypofák keresztezik, melyek a torzszülöttre, de az anya üvöltéseire, illetve a fájdalomra is rímelnek (miközben Syrax mindezzel egyidejű kínlását látjuk). Az újszülött teste (vele a neme

²⁰ MARTIN, *I. m.*, 395.

²¹ *Uo.*, 395–396.

is) részben takarásban marad, viszont a szolgálók reakciójából arra lehet következtetni, hogy nincs minden rendben.

Vagyis a montírozás egyfelől a Martin-szöveg pontos adaptációjának bizonyul, de az átfedés nem lehet tökéletes; a filmes médium ugyanis újabb asszociációs tereket nyit meg az értelmezőképek közbejöttével, miközben a női sikoly/üvöltés átfogja a teljes jelenetet, szétterjed a vár folyosóin és termein. Az utóbbit szintén említi a könyvbeli krónikás, és a funkciója abban van, hogy a vajúdás nem marad intim térben, a hercegnő teljes környezete tudatában lesz a jelentőségének. Az intim test ily módon nyilvános testként is működik, amiről a hang tudósít, míg a testnedvek filmbeli hangsúlyozása néhány szemtanú látómezejében marad. Rhaenyra vajúdása emellett ismétlés is (vö. 6. epizód eleje), ami a kétféle kimenetelű szülés közötti eltérést a béke és a háború kettősségére vetíti. *A Fire & Blood* és a *House of the Dragon* világában a női test folyamatai – egy magzat halála/a jövő születése – elválaszthatatlanok történelem és hús nem csak metaforikus érintkezéséről.

8. Lucerys Velarion halála

A *Fire & Blood* című Martin-opus világában a Targaryenek történelmének legnagyobb beháborújához Lucerys Velarion herceg halála szolgáltatja a casus bellit. Erre a szerencsétlen eseményre fut ki a *House of the Dragon* első évada is. A könyvben és a sorozatban a diplomáciai kontextus megegyezik, az előbbiben azonban ezen a ponton is megfigyelhető a metafilológiai gondolkodás, amely egy igazán különleges metaforikus átfedést eredményez.

A küldetés Boros Baratheonnál – véletlenül – rossz időzítésű, Aemond Targaryen [Ewan Mitchell] ugyanis megelőzi Luke-ot [Elliot Grihault], majd az „adósságra” emlékezteti (szúrja ki a saját szemét, ezzel fizetve a régi sérelemért, Aemond egyik szemének elvesztéséért). A provokációra – anyja, Rhaenyra kérésének eleget téve – az utóbbi kitérő választ ad (küldöttként érkezett, nem bocsátkozik harcba); majd Maris, Boros másodszülött lánya feldühíti Aemondot, aki hirtelen haragjában Luke után indul. A sárkányok a tomboló viharban a Hajózúzó-öböl felett csapnak össze. „A két bestia összekapaszkodott, villámok cikáztak körülöttük. Vhagar ötször akkora lehetett, mint ellenfele, ráadásul száz csatában edződött keményre. A harc nem tarthatott sokáig. Arrax összetört testét elnyelte az öböl vihar tépázta vize.”²²

A leírás a sárkányok küzdelmére összpontosít, a sárkánylovasokat, a két herceget háttérbe szorítva. Az esemény kimenetele egyrészt bizonyos (Arrax és Luke lezuhan), másrészt viszont – ismét – többfelé ágazik szét. (Spoiler következik, mivel a sorozat első évada itt ér véget, és ekkor még nem tudjuk, hogyan kezdődik majd a második évad. Aki

²² *Uo.*, 414.

olvasta a könyvet, annak viszont nem az.) „Gomba azt állítja, hogy Lucerys herceg holtteste is partot ért, és Aemond herceg kivágta a szemeit, majd Maris úrnőnek adta őket ajándékba, ám ez túlzásnak tűnik. Néhányak szerint Vhagar egészben nyelte le az ifjú herceget, és olyan történet is van, amely szerint Lucerys túlélte a zuhanást, biztonságban partot ért, ám az összes emlékét elvesztette és együgyű halászként élte le élete hátralévő részét.”²³

A variánsok a tényleges és a metaforikus halál kettősségében mozognak, és bár egymásnak ellentmondanak, mégis ugyanazt teszik nyilvánvalóvá: Luke szó szerint vagy átvitt értelemben halott. Nem véletlen, hogy ezek a változatok a testre helyezik a hangsúlyt, de utólagos elbeszéléseként már nem képesek azt reprezentálni. A krónika – éppen ezért – így folytatódik: „Az *Igaz elbeszélés* a nekik kijáró tiszteletben részesíti ezeket a történeteket... azaz semekkorában. Munkun kitart amellett, hogy Lucerys Velarion a sárkányával együtt végezte, és ebben minden bizonnyal igaza is van. A herceg tizen-négy éves volt, teteme sosem került elő.”²⁴ Gyldayn főmester tehát Munkunnal ért egyet, míg a test hiánya hitelesíti a szövegváltozatot. A *House of the Dragon* első évadának záró snittje (Rhaenyra reakciója) mindenesetre nem sok jót ígér, ami ugyanakkor szöveghű megoldásnak bizonyul. Luke elvesztése – valójában a véletlenek összjátéka, illetve a szemt szemért elv félresiklása – már ok a nyílt háborúra. Lucerys Velarion ezért is fontos alak Gyldayn számára: „Az ő halálával a hollók, futárok és házassági szerződések háborúja átadta helyét a tűz és a vér háborújának.”²⁵ Így kezdődött tehát a Sárkányok tánca.

²³ *Uo.*, 414.

²⁴ *Uo.*, 414.

²⁵ *Uo.*, 414.

Böszörményi Márton

Zulu csirke

Böszörményi Márton

Ballonkabátos férfi áll a panelház bejáratánál. Felemeli a kezét, megnézi az óráját. Nyolc óra négy perc. Bekapcsol a mozgásérzékelő lámpa, gyenge fény vetül a férfi arcára. Vonásai erősek, orra hosszú és hegyes, vastag szája lefelé görbül. Sűrű szemöldöke alatt résnnyire szűkíti a szemét, nem látjuk, hogy milyen színű. Haja fekete, a halántékánál már gyérül. A maga nyers, brutális módján a ballonkabátos férfi jóképűnek mondható. De miután ránéz az órájára, valami megváltozik az arcán. Bosszús lesz, dühös, és ettől még inkább megkeményednek a vonásai, valamiféle zsigeri gonoszság rajzolódik ki rajta, de ezt az arcot, ezt a torz maszkot csak egészen rövid ideig látjuk, néhány pillanatig, mert a mozgásérzékelő lekapcsol, és a férfit újra elnyeli a sötétség. Hallani lehet, hogy egy pár közeledik a panelház bejárata felé. A lány cipője hangosan kopog a betonon, a fiú hangosan beszél. A lány nevet, a fiú még mond valamit, aztán ő is nevetni kezd. Így érkeznek meg a panelház bejárata elé, a mozgásérzékelő bekapcsol. A lány vörös magas-sarkút és vörös szoknyát visel, hátán fekete szövetkabát, nem bújít bele, túl nagy rá, talán a fiúé lehet. A fiú fekete öltönyben van, a nyakkendője olyan vörös, mint a lány cipője és szoknyája. A ballonkabátos férfi feléjük pillant, tekintete közömbös. A fiú és a lány megállnak a panelház bejárata előtt, összenéznek. A fiú arca komor, idegesnek tűnik. A lány inkább ijedt. Megbeszéltük, hogy még benézünk a szentélybe, mondja a fiú, de nem néz a lányra, se a ballonkabátosra, mintha az utca végén, a távolban figyelne valamit. Az apám meg fog ölni, suttogja a lány, remeg a hangja, és a fekete szövetkabátot is összehúzza magán. A ballonkabátos férfi megnézi az óráját. Nyolc óra hét perc. Elfordul, egyáltalán nem látjuk az arcát, de a vállát felhúzza, homorít. A lány megmarkolja a fiú karját, könnyek csillognak a szemében. A fiú a fejét rázza, valamit motyog, egy kis nyál cseppen az állára. Az apám, mondja a lány, a hangja kétségbeesett, kérlelő, közben a fiú karját szorongatja. El kell mennünk a szentélybe, jelenti ki a fiú, és határozottan bólint. Meg lett beszélve. A fiú elindul, húzza maga után a lányt. A lány cipője hangosan kopog a betonon. A mozgásérzékelő lekapcsol. A ballonkabátos férfi egyenesen lélegzik, de az orra sípol. Továbbra is a bejárat sarka felé fordulva áll. Megnézi az óráját. Nyolc óra tíz perc. Bekapcsol a mozgásérzékelő. A ballonkabátos férfi felemeli a fejét, de nem látjuk az arcát. Belenyúl ballonkabátja zsebébe, egy kavicsot húz elő. Szürke, lapos kavics, ilyenekkel szokás kacsázni a vízen. Morzsolgatja, hüvelykujjával simogatja. A hüvelykujján egészen rövidre van vágva a köröm, de a többi hosszú, mindegyik alatt koszcás sötétlik.

A lépcsőházban felkapcsolódik a villany. A ballonkabátos férfi a bejárat felé fordul, most a profilját látjuk. Szeme résnyre szűkül, vastag ajkai lefelé görbülnek. Vonásai kemények, arca ellenszenvesen dühös. A bejárat ajtó üvegén át látni lehet, hogy egy nő lépdél lefelé a lépcsőn. Méregzöld estélyit visel, karja és nyaka csupasz. Vörös haja kontyba fogva, fülében ezüstkarikák. A ballonkabátos férfi tesz pár lépést, eltávolodik a panelház bejáratától. A nő kinyitja a kaput, kilép a lépcsőházból. Lassan becsukódik mögötte az ajtó. Nyolc órát beszélünk meg, mondja a ballonkabátos férfi, és az utca túloldalát bámulja. Bocsánat, mondja a nő, de nincs megbánás a hangjában, meg kellett mosnom a lábamat. A ballonkabátos férfi megfordul, végigméri a nőt. Tekintete mohó és alapos, tetőtől talpig megvizsgálja a nő testét. A nő kihívóan áll, büszkén megemeli fejét. Nos, kérdi a nő, hangja gúnyos, de mintha a félelmét próbálná palástolni vele. A ballonkabátos férfi elmosolyodik. Gonosz, szadista mosoly, azok a hóhérok vigyorognak így, akik élvezik a munkájukat. Menjünk, mondja halkán a férfi, és elindul. A nő orrllyuka kitégul, kifújja rajta a levegőt. Követi a ballonkabátos férfit.

Tágas terem, a falai fehérek, három kör alakú asztal áll benne, távol egymástól. Az asztalokon lila terítő, mindegyik közepén karcsú kristályváza, a vázákban egy szál fekete szirmú művirág. A plafonon három csillár, a króm búrákban erős, hideg fényt sugárzó körték. Az egyik asztalnál, amelyik a legtávolabb esik a terem bejáratától, a ballonkabátos férfi és a nő ül. A nő az étlapot tanulmányozza. Nem fekteti az asztalra, a kezében tartja, az arca elé emeli. A ballonkabátos férfi a széke támlájának dől, jobb keze ernyedten lóg, a ballal az orra tövét kapargatja. Arca kifejezéstelen, vonásai most puhák, szinte ártalmatlannak tűnik. Az erős, hideg fényben látszik, hogy szürke a szeme. A nő leereszti a kezét, az étlap fölött a ballonkabátos férfire néz. Te a szokásosat? A férfi abbahagyja a kapargatást, kezét az asztalra ejti. A nőre mered, szeme résnyre szűkül. Miért mostad meg a lábadat, kérdi, és ujjjaival az asztalon kopog, hosszú, koszos körmei apró árkokat vájnak a lila terítőbe. A nő leteszi az étlapot. Tudod, hogy hol jártam ma. Nem lehet eldönteni, hogy ezt kijelenti vagy kérdezi. Összeszorítja az állkapcsát, ettől ráncok jelennek meg a szája sarkában. A ballonkabátos férfi a ráncokat figyel, ködös, álmodozó lesz a tekintete. Volt egyszer egy munkám, mondja a férfi, mintha verset szavalna, egy ilyen lányt kellett megcsinálnom. A nőre mutat, körme alatt fekete a kosz, a lámpák erős, hideg fényében még jobban látszik. Azt hitte, hogy kibírja. A ballonkabátos férfi kitér a száját, belenyúl, hosszú, koszos körmével a fogait piszkálja. És, kérdi a nő, felhúzza a szemöldökét, és úgy tesz, mintha ez az egész nem is érdekelné. A férfi kicsippent valamit a fogai közül, becsukja a száját, kezét a lila terítő szélébe törli. És nem bírta ki, mondja a férfi, és elmosolyodik. A nő elsápad, újra belenéz az étlapba, de tudjuk, hogy valójában csak a férfit nem akarja látni. Kinyílik az ajtó, fehér kezeslábast viselő, kopasz pincér lép a terembe. Hangtalan,

kimért léptekkel megy az asztal felé. A nő riadtan emeli fel a fejét, a pincérre néz, aztán gyorsan a ballonkabátos férfira. Nem választottam, suddogja. A ballonkabátos férfi elmosolyodik, semmiféle jóindulat nincs a mosolyában. A nő megpróbálja felemelni az étlapot, de a keze, az ujjai cserben hagyják, nem bír benyúlni a bőrkötés alá, tehetetlenül kaparássza a lila terítőt. Jó estét kívánok, mondja a kopasz pincér, sikerült választaniuk? Természetesen, vágja rá a ballonkabátos férfi. Ugye, drágám? Igen, mondja a nő, de nem meri felemelni a tekintetét, tágra nyílt szemmel bámulja az étlapot. Mit hozhatok önöknek? Nekem csak a szokásosat, mondja a ballonkabátos férfi. És te, drágám? Te mit kérsz? Zulu csirkét, jelenti ki a nő, és halkán az étlapra csap. A pincér és a ballonkabátos férfi gúnyosan összenéznek. Hogyan tetszik, kérdezi a pincér, és az öklébe köhint. Hogy mondtad, drágám? Zulu csirkét? Igen, mondja a nő, és egyenesen a kopasz pincér szemébe néz, igen, zulu csirkét kérek. Megint megjelennek a ráncok a nő szájánál, arca kipirosodik. Nem igazán tudom, néz a pincér mosolyogva a ballonkabátos férfira, nem igazán tudom, hogy ez mit is jelent. Hozzon neki egy huszonhetest krumplicipürével, mondja a férfi, és int a pincérnek, hogy elmehet. Igenis. A kopasz pincér meghajol, feje búbján megcsillan a csillárok erős, hideg fénye. Olyan, mint egy világítótorony reflektora. A nő megborzong, megsimogatja csupasz karját. A ballonkabátos férfi vastag ajkai lefelé görbülnek, összeszűkíti a szemét, arcán rideg, ellenszenves vonások jelennek meg. A pincér felegyenesedik. Zulu csirke, mondja halkán, és elindul a bejárat felé.

Hatodik emeleti panellakás nappalija. Öreg, szürke kanapé, kicsi lapostévé és három könyvespolc. Az egyik sarokban páfrány. A falak sárgának tűnnek, de valaha talán fehérek lehettek. Nincsenek fotók, képek, emléktárgyak sehol. Szőnyeg sincs, csak recsegő parketta. A szoba közepén fekete dohányzóasztal. Csak egy üres üveghamutál van rajta. A nő a kanapén ül, keresztbe tett lábakkal, a kikapcsolt tévé sötét képernyőjét bámulja. A szeme feldagadt, piros, mintha nem rég sírt volna. Csörömpölés hallatszik. Egy pillanat, kiáltja a ballonkabátos férfi a lakás másik végéből. Oké, suddogja a nő. Leteszi a lábát a parkettára, kisimítja a szoknyáját. Az arcához nyúl, mutatójával óvatosan megdörgöli mindkét szemét. Orrlyuka kitágul, kifújja rajta a levegőt. Feláll, az egyik könyvespolchoz sétál. Benyúl a könyvek mögé. Carver és Faulkner közé. Előhúz egy szál cigarettát és egy öngyújtót. Az öngyújtó picike, félujjni, a cigi Lucky Strike. A nő rágyújt, visszaül a kanapéra, lábát keresztbe teszi. Beleszív a cigibe, a füstöt hosszan fújja ki. Lehunyja a szemét, a teste ellazul. Odakint, a panelház előtt megszólal egy autó riasztója. Élesen, sürgetően vijjog. A nő kinyitja a szemét, az ablak felé néz. Be van húzva a sötétítő függöny, nem lát ki a lakásból. A ballonkabátos férfi belép a szobába, kezében két pohár. Elnézést, mondja, és az egyik poharat a nőnek nyújtja, nem találtam a poharakat. A nő biccent, aztán elveszi az italt, beleszagol. Whisky, mondja, és kásás a hangja, mintha már

részeg lenne, pedig még semmit nem ivott. Csak ez van, vonja meg a vállát a férfi, és ő is beleszagol a poharába. Jó fajta. Skót. Állítólag huszonötéves. A nő belekortyol. Elfintorodik. A ballonkabátos férfi kifejezéstelen tekintettel néz rá, ő is iszik, aztán leül a nő mellé. A nő iszik még egy kortyot, és gyorsan beleszív a cigarettájába. Az orrlukája kitérül, azon keresztül fújja ki a füstöt. Nem baj, kérdezi a nő, és felemeli a cigijét. Nem, mondja a ballonkabátos férfi. A nő bólint. Aztán iszik és szív. Mi a baj a zulu csirkével, kérdezi a nő, és pislogva, könnyes szemmel néz a ballonkabátos férfira. A férfi vonásai megkeményednek, látjuk, hogy az arca megint olyan lesz, mint valami torz karneváli maszk. Gonosz és visszataszító. Miért mostad meg a lábadat? A ballonkabátos férfi a fekete dohányzóasztalra teszi a poharát, majd egészen közel hajol a nőhöz, az arcuk szinte összeér. A nő nem hajol el, nem undorodik, mintha benne lenne a dologban, de közben feszültnek, ijedtnak tűnik. Tudod, hogy hol jártam, mondja halkán, és nevetni próbál, de a szája sarkában gyülekeznek a ráncok. Tudom, bólint a férfi, de tőled akarom hallani. A nő most elhúzódik, nem nagyon, csak annyira, hogy kényelmesen hozzáférjen az italához. Iszik, kiüriti a poharát. Beleszív a cigarettába. Aztán még egyszer beleszív, és elnyomja a hamutálban. Kint voltam a telepen, suttogja a nő. Bele kellett lépnem. Mibe, kérdi a ballonkabátos férfi, mibe kellett belelépned? Ne csináld, mondja a nő, és gyengéden eltolja magától a férfit. Tudod. Igen, búgja a férfi a nő fülébe, de tőled akarom hallani. A szádból akarom hallani. A nő tekintete üveges lesz, vonásai kisimulnak, kiveszi a poharat a férfi kezéből, és egy húzásra ledönti a whiskyt. A hullákba, mondja a nő, közben az orrán fújja ki a levegőt, a hullákba kellett belelépnem.

Kevesen vannak Marika büféjében, alig múlt hat óra. Az egyik sarokban három munkás tömi magába a rántottát, a pultnál egy szürke esőkabátos néni pitét majszol. A nő belép az ajtón, körülnéz, és leül az egyik szabad asztalhoz. Szinte azonnal megjelenik mellette egy kövér asszony, narancssárga egyenruhában, feltűzött hajjal. Mit adhatok, kedvesem? A nő az idős pincérnőre néz, és elmosolyodik. Még nem tudom, mondja, nem szeretném elkapkodni. Kérhetek egy étlapot? Hát persze! A kövér asszony egy zsíros étlapot nyom a nő kezébe, aztán továbbáll. A munkások hangosan felröhögnek a sarokban. A néni befejezte a pitét, most a kávéját szűröcsölgeti. A nő kinyitja az étlapot, és egykedvűen tanulmányozza. Felnéz az órára, amely a pult fölött lóg. Hat óra tizenhét perc. Újra az étlapra tekint, komótosan lapozgatja. A munkások fizetnek, felállnak, hangosan hagyják el a büfét. A néni kér még egy kávé. Sikerült választani, kedvesem, lép a nő mellé a kövér asszonyság. Még kérnék egy percet, mondja a nő, és barátságosan rámosolyog a pincérnőre. Ránéz a faliórára. Hat óra huszonöt perc. Fiala fiú lép be a büfébe. Magas gyerek, hosszú kezekkel, pattanásos arccal. Marika néni, szól oda a kövér asszonyságnak, egy sonkásat kérek szépen! Jaj, Tomikám, már megint rohansz, mondja Marika, és a fejét csóválja. Szólni fogok apádnak, hogy adjon neked otthon rendes reggelit, mert nem jó

ez így, hogy állandóan csak menet közben eszel! Ezt a fater is tudja, Marika néni, mondja nevetve a pattanásos fiú. De mit csináljunk? Szerencsére a szentélyben így pörögnek a dolgok! Az a ti fránya szentélyetek, mondja Marika, és közben csomagolja a sonkás szendvicset a fiúnak, én ezt már nem fogom megérteni. Mert öregnek tetszik lenni, Marika néni, mondja a fiú, és elveszi a szendvicset. Na csókolom! A nő elmosolyodik, aztán integet a kövér asszonyságnak. Nocsak, kedveském, sikerült választani? Igen, bólint a nő. Azt hiszem, egy olyan szendvicset szeretnék kérni, mint az a fiú. Igen? Egy olyan sonkásat? Jól van, persze. Marika elfordul, menne vissza a konyhába, de a nő megállítja. Ne haragudjon, mondja a nő, az arca puffadt, hangja érdes, de nem tetszik tudni véletlenül, hogy mi az a zulu csirke? Marika kikerekedett szemmel néz a nőre. Egy pillanatig némán figyel, méregeti, aztán hátrál egy lépést, és hangosan röhögni kezd. Zulu csirke, kérdezi gúnyosan kacagva. Komolyan? Ez nagyon jó! Hé, fiúk, ordítja a kövér asszony, mire előmerészkedik a büfé hátuljából két tagbaszakadt, sötétképű férfi. Ez itt azt kérdezi, hogy tudjuk-e, mi az a zulu csirke! Erre a két megtermett szakács is röhögésben tör ki. Zulu csirke! A nő szeme könnybe lábad. Elnézést, mondja halkán, és feláll az asztaltól. Nem, ordítja Marika, nem kell elmenni! Zulu csirke! Zulu csirke, üvöltik vinnyogva a nagydarab, otromba szakácsok is. Zulu csirke, bassza meg! A nő sírva rohan ki Marika büféjéből. Odakint még sokáig lehet hallani az embertelen röhögést. Zulu csirke, visszhangzik az utcán, a panelházak között.

Bódi Péter

Bulking

Nem szeretek egyedül fekvenyomni. A lehető legtöbb súlyt akarom felrakni egy 4x8-as szériához, azt pedig így csak kerettel kéne, különben ha rajtam marad a rúd, az egész terem ki fog röhögni, miközben szenvedek a segítségért.

Rajtam pedig ne röhögjön senki.

Ha viszont kerettel nyomok fekve, az nem az igazi. Nem csak azért, mert mindenki látja rajtam, hogy tartok a súlytól, de azért is, mert így kevésbé edzem a stabilizáló izmokat.

De nem.

Nem vagyok puhány.

Ma rendesen odarakom magam.

Keret nélkül fogok fekvenyomni, lesz, ami lesz.

Felrakok két húszas tárcsát, vállkörzések, csuklókörzések, oldalsó középtartásban imitálom a fekvenyomás mozgásmintáját, majd ráfekszem a padra, és megküldöm a rudat néhányszor. Rendben vagyok. Ez az én napom. Mell-bicepsz, nem csoda, hogy jó erőben vagyok. A tesztoszteron szétárad a szervezetemben, érzem, ahogy a mentális állapotom megváltozik. Ma bármire képes vagyok. Felrakok még két tízest, a rúddal együtt így már nyolcvan. Visszafekszem, és olyan könnyen nyomom ki az első sorozatot, hogy már szinte bánom, amiért nem raktam fel még tíz kilót. Ezt most pótlom, sőt, ötten emelek, pusztán azért, mert épp egy fasza mix szól a terem hangszóróiból, és mintha vinne magával. Várom két percet, és közben a gym crushomat nézem, az egyik keretben guggol, talán mégse lett volna akkora baromság ott nyomni fekve, talán szóba álltunk volna, talán lenne köztünk valami, szemezünk egy ideje. Épp befejezi a saját sorozatát, leül. Az én pihenőidőm még nem járt le, de megragadom az alkalmat: visszafekszem a rúd alá. Nyomok, nyomok, az első öt könnyen megy, a hatodik nehezebben, és az utolsó kettőt már alig tudom kitolni. A második sorozatnál. WTF. Bőven száz fölé akartam ma emelni, és még csak kilencvenötnél járok. Mi lehet a baj? Aludtam este eleget, egy hete nem ittam. Megvolt a szokásos rutin, taurin, koffein, kreatin, Stanozol, ráadásul a Trenbolone-t is tegnap szúrtam. Bár nem pihentem ki a két percet, másfél megvolt azért így is. Lehet, hogy mégse kellett volna elhagynom a Danabol szedését? A következő sorozatra csak azért is ráemelek, iszom egy korty izotópos italt, karkörzések, felpörgetem magam.

– Segítsek? – kérdi egy nagyjából hatvan kilós, tehetős irodapatkány. Néhány hete járhat ide, és valójában nem tudom, irodapatkány-e. De úgy néz ki: vékony, mégis pocakos, szemüveges tag, aki képes Calvin Klein pólóban lejárni a kondiba, és parfümmel fújja magát edzés előtt: fél az izzadástól, eddig még sosem erőltette meg magát fizikailag. Ellenszenves, de korrekt tagnak tűnik.

– Ja, fasza ötlet – mondom, majd visszafekszem a padra, és nyomom, miközben a Calvin Kleines arc szpottol nekem. Szerencsére csak az utolsónál kell segítenie, ott is inkább koordinál, mint húz, és közben hangosan biztat, ami alapesetben zavarna, de tudom, hogy a keretnél guggoló csaj megint csak pihen, szóval most vagy minket néz vagy a mobilját.

Calvin Klein edzés után a recepciós lánnyal beszélget, de valahogy érzem, hogy valójában engem vár. Nem is tévedek: miután leadom a szekrénykulcsom, megkérdezi, meghívhat-e egy protein shake-re, majd egyből hozzát teszi, hogy kérdezni akar valamit. Belemegyek, mert egyrészt kell is most a fehérje, másrészt kíváncsi vagyok. Mikor leülünk, bemutatkozom, mire ő azt válaszolja, hogy nem akar modortalan lenni, de olyasmiről szeretne velem beszélni, amihez ő inkább nem árulná el a nevét. Ez fura, de ráhagyom.

– Akkor Calvinnek foglak hívni – mondom, mire elneveti magát. Nemcsak az edzőcuccai, de a zakója is Calvin Klein. Mindenesetre, úgy fest, nem tévedtem nagyot: tényleg irodapatkány. Ki venne fel öltönyt ebéd előtt, ha nem egy irodapatkány.

Már aznap egy buszmegállóban dekkolok, Calvin Klein volt kollégájának háza előtt. Sosem csináltam még ilyesmit, így legalábbis nem, mint a filmekben, felkérésre. De, ha gyorsan akarom megkapni a pénz második részét, akkor már ma el kell kezdenem. Mégsem vagyok valami lelkes. A latyak beitta magát a sneakerembe, didergek – mióta a testzsírszázalékom 10 alatt van, úgy fázom, mint egy tinilány –, és a szomszéd kifőzdében elfogyasztott csirkeburger közel sem volt elég, éhes is vagyok. Kell ez nekem? Mégis, gyors fejszámolást követően arra jutok, hogy megéri. Ennyi pénzért simán le kéne húznom húsz-harminc napot az éjszakában, ugyanígy dideregve egy klub bejáratánál.

Nem jöttem hiába. Ahogy Calvin mondta, fél öt után valamivel az újépítésű társasház elektromos garázsajtaja emelkedni kezd – darabos, mégis folyamatos mozgással –, majd a faszi szépen begurul az Audijával.

Hirtelen tör rám az ötlet: mi lenne, ha már most elintézném?

Végig sem gondolom, csak átsétálok az úton, és úgy hajolok be az éppen lecsukódó garázsajtó alatt, ahogy egy bokszoló lép be a ringbe a kötelek között: duckingolok. Egyelőre viszont a sarokba húzódom, az árnyékba, és figyelek. Nem eshetek neki a faszinak, mint valami idióta, ha valamit benézek, az számomra is végzetes lehet. Mégis,

most valamiért úgy érzem, hogy nem érné meg egész héten figyelni meg a többi. Ahogy így elnézem, ez a figura nemhogy nem számít arra, hogy valaki behajtja majd rajta az adósságot, de szerintem még azután sem fogja elhinni, hogy megtörtént, miután már megtörtént. A csomagtartóban matát, kivesz egy sporttáskát, ami meglepő, de Venum márkájú. Nincs még egy olyan brand, ami ennyire erősen kötődne a küzdősportok világához, de éppen ezért sokan veszik olyanok is, akik csak néhány UFC gálát láttak, és valamilyen megmagyarázhatatlan okból úgy érzik, már ők is a közösséghez tartoznak. Ez a figura sem úgy néz ki, mint egy acélfaszú ketrecharcos: ő is öltönyben van, és olyan a feje, mint egy fizikaszakos egyetemistának szemüveg nélkül, kapafogakkal, bilihajjal, sápadt arcbőrrel. Nagyon halkan veszem még a levegőt is, nem mozdulok ki az árnyékból, amelyben állok, de közben eszembe jut, hogy talán itt kéne elkapnom, a garázsban, mert a lépcsőházban bárkibe belebotolhatunk, és a lakásában is várhatja valaki, aki megnehezítheti a dolgokat.

Úgyhogy fogom magam, és elindulok felé.

Már a lépcsőház felé lépked, a telefonját csekkolja, mosolyog valamin.

Az átnedvesedett cipőtálpam hirtelen megnyikordul a garázs fényes padlóján, mire a venumos faszi megfordul.

– Helló – köszön rám azzal a lapos hangsúllyal, amivel az egymást nem ismerő fiatalfelöltt és középkor közötti határt éppen átlépő férfiak köszönnek egymásnak, majd visszafordul, miközben én is odaköszönök. WTF, mi a rákot köszöngetek én itt. El kell intéznem ezt a faszit, és meg kell neki mondanom, hogy...

– Hé, várj csak! – fordul vissza hirtelen, olyan lendülettel, hogy a Venum táska hozzávágódik a hamstringjéhez. – Te... te nem...

Kizárt. Kizárt bazdmeg, hogy felismert.

– Te nem... az a...

– Nem hiszem, hogy találkoztunk már – vágom rá.

Oké, ma nem intézhetem el. Elkövettem az első hibát, amit el lehetett követni: nem takartam el az arcom. Úgy jöttem ide, hogy ma még csak kívülről figyelek, és amikor meggondoltam magam, még csak eszembe sem jutott, hogy inkognitóba vonuljak. És a kamerák? Ebben a garázsban biztos vannak kamerák is.

Nem vagyok normális.

Kiestem a ritmusból.

Mit csinállok én itt?

Este felhívom Calvin Kleint, visszaadom neki a pénzt és kész.

– Nem, nem, dehogy, de te vagy az az arc, nem?

– Milyen arc?

– Hát az, amelyik a döntőig jutott az első európai K2 grand prix-n. Amelyik könyökkel ütötte ki Willnist. Istenem, mekkora K.O. volt.

Kár lenne tagadni:

– Azért a döntőben csak elpicsáztak.

Elneveti magát.

– Akkor te vagy az? Komolyan?

Közelebb lép hozzám, mire én ösztönösen hátrálni kezdenék és megfeszülnek az izmaim. Nem csoda. Az elmúlt órákban mást sem csináltam, mint elképzeltem, ahogy elintézem ezt a tagot, és a belém pumpált anabolikus szteroidok sem racionalizálják épp a gondolataimat, szét tudnék ilyenkor csapni egy kibaszott mamutot is, de nembaj, mindjárt vége az idei év utolsó kúrájának. A faszi mégse vesz észre semmit a reakcióból, csak nyújtja a kezét, meg mondja, hogy ez milyen kurva nagy megtiszteltetés.

– Másfél hét felkészülés után a döntőig vitted, haver, én nem szerénykednék a helyedben!

– Kössz, tényleg. Jólesik – mondom őszintén. Bár a haverok és a kollégák néha felhozzák azt a bajnokságot, nem hittem volna, hogy bárki is emlékszik még a meccseimre.

– Csak azt ne mondd, bazdki, hogy te is itt laksz! Még csak most költöztem ide, nem tudsz valami fasza helyet, ahol edzeni lehet a közelben? Elsősorban muay thait tolok, de...

– Ja, nem, én csak egy ismerősömhöz ugrottam be, de épp menni...

– Ne szórakozz, hadd hívjalak meg egy sörre!

Két steakkal, négy whiskey-vel és néhány pohár pizsokdrága kézműves sörrel később Venum a mobilján mutogat videókat, a kedvenc kiütéseit a kilencvenes évekből. Egy igazi fight-geek a tag, fejből tudja a klasszikus K1 grand prix-k elődöntőinek eredményeit, pontosan melyik menetben, ki és milyen technikával nyert, ha idő előtt fejeződtek be a bunyók, de ha nem, néha még arra is emlékszik, hogy megosztott vagy sima pontozással vitte el ez vagy az a bunyós a meccseket.

Nem kéne ennyit innom, pláne nem bulkingolásnál. Ha teljesen kárba nem is vész a mai edzés, az alkohol gátolja a fehérje izomzatba való beépülését, aminosavak és extratesztoszteron ide vagy oda, tényleg nem kéne ennyit innom. De mégis, mikor van az embernek lehetősége tizennyolc éves Jamesont vedelnie? Pláne ingyen. Két újabb kör után Venum telefonja szinte teljesen lemerül, hála az égnek, nem mutat több Youtube-videót a kedvenc meccseiről. Nem érti, én miért nézek kevés bunyót, de mikor megkérdem, szerinte hány kurva szokott pornót nézni kikapcsolódásként, elneveti magát. Nem sokkal később kiderül, hogy alig néhány hónapot edzett, most akar rákapcsolni, hogy a fővárosba költözött. Nem kérdezem, mit dolgozik, magától mondja el: fosásig van megrendelésekkel a kollégája cége, neki jutnak a lepattanók. Konkrétan nem értem, mivel kereskednek. Valami programozós cucc. Szinte égeti a tenyeremet, hogy elintézzem

a srácot, felhívjam Calvin Kleint, és még ma felszedjem az ígért pénz második részét. Akár még ki is rámolhatnám a lakását, mármint Venumnak. Mondjuk, Calvin Kleinnek is. Igazából még ma este kipakolhatnám mindkettőjüket, és egyikük sem tehetne semmit. Elvégre az *egyik* azzal bízott meg, hogy intézzem el a *másikat*, a *másik* meg akkorát szart az *egyik* palacsintájába, hogy azért amúgy is börtönbüntetés járna. És az *egyik* mégis engem keresett meg, gondolom, nem véletlenül. Kurvára sáros itt mindenki, talán még én a legkevésbé.

– Te, figyelj már. Segíthetnél nekem valamiben – mondja Venum, miután odaint a pincérnek, mutatóujjával körözve egyet a levegőben, hogy jelezze, jöhetnek az újabb Jamesonok. – Persze megfizetnélek.

– Igen?

– Van egy ismerősöm. Régi kollégám. Meglopott.

– Hm.

– De nem olyan pénzből, amit nagyon mutogatnék... a hatóságoknak... érted.

– Világos.

– Nem tudnál kicsit elbeszélgetni vele?

– Elbeszélgetni?

– Elbeszélgetni.

Előveszi a telefonját, hogy rákeressen a volt kollégájára.

– Márknak hívják – mondja, majd megmutatja a faszi profilképét.

– Mutasd!

Elveszem a telefonját, mire a kijelzőn megjelenik egy felirat: az akkumulátor töltöttsége 20% alatt van, bekapcsolom-e az energiatakarékos üzemmódot. Igen, kattintok rá, majd végre megjelenik előttem a fotó. Egyből felismerem.

Calvin Klein az.

Ez az én éjszakám lesz.

Ma este megszedem magam.

A gyomorsav fejben elfoglalt lehetőségeiről

Izsu fejében már rég nem tört el semmi. Stabilan álltak a márványasztalok, mindegyiknél tűpontosan 90°-ra egymástól, négy vörös bársonybélésű tölgyfaszék, és az utca felé szélmentes nagy üveglablakok, posztterekkel befedve. Soha senki nem járt Izsu fejében, egy ideje már maga se volt ott, mint egy isten vagy egy patkány az álmennyezet megrepedt ékein keresztül bámult lefele. Figyelmesen mérve az elmúlt percek törtrészeit, hogy egy kósza tizedmásodperce se legyen a dolognak leesni, megrepedni, kicsírázni, bepárasodni. Az ő fejében minden úgy volt, ahogy akarta. Sose volt máshogy.

Ez kívülről általában nagyon nevetségesen nézett ki. Minden éjszaka, azzal a mozdulattal, ahogy lecsukta a szemét, az egész feje önmagába fordult – az arctengely mértani és szemmel meg nem állapítható, de kiszámolható közepén elindult az arc befelé, és egészen addig haladt, ameddig a bőr teljesen ki nem nyúlt. Szerencsére soha senki nem látta így Izsut, mindig egyedül és gyorsan aludt. Megelőzte, hogy akár szobatársa, kedvese, macskája vagy a Nap meglephesse reggel, megzavarva a bámulás kényszeres művészetében. Ugyanis bármennyire azt hinné az ember, hogy nem, de minden zaj beszűrődött Izsu fejébe, és mivel a bőr lassan veszi fel újra a régi formáját, főleg egy teljes befordulás után, ezért óvatosnak kellett lennie. Lassan kiismerte a körülötte lévő emberek, tárgyak, jelenségek rutinját, hogy pontosan meg tudja állapítani, mikor szabad a saját fejében lennie.

A legnehezebb Kingo ritmusa volt, aki egy egészen különös macska volt. Valahol Afrika északi partjain született, egy félbevágott benzineskanna alján. Szolgált a hadseregben, ült börtönben, és több évig vezetett egy kocsmát Jalta egyik külső negyedében. Természetesen papíron a kocsmát nem ő vezette, mivel az az akkori és a mai törvények szerint is értelmetlen lett volna. Viszont szerencsére egy nap, mikor a kikötőben lófrált, hogy egy kis friss halat és calvadost szerezzen otthonra, még az ünnepek előtt, beleütközött egy csapat matrózba, akik éppen a hajójukat ették. Kingo nem szól semmit. Ugyanis maga is elfogyasztott már utazásai során egy-két hajódarabot, ez számára igazán nem volt meglepő. Inkább csak egy percre elgondolkodott, hogy ennyi ember, ahelyett, hogy lopnának, vagy megfenyegetnének valakit, a saját pénzkeresetüket teszik tönkre. Az egyik matrózban felismerte régi cellatársát, akivel egy hosszan kocsmázás után kitalálták

a saját hely ötletét. Ehhez nem kellett sok, ugyanis Kingo ötlete, miszerint sok erős férfi és egy egyedüli boltos nézeteltérései csak igazán rövid időre szólhatnak, gyorsan bevált.

Izsu egy nyaraláson találkozott vele, barátságuk pedig a vizezett sörből adódott. A sör maga, mivel eredetét tekintve eldönthetetlen volt, ezért állandó vita tárgyát képezte. Mindenkinek más jutott eszébe róla. Kingo viszont, hogy dobjon a forgalmon, elkezdte terjeszteni, hogy mindenkinek a kedvenc ízét nyújta a sör. Ez nagyobb részt be is jött. A kocsma elég távol volt a várostól azért, hogy bárki, aki betér, már elég részeg legyen ahhoz hogy ne is érezze az ízeket.

Viszont Izsu – mint tökéletesen korabeli huszadik századi jugoszláv állampolgár – egy kölcsönkért sátorban szállt meg a parton, messze a központtól. Két dolgot szeretett volna mindenképp, mikor az utazást tervezte, tengert és sört. A több éven át olcsó szardíniával, tejes kenyérrrel és gránátos szesszel kibélelt gyomor izgatottan érezte magát ennyire messze a szorongásaitól. A part lassan mosta ki magából az álmatlanokat, Izsu gyomra is húzta magával testének többi részét, hogy a szabadság édes mámorában elkerüljék a szilárd és eltöltő étel fogyasztását, és egyenesen térjenek rá a távolságot biztosító szesz bekebelezésére. Ez Izsu fejében úgy nézett ki, hogy a gyomor besétált az ajtón, és májkrémmel kente össze az egyik asztalt, amitől az sörré változott.

A kocsma sose zárt be, ugyanis a matrózok, ha éppen nem ittak, akkor ettek, ha éppen nem ettek, akkor ittak, így senki nem látta értelmét, hogy bárhova is elmenjen. Izsu még félálomban, kezével a lázas gyomrán, bekeveredett a zsúfolt, foszforszagú épülettestbe. Rendelt egy hordónyi sört – ami a karácsonyi prémiumából kényelmesen kijött, maradt még napszemüvegre és citromos fagyalatra is pénz –, és a kocsmái bagázst szemlélve szürcsölni kezdett. „A kedvenc ízű söröd” – ezt a kiírást látta mindenhol, a pult felett egy táblán, az asztalokba karcolva, az emberekre tetoválva, a kocsmáros arcába ráncokkal belekenve. De valahogy, akkor és ott, Szeszmeister Izsu becsületes jugoszláv állampolgárnak, született parasztnak, foglalkozását tekintve pedig villamosmérnöknek valahogy ez mégsem a kedvenc íze volt.

Először a pultosnak kezdett el reklamálni, de az csak visszafogott nyávogással felelt. Egészen addig durmogtak egymás között, mire Kingo lepattant a mennyezetről, egyenesen Izsu arcába. Kényelmesen elhelyezkedett, néhány helyen megtépve a családi vitáktól, cigarettától és munkahelyi ingyenes stressztől megnyúlt bőrt, majd nagyúriasan feltette a kérdéseit. „Mi a probléma? Talán csak nem rosszak az ízlelőbimbói?” Az ízlelőbimbó szót nagyon hosszan és kimérten ejtette, úgy, ahogyan a tevehajcsárok ébredés után meztelen lábbal a homokba túrnak. Erre csak egy kis seggvakargatás jött válaszként, ugyanis – bár nem kisebbségi érzései miatt – Izsu nem tudott artikuláltan válaszolni. Vitáztak egy darabig, aminek az lett a vége, hogy Izsu egyszerűen megette Kingót, és egész nyaralás alatt a gyomrában forgatta.

Hetekkel később arra ébredt reggel, hogy egy macska mászik ki a száján. Teljesen el is felejtette az egészet. Még a légópincében sem mesélte a srácoknak, pedig majdnem min-

dennel eldicsekedett, hogy Jaltán neki még a seggét is kinyalták, annyira el volt kényeztetve, és hogy minden arany áron volt, de ő megdumálta az eladókat, hogy mint háborús menekült, olcsóbban kapjon mindent. Ezekből valahogy kimaradt a kocsmái dolog. Így nem tudták eldönteni, hogy melyikük van jobban meglepődve, a macska vagy a villany-szerelő, hogy a gyomorsav milyen módokon tud halmazállapotot váltani.

Egyszerre kellett megszoknia, hogy a saját fejében évek óta elhagyatottan működő tér mennyire sok odafigyelést igényel, és magát Kingót. A macska nem sok hasznára volt, már akkor sem, mivel egész nap össze-vissza járkált a lakásban, hol kongói bablevest főzött (régii családi recept), hol pedig Izsú felvágatlan könyveit karmolászta. Többször hozták haza rendőrök, mivel az akkori világrendszerben a Balkán régió nem igazán tűrte meg úgy általában a macskákat, de főleg az ilyen korhely macskákat. Néha-néha látott az ember az utcán pár cirmost, a ruha- és élelmiszerboltok előtt újságot olvasva. Mindenki tudta, hogy a rendőrség szolgálatában állnak, és csak azokra a bizonyos úriemberekre és kisasszonyokra figyeltek, akik azokat a bizonyos testi és lelki lépéseket utánozták. Figyeltek és hallgattak, minden egyes bajszukkal felelősséget és rendet diktálva, ugyanis ezeknek a bizonyos embereknek ennyi is elég volt. Izsú viszont sose járt így, nem volt egy bizonyos ember, neki csak mesélték.

Egyik nap – talán Jugoszlávia tízéves jövőbeli felbomlásának előestéjén – Kingó a tükör előtt lerágta a szőrét teljesen a bőréig, majd minden tetoválását lemosta egy adag kacsaszíros citromlével, és teljesen lecsupaszítva kapaszkodott Izsú nyelvébe. Vissza akart mászni a gyomorsavhoz, mivel ott sokkal jobb volt, nem volt ennyi patkány macska, nem volt ilyen szegénység, és még a bűz is elviselhetőbb. Jobban szeretne gyomorsav lenni, semmi más vágya nincsen. Izsú nem nagyon ellenkezett, nagyjából nem is csinált semmit, csak ült összetörve egy megrepedt csajka előtt. Éppen a fejében elfoglalt teret rendezte be, asztalokat és székeket hordott fel a pincéből, leporolta a söröspultot, pár darab zsebkendővel végigtörölte az ablakokat, majd egy nagy létrán felmászott a mennyezetre.

Akaratlanul is, de az arca elkezdett befelé fordulni, és Kingó, kihasználva az alkalmat, beugrott a sötét lyukba, majd a gyomorsav medencéjébe csobbant. Ott pillanatok alatt feloldódott, újra kinőtt a szőre, visszatértek tetoválásai, és minden testrésze megszabadult a görcsös feszültségtől, amit a balkáni környezet szinte elismerően vár el. Izsú ebből semmit nem vett észre, elfelejtette Kingót újra.

Pár évvel később, mikor unokahúgát vitte Jaltára egy ingyenes – költségtérítéses – nyaralásra, egész végig a fejében nagyon hideg szél rázta az ablakokat. A sátorban sosem tudott aludni, mert azt érezte, hogy bármelyik pillanatban felkapja őket a szél, és a tenger felett fognak repülni, amit ő sose tudna utólag kifizetni. Az egyik este az unokahúg egy rosszul elfogyasztott főzelék miatt gyomorrontást kapott, Izsú nem igazán tudta, hogy mit kezdjen vele, így csak várt, ameddig elmúlik szegény baja. Ahogy nézte a lányt, akkor vette észre, hogy a hányásában apró kismacskák úszkálnak, tetoválásokkal a testükön és sörrel a kezükben.

Balajthy Boglárka

Bámul a semmibe

Éhes vagyok. Elrendezem a párnákat, elsimítom a törtfehér ágytakaró utolsó ráncait is, majd átmegek a konyhába, kiveszem a hűtőből a kínai kel és római saláta mellől azt a kis tálka gabonapelyhet, amit reggel, érkezés után egyből beraktam, hogy most felmelegítsem. Maradék, a kislány hagyta meg, a feleség, Anna, akivel csak az első alkalommal találkoztam, amikor körbevezetett a házukban és a kertben, megmutatta, hogy működik a mosógép, hol találok a tisztítószeret, biztosított róla, bármit felbonthatok és bármiből ehetek. Ki kellene öntenem a vécébe és szedni magamnak egy új adagot a tiszta tányérba, de végül a meghagyott gabonapelyhnél maradok. Ezeken a napokon, amikor itt dolgozom, általában alig eszem valamit, a gyomrom mintha egy összegyűrt nejlonzacskó lenne, néhányat kanalizok, kiiszom a tál aljáról a fahéjas tejet, majd berakom a tálkát a mosogatógépbe. Már csak fel kell mosnom és porszívóznom, muszáj sietnem, ha el akarom érni a vonatot. A teraszon letakart kertibútorok, játszik a szél a ponyvával.

Mázlim van, írta a nővérem, amikor kiderült, hogy a három jelentkező közül engem választottak. Ő mit meg nem adott volna egy ilyen munkalehetőségért az egyetemi éve alatt, csend van, csak ki kell takarítani, nem zavar közben senki, de Nyíregyházán még a pénzes emberek sincsenek annyira eleresztve, hogy bejárónőjük legyen. Igaza van, ez is egy kiváltság, onnan nézve mindenképpen. Azzal folytatta, hogy az egész olyan, mintha au pairnek jelentkeztem volna egy tehető családdhoz valamelyik nyugat európai nagyvárosba. Legalább most már van pénzem, időben ki tudom fizetni a kollégium díját, végre vehetek magamnak néhány új ruhát, normális arckrém. Nem kell állandóan valami hülye indokkal kimenteni magam, amikor a lányok óra után be akarnak ülni az egyetem melletti Starbucksba, vagy a lehető legolcsóbb kávét kérni, és még így is szorongani, hogy honnan fog hiányozni az elköltött ezres néhány nap múlva. A ház tágas, de nem hivalkodóan nagy, érződik, hogy a bútorokat egyenként válogatták össze, régiségvásárról szerzett, gondosan felújított retro darabok és felsőkategóriás IKEA termékek. A gyerekszobában házikó alakú ágy, kizárólag fajtékok, a villanykapcsoló, tükör, fogas derékmagasságban, a hálóban kézi szövésű keleti szőnyeg és többszintes virágtartó állvány roskadáig pakolva pileákkal és filodendronokkal. A dolgozószobában egy kisebb könyvtár, a hátsó kertre néz, az ablak előtt két tervezőasztal.

Lerakom a gőzölgő felmosóvízbe a konyha homokszínű kőlapjára, előveszem a zsemből a telefonom, bedugom a fülhallgatóm, elindítok egy újabb podcastot. Amikor

végzek a konyhával, visszamegyek a fürdőbe, a koszos vizet kiöntöm a vécébe, majd leveszem a lábamról a vendégpapucsot, beállok a hatalmas zuhanyfülkébe, és megnyitom a csapot. Nekidőlök az ajtónak, addig várok, amíg a víz majdnem túlcordul a vödörben, a papucsot nem veszem vissza, átmegyek a konyhán keresztül az ebédlő-nappaliba, kezemben a lila műanyagvödör, nem akarom összejárkálni a frissen mosott konyhakövet, de ez elkerülhetetlen, és a zoknim is nedves lesz. Amikor a hosszú, étcsokoládészínű étkezőasztalhoz érek, leveszem a vizes zoknim, nem érdekel, ha felfázok, gombócba gyúrom, és az egyik székre rakom.

Amikor folytatom a felmosást, észreveszem, hogy Simon, a férj áll a szobanövényekkel teli, üvegfalú előszobában, telefonál. Gyorsan kiveszem a fülhallgatóm, a telefonom a zsebembe süllyesztem, a lehajtom a fejem, szürke melegítónadrág van rajtam és fehér, testhez simuló pamut hosszú ujjú, a hónaljamnál izzadságfoltok éktelenkednek, érzem, hogy a kontyom félre van csúszva, elszabadult tincsek lógnak ki belőle. Folytatom a felmosást, próbálok még gyorsabban dolgozni, közben igyekszem alapos maradni. Szia, Olívia, köszön rám a konyha és a nappali között állva, nem akartam munka közben rád törni. Elismerő bólogatások kíséretében végigpásztázza a tiszta, rendezett konyhát, majd a tekintetét a meztelen lábfejemem felejt. Önkéntelenül is a szék felé fordulok, amelyiken a zoknimat hagytam. Akkor én most folytatom a felmosást, persze, csinálnék csak, Olívia, nem akartalak zavarni, mondja, miközben átsétál a nappaliba, a mélykék zakóját hanyagul a kanapé karfájára dobja, leheveredik. Visszatérek a felmosáshoz, háttal állok neki, majd megfordulok, hogy facsarjak egyet a felmosófejen. Mindössze annyit tudok róla, hogy építész, negyvenvalahány éves, van egy saját irodája Budán. Később vállaltak gyereket, a felesége, aki egyébként tervezőgrafikus és a MOME-n tanít, nem sokkal lehet fiatalabb nála, de ki tudja, az is lehet, hogy második házasság. Nem különösebben magas, az alkata sportos, rendszeresen fut, gyakran kell futófelszerelést teregetnem, bár van egy kis pocakja, az elmúlt években szedhette fel. Hirtelen feláll, odamegy a faltól falig érő könyvespolchoz, amin a betűrendben sorakozó művészeti és építészeti könyvek ritmusát néhány szobor, nyúlánk, sötét alak töri meg, rövid keresgélés után találokra levesz valamit, visszaül, olvasni kezd. Néhány perc elteltével a karfán pihenő zakóra borítja a könyvet, és megszólít. Milyen az egyetem, Olívia? Mit is tanulsz, jogot? Érdeklődő, mindenféléről kérdezzet, milyennek találok az órákat, a csoporttársaimat, vannak-e hosszútávú terveim, nyitnék-e valaha saját ügyvédi irodát.

Végzek a felmosással a nappaliban is, átsétálok a fürdőbe, hogy átöltözzek az utcai ruhámba. Belenézek az ajtómagaságú tükörbe, és egy csenevész facsemete köszön vissza. A melegítőmet a gyerekrészlegen vett szűk farmerre és vastag, buggyos ujjú pulóverre cseréltem. Amikor visszaérek a nappaliba, ahonnan az üvegezett előszoba nyílik, a valószínűtlenül vékony laptopjába bújva találok. Felpillant, rám mosolyog, akkor én most megyek, végeztem, mondom. Óvatosan lecsukja a laptopot, feláll és megkérdezi, hogy nincs-e kedvem meginni egy teát még indulás előtt, a többiek úgyis később érnek haza,

Anna és Misi bábszínházban vannak néhány ovis baráttal és a szüleikkel, majd ő kivisz az állomásra kocsival, két perc alatt kint leszünk, üljek csak le a kanapéra, ezt most ő intézi. Citromfű jó lesz, kiáltja a konyhából, meg sem várja, hogy válaszoljak, se a teát, se a maradást illetően, úgyhogy leülök a smaragdzöld plüsskanapéra. Először próbálom ki. A jobb karomban érzem a gőzállomásos vasaló súlyát, délelőtt órákon keresztül vasaltam Simon ingjeit. Diófátalcával tér vissza, rajta szűrős üvegteáskanna és két üvegcésze, tölt, majd leül, csak óvatosan, ezek trükkös poharak, duplafalúak, nem engedik át a hőt, de a tea tűzforró. Egy, talán kettő perc is eltelik, mire felteszi a kérdést, ugye jól sejtí, hogy nem vagyok budapesti? Mégis mi árulja el a vidékiségemet, fut át a fejemen, talán el is pirulok. Vajon ennyire nyilvánvaló, hogy minden gondolatom, mozdulatom kizárólag egy célt szolgál, finomítani, csiszolni valamit az otthonról hozott durvaságomon? Nem emlékszem, hogy az Annával való találkozásom során ez a téma felmerült volna. Igen, felelem, Gödrén, egy Szabolcs-megyei faluban nőttem fel, gimibe pedig Kisvárdára jártam. Ő is vidékről származik, veszi át tőlem a szót. Erdélyi, egy Nagyszében melletti kis faluban nőtt föl, de az egyetemet már itt végezte. Anna ugye mondta, hogy ő is ugyanezt csinálta, mint én? Mire gondol, kérdezem. A takarításra, neki is ez volt a munkája a főiskola alatt, még a kilencvenes években. Nem, nem említette. Érdekes, pedig a hallgatóival, akik szerinte nagyrészt velem egyidősek, gyakran beszélgetnek az osztályváltás problémáiról, annyira szerves részét képezi az identitásának. Anna is Erdélyből származik, egy hargitai faluból, de itt ismerkedtek meg, jóval az egyetem elvégzése után. Anna édesanyja egy bölcsödében dolgozott, az apja autószerelő volt, nem igazán tudták anyagilag támogatni, csak a rokonok hozzájárulásával tudott átjönni. Három családhoz járt a Rózsadombra, hogy fenn tudja magát tartani. Jól esne kimondani, hogy anyám a falu óvodájának konyháját vezeti, apám egy kertészetben dolgozik, hogy Gödre a világ vége, egy határmenti falu, hogy a határmenti falvak végtelenül lehangelőek, de nem akarom félbeszakítani, így csak figyelek és kortyolom a citromfűteám. Neki azért sokkal simábban ment az egész, folytatja, az apja két öccse kivándorolt Németországba, alapítottak egy építőipari kivitelező céget, jól alakultak a dolgaik, rendszeresen küldtek pénzt, nem kellett az egyetem mellett munkát vállalnia. Hátradől, mélyen belesüpped a kanapéba, fejét az ablak felé fordítja, és mintha már nem is nekem, hanem a kertben álló termes fenyőknél beszélne, akik sokkal régebb óta ismerik, mint én, és azt mondja, hogy a mai napig hálás a nagybátyjainak, nélkülük minden másképp alakul. Persze ki tudja, nem biztos, hogy annyira rossz élete lett volna, ha otthon marad. Az öccse már nem követte őt Budapestre, kilencvenegyben Németországba ment, és belőle is építész lett. Visszafordul, újra felül, mutatóujját fel-alá húzogatja a duplafalú csésze oldalán, ugye tudom, hogy Annának mennyire sokat jelent, hogy nekik dolgozom. Nem a rend és a takarítás miatt, az sem utolsó persze, hanem mert a feleségében mély nyomott hagyott azoknak a viselkedése, akiknek dolgozott. A kilencvenes években hirtelen meggazdagodó vállalkozók feleségei, akikben semmi kulturáltság, nyitottság vagy megértés nem volt, és

akik a totálisan gyökértelen, céltalanul lebegő életüknek a rigolyáikon és a tárgyak felhalmozásán keresztül próbáltak valami súlyt adni. Anna még ott, akkor megfogadta, hogyha egyszer ő kerül olyan anyagi helyzetbe, hogy megengedhet magának egy bejárónőt, korrekt lesz az illetővel, egyenlő félként fogja kezelni. Ahogyan a végére ér, a szemembe néz, mintha megerősítésre várna, hogy a felesége valóban jó és kedves munkaadó, de az az igazság, hogy alig van bármiféle benyomásom róla, tényleg csak egyszer találkoztunk. Képtelen vagyok válaszolni, de próbálok minél több egyetértést sűríteni a mosolyomba.

Besötétedett, vadul tépi a szél a fenyőágakat, csak a kocsibejárót övező apró lámpácskák adnak némi világosságot. A nappaliban félhomály, átnyúlnak a fények a konyhából. Simon feláll, az ablakhoz lép, talán magába akarja szívni a kinti sötétséget, majd visszasetál és felkapcsolja az állólámpát, aminek a burája olyan fényes, mintha tortaglazúrral lenne bevonva, smaragdzöld ez is. Azt kérdezi, hogy szeretem-e a művészetet, érdekelnek-e a műalkotások. Nem is tudom, felelem, nem sokat tudok a művészetekről. Int, hogy menjek oda hozzá, megmutatja a kedvencét, valójában ez a legértéktelebbe darab a lakásban. Egy képeslapméretű üveglapra mutat, apró arany támasztékkal a hátoldalán, a B és C betűs szerzőket választja el. Nehéz eldönteni, hogy mi ez és mit ábrázol. Három fakó alakot látok, talán három gyereket. A berlini Hauptbahnhof egyik padján találta, amikor először látogatta meg az öccsét. Valaki ott hagyta, gondosan a pad karfájának támasztva. Akkor még nem volt rajta az arany támaszték, azt ő rakatta rá utólag. Ezek a kedvencei, a talált tárgyak, a véletlen művei. A kezembe veszem, egy fél lépéssel közelebb lép, a vállaink majdnem összeérnek. Úgy tűnik, mintha a középső gyerek valamin állna, karját széttárja, a másik vár és guggol, a harmadik épp labdába rúg. Valaha rendes fotó lehetett, mondja, egy képkeretben, még közelebb húzódik, a vállunk most már összeér, amit az üveglapon látok, azért ilyen fakó és halvány, mert ez az eredeti fotó lenyomata. Talán valaki az ablakpárkányán tartotta a képet, és a tűző nap miatt ráolvadt az üveglapra. Fogalma sincs, hogy került oda, a berlini Hauptbahnhof egyik padjára, vagy hol lehet az eredeti fotó, hogy mikor készült, kik ezek a gyerekek, mindenesetre azóta őrzi. A gyerekkorára emlékezteti, azokra a különleges alkalmakra, amikor az unokatestvérei hazalátogattak, a nagyszombeni utcákra, ahol nyaranta egész nap császkáltak vagy rúgták a bőrt. Alig készültek róla fotók kisfiúként, talán ezért ragaszkodik ehhez ennyire. Szeretném elmondani, hogy nekem sincs túl sok fotóm a gyerekkoromból, de végül csak visszarakom a polcra az üveglapot és annyit mondok, indulnom kell.

Az előszoba és a nappali között állok, már magamra vettem mindent, csizma, kabát, sapka, csak a sálamat igazgatom, Olívia, várj egy pillanatot. Megfordulok, közel jön, még közelebb, annyira közel, hogy kontúrvesztetté válik, mindössze barázdák, gödrök, ívek tájékei lebegnek a szemem előtt. Milyen különös az arcod, mondja lassan, tagoltan, öröm lenne megismerni és felfedezni, majd hirtelen a derekamnál fogja az ajtóhoz szorít, a kilincs belevágódik a hátamba, a kabátom nincs begombolva, bal kezével a csípőmben markol, a másikat durván rátapasztja a mellemre. Tenyerét belenyomja a mellem

közötti horpadásba, majd lefelé araszol, letapogatja a bordáimat, a csípőmnél áll meg, el akarom tolni magamtól, de a mozdulat suta és erőtlen. Oldódik a derekam körüli nyomás, ujjai elernyednek, újra akkora a távolság közöttünk, hogy belátom a teljes szobát, a csészékből alig hiányzik néhány korty, a meghagyott forrázat áttetsző, a kancsóban sötétzöldre és opálosra ázott a citromfűtea. Mondani akarok valamit, a kilincs helye lüktet a hátamban. Lengedezik a függőkaspó az ajtó mellett, bordó fonákját mutatja a nyílgyökér, napközben a fény felé táruló levelei most befelé kunkorodva csukódnak össze, a kiskomódon gyerekcipősdobozok tornyosulnak, a legfelsőn egy post-it, rajta egyetlen szó, hogy adománybolt, én raktam fel oda, a kisfiú bekeretezett rajzai mellé, hogy fel tudjak takarítani alatta is, de elfelejtettem visszarakni a földre. Simon a kaspó után nyúl, megállítja. Mikor is indul a vonatod? Elviszlek az állomásra. Nehogy ott fagyoskodj, ha lekésed, egy óra múlva megy a következő. Kiállok a garázsból, és máris nyúl az ablakpárkányon lévő, háromlábú bronz tálacskába, amiben a kocsikulcsokat tartják, két perc alatt ott leszünk, ezt már a lépcsőről mondja. Mozdulni próbálok, az ajtó felé fordulni, de csak mereven nézek magam elé. Zöld foszlányokra szakad az előszoba, de még hallom a távirányítóval nyitható garázsajtó berregését, valahol kivágódik egy ajtó, talán a szomszéd háznál, kutyaugatás, ingerült kiabálás, Maci, itt maradsz a teraszon, még hallom a kocsibejárón elhaladó elektromos autó lágy duruzsolását, majd minden elhalkul.

Olívia, jössz akkor, ér el hozzám újra a hangja. Nem tudom, hány percig várakozott a kocsiban, és én hány percig állhattam a növényekkel teli előszobában. Végre megmozdulok, a kocsibejárón áll és felém int. Sötét és hideg van, szeretnélek elvinni.

Beszállok, tisztaság és száraz meleg fogad, a telefonja rá van kapcsolva az autó hangszóróra, halk klasszikusgitar-zene tölti be az ülésteret. Az utat figyelem, az északi stílusú családi házakat, elegánsak, kültéri égősor bizsereg szinte az összesen, némelyik még be sincs fejezve, majd a közelben cammogó Dunára gondolok, arra, hogy az országnak ezt a részét is vidéknek hívják, mégis annyira más, mint ahonnan én jöttem, majd arra, hogy nem mindegy, hogy melyik folyó mellett nő fel az ember. Félúton járunk, mikor eszembe jut, hogy nyitva hagytam a növényekkel teli előszoba ajtaját. Nem szólok róla, ő is hallgat.

Öt perc alatt kiérünk az állomáshoz, a parkoló a sínek túloldalán van, nem megyünk el odáig. Leállítja az autót, a motor azonnal elhalkul, ujjáival dobol a combján, köszönöm, mondom, és kiszállok, becsukom az ajtót, elindulok a fagyott fűcsomókon a peron felé. Hallom, hogy a nevémen szólít. Megfordulok, az ablak lehúzva, Olívia, csak ennyit mond. Hallgatok. Akkor kedden is jössz, ugye? Persze, jövök majd, és újra a peron felé indulok, leülök az első padra, nem nézek hátra. Az állomás pont ugyanolyan, mint az összes többi a Nyugatiig. Jéghideg a fémpad, egy üres energiatalos dobozt hintáztat a szél a peronon, egyszer csak túl nagyot lök rajta, leesik a sínek közé. Valaki járkál fel-alá, káromkodik és videótelefonál, egy nő piros pufikabátban, lábai közt tömött szatyrokkal bámul a semmibe. Késik a vonat. Húsz perc után végre befut, magam elé

engedem a férfit, rálátok a telefonjára, egy nővel veszekedik. Az ellenkező irányba indulok el, máskor tömöttek az ülésorok, most csak lézengenek az utasok, talán a késés miatt, nem tudom, elmegyek majdnem a kocsi végéig, leülök, levetem a hátizsákomat, bedugom a fülhallgatóm.

Épphogy elindulunk, amikor felbukkan a pufikabátos nő a peronról, velem szemben, a másik sorban lévő négyesülésen foglal helyet, szatyaiból barikádot emel maga köré. Az egyikből plüssállatok lógnak ki, a másik összehérselt műanyag palackokkal van megtömve. Próbálok a zenére koncentrálni, de amikor benyúlok a táskámba, találkozik a tekintetünk, szemöldöke összefüggő fekete csík. Kabátzsebéből egy újabb szatyrot húz elő, széthajtogatja, fekete alapon arany csíkos, válogatni kezd a palackok között, átrak egyet a csíkos szatyorba, a többi következik, egyformák, valaha mindegyikben diétás kóla volt. Majd egyenként átpakolja a macikat, delfineket és unikornisokat abba a szatyorba, ami- ben az előbb még a palackok voltak.

Fortissimo

Bátyám feje felett hadonászó sárga levelek, fel-le, jobbra-balra, száz meg száz Beethovent játszó apró csuklóra emlékeztet, nem tudom, miért pont ő jut eszembe, nem is szeretem Beethovent, túl harsány, Bach jobban bejön, a tesómra nézek, festménybe illő, ahogy a színes levelek a kék hajába hullanak, én sosem voltam elég bátor ahhoz, hogy kék hajam legyen, vagy rózsaszín, az ujjammal óvatosan szedegetni kezdem a leveleket, de nem szereti, ellöki, én meg hagyom.

b
billent
yuk

Felvehettél volna legalább most valami normális ruhát, hallom apám ideges hangját a tesóm mögül, aztán jön a bezzeg a főnök fia, a te meg a szakadt farmereid, és az egyszer az életben tehetél volna nekünk egy szívességet. Sajnálom a tesóm, mert amúgy jó gyerek, csak valahogy anyáék más mércével mérik a jó gyerek fogalmát.

A kocsiban néma csönd, csak a bátyám fülhallgatójából hallatszik ki a dobszerkő éles lüktetése. A táj megszokott, fa, tábla, bokor, ember, megint fa, két ember, és így tovább, végül egy palota előtt fékezünk le, ahol a hatalmas tölgyfák levelei valami kevésbé virtuóz dallamot játszanak, mint otthon, és úgy vetnek hosszú árnyékot a kétszárnyú faajtóra, mintha egy horrorfilmben lennénk, komolyan hallom hozzá azt a sejtelmes zenét, amitől mindig kiráz a hideg, és amitől mindjárt összepisilem magam. Nem sok kedvünk volt ehhez a vacsorameghíváshoz, de apuék nem foglalkoztak vele, hogy nem ismerjük a főni tökéletes gyerekeit, a Belgiumba ösztöndíjat nyert bálkirálylányt meg az ügyvédnek tanuló üdvöskét, aki állítólag olyan csinos, mintha a Story magazin címlapjáról lépett volna le, jönni kellett, és kész. Én is csinos vagyok ma apám kedvéért, testhez tapadt egyberuha, sosem veszek fel ilyesmit, csak most és csak neki, közepes dekoltázs, magassarkú, amelyben nem vagyok képes huzamosabb ideig normálisan járni, de meg kell hagyni, szép hosszúnak tűnik benne a combom.

Egy nocsak megjöttetek köszöntéssel nyit ajtót a háziasszony, szinte látom, ahogy az agya kattogva dolgozza fel a bátyám látványát, s a szája sarka enyhén elhúzódik, de épp csak egy pillanatra, apára nézek, észrevette-e, de nem hiszem, hogy más is látta volna a grimaszt, én mindenesetre a csápjaimmal azonnal tapintom az arroganciát, már most gyomoridegem van, pedig még csak a küszöbön állunk, nem tehetek róla, idegen tőlem ez a steril világ, a hideg falak, a ház olyan, akár egy múzeum, faragott oszlopok, földig érő bársonyfüggönyök, antik bútorok, alig mer lépni az ember. Végigvonulunk az előcsarnokon, visszhangzik az ünnepi cipőink kopogása, és belerecesg a fülem a vékony

sikító hangba, melyet a székeink kihúzása okoz. Asztalhoz telepedünk, és a *szép az időnk van* meg a *hamar ideértetek* udvariaskodó körei után a zavaros jövőképem tisztítására tett kísérletek jönnek, ajánlatok, és hogy mi lenne nekem a legjobb, mindez úgy, hogy senkit nem érdekel, mi lenne nekem a legjobb, mert azt nem is kérdezik meg, én pedig már be is csukom a fülem, az asztal túloldalára sandítok, ahol a bátyám úgy fogja marokkal az evőezközt, mint egy kiscsoportos óvodás, és én nem tudom eldönteni, hogy ez is egy újabb határfeszítés, vagy tényleg elfelejtették anyáék megtanítani rendesen enni, aminek már legalább tizenhat éve meg kellett volna történnie, és nekem is csak most tűnik fel, mindeközben anya villájáról egy szaftos falat a hófehér abroszra hullik, lassítva látom, nagyon lassan zuhan, leér, megremeg, akár egy hájas szumó feje ha beleütnek, a remegés abbamarad, mozdulatlan, csak a folt nő körülötte, ahogy a színes festék a vizespapíron, csak lassabban növekszik, majd megállapodik, látom, hogy egy kis pír önti el anyám arcát, a főnök szeme szinte végigkarcolja a vásznat társadalmi felsőbbrendűségének biztos tudatában, nem veszek róla tudomást, apám sem, és a jelentéktelen csevej folytatódik, én a ragyogó terítőn virító narancssárga foltra bambulok, nem tudok szabadulni a gondolattól, mintha én lennék az imént lezuhant húsdarab, ahogy a főnök fia végignézi a combomon.

Ebéd után a felnőttek a medencés terasz foteljébe telepedtek kapucsínót szűrőszőnyegre egy *hagyjuk a fiatalokat beszélgetni* mondat kíséretében, én igazából már mennék, a pofavizit megvolt, hazatalálunk, tesóval elkaphatnánk egy 11-est, az házhoz visz, melegítőbe bújhatnánk, és filmezhetnénk, míg az ösök meg nem érkeznek, de anya kér, hogy maradjak, a *bátyád az más tészta*, mondja, meg *hogy ez most nagyon fontos, meg apának is*, így maradok, a bálkirálylány, akivel nem lettünk puszpajtások az elmúlt egy órában, a szobájába zárkózik, így valószínűleg már nem is leszünk azok, nem bánom, vannak nekem barátaim otthon, természetesen a tesóm lelép, hiába kérem, hogy várjon, *csak egy fél óra még, és jövök, aztán majd együtt*, de nem akar, mindig megy, mindig tudja, hogy hova, csodálom érte, csodálom, dehát egy családban elég egyetlen lázadó.

Végül ketten maradtunk, a főnök fia, Róbert és én. A Dirty Dancings Róbert jut eszembe róla, az is valami okos ember gazdag fia volt, mellékszereplő, de én emlékszem rá, Robert, próbálok angolosan, vagy olaszosan, Roberto, de mindenhogy olyan arisztokrata ez a név, nem szeretem, ízelem, és vitatkozom magammal, miközben ő megmutatja a házat. Udvarias, kezdem megbocsátani neki, hogy Róbertnek hívják, előbb az alsó szintet nézzük meg, nem dicsekszik, természetes neki a gazdagság, jól áll neki a ragyogás, meg a fény is, ami a hajába hullik a kristálycsillárról, beszélgetünk, érdeklődik, úgy érzem, figyel, talán félreismertem, bátran beszélek magamról, hív, hogy menjünk fel a lépcsőn, közben nevet, követem, határozottan és tökéletesnek látszik a kék zakójában, nem vagyok benne biztos, hogy menni akarok, de a lábaim lépnek, egyik fokról a másikra, a korlátba kapaszkodom a cipő miatt, a hasam mélyén mocorgás, nem fájdalom, hanem valami zizegés, ami ismeretlen, émelyítő, próbálok a járólap

mintájára összpontosítani, hogy ne ájuljak el, fel, jobbra, le, megint fel, jobbra, le, a minta több hurok alakú szziromból áll, érzem, ahogy a víz csorog a lapockáim között, mire végigköveti a szemem a hurkokat, megszűnik a zizegés, leáll a billegés, kiszállok az árbóckosárból, szilárd talajt érzek a talpam alatt, és felérek a lépcsőn. Tágas fehér a szoba, a sarokban játékgép, kitüntetések, jelvények, *sportolsz*, kérdezem, *az úszást szeretem én is*, mondom, *kitartás és céltudatosság, becsülöm, nekem nehezen megy az ilyesmi*. Becsukja az ajtót, miért ne lehetne becsukni, hiszen csak beszélgetünk, régi lemezeket gyűjt, megmutatja őket, megint az árbóckosárban érzem magam, keresem, hol a föld a láthatáron, de nem látok kikötőt, eszembe jut a terítő és anyám arca, a pír az arcán, egy női hang áriázik a lejátszóból, a levelek fel-le csapkodó ritmusa fokozódik a kinti szélben. Róbert tekintete megint végigfut a combomon, azt hiszi, nem veszem észre, idegesen húzigálni kezdem a ruhám szegélyét, nem akarok tudomást venni róla, elfordítom a fejem, menni is akarok, elhatározom magam, hogy megyek, ő lassan meglazítja a nyakkendőjét, magabiztos, az ária fülfájdítóan magasra csap, nekem pedig eszembe jut, hogy a fülben vannak a hallócsontocskák, melyek az egyensúlyért felelnek, tanultuk biológiából, biztosan a hirtelen jött zaj miatt szédülök megint, az ajtó kilincsére teszem a kezem, kapaszkodom, de ő visszaránt, a plafonon tükör, látom magam, ez örült, nem értem, miért tart tükröt valaki a plafonon, elfordítom a fejem, az éjjeliszekrény erezetében eltévedek, olyan, akár egy erdőlabirintus, én vagyok Jancsi és Juliska, csak a bátyám már nincs itt, egyedül vagyok az erdőben, hullámszik a kinti létezés, betakar az árnyék, Róbert felnyög, egy madár az ablaknak csapódik, élesen elválnak a kint és a bent, én belül vagyok, mélyen, és már nem hallom a zenét, csak a belső hangokat, ahogyan nyelek, ahogy a ruhám az ágyhoz dörzsölődik, felhangosodott a bent, a lapockámnál elindult cseppek felszívódnak, felkászálódom, a lepedőre meredek, a növekvő folt a fehér lepedőn a retinámba ég, lassan nő, úgy nő, ahogy a nedves papíron szétfolyik a festék.

Két édeskével, legyél szíves

Nem dolgozik eleget, Dalma, maga egy istennő, de lássa be.

Honnan volt bennem olyan sok düh akkoriban? Ma azt gondolom, a világgal is volt baj: civilizált emberek felett vette át az uralmat a félelem és az abból következő populizmus, közelgett a föld utolsó perce, a nemhumán állatok mellett a nemhumán élőlények elleni bűnöket és az új nürnbergi pereket kezdtük el emlegetni. Mégis magamból merítettem: emlékszem, kiírtam Machadótól egy idézetet. „Egyre várom, hogy valaki átcsatornázza haragom az óceánba, de senki sem képes rá.” És alá ideges betűkkel: hogyan írhat valaki ilyen távolságtartóan, elegánsan a dühről? Bárcsak nekem is sikerülne. Megfigyelni a mérget és ezzel kívülré helyezni – engem elborított. Beszívárgott a barátaimmal közös koncertlátogatásra, ahol majdnem feldöntöttem valakit, aki ráállt a helyemre. Kitört a családomra, akik képtelenek voltak egy egyszerű hétvégét összeszervezni anélkül, hogy rohanásba ne fulladt volna, a gyerekek meg sírtak, akiknek csak egyetlen labdát vittünk, hogy azon vesszenek össze. Főleg a műszakban fortyogott, míg már az is idegesített, ha elfogyott a kávé, és nem hozták be a raktárból az újat, direkt hogy a másikat ug-ráltassák, vagy éppen arrébb tolták az asztalomon a cuccaim, hogy odaférjen az, amit éppen hoztak elintézetni. Biztosan az övék legyen az orrom előtt. A cigizős Pali csak azzal kommentálta szennyes panaszáradatomat, hogy jól van, akkor vívd a harcaidat. A végén, mielőtt a világ hamarabb kitört, mint én, már az is irritált, ha csak levegőt vettek. Írogattam a barátaimnak, ott van az üzenetek között, visszakereshetném, hogy de most komolyan, szerinted asztnája van vagy direkt csak nekem liheg vagy most miért hiszi azt, hogy övé az iroda.

– Nem dolgozik sokat, Dalma, ezt lássa be – ezt az újdonsült főnököm mondta, aki a kinevezése után kötetlenül elbeszélgetett mindenkivel. Hogy mit várunk tőle mint vezetőtől. Ismertem persze a dörgést, hogy mit akar mondani ő, arra várakozása szerint mit fogok válaszolni én, milyen üres ígéretekkel fog dobálózni ő és milyen karrierterveket lengetek be én. Mégis elmeséltem neki, a friss lappal indulása és a territóriumom körbepisítése jegyében, hogy a múltkor mivel jött be a Richárd. Nem tudom, mire számítottam, de az biztos, hogy begyakoroltam a szövegem előre, még a buszon is elmondtam magamban. Az is biztos, hogy logisztikai asszisztensként megvan a magam baja az új rendszerre váltás óta, amibe nekem kell felvezetnem a régi folyamatainkat,

és ő ezt pontosan tudja. Megerőszkolni a rendszert, mert azt a könyv szerint találták ki, nem ilyen tűzoltós megoldásokra, amelyek nálunk bevett dolgok. Nem csoda, ha az új szoftver folyton összeomlott, dobálhattam a ticketeket. Ahol a főnökkel szemben ültem, közvetlenül éreztem, hogy tizennyolc fokra hűtötte a konténerét a klíma. Az ergonomikus székről a szétpattanni készülő inggombjai néztek a szemembe.

– A Richárd nem tud ilyenekkel foglalkozni, érti? Ő az adatbázissal esetlen, segítsen neki egy kicsit, ha egyszer úgyis akkor megy be magához, amikor csak várakozik az asztalánál, vagy nézegeti a körmét vagy mit, nem értek ehhez, na.

Vártam, hogy kipukkadjon, de csak a szénfekete kávéjába kortyolt bele, a fölött nézett rám. Osztott nekem lapot. Még megpróbálkoztam egy blöffel, mintha nem látnám jól, miből áll a kéz.

– Nem vagyok olyasmiben kompetens segíteni, ami menedzsmenti szinten van. Ezekhez az adatokhoz nincsen hozzáférésem.

Majd kicsattant az örömtől.

– De hát csak néhány táblázatról van szó! Az összes szükséges számot átküldte, nem?

Át. Richárd nem tudta, hogy hívják, akit keres, amikor benyitott az irodámba, hiszen mindig csak leparkolt a béemvéjével, az étkezőben a kávégépnél beszélgetett arról, hogy ki hol nyaralt, vagy hová írhatja a gyerekét, aztán már nyílt is újra a sorompó előtte. Azért céltudatosan bejött az anyósnyelvem és az ablak melletti térbe, ő is istennőnek nevezett, és lepasszolt néhány táblázatot. Papíron, de hogy majd átküldeti. Hogy ezekből kellenének neki az első negyedéves számok, összevetve visszamenőleg öt évre. És ha esetleg még jól is nézne ki, az már túl szép lenne. Mondtam neki, hogy ilyenekkel én nem dolgozom, én logisztikai asszisztens vagyok. A leltárral foglalkozom, eladási mutatókkal nem, mondtam el neki kínosan leegyszerűsítve, mert csak nézett. Kínosra is sikerült, csatoltam hozzá egy nevetést, az adta meg az utolsó pofont.

– Maga egy istennő, Dalma, hát meg sem kottyán magának kiségiteni kicsit a Richárdot. Ő nem tud ilyenekkel foglalkozni. Hát egy excelbe bepakolni a számokat és készíteni néhány diagramot csak belefér magának is. Úgysem ad elég kihívást a munkája, azt olvasom itt a legutóbbi one-on-one-jának a leiratában.

Néztem az italt az új főnök csészéjében, csak végtelen űr volt. A légkondi távirányítóját a jobb keze ügyébe helyezve. A papírt, amire a szemét szegezte, amit még az előző munkavezetővel írtunk. A következő pillanatban sikerült kívülré helyeznem a dühömet. Végre beérett az összes légzésgyakorlat meg mindfulness. Láttam, ahogy nem csak teljesen elborít a mérge, de vörös voltam tőle, alvadt vér színű. Tudatosan engedtem el a felesleget. Biztosan segített az is, hogy dideregtem. Beszívtam és kifújtam háromszor, és kiléptem az ajtón.

– Nem vagy elég ambiciózus, az a te bajod – mondta a HR-es Reni, akinek a cigiszünetében már rezignáltan vázoltam, hogy ezt ember nem bírja ki. Tőle tudtam meg azt is, hogy milyen háttértörténete van ennek a kettőnek.

Harminc perccel korábban, amikor kiderült, hogy Richárd az újdonsült főnököm vendége, feltűnt, hogy ezúttal nem az ebédlőben ültek le. A vendégfogadó, vagyis a munkavezetőm ment ki egyedül, az irodámon keresztül. Nyitva hagyta a folyosóra vezető ajtót, így hallottam a néhány szobával lejjebbi berregést. Pár perc múlva visszajött kistálcán a cappuccinóval meg az édeskével. Bevitte a jégbarlangba, majd betette maga után az ajtót. Én meg a túlsó oldalon csak arra készültem, hogy majd amikor kijönnek, akkor nem hallottam semmit. Néztam a monitort, a rendszert, ami nem vonta el eléggé a figyelmemet.

– Igenis csalódott vagyok, mert nekem sok munkám van benned!

Időnként nem hallatszott ki hang, vagy csak a csitítás dörmögése, aztán újra a sértett dolyf szólalt meg.

– Ha most megnő az arcod, és csak csontokat dobálsz nekem, akkor visszafele is működik ez a dolog!

De persze szoborarcom volt, amikor kijött az aktatáskája után hullámozva, és még egyszer felém fordult illedelmesen. Szép napot kívánt, mintha három nappal korábban nem szkanderoztunk volna azon, hogy elfogadok-e tőle utasításokat. Amint kitette a lábát, a főnök engem hívott be. Ekkor ülhettem én a klímával szembe, mert az én „informális beszélgetésemre” került a sor.

– Ha velem van baja, akkor nekem mondja, ne a főnökömnél nyomjon fel a mi ügyünkkel! – szegeztem Richárdnak az étkezőben a HR-ről jövet.

– Miért lenne bajom? Maga mindig olyan kedves! Köszönöm, akkor holnapra meglesz, ugye. És ha ppt-ben lennének azok a diagramok...!

A dühöm csak egy óceán hullámverése a fülemben, a hátára vesz, és elringat. Egy másik asszisztentstől digitálisan ehető formában is megkaptam a számokat. A fájlra kattintok.

Szárazság

Nehezen vette a levegőt. A szobában legalább harminc fok lehetett. Sosem volt még ennyire forró a nyár, gondolta. Holott csak június közepén járnak. Három hét van hátra a szabadságig. Két hetet vett ki, abból egyet a nyaralóban töltenek. Nem volt könnyű meggyőzni az öccsét, hogy júliusban átengedjék nekik a házat. Jocóka egy kicsit nehézfejű, így mondogatta anyuka gyerekkorukban. Pedig nem nehézfejű volt már akkor sem, hanem elkényeztetett, akaratos. Túlszerették születésétől fogva, csak mert pár héttel korábban és pár dekával könnyebben jött a világra, mint kellett volna.

b
bill
ent
yuk

Gyenge, vézna fiú volt Jocóka, aztán gyengeségéből és véznaságából tőkét kovácsolt. A kapott feladatokat alig hajtotta végre, ha bármi sérelem érte, picsogva szaladt anyukához még kamaszkorában is. Anyuka mindenben neki adott igazat, a szemefénye lett. A gémeskutas nagyiék is Jocókát pártolták. Szegény megboldogult apuka fényképére mutogattak, ami a tálalószekrény középső polcán porosodott, hogy az idősebb fiú őrá hasonlít, a családfele helyét is neki kell hát átvenni, segíteni anyukát és Jocókát. Azt csak a másik nagyi, a kerekeskutas mesélte el, szegény megboldogult apuka igen szerette anyukát verni, sőt, rugdosni, amivel hozzájárult Jocóka idő előtti születéséhez.

Amikor aztán anyuka is megboldogult, mert szegénynek szegény volt már életében is, csak boldognak nem látszott soha, akkor Jocókának alaposan kinyílt a csipája. Kijelentette, hogy igen jó áron talált vevőt a szülői házra, megfelelnek az összeget, hozzácsapják a nagyszülői örökséghez, aztán mehetnek mindketten a városba. Akkor az öccse már három éve dolgozott a városszéli hipermarket árufeltöltőjeként, és két éve csapta a szelet a pénztáros Mártinak, aki egy apró panellakás és, fele részben, egy vízparti nyaraló tulajdonosa volt. Nem lehetett biztosan tudni, a panellakás és a nyaraló, vagy az áruházi egyenblúzból kibugyanó mellek és a csücsörítésre feltöltött ajkak vezettek végül is esküvőhöz. A vacsora ülésrendjét úgy alakították, hogy Jocóka bátyja és Márta nővére egymás mellé kerüljenek.

A Magdaként bemutatkozó, lófarokba kötött hajú nő szomorú szemein nem sokat segített a smink. Hiába invitálták többen, egész este nem táncolt, nem ivott alkoholt, majd fejfájásra hivatkozva korán távozott. Harmadnap viszont két kicsöngés után felvette a telefont, és azonnal beleegyezett a kávéházi találkozóba. A beszélgetésből gyorsan kiderült, hűgához hasonlóan résztulajdonosa a családi nyaralónak, valamint egy lakótelepi lakásnak, ugyanabban a tömbben, négy emelettel lejjebb. A második randevű helyszíne már a lakás volt, ahol Magda remek háziasszonyként tündökölt.

Nem lehetett biztosan tudni, a panellakás és a nyaraló, vagy a mesterfokon készített szilvágombóc és almáspite vezettek végül is esküvőhöz. Jocóka onnantól igazán nyeregben érezte magát, előszeretettel hangoztatta, milyen jó partit szerzett a bátyjának. Mikor Márti harmadszorra simogatta növekvő pocakját, nyíltan meg is mondták, mennyire várják már Magdáéknál a termést, mert akkor tudnak majd jól bandázni együtt az unokatestvérek, ha nincs túl nagy korkülönbség köztük. Csakhogy náluk nem mentek olyan könnyen a dolgok, Magdát az orvosok semmi jóval nem biztatták. Akkoriban beszélte rá Jocóka az autócserére, mondván, a gyerekek és a sok gyerekholmi szállítására jobb lenne az egyterű, egy házaspárnak bőven elég a háromajtós kisautó. A nyaraló esetében is mindig a gyerekekkel jönnek, velük csak az iskolai szünidőben utazhatnak le. Akinek nincs gyereke, az mehet máskor is, elő- vagy utószezonban. Mintha bizony olyan könnyű lenne szabadságot kivenni.

Más volt, amikor önállóan osztotta be az idejét. A maga ura volt, szabad ember. Tisztelték, szerették a faluban. Őt hívta mindenki, ha szerelnivaló akadt. A szomszéd néni egy egyszerű izzócsere végett is áttelefonált. Átszaladt akár hétvégén is, pénzt az öregektől nem szívesen fogadott el, pálinkát se gyakran, beérte egy kávéval, süteménnyel. Természetes volt a kínálás. Elidőzött egy kicsit, nem kellett rohannia. Volt, hogy beszélgetés közben derült fény egy csomó egyéb javítandó lámpára, zárlatos konnektorra, szigetelésre váró vezetékre. Megcsípett néhány nagyobb melót is, az iskolai világítást, például. Az igazgató még az évnnyitó ünnepségen is megemlíttette a nevét, hálálkodott a gazdaságos és okos rendszer bevezetéséért, el is túlozta egy kicsit, de azért jól esett.

Most aztán úgy kell ugrálnia, ahogy a főnök fütyül. Munkaerőhiány van, ezt szajkózza állandóan, közben meg, ahelyett, hogy megbecsülné, úgy bánik vele, mint egy utolsó senkivel. Falusi parasztnak tartja, egyértelmű. A többiek is lenézik, ugratják a beszéde miatt. Meglehet, használ ódivatú szavakat, de legalább nem bazdmegel annyit. A cikket sem dobálja szanaszét, az energiatalos dobozt is zacskóba gyűjti, összelapítva. Nehezen szokta meg, hogy egész napra való elemózsiát vigyen magával. Szendvicset, kekszet, még kávé is, flakonban. Már azt se kérdezi meg a megrendelő, kér-e egy pohár vizet. Sokszor nincs is a helyszínen, legfeljebb csak a munkafelügyelő. A műszaki ellenőr, ahogy újabban nevezik.

Elnézett az ablak felé, ahonnan, mintha kályha lenne, dőlt a meleg. A párkányon sorakozó cserepekben három korallvirág senyedvt. Télen jó a panel, egy szál pólóban lehet tévét nézni, nem kell bajlódni a fűtéssel, nem kell fát hasogatni, begyűjtani. Ám a nyarak pokoliak, megül a hőség a betonrengetegben. Megülnek valamiképpen a szagok is, a lépcsőházban a szokásos panelszagon kívül még erőteljesebb ilyenkor a majd' minden lakásban tartott kutyák és macskák szaga. S persze a szemeteskukáké, hiszen melegben hamarabb bomlik, rohad minden. Szellőztetni sem érdemes, az utcáról csak az autók füstje jönne be. Kedvetlenül lehunyta a szemét, eszébe jutott, óvodába eleinte a gémeskutas papa vitte, lovasszekéren.

Izzadni kezdett. Az első csepp megcsiklandozta, a karján csorgott végig. Odakapott, azt hitte, légy szállt rá. Pillanatokkal később már érezte a térdhajlatában, hónaljában, nyakában is. Fekete atlétatrikója rátapadt a hátára. Csak sötét színű trikókat volt hajlandó hordani, abban a megingathatatlan hitben, hogy azokon kevésbé látszik az izzadság. Kinézett, a szemközti házra. Vibrált, remegett a levegő, mint régebben otthon a szántó-föld felett. Akkoriban még nem volt ennyire kegyetlen, gyilkos a nyár. Még nem ismerték azt a szót: hőségriadó. Ma reggel a rádióban bemondták, egész héten hőségriadó lesz, és csak az keljen útra, akinek feltétlenül szüksége. Kérték a lakosságot, fogyasszanak sok folyadékot, és figyeljenek egymásra.

A szemközti erkélyen ebben a pillanatban jelent meg a szalmakalapos nő, hogy elszívja menetrendszerű, vacsora utáni cigarettáját. Komikus látványt nyújtott a szürke ház apró erkélyén, széles karimájú kalapjában, kezében borospohárral, mintha egy olasz filmjelenethez hibás háttérképet vetítenének. Közelről sosem látta a nő arcát, de karcsú alakja és elegáns testtartása miatt a vonásait is szépnek képzelte. Újra lehunyta a szemét, erőlködött, hogy maga elé idézze a kalapos nőt. Elképzelte, amint itt áll a kis fehér ruhában, mezítláb, vérvörösre lakkozott lábkörmökkel, a bokáján vékony aranyláncsal. Képzeltben felfelé haladt a nő lábán, a formás vádlikon át eljutott a térdekig, puha bőr fedte a kerek csontokat, melyek gusztusosan húsos combokban folytatódtak, felfelé finoman szélesedtek, egy isten tudja honnan érkező szellő meglebbentette a fehér ruhát, és látszott, a nő nem visel bugyit. Látta a nőt, olyan közelről, hogy kedve támadt megérinteni. Kinyújtotta a kezét.

A verejték belefolyt a szemébe, csípte. Hiába volt lucskos már az egész teste, a szája kiszáradt, iszonyú szomjúság tört rá. Abbahagyta a mozgást, lenézett az alatta fekvő Magdára. A felesége sovány arcán megadás és unalom keveredett, hajtövénel és pihebaszuszánál rajta is verejtékcseppek csillogtak, cserepes ajkait a nyelvével igyekezett megnedvesíteni, eddig ütemesen meg-meglóduló mellei kétoldalra ereszkedve elpihentek, száraz volt rajtuk a bőr.

Mormolt valami bocsánatkérést, leszállt az ágyról, felhúzta alsónadrágját. Kiment a konyhába, megnyitotta a csapot. A fémcsőből előbb csak köhögésszerű hangok érkeztek, majd egy erőteljes loccsanással folyini kezdett a víz. Várt, hogy hidegebb és tisztább legyen. Teletöltötte a legnagyobb poharat, mohón kiitta. Két összezárt tenyerébe vizet engedett, fejére, nyakára locsolta. Ami a padlóra folyt, azt a lábával szétmaszatoalta. Újra teletöltötte a poharat, megöntözte a konyhapulton szomorkodó kaktuszt. Percek teltek el, míg a pohár tartalma átszivárgott a keményre száradt, repedezett földön, és vékony rétegben megjelent a cserép alatti tálkában. Mire visszaért a szobába, a kalapos nő már nem látszott, csak az erkélyajtaja mellé szerelt légkondi propellere forgott sebesen.

A Dög

A nagymama házát leírni csak gyermeki emlékezetből tudom. Nem vagyok képes megmagyarázni, miért pont ezek jönnek elő. Nagyon régre, életem első emlékeihez nyúlok vissza, ahol keverednek az érzések, cselekmények, néhány mondat. Egyesek egész pontosak, mások homályosak. Spenótot eszem az ágyban állig betakarva – talán gyengélkedem –, a tévében a Delta ismétlése megy. A főcímmzene szintetizátoros vinnyogása és a főzélék együttese még harminc év távlatából is émemlyítő. Felfordul a gyomrom, de azt már nem tudom eldönteni, hogy akkor mondom-e ki, vagy most, felnőttként fogalmazom meg. A ház derékszögű háromszög alakú, egy légtérű. Az átfogó a régi palacserepekkel rakott tető, az utca felőli oldal az egyik befogó a bejárati ajtóval. Ehhez viszonyítva a legtávolabbi sarokban, L-alakban összetolt ágyakon fekszem, előttem a spenót, Kudlik Júlia a tévében. Közvetlenül mellettem egy hordozható szieszta fűtőtest, aminek a hátuljához csatlakoztathatjuk a pb palackot. Begyújtás után felizzanak a kerámia égőfejek, majd ontja magából a meleget, meg a mindent betérítő, édeskés gázzzagot. Igaz, ez egy korábbi emlék, mert most tavasz van, az idő elég meleg. A nappalihoz tartozik egy kávézósarok és egy magasfényű, fehér csempével rakott kályha. Papa dolgozósarka. Egy barnított faelemekből készült lépcső az emeleti kanzathoz, ahonnan két hálószoba nyílik a fürdővel. A feljáró tövében egy étkező, kijebb kis konyha kamrával. A kredenc tetején egy úgy nevezett süvegcsukor, egyenesen Szlovákiából. Nagyi jön be a konyhából, igen szomorú, amiért nem eszem. Át kell mennünk a magtárba, ahol a piac működik, ez megment ebből a helyzetből, helyette kalandozunk. Nem mehetek mezítláb az útra, a magtárban a padlódeszkák között akkora a hézag, ha nem figyelek, becsúszik a lábam. A föld alatti sötétben nyilván olyan szörnyűségek lakoznak, amik kizárólag lábbelivel védhetőek. A házat elhagyva keresztezzük a balatoni utat, de forgalom híján könnyen átjutunk. Az első dolog, amit a távolban mindig megbámulok, a nitrogénművek gyárápületei. Kombinátok vagy üzem, messziről egészen misztikus helynek tűnt, fellegvárnak inkább. A lapos horizonton gubbasztó fémszilokon megcsillan a fény, ahogy a délelőtti nap egyre feljebb kúszik, az objektumok ezüstösen pompáznak. Két óriási kéményéből gőzszlop kanyarog érthetetlenül magasba, a végén belefolyik az égbe, a találkozási ponton pasztellkék színt keverve ki. Ezüst, talán szürke, fehér és kék, izzik, le se tudom venni a szemem róla egy jó ideig. Az úttal szemben egy töltés, annak a tövében a focipálya, a mi utunk balra vinne, de meglátjuk Ratku bácsit és az unkahúgát, ahogy bámulnak a gát alján valamit. Meg kell néznünk nekünk is, miért is ne kellene, odaállunk

a töltés széléhez, jószomszédi közelségbe. A vöröses csíkra szegeződik mindenki tekintete, amely az út szelétől méteres mélységben indul a parton lefele, mellette a fűszálak mind meghajlottak, eltörtek. A véres sáv egy gesztenyebarna csomóban végződik, amely szinte ragyog a verőfényben. Én és a másik unoka kérdően bámulunk az idősebbekre, akik arról beszélnek, vajon kié. Nem tudják, egyiknek se ismerős. Valakitől elkóborolt itt a faluban, esetleg egy nyaralóé. Elütötte az autó. Ebben nagyon biztosak. Mégsem. Kidobták egy kocsiból? Ki dob ki egy ilyen gyönyörű állatot? Vontatottan észreveszik szemünkben a zavart, és elmondják. Ez egy kimúlt kutya, elpusztult. A lankán ereszkedünk alá, és készülök a varázslatos látványra, hiszen sose láttam még hullát. A kislány is így van vele, mert közben megfogja a kezemet. A test mint egy üres hüvely fekszik az oldalán. Hátsó lába tövébe odaontva a zsigerei, mintha kipottyantak volna belőle, az alvadt vértől a szőre csomós, ragacsos. Rózsaszín kígyó tekeredik körbe a kékeslila szerveken, pofájáról félig hiányzik a bőr, koponyája kilátszik. Nagyika egy letört ágdarabbal próbálja hessegeti a legyeket, amelyek lázasan kutatnak a felpuffadt szemhéjak alatt. Tanácstalanul nézek körbe. Amikor elmesélik a halált, a történetekben az elhunytak mindig távoli helyeken és időben vannak, számomra teljesen ismeretlenül. Itt, amikor először szemtől-szemben találom magam a pusztulással, nem értem, miként lehet ez az élettelen dolog egyszerre pompás jószág és büzlő tetem. Abban a pillanatban még fogalmam sincs János evangéliumáról, a tizenkilenvedik részéről főleg nem, és annak a harmincadik verséről sem. Az elvesztett ecetről, Jézusról, az ő kibocsátott lelkéről. A kegyelmességéről, a végről, a gyászomról, és hogy egyedül hagyok benne, bármennyire is erősködnek, akik részt követelnek majd belőle. A szerettet családról, kedves testvérekről és az összes végtisztességet tevőkről. Egy átlagos, konyak színű tölgyfakoporsó áráról. Hűtésről, tárolásról, szállításról, a holttest átadás-átvételi nyilatkozatról. A sírmegváltásról, búcsúról, fejfáról. A pap beszéde alatt mellettem elhaladó sírásó alkoholtól büzlő leheletéről. Itt még csak a színtiszta misztérium van. Muszáj elföldsélni, így Ratku bácsi egy ásót hoz. Percekig nem tudok szabadulni a látványtól. Az a hatalmas ember éppen feltűri az ingujját, az ásó végét a néhai kutyától egy jó negyven centire a földnek támasztja, és magabiztosan a bakancsával ránehezedik. Gond nélkül tűnik el a szerszám feje a földben. Kezén összehúzódik a bőr, ahogy izmai megfeszülnek, és egy természetesebb földdarabot hajít még elérhető távolságba. Nagyi zsenge növényekkel és egy lapulevéllel eltakarja a véres fület, addig rendezgeti, rakosgatja, amíg végül az alapos szemlélő se venne észre semmi furcsát. Mi fontos küldetést kapunk, levendulát kell szednünk. Az út és a piac csűrje közötti jókora füves terület valamikor focipálya volt, de amióta nem használják, felferi a gaz. A kapu régi helyénél egy csíkban virágzik a levendula, szép tömött sorokban, innen viszünk két csokorral. Mire visszaérünk, a bácsi homlokán már folyik az izzadság, és egy kisebb kupac föld emelkedik ki a fűből, mutatják, hova tegyük. Ráfektetjük a frissen ásott földre, virággal abba az irányba, ahol előzőleg az állat feje volt. Csendben állunk, miközben a szomszéd az ásójára támaszkodik. Nagymama finoman megérinti a kezét, mire az öreg összerезzen, szalmakalapját lassan mellkasa elé ereszti.

Szedes Réka

Rituálé

Szedes Réka

A megértés szótlán,
mozdulatlan
mellkasodon fekszik.
Kihűlt, apró test.
Magaddal melegíted fel:
minden fokkal csökken az oxigén
százaléka a levegőben
– túl forró.

A felnőtték tüdejébe már nem kell oxigén:
mire elfogy, megszokjuk.

Adaptálódni épületekhez
rendszerekhez, kasztokhoz,
rendekhez, dogmákhoz
adaptálódunk
– rendben
lesz minden.

Janáky Marianna

Kiszállás a dobozból

Könyvinterjú

Box Deres Kornélia

Aludtam egyet rád, mielőtt. Miután a beszélgetésünkbe belevágtam. Dali festményé változtál közben, amit lelkem széttépett: fény, jég, ég, víz, hal, tudat, alvás, álmom, tüdő, agy, fagyég, tintavég, agyhal és halál, vízbe hullt apa, jégverem, erdődoboz, fák, rengeteg, Hold, anya belém folynak és állatok, majmok, medve, halak, béka -ként ugrálok visszatérő szavaiddal, vijjog a szellem: „ami marad csak az költők műve”. Magaddal beszélsz. Szinte. Mint én és Költőd, Kornéliád.

1.

Gyerekkori traumák ugrálnak testünkben, megcsípik lelkünket, bőrünket, viszket, vakarjuk, de csak véres szemünk vakul meg egy időre?

Fiatal anyám bátor, nevetős. Egy csehszlovák film főhőse, vadakat terel álmaidokba. Az egyik én vagyok.

...

Magzatkori stresszre fogni mindent. Lehetne.

...

Hangjaim beleragadtak ebbe a zselés óceánba,

...

titeket dajkáknak hívtalak, pedig már előttem is tettehársak voltatok.

...

Színarany ösképp,
rajta a nap jele. És benne, ki hinné, kicsiny apám.
Ilyen apróvá varázsoltam a különválás évei alatt.
Kezelhető méretű, többé nem nő fölém.

...

sajnálja őt valaki másnak a lánya.

...

Csinos szívemet valaki kettéharapta.

...

Szólni anyádnak a Rajna mellől,
hogy tapassa be végre ezt az átok
lyukat, amin keresztül rád-
járnak éveken át dédelgetett,
túl ismerős
fojtásai.

...

Közben észrevétlen mellém ült
apám. Nyakában egy távcső. Nem,
nem puska.

Végre, újra együtt!

Mögöttem a vészkijárat. Te úgy mondanád: fék.

...

Múltkor egyik apám jelent meg nagy pacifista
szemekkel, combjain járkálva. Betintázták önbizalmát.
Nyújtózott, hogy elérje asztalon hagyott képmásomat.
Lábanincs szellem,

...

Hiszen apám ruhái végső soron mind a lábatlanoknál
landoltak.

...

Hová vitted a titkodat? Kit takartál be veled?

...

Lenn a homokban egy autó. Apám piros
Wartburgjára ismerek benne,

...

Hátul lazán húzik a Tintahal. Nincs tévedés,
engem zabál.

...
Abban a győztes álomban csőre töltve várlak.

...
De mit nevezel otthonosnak? Téged elvárnak
egy üveg éjszakára.

Ismerős arcok áznak egy lekéselt sorozatban. Hétdecis
fejadagért ropják, mint betanított vadak.

...
Majmaitok fejt küldöm haza, szeretettel, átokszülők.

...
Én meg csak ások, arccal a mohák felé.

...
Hajszálaim összekapaszkodnak a gyökérrenddel.

...
Jégre teszlek,
félés.

...
Bent otthonos, kockázat nélküli sötét,
egó előtti földmozgás.
Feketére mázolt anyaseb.

...
Pánikom kecske alakban.

...
Átverekszem, csőbe húzom magam.

...
Az égen Holdak helyett az Agy ragyog.

...
Marcangolt hely. Véresre karmolt múltak alatt
nem kereslek többé. Menj tovább, apa.

...
Kihullasz mondataim mögül. Én meg gyanúsan könnyeddé válok.

...
Harmincegy évig gyakoroltuk, hogy erressz.
Kicseleztél, te trófea.

...
A rokonok a koporsót dicsérik, meg apám humorát. A torokba költözött
húszévnnyi csöndet elegánsan locsolgatják. Hipót rá.

2.

**Deresed, Makói Medáliák Díjasként is szerettem,
de általad, ahol jégbe fagyott nyelve fájmenekülés,
szürreális, expresszionista költés,
ikraként marad meg haloptikád segítségével bennem.
Szerinted miért?**

Fejét használni képtelen,
emlékeit begipszelték. Darabosan sír, recseg.

...

Át kéne állni valaki másnak
az észjárására.

...

Kifogásokból diplomáztunk.

...

Leszek a kedves tárgyad.
Fújd belém a bánatot.

...

A rendszerszintű problémák nem állnak meg
az egó határán. Traumaismétlésnek hívják.
A síkos testűek belakják az agyvizeket, kíméletlen,
lubickolás megy ott. Szemét halak.

...

Archaikus állat, nulladik néző,

...

Lazítsd a nyelved.

A tudat elé beparkol egy karaván:

...

Kopó fogak közé űrhajózom, húzok egy testbe bele.

...

Lélegezz.

...

Kontárokodsz
a szó elé, mint akinek széles a képe.

...

Valaki száműzött innen. Árnyék.
Pedig te láttál, mielőtt a nyelv trónra ült

...

: fejben élni.

Vagy írni. Melyik elviselhetőbb?

...

Egy dobozban ébredsz. Jó kis kelés.
Sötéten és pecsét alatt, mint halálhírt
hozó levél.

...

Dörömbölnél,
de kezedet se bírod emelni.
Persze lehet, hogy nincs is.
Elfogyott belőled az ín, az izom,
az ér és hús.

...

Valaki kiütötte a falat, és a te kezedet
használta hozzá. Malteros bohózat.
Lesheted a sötétet, hajrá.

...

az éjszaka százlábú is mozgolódnak,
ki-be járnak. Árnyszövény, nyirkos testű
sokkos halak,

...

Kezeim kalapácsok.

...

polifonikus szívhang: közelít a baj.

...

Kiborít a bizonyosság.

...

Inkább a köldökből
induló csöndalagút
hibás.

...

Egy szobában ülök,

...

Csak lesni a sötétbe bele.
Emlékezésem érdek nélküli.

...

Lefelé zuhanni egy testben. Méltó feladat.

...

Elnyelem saját magam.

...

Húsom elfogy. Tintává válok.

...

Ünnepek környékén felhasad belül
valami rontó, valami ismerős.

...

Nem változni: öngyilkosság.

...

Feküdj inkább hanyatt. És ne emlékezz mások helyett.

...

Egy hűvös kéz köszönt. Nem nevezném
érzéketlennek. Talán az enyém lehet.

3.

Úrhideg lényfény?

Leghosszabb éjszakáimon törpékkel társalgok.

...

Szerinted álomban minden alak én vagyok.

...

Tervem is készen: barna és meztelen angyalként
térek vissza éjjel, hogy kardommal kimetszem
a belül tomboló apró-
népet.

...

Limlomos, cserepes,
antikvár érzések.

...

Szívtisztításra érkeztem, profi munkát
várok pénzemért cserébe.

...

Uszonyos szerveimmel lubickolok
a neonnal átvilágított akváriumban.

...

„Lélegezz és engedj el.”

...

Mi ez a halember-retorika?

...

Elviszi őket a Napig, és beleszórja.

...

Most aztán megismerkedhetsz magaddal.
Te kérted, marha.

...

Nézz magadra, nyakfodorban
tetszelegsz barmok előtt.

...

ne engedj be szellemet a szádon,
se szégyent.

...

A tudatból egy nyestfejű ügynök
közben hamiskásan kipislog.
Kornyikál.

...

Kússz az ár ellen. Izmaid istenek.

4. += 5.

Elvesztettem a cérnaszálat.

Halfejű ágak, fák, erdőrengeteg világ.

Exit no, ugye?

a felsebzett testekből vérfonalak
szöktek az égbe, egyenesen az Isten
szájába. A sok ezret hamm, bekapta.

...

Lehetek egy egész állam haragosa?

...

Egy nemzet bújjik előlem vacogva
álompaplanok alá.

...

Ne tegyünk már úgy, mintha ez az éktelen dobolás
a szomszédból jönne. Nincs többé kifogás,

...

Célunk elérni a fegyverszünetet.

Ez egy kísértetjárta haza, és én vagyok
a szellem.

...

Az ellenségnek más a szaga,

...

Tudod milyen nagy szükség van a szünetekre
ebben az országban, még itt,
a militáris költészet hajnalán.

...

Ki hiszi el, hogy semmi közöd
ehhez a szuicid maszkabálhoz?
Kinek öltöztél be? Kit szeretsz?
Kórod ragyog.

Szüleim legádázabb
verziója
vagyok.

...

Rád zárták végül ezt a könyvet, mint egy
koporsót. Gyufásdobozt. Nem sercensz.
Évekre leoltottad magad.

...

De miért ne lebeghetnénk az ünnepi kétkben?

Valami bizserég a hátamon, talán egy újabb
szárny felé nyitnak utat az izmok.

...

szuperszonikus utazó.

...

jégládába csomagolt
fagyasztott szorongások.

...

Vezesd hát tovább népedet, el ebből a kétes, Kádári
kánaánból. Nyugi, chica. *I am coming for you.*

...

De felszabadulni
csak magunk helyett.

...

Vánszorog bennem ez az alvás, hideg tagokkal.

Belül némi áradás. A hurrikán mindenképp túlzás,
ne bízd el magad. Csak a fejem dobog, belül csarnokok
nyílnak, túl tiszták és átlátszóak. A szemöldökcsont
mögött megy a tátogás az ablaktalanságba. Hagyd,
hogyan meghasson a mantra.

...

kirúgtad
valaki szívét a helyéről.

...

Életem, otthagytalak.

...

Annyira unom
magam, léptékeimet.

...

Mániák elől úsztam idáig, kifogni valami
megemészthetőt.

...

ez a családtörténet. Bennem érnek össze,

...

ötven kiló hús alatt gondolj el valamit a tehetetlenről.

...

mögöttem szalad a lázadás, látom,
hát persze. Vörös a haja.

Azt mondom, kitüremkedik a szárnyam,
de az csak egy holdsarló a vállakon.

...

Iramlok, mint aki elveszett. *This will surely destroy you.*
Beszélj anyád nyelvén, mert most egy ideig még együtt
utazunk.

...

Ki hinné el, hogy a házunkat medve viszi a hátán?

...

Papa ist weg.

...

Kinyúlunk, mint egy álom.

...

Papa aztán hét évig a Holdon élt. A teste ott maradt a panelház
ötödik emeletén, ott mosdatták, öltöztették, de valójában
rég a Föld körül úszkált, kis béka. Hatalmas sisakkal gömbfején:
úrözött a papa.

...

Papa a vég.

...

És jött a többi fejnehéz év, rám sült a rivaldavilág.
A könyörtelen, a fenség, a nagyszabás. Mint egy családi mozi.
Szabályozót raktak belém, meg se kellett vágniuk,
bőröm sima, egyenletes, puha. De a jeleket túpontosan veszem.

Bip-bip-bip. A művészet eredetileg a rossz, kártékony erők elleni misztikus harc eszköze volt.

A tudatelőtti felnőtt a gyerekkort bábozza vissza. Visszabánt.
Mosd ki hát hipóval a méhedet. Legyen belül végre csönd.
Legyen itt a kezdet lánya.

...

A miskolci kocsonyában az a pislogó béka az anyám.

...

Gyönyörű éhség, kifelé figyelni.

...

Sípol a korrupt tüdő, de már nem köt le.
A jövőben hegyeket mászok, és nem izzadok
többé más helyett,

...

éhes csecsemőfejek kántálják, hogy a félelem
évének vége.

...

valaki a végén elnyeri egyik szülőm eltékozolt éveit.

...

Nővérem közben fiút szül, kiszedik belőle az ellenállást.

...

A lázadás alakot ölt, nem része már
egy lüktető családi sejtkezalnak.

...

Génfrissítés.

...

Táncolj medve, táncolj!

Olykor könnyeztem Holdszarkazmus-lapjaiddal.

Eddig vandáلكodtam.

Felfalod magad? Magaddal boxolsz?

Ez már nem könyvinterjú kérdés. Számomra

**Te és Szerződ nyugodtan repülhet az Olvasók felé,
hogy boxolhassanak.**

A Prae Kiadó könyvei

- Andrónyi Gabriella: My Hungarian Cookbook (2019)
 Cserhári Éva: A Sellő titka. A K.É.Z első esete (2019)
 Csutak Gabi: Csenedélet sárkánnyal (2017)
 Deres Kornélia: Képkalapács. Színház, technológia, intermedialitás (2016)
 Fekete I. Alfonz: A mosolygó zsonglőr (2016)
 Fekete Richárd: Bányaidő (2015)
 Gál Ferenc: Az élet sűrűjében (2015)
 Görömbölyi Dávid: Haverok, buli, Buddha (2019)
 Görömbölyi Dávid: Diplomata-útlevéllel a hátizsákban (2015)
 H. Nagy Péter: Alternatívák. A popkultúra kapcsolatrendszerei (2016)
 H. Nagy Péter: Karanténkultúra és járványvilág (2020)
 Halász Margit: Hetvenhét vörös bárány (2020)
 Hallgatás. Poétika, politika, performativitás (szerk. Fodor Péter – Kulcsár-Szabó Zoltán – L. Varga Péter – Palkó Gábor) (2019)
 Halmai Tamás: Kint lények járnak (2020)
 Horváth Benji: Az amnézia útja (2016)
 Horváth Márk – Lovász Ádám – Nemes Z. Mária: A poszthumanizmus változatai. Ember, embertelen és ember utáni (2019)
 Ijjas Tamás: Hipnózis (2015)
 Kabai Csaba – Kabai Lóránt – Kabai Zoltán: Horizont (2020)
 Kele Fodor Ákos: Echolália (2017)
 Kertész Erzsébet: Az átutazó (2020)
 L. Varga Péter: Más tartományok. Változatok fiktiiv és valós terekre (2019)
 Lapis József: Lira 2.0. Közelítések a kortárs magyar költészethez (2015)
 Lázár Bence András: Kezdődjön ezzel (2015)
 Lesi Zoltán: Magasugrás (2019)
 Mészöly Ágnes: Rókabérc, halálútúra (2018)
 Mohácsi János – Mohácsi István: Múltépités, avagy meghalni könnyű, élni nehéz (2018)

- Mohai V. Lajos: Rózsa utca, retrospektív (2017)
 Molnár T. Eszter: A számozottak (2016)
 Molnár T. Eszter: Szabadesés (2017)
 Molnár T. Eszter: Teréz vagy a test emlékezete (2019)
 Nagy Kata: Inkognitóablak (2016)
 Nyerges Gábor Ádám: Mire ez a nap véget ér (2020)
 „Nincs vége. Ez a befejezés.” Tanulmányok Esterházy Péterről (szerk. Lőrincz Csongor – L. Varga Péter – Palkó Gábor) (2019)
 Nyerges Gábor Ádám: Berendezkedés (2018)
 „Örök véget és örök kezdetet.” Tanulmányok Szabó Lőrincről (szerk. Kabdebó Lóránt – Kulcsár-Szabó Zoltán – L. Varga Péter – Palkó Gábor) (2019)
 P. Horváth Tamás: A Zsolnay (2019)
 P. Horváth Tamás: Tündérváros – Zsolnay Miklós titkos élete (2015)
 Papp-Zakor Ilka: Angyalvacsoara (2015)
 Pintér Tibor: A harmónia tébolya (2019)
 R 25. A rendszerváltás után született generáció (szerk. Áfra János) (2015)
 Reaktív. Kísérleti drámaantológia (szerk. Deres Kornélia – Herczog Noémi) (2017)
 Szabó Attila: A valós színterei. Színház, közösség, műtelfeldolgozás (2019)
 Színház és társadalom (szerk. Deres Kornélia – Herczog Noémi) (2018)
 Tolvaj Zoltán: Fantomiker (2017)
 Toroczky András: A labirintusból haza (2015)
 Turbuly Lilla: Alkonykapcsoló (2018)
 Turbuly Lilla: Az Alaszka-öböl (2020)
 Turi Márton: Rejtekkutak a pusztaságban. Írások a huszadik századi és kortárs orosz irodalomról (2016)
 Turista és zarándok. Esszék és tanulmányok Kemény Istvánról (szerk. Balajthy Ágnes – Borsik Miklós) (2016)
 Urbán Ákos: Egy helyben (2015)
 Zemlényi Artila: Csonthéj (2019)

Eddigi számaink

1999. 1-2. sci-fi	2007. 4. Vámpírizmus	2014. 3. Popkult
2000. 1-2. (poszt)apokalipszis	2008. 1. Kocsmák	2014. 4. Friedrich Kittler
2000. 3-4. Peter Greenaway	2008. 2. Mémek	2015. 1. Gaga
2001. 1-2. cyberpunk	2008. 3. Kortárs magyar költészet	2016. 1. Kartográfia
2001. 3-4. számítógép	2008. 4. Szentkuthy	2016. 2. Giger
2002. 1-2. média	2009. 1. Patrioska	2016. 3. Zaj
2003. 1. fantasy	2009. 2. Generation X	2016. 4. Rosa
2003. 2. varázslat	2009. 3. Japán	2017. 1. Antropocén
2003. 3. édes anyanyelvünk Weöres Sándor	2009. 4. Japán médiumok	2017. 2. Trónok harca
2003. 4. pszichoaktív nyelvszerek	2010. 1. Pynchon	2017. 3. Líratechnikák
2004. 1. horror	2010. 2. Kosztolányi	2017. 4. Poptechnikák
2004. 2. Bret Easton Ellis	2010. 3. Észország	2018. 1. Biopoétika
2004. 3. devla	2010. 4. e	2018. 2. Hallgatás
2004. 4. Amerika	2011. 1. Dark Fantasy	2018. 3. Jelenlét
2005. 1. magyar sci-fi	2011. 2. Budapest	2018. 4. Metszetek
2005. 2. tetszetek volna forradalmat csinálni	2011. 3. Párhuzamos univerzumok	2019. 1. Betegség
2005. 3. pop history	2011. 4. Hálózatok	2019. 2. Gyerekirodalom
2005. 4. obszcén középkor	2012. 1. Adaptációk	2019. 3. Sorozatesztetikák
2006. 1. Hajás Tibor	2012. 2. Könyvtrailer	2019. 4. Metszetek no. 2.
2006. 2. GameZone	2012. 3. Vagány históriák	2020. 1-2. Ragály
2006. 3. Pop-szöveg	2012. 4. Gaiman	2020. 3. Krimiantológia
2006. 4. Bada Dada	2013. 1. Vagány históriák 2. – Költők szeretteikkel	2020. 4. Szpekulatív fikció
2007. 1. Hifel-e ifient?	2013. 2. Hans Ulrich Gumbrecht	2021. 1. Kortárs lengyel irodalom
2007. 2. biológiai sci-fi	2013. 3. Hans Ulrich Gumbrecht 2.	2021. 2. Krimi ma
2007. 3. őszi zavarások 2006	2013. 4. (cím nélkül)	2021. 3. Disztópia
	2014. 1. JAK-tábor Szigligeten	2021. 4. Kortárs női irodalom
	2014. 2. Fénypecsázás	2022. 1. Metszetek

Prae irodalmi folyóirat – Megjelenik évente négyszer

<http://www.prae.hu>

Főszerkesztő: L. Varga Péter (kultikus@gmail.com)

Szerkesztők: H. Nagy Péter tudományos szerkesztő (h.nagy@praeh.hu)

Lapis József szépirodalom (lapisjosef@gmail.com),

Szerkesztőbizottság: Balogh Endre, Pál Dániel Levente

Korábbi szerkesztőink: Barta András, Máté Adél, Mezei Gábor, Pollágh Péter,

Ruttkay Veron (vers és próza); Sopotnik Zoltán (próza); Vaskó Péter

(középkor-reneszánsz-kora újkor); Kő Boldizsár (kép); Köves Gergely,

Vécsei Márton, Molnár Zsolt (borító); Fodor János (web)

A szerkesztőség levélcíme:

2092 Budakeszi, Rákóczi u. 103.

Telefon: (20) 310 25 40

Hirdetésfelvétel: 31 562 31 vagy (20) 310 25 40

Kiadja a Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Felelős kiadó: a kuratórium elnöke

Levélcím: 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/c

Layout és nyomdai előkészítés: Szekelyhidizso@gmail.com

Borítótér: Szabó Imola Julianna

Nyomdai munkálatok: Prime Rate Kft.

Web: PRAE.HU Kft.

ISSN 1585-5112

A beküldött kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldjük vissza.

A megjelenést a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

A lapszám megjelenését a Petőfi Kulturális Ügynökség támogatta.

Petőfi
Kulturális
Ügynökség